

ÀWÒRÁN

ÌLERA

ÀWÙJỌ

ÈNÌYÀN

NIGERIA

2022

ÌLERA TÓ GBÓYÀ TI BIRMINGHAM

 Birmingham
City Council

Àwòrán ilera Ilera àwùjọ Eniyan Nigeria

Àkọsọ Ọrọ Onkòwè'

Ijoba Ibile Birmingham lo sàgbekalẹ Àwòrán ilera Ilera awọn Alagbepọ Nigeria lati sàgbeyẹwo ẹrírí lori awọn ọmọ Nigeria to ngbe ni Birmingham ati lorilẹ-èdè lapapọ Iròyìn sisẹpọ awọn ẹrírí lori awọn irírí, ohun ti a nfe ati àbajáde ti awọn olugbe Nigeria ni wiwo awọn itokasí ilera ati alaafia, pẹlu ẹkọ, işe işe, ile gbigbe, ilera ọpọlọ, awọn ailera, nnkan eelo (asi) ló ati akitiyan afaraşe. O sapejuwe awọn orisirisi ipẹle idená ati aibanidọgba to koju awọn eniyan pẹlu Nigeria ni ibatan si ilera wọn ati igbe aye ojoojumọ o si samujade awọn alafo ninu ẹrírí to wa nisinsinyi. Iròyìn se afihan ohun ti ilera ilú nfe. Fun amojuto to peye, iwàdi, ati ifowosowopọ pelu awọn olugbe ọmọ Nigeria ni ipẹle ti ibilẹ ati orilẹ-èdè.

Àwòrán ilera Ilera ti awọn Olugbe Nigeria jẹ apakan ninu awọn orisirisi ẹrírí kukuru ti Ijoba Ibile. Birmingham pèsè eyi ti o dojukọ awọn anfaani ara ilu ni pàtó.

Di kíkọ pẹlu:

Peter J Aspinall
Emeritus Reader in Population Health
University of Kent
May 2022

Awon Akoofun

Isosisoki ti Alaṣe

Isosisoki Alaṣe	11
Ilana	14
1 Ifihan.....	20
1.1 Ibaṣe ti awon Orile-ede Agbaje'	21
1.2 Ibaṣe ti Orile-ede	21
1.3 Ibaṣe ti Birmingham	23
1.3 Isikuwo wa si UK.....	32
1.4 Eṣin.....	34
1.5 Awon Ede	37
1.6 Idanimọ Orile-ede ati awon lwe idanimọ lati rin irin ajo to wa lowo:	37
1.7 Ounjẹ Nigeria	38
1.8 Awon Aṣa Abuda' Miiran	38
2.1 Niini Ibere to Daraju Laye'	39
2.1.1 Ilera Iya'.....	39
Ilera opolo awon iya'	43
2.1.2 Omọ Bibi, omọ bibi loku, awon ikukoko'	44
Awon abajade aidaa ti oyun: awon obinrin guṣu Afrika ti o wa lati Nigeria	46
Arun Aromolegun.....	47
2.1.3 Awon Aṣa Omọ Bibi ati Omọ-wiwo	47

2.1.4 Awọn abẹrẹ́ àjẹsára awọn ọmọde’.....	50
2.1.5 Sísanra Ọmode’.....	52
2.1.6 Àiní Lọmode’.....	52
2.1.7 Àwọn Ọmọ ti anbojuto ati Awọn ọmọ ni ile’ltoju’.....	53
2.1.8 Gbigbaradi fun ile’iwe’.....	54
2.1.9 Pípa ile’iwe’ jẹ ati iyàsoṭò.....	56
2.1.10 Ipò Ilu-ọrọ-aje’ ati níni’ igbega nínu’ ẹkọ’.....	57
.....	58
2.2.2 Pupọ orisirisi awọn àidaára ọpọlo laàrin awọn ‘Duđu’ ọkunrin ati obinrin	60
2.2.3 Awọn orisi itoju’ ati abajade.....	62
2.2.4 Àwọn Ilàna Orilẹ̀-èdè fun ile’iṣe’ ilera ọpọlo.....	64
2.2.5 Igbesokè awọn ewu fun iṣiwèrè to’lagbara.....	65
2.2.6 Àrùn irònu’ lẹyin iṣelẹ̀ búburú’ ati irẹwẹ̀si laàrin awọn to síwá silu/ati awọn to nbẹ̀bẹ̀ lati ṣá àṣalà fun ẹmí wọn.....	69
2.2.7 Àwọn iye ípara-ẹni.....	69
2.2.8 Awọn iṣesí olugbẹ́ to jẹ́ eniyan Nigeria ati Afrika si ilera ọpọlo ati awọn iṣe’ to rọ mọ.....	70
2.2.9 Siga’ mímu.....	72
2.2.10 Lilo Ọtí lile.....	75
2.2.11 Lilo ọgùn olóro’ laítọ’.....	77
2.2.12 Ẹjẹ́ ríru ati àisàn ẹjẹ́ ríru to’lagbara.....	77
2.2.13 Iwà-ipa’ abele’.....	80

2.3 Ounje ilera to' se e' rira.....	83
2.3.1 Awon asha ounje jije	83
2.3.2 Sisanra/Sisanraju	85
2.3.3 Awon asha jijeun ati sisanra/sisanraju laarin awon obinrin Nigeria	88
2.3.4 Osi airi ounje je ati aini abo	88
2.4 Wiwa ni idaraya ni gbogbo ojo ori ati agbara.	90
2.4.1 Kikopa ninu ere idaraya.....	90
2.5 Ise sise ati Eko kiko Daradara.....	93
2.5.1 Ilera gbogbogbo ati ailera ojo pipe, aisan ati aipe ara	93
Idinku ailera ojo pipe.....	94
Ilera gbogbogbo.....	98
Eri iwadi miiran	98
2.5.2 Kikoko gboye	99
Awon osunwon to da lori ile-eko.....	100
Awon idi fun awon iyato ninu ikeko gboye	103
2.5.3 Awon iye oro aje sise	104
2.5.4 Ise sise ati ile ise	106
2.5.5 Awon ise akitiyan ilera eda eniyan ati ise ilu	107
2.5.6 Awon ipin Osi se	110
2.5.7 Awon osise awujo	111
2.5.8 Ise-sise aladani.....	112
2.5.9 Wakati ise-sise.....	113

2.5.10 Àwọn ọ̀dọ́ (ọ̀jọ́ orí 16 - 24) ni ọ̀jà ìwáṣẹ́	114
2.5.11 Àwọn iyàtò ipín-ipín Àwọn Eniyan Dúdu’ Afrika ni ọ̀jà iṣẹ́ wíwá’.....	114
2.5.12 Ilẹ́gbígbẹ́	116
2.6 Dàbòbò ati Sàwàrí.	120
Abojúwò àìsàn jẹjẹrẹ ọ̀yàn	121
Abojúwò àìsàn jẹjẹrẹ labẹ́ ikùn	122
Ayẹ̀wò àìsàn jẹjẹrẹ ti ifun.....	123
Ayẹ̀wò/Abojúwò ohun wíwú’ to’ ngbe’ èjẹ́ kaàkiri lati ọ̀kàn si àyà (Abdominal aortic aneurysm (AAA) screening)	124
Ayẹ̀wò/Abojúwò àìsàn jẹjẹrẹ to’ wà labẹ́ ilẹ́’itò (Prostate cancer PSA testing).....	124
2.6.2 Wíwá’fuń àwọn àyẹ̀wò Ilera NHS.....	125
2.6.3 Àwọn àrùn ilera kiko’ nipa ibalòpò ati àwọn àìsàn kiko’ miran.....	126
Àìsàn Kògboògun HIV/AIDS.....	126
Àwọn àìsàn kiko’ lati ibí’ibalòpò	131
2.6.4 Ikọ́’ife	133
2.6.5 Dídabẹ́’fuń obínrin (Female genital mutilation (FGM)	135
2.6.6 Àwọn ètò abẹ́rẹ́’ àjẹsara fun àgbàlagbà	137
2.7 Dídàgbà Da’ada’ara ati Kiku’ Da’ada’ara.	138
2.7.1 Àpapọ́ ẹ̀rù ti iku’	138
2.7.2 Àrùn àtògbẹ́	139
2.7.3 Àrùn inu Ọ̀kàn ati Èjẹ́	140
2.7.4 Àwọn Jẹjẹrẹ	143

2.7.5 Àrùn to'ndí àtimi' lọwọ nígba gbogbo	147
2.7.6 Àrùn Aromọlegun.....	148
2.7.7 Isínwín/Isiwèrè.....	149
2.7.8 Ọpin ayé gbígbe' àti itọju' imára de' èniyàn.....	150
2.8 Pípa àwọn Aláfo de'	152
2.9 Lilọwọsí ọjọ iwaju' to' se mu' duro' àti ti Aláwọ eweko (Contributing to a Green and Sustainable Future)	154
2.10 Síşe idínkù Oguń Ajàkalẹ Àrùn COVID-19.....	155
2.10.1 Àwọn ewu to jẹmọ' àyẹwò ajàkalẹ àrùn COVID-19, síşe àyẹwò bẹ̀ni, gbígba sile' iwòsàn, gbígba sile' iwòsàn àwọn to' ti fẹ' kú, àti iku'	155
2.10.2 Àwọn aláisàn to' gba abẹ̀rẹ' àjẹsára	158
2.10.3 Àwọn ihùwà sí àigba abẹ̀rẹ' àjẹsára lati borí COVID-19 laàrin awọn olùgbé' gbogbogbòò.....	159
2.10.4 Àwọn ihùwà sí abẹ̀rẹ' àjẹsára lorí COVID-19 laàrin àwọn òsìşẹ' onitoju ilera.....	161
2.10.5 Àwọn igbeşẹ' lati fikuń gbígba abẹ̀rẹ' àjẹsára ni àwọn àwujọ ẹlẹ́ya kekere'	162
3. Iparí.....	163
4. Àwọn Itọkasí.....	166
Àsomọ' Appendix.....	188
Àfikún Kinni: Àwọn èniyàn tí a bí ní Nigeria to' ngbe' ní West Midlands nipa ọjọ orí ati ẹda' labo/lako	188

Afikun Keji 2: Awon eniyàn 'Duđu Afrika' to ngbe ni Birmingham nipa ojo ori ati eda labo/lako.....	189
Afikun Keta: Olugbe Duđu Afrika nipa eda (Okunrin), nipa ojo ori, nipa orile-edè abinibi (bi ni UK, bi ni okè okun).....	190
Afikun Keri: Olugbe Duđu Afrika nipa eda (Obinrin), nipa ojo ori, nipa orile-edè abinibi (bi ni UK, bi ni okè okun).....	191
Afikun Karun 5: Olugbe Nigeria ti Birmingham nipa wodu.....	192

Akojọ leṣeṣe awon Iṣiro

Akojọ 1: Maàpù Nigeria	20
Akojọ 2: Awon tí a bí ní Nigeria to' nḡbe' ni West Midlands nipa oḡ ori' ati èda' labo/lako	25
Akojọ 3: Awon eniyan 'Duḡu' Afrika' to' nḡbe' ni Birmingham nipa oḡ ori' ati èda' labo/lako	27
Akojọ 4: Awon eniyan Duḡu Afrika nipa èda' labo/lako (Ọkunrin), nipa oḡ ori, nipa orilè-èdè abinibí (ti a bi ni UK, tí a bí lókè okun)	28
Akojọ 5: Awon Olugbe' eniyan Duḡu Afrika nipa èda' (Obinrin), nipa orilè-èdè abinibí (tí a bí ní UK, ti a bi lókè okun)	29
Akojọ 6: Iye awon olugbe' omọ Nigeria ni Birmingham nipa wọḡdu	31

Akojọ Leṣeṣe Awon Tabili Ohun Kiko

Tabili 1: Iye Olugbe eniyan Duḡu Afrika nipa èda' lakolabo, nipa oḡ ori, nipa orilè-èdè abinibí (ti a bi UK, ti a bi lókè okun) kuku'	29
Tabili 2: Jejeṣe to' wu: iye kiku loḡ ori lori iwọn (ASMRs) ninu 100,000, nipa èda' (Obinrin) ati oḡ ori (to le ni 65), 2017-19	145
Tabili 3: Jejeṣe to' wu: iye iku loḡ ori lori iwọn (ASMRs) ninu 100,000, nipa èda' (Ọkunrin) ati oḡ ori (to le ni 65), 2017-19.....	146

Èrì Àwùjọ Ibùgbé ní Kukurú

Gẹgẹbi ara işe Ẹka Ilera Ara ilu lati mu ilọsìwaju si ìmọ orisirisi awon olugbe ni Birmingham, a nse awon orisirisi èrì awujọ olugbe kukuru lati sagbesoke ìmọ awon olugbe ilu wonyi ati awon ohun ti won nfe.

Àwọn afojusun to wopo fun okookan awon èrì lakotan je:

- Lati se idanimọ ati so ni kukuru ilera ara, ilera opolo, ihuwasi igbesi aye, ati awon gbigbooro idanimọ ti awon ohun to jemọ ilera ti o nsele si pato ibugbe ni orile ede ati ni ibile.
- Lati se idanimọ ati so ni kukuru awon alafo ninu imọ to je ti ilera ara, ilera opolo, igbe aye, ihuwasi ati awon gbigbooro idanimọ to jemọ ilera to ma sele si ibugbe kan ni pato ni orile ede ati ni ibile.
- Lati sakopapo ati gbe iroyin yi kale labẹ awon ohun pataki mewa ti a mujade ninu Ilana Ilera ati Alaafia fun Birmingham 2021.
- Lati sisepo pelu awon agbegbe ibile lori èrì to di mimọ ati awon eyikeyi alafo.
- Lati se igbelaruge lilo awon akotan wonyi fun Ijoba Ibile ati lilo ni eto gbooro fun agbegbe ati idagbasoke işe;po.

Isonísokí Alaṣe

Awòrán ilera Ilera awon Olugbe omọ Nigeria se amujade ati so. Ni kukuru erí orile ede ati ibile to da lori ilera, ihuwasi igbe aye, ati awon idanimọ gbooro si ilera bi o se kan awon omọ olugbe Nigeria ni Birmingham. Iròyin so nipa awon koko ilera lati iloyun si didagba soke ati kiku daradara. O samujade awon ewu ipo ilera gegebi atogbe ati CVD; dabobo ati sawari awon koko gegebi ayewo ati gbiba awon abere ajesara; ati awon nnkan miiran gegebi bi imọ ati oye to yi pipese ise itoju ka ati awon ohun ilera to nsele si awon ara ilu omọ Nigeria.

Nigeria je ara ljoba Alawo Funfun (British) ni Afrika laarin 1914 ati 1960. Nigeria gba ominira kuro ni UK ni 1960 o si di olominira ni 1963, dibo lati wa gegebi omọ Egebe Orile Ede gbogbo ti awon Alawo Funfun sejoba le lori ni oduh kan naa (Britannica, 2022). Nigba to ni ara ljoba Alawo Funfun, Nigeria se afisile awon omọ Ologun nigba lja Ogun Agbaye keji. A se odiwon pe awon omọ Ologun 45,000 lo jagun fun awon Ajagun Oyinbo ni Afrika ati guusu Asia.

Sisi kuro lati Aarin ati lwo Orun Afrika ti di akosile ki o to di 1961, sugbon o ga soke die. Ni awon oduh mewa mewa to tele, to de eyi to poju ni arin oduh 1990's. Apapọ 30,559 eniyan Alawo Dudu Afrika si kuro wa si UK ki o to di 1981. Ipin orile abinibi to tobi ju je Nigeria (n=10,358).

Etò Ikaniyan ONS 2011 atupale nombà se atejade orile-ede abinibi nipa ipin ele. Yameya eyi to je ko seeşe lati samujade awon eniyan Dudu Afrika to si kuro lorile-ede won. Awon ifojudiwon lati atupale nombà (data) daba pe eniyan 168,675 ti a bi ni Nigeria lo ngbe ni UK. Awon omọ bibi Nigeria to je eniyan Dudu Afrika je ipin 17.0% ninu gbogbo awon eniyan Dudu Afrika, pelu awon ti a bi ni UK ni 2011. Iwadi ONS

Ọdọduń awọn to ngbe ilu ni 2020 se afojuwọn pe Nigeria jẹ ipiń ikeje to poju lo ninu awọn orilẹ-ede oke okun ti a ti bi ni, to sunmọ iye eniyan 281,000.

Titobi olugbe Nigeria ni Birmingham ko se sodiwọn, ati pe Awọrań ilera yi duro ni pataki lori awọn to sunmọ. Atupale Ikaniyan 2011 so di mimọ pe eniyan 3,399 ti a bi ni Nigeria lo ngbe ni Birmingham, sibesibe awọn iye isunmọ laipe yi sunmọ eniyan 7,400.

Erí si aidogba ilera to ndojuko awọn ọmọ Nigeria ni Birmingham ati ni UK lo ti di mimọ nipa adkopọ Awọrań ilera yi nipa awọn orisun irọyin. Awọn pataki aidogba to di mimọ jẹ:

- Awọn abiku laarin awọn ti awọn ọmọ Nigeria bi ga ju gbogbogboo awọn olugbe. Ipiń 0.82% ninu gbogbo awọn ọmọ ti a bi laaye ati 1.72% awọn ti a bi ku ni Birmingham laarin 2012 ati 2013 jẹ ọmọ ti awọn iya ti a bi ni Nigeria. Eleyi jẹ afiwe to jẹ ipiń 0.50% ati 0.58% leşese si awọn olugbe gbogbogboo ni West Midlands.
- Awọn oşuwọn abere ajesara ti awọn abere ajesara ni pato gegebi Etò ljesara 5-in-1 ni a ri daadaa pe o ni ipolongo die laarin awọn ipiń elaya kekere, bi awọn olugbe ọmọ Nigeria.
- Iwadi didara lati iwadi kekere kan daba pe idran akoko to si kuro wa si UK lati Nigeria lori fişa wiwo lu tabi gbigbelu ti iyawo tabi oko won w ani ewu to gaju lati ni iriri ifiyajeni abele.
- Biotile.jepe atupale nombà (data) kukuru lo wa lori iwọn ti awọn ọmọ Nigeria, iwadi kan jẹ ko di mimọ pe ninu apere awọn to ngbe ilu, ipiń 89% awọn obinrin Nigeria ni won ri pe o şanraju tabi şanra.

- Awon omọ Nigeria lo seeşe ki o ma ni eniyan to laarin awon oşişe NHS. Ni University Hospitals Birmingham NHS Foundation Trust ni 2014 3.4% pere ninu awon oşişe noşisi to lami (pe lu 0.09% eniyan Duđu Nigeria) lo je eniyan Duđu Afrika, nigbati ipin fun gbogbo awon oşişe je 2.22% (pe lu 0.10% awon omọ Duđu Nigeria).
- Eri daba pe opo lara awon noşisi ti a gba sişe lati agbaye ni awon iriri ti ko dara ni NHS, eyi pe lu emeya, inira, ipanilaya, iyasoto ati aisi anfaani to dogba.
- Aisan jejerere to wa labẹ ile ito o je asiwaju idi to nfa iku laarin awon okunrin Nigeria ati pe iwadi kan daba pe 4.5% pere ni won ti sayewo fun ri fun aisan jejerere to wa labẹ ile ito. Nigbati imo ati ewu iwoye kere, opo awon oludahun (81.5%) lo faramo ati sayewo eyi to daba siseese awon didasi ekofun awon olugbe.

Ni orile-ede, 27% awon obinrin Nigeria laarin oduń 15 ati 49 je awon to je olufaragba idabe (FGM) ni 2012. Sibesibe titankale ti dinku, boya lori pe opo ofin orile ede lo ti dafihan. Titankale nisinsinyi duro lori bi 20% fun awon obinrin to si nbimọ ati 19% fun awon ti ko ti to omọ oduń 14.

Ifaseyin kan pataki fun iröyin yi ni aisi atupale nomba to da lori opolopo agbeyewo (granular data) laarin awon ohun oriko to jemo awon omọ Nigeria ati aisi ifjuwo to gbamuşe ti eya kekere Nigeria ni England ati Wales. Opo iwadi yi se afenuwi pe awon 'Eniyan Duđu Afrika' je ipin kan to faradogba laarin atupale nomba (data) eyi ti ko peşe oye si awon aidogba pato ati awon isoro to nkoju awon olugbe omo. Nigeria.

Ilàna

Àwòrán ilera Ilera Olugbe fun awon omọ Nigeria ni Birmingham ni a ti gbeşe gegebi agbeyewo kiakia si sayensi ati litireso ti ki i se ti abalaye. Labẹ, eto wiwadi fun agbeyewo ati awon ifaseyin ti litireso Nigeria lo wa leseeşe:

a. Agbeyewo-Elẹgbẹ-Apoti-atupale-Nomba (Peer-reviewed Databases)

A se amulo oṣo jakejado awon ohun elo fun is.e. lori ero alayelujara ti o wa ni University ti Kent's Templeman Library. Awon yi pelu arawoto si akosile-kikun (full-text) si gbogbo awon ise pataki egbogi ati ilera iwadi iwe akosile ti bori awon abala ti iwadi elayameya ati eya, sisi kuro nilu, oniruuru, ati ibadogba, pelu Pipari Iwadi Omowe (Academic Search Complete) ati akosile-kikun ti Cambridge University Press te jade, awon Akosile Oxford (Oxford Journals), Akosile Ori-ero ti Sage (Sage Journals Online), awon Akosile ti Taylor ati Francis (Taylor and Francis Journals), ati awon Akosile Ori-ero ti Wiley (Wiley Online Journals). Awon litireso atupale nomba pato ti a wadi ni: meji atokasi apoti-is.ura (SCOPUS and Web of Knowledge) ati apoti-isura litireso (*literature* databases) (ni pataki, BioMed Central/MEDLINE, CINAHL, Cochrane Library, International Bibliography of the Social Sciences, Science Direct, SocINDEX, and ZETOC).

b. Litireso ti ki i se Adayeba (Grey Literature)

Omowe Google ati Google (Google Scholar ati Google) je pataki apoti-isura ti a lo lati fi ri litireso ti ki i se adayeba. A tun se awon iwadi lori awon iye ero ayelujara pelu ofiisi fun Eto Isiro Orile-edo (National Statistics), Ero Igbalode NHS (NHS Digital), NHS England, ati Eto Ilera Ilu England (Public Health England) (eyi to keyin la lo nipa

GOV.UK), ati awon apoti-isura ti ijoba eyi to wa lori ero ayelujara ti Ayewo Otito ati Aperere Aidogba Eya (Race Disparity Audit's Ethnicity Facts and Figures website).

c. Ilana Iwadi

A lo orisirisi ijinle awon koko ero ati ero iwadi. A se iwadi agbekale lori awon ero wonyi pelu awon miran lati ri awon olugbe ti a fe ni pato ('Omọ Nigeria', 'awon to si kuro ni Nigeria', 'eniyan omọ Afrika', 'Iwo orun Afrika', 'Eniyan Duđu Afrika', 'Eniyan ti ki i se Duđu Africa tan (Sub-Saharan African)', ati 'Duđu') nipa lilo Boolean search algebra ati awon ero to jora won (lemmatised terms). Awon kan ninu apoti-isura, bi MEDLINE, ni eto igbekale iwadi ero (own structured search syntax). Awon litireso ti a wadi ni a se lati ri ohun ti aisani/pupọ (epidemiological/quantitative) ati iwadi didara (qualitative studies), ati awon eleto ati alalaye agbeyewo (systematic and narrative reviews) ti a te jade lati odun 2000.

Awon koko ero ti yan fun awon iwadi nse afihan leselese agbegbe awon koko akole ero fun awon ipin akosile ni pato. Ni awon igba miran afikun awon koko ero ni a fikun awon ti a to leselese: fun aperere awon omode nile iwe (pelu iyasoto nile iwe); awon omode ti a nbojuto ati awon omode to nfe nnkan (pelu awon omode to wa nitaju). Awon orisirisi ipo to ye awon olugbe eniyan Duđu Afrika ni a ti fi kun un, Ni pataki, arun aromolegun ati abe dida fun obinrin. Ipin ipari ori iwe dojukọ awon iriri alaisan ati onasi awon ise to wa.

d. Osunwon Ifisi ati Iyasoto

A se afikun awon iwadi to ti w ani atejade lati odun 2000 (pelu akiyesi awon die ti a yasoto). A ko lo litireso lori awon olugbe iseda-Afrika tie to ti agbaye leyin UK (bi awon orile-ede United States, Canada, Australasia, and Europe) nitori awon olugbe wonyi

ni iyato itopaṣe sisi kuro lorilẹ̀-èdè ati pe wọn ti fi wọn sabẹ́ awọn ilàṅà orisirisi ẹ̀lẹ̀yámẹ̀yà ati iyasọtọ. Awọn orile-ede ma nni awọn ìtàn to ga ni pato ati awọn ilàṅà ibeṣe-ẹ̀yà wọn. Ni Britain, ìtàn amunisin ateyinwa orilẹ̀-èdè pese ifojuwo to yatọ fun awọn ilàṅà ẹ̀lẹ̀yámẹ̀yà ti awọn olugbe eniyan Duúdú Afrika to to wa nibẹ.

e. Imujáde ati Iṣèdíwọ̀n Isọdọkan awọn itupalẹ-Nọmbà (Data extraction and synthesis)

Gbogbo eṣi iwàdi litiresọ ati apoti-iṣura lo di wiwo finnifinni a si sayewo ati ka gbogbo eyi to jẹ aḥinuro. A se amujade Kikun-akosile awọn iwe to ye, ati irọyin to ye di mimu jade, ni ifoyesi, kikun iwàdi olugbe ati ọ̀nà ti atupalẹ nọmbà (data) gba jade, awọn eṣi, idiwọ̀n abajade, ati awọn ifaseyin si iwàdi.

Awọn awarí itupalẹ ni a gbewa gegebi iwàdi isodokan (research synthesis) labe awọn abala aforisọ kọkan. Ni siṣe irọyin atupalẹ nọmbà (data) lati ONS, NHS Digital, ati awọn apoti-iṣura miran ati awọn iwàdi ti a da se, awọn irọyin iwàdi olugbe ati ọ̀nà ti atupalẹ nọmbà (data) gba jade ni a so di mimọ. Awọn abajade oṣunwọn (gegebi iye to jẹ mo oṣo ori ni pato, iye idiwọ̀n oṣo ori ati awọn ipin, awọn ewu boya nkan le se abbl) ni a royin pelu idaniloju aarin 95% nibi to ba wa, lati pese oṣunwọn boya awọn abajade se daadaa tabi pe o se pataki si isiro. Nibiti awọn oṣo abajade iwadi b awa fun fun idiwọ̀n abajade kan, a se irọyin awọn loṣoṣo nitori o le seeṣe ki orisirisi wa ni oniru iwadi, olugbe ti a sewadi, abbl. Orisi nkan aḥiweṣa ni a lo, to pelu 'Funfun' tabi 'ipin 'Eniyan Funfun', 'Duúdú Cribbean, ati ipin 'Duúdú Miran' ninu eto 'Duúdú', ati awọn ipin to nsoju eyi to iye gaju tabi kereju ninu ipele. Aḥiwe 'Funfun' dara nitori wọn pese oṣunwọn anfaani Funfun tabi ibu oḥa fun.

f. Awon Idiwo'

Ipin ti a dojuko je olugbe Nigeria ni Birmingham. Idiwo pataki lati se ayewo ni pe ko si litireso pupo lori ipin yi. Titobi ipin yi nilu yi ko di mimo. Nigbati eto Ikanian 2011 pese ika to je (3,399) ko si atupale nomba (data) lori awon iran keji ati awon to powole. Awon to powole se e se ko po pupo nitori o po itan sisi kuro awon omo Nigeria wa si Britain lo wa, nitori Nigeria je ipin orile-ede abinibi eniyan Dudu to tobiju fun akoko siwaju 1981, 1981-2000, 2001-6, and 2007-11. Sibe kikun titobi ipin omo Nigeria ni Birmingham ko ti ni osunwon.

Abajade kekere die ti ipin awon omo Nigeria ni Birmingham ati pato olugbe ti a dojuko (kosi Ikanian fun ipin eya fun awon omo Nigeria) ni wipe litireso ko po rara lori ilera ati itoju ilera lori koko yi. Litireso die ni a ti ri lori ipin yi ni Birmingham. O tun wa pe ko si pupo litireso lori ipin awon omo abinibi Nigeria boy ani agbegbe (lwo orun Midlands) tabi nipele orile-ede. Atupale-nomba (data) ti iku lo ma ndi gbigbe jade fun akojopo awon orile-ede abinibi (fun apera lwo orun Afrika) sugon iru atupale-nomba (data) be ti rekoja ojo lilo ati pe ONS ti bere sis e agbejade itupale-nomba (data) ti iku nipa ipin eya. Sibe, nibi ti a ba ti ri atupale-nomba (data) lori awon omo Nigeria to si kuro nilu (nigbagbogbo ki i so ipin eya) ti a ti royin re.

O wa, sibe, litireso iwadi to dara lori awon omo Nigeria ni orile-ede abinibi won ati ni Britain lori awon koko bi ihuwasi wiwa ilera. on topics such as health-seeking behaviour. Awon iriri in orile-ede abinibi lo dara dajudaju fun awon to sese wolu to le wa ni ibere eto ati ma darapo mo asa. Iyebiye awon eniyan Dudu Afrika to ngbe ni England ati Wales ni 2011 je awon to si kuro nilu won. Laarin olugbe awon Dudu Afrika 989,628 ni 2011, 323,276 (ipin kan ninu meta tabi 32.7%) ni a bi ni UK, awon ti a tile ma npe ni tiran keji. Ninu akojopo 666,352 awon omo Afrika ti a bi loke okun, 168,675

(ìpín 25.3%) ni a bi ni Nigeria (ni 2011 awọn 9000 ọmọ Nigeria to si kuro nilu lo wa ni Scotland ati 543 ni Northern Ireland, biotilejẹpe wọn le ma jẹ Duúdu Afrika). Pẹlu pẹlu, ọpọ ninu awọn eniyan Duúdu Afrika to si kuro ati awọn olugbe ọmọ Nigeria to si kuro jẹ awọn to şeşe si kuro, ti wọn de ni ààrin ọduń mewa 2001-2011. Ipin 60.5% gbogbo awọn eniyan Duúdu ti a bi ni Afrika jẹ awọn to şeşe de, ni a fiwe pẹlu ipin 60.2% ninu ipin awọn abinibi Nigeria (eyi to keyin tobi loṣoṣo ju ju fun ipin awọn abinibi ọmọ Ghana (48.0%). Awọn iwadi to jinle lo ti di sişe lati ri litiresọ yi gbà, ni wiwo aipẹ ọpọ iròyin fun didara atupale-nomba (data) ilera lori awọn ọmọ Nigeria.

Pupọ aidara riri litiresọ yi lori ilera awọn eniyan Nigeria ni ipele agbegbe eyikeyi ni Britain lo ti sọ di dandan fun ayewo lati lo aṣojú ti awọn eniyan Duúdu Afrika. Biotilejẹpe Ikaniyan 'Duúdu Afrika' ni ọpọloṣo ipin orile-ede abinibi ju ti awọn eniyan Nigeria lo, o jẹ, sibesibe, ifidimule gegebi aṣojú nitori sisi kuro nilu awọn eniyan Duúdu Afrika si Britain lo jẹ awọn ọmọ Nigeria lo poju titi di 2011. Sibesibe, igba ti awọn eniyan Duúdu Afrika wa lati gbe ni orile-ede yi farape igba ti awọn ọmọ Nigeria si kuro wa.

Sibe itupale-nomba (data) ilera ti a nte jade nigbagbogbo ipin ikaniyan awọn 'Duúdu Afrika', ti ONS ati NHS Oni-nomba (Digital) gbe jade, lo ma nwa nigbagbogbo fun England/England ati Wales. Nigbati awọn ori ika NHS Oni-nomba (Digital) apoti-işura di didasile lati pese itupale-nomba (data) fun Aworán ilera Ijoba Ibile, apoti-işura na ko ni itupale-nomba (data) lori awọn ipin eya kekere ninu awọn afihan aidoḡba re.

Ifaşeyin miran nipa lilo 'Duúdu Afrika' bi aṣojú fun olugbe Nigeria nipẹ ọpọ ninu NHS Oni-nomba (Digital) ati awọn apoti-işura miran lo wa fun awọn ipin gbòòrò eya ('Funfun', 'Adalu', 'Asia', 'Duúdu', ati 'Awọn yooku'). Eyi ni wahala nitori, ninu awọn ilera/itoju-ilera kan, ọpọloṣo ifipamọ orişirişi lo wa ninu akoṣo 'eya Duúdu' (to ni Duúdu Caribbean, Duúdu Miiran, ati awọn ipin Duúdu Afrika). Beeni awọn gbigba gbooro

(broader collectivises) ti wà ni lilo nisinsinyi bi BME ati BAME, to şakojopọ gbogbo ipin ti ki i şe 'Funfun' (Aspinall, 2021), nigbà miiran nitori awon nomba kekere' ("ojuşaju ifonka'atupale-nomba (sparse data bias") ninu iwadi olugbe.

Ni opin iwadi kiku ti iwon isori, isori olugbe 'Nigeria' nitire, je, orisirisi, to ni awon ipin opo eya, esin, ati ede. Kiku atupale-nomba (data) eya wa ni eka (Department for Education 'Extended Category' codes, pelu 'BNGN: Nigerian' ati koodu fun awon ede Nigeria ('Edo/Bini', 'Igbo', 'Hausa', and 'Yoruba'). Leyin eka ti ekọ, awon eto ile-işe ki i saba şe didamọ re ni Britain. Ipin eya-esin (tabi eya-edede), Yoruba, Igbo ati Hausa lo je lilo ni ohun ati kekọ ni London (Demie *et al.*, 2016). Akinlua *et al.* (2017) şewadi awon igbagbo nipa eje rifu laarin awon omọ Nigeria to wa si UK lati orile-edede won laarin awon ipin eya meje ni Nigeria (Yoruba, Igbo, Hausa, Tiv, Urhobo, Okpameri, ati Ijaw) (wo ori 6). Awon ipin iwadi-kiku yi lo tun şe pataki fun ipese ede, awon ede agbegbe ti NHS nlo nipa sisọ awon nnkan elo ajesara COVID-19 pelu Igbo ati Yoruba.

1 Ifihàn

Awòrán ilera awọn Olugbe ọmọ Nigeria da lori olugbe ni Birmingham ti o ni ipilẹṣẹ lati Nigeria ni Iwọ-orun Afrika (nọmbà 1).

Nọmbà 1 (Figure 1): Maapu Nigeria

Oríṣun: *Encyclopaedia Britannica* (2022)

1.1 Ibaṣe ti awon Orile-ede Agbaye

Oniruuru opo lo wa ni ti ipin iwadi-kikun awon eya. Awon wonyi nitumọ won si ko ipa to se pataki laarin awon omo Nigeria to ngbe ni Nigeria o si le je apakan idanimọ fun awon omo Nigeria to ngbe ni Britain

O fe je bi 250 awon ipin eya ni Nigeria ati pe awo. Afarajo laarin won je ko se e se lati pin won si mefa pataki isupo eya-agbegbe: Hausa, Fulani ati Kanuri je isupo meji ni iworo-orun aruwa ati ila-orun aruwa (the northwest and northeast); Yoruba ni iworo-orun guusu (southwest) ; Igbo ni ila-orun guusu (southeast); orun gungun guusu ('south-south'), to ni Ijaw, Ikwerre, Ogoni, Efik ati Ibibio; ati Nupe ati Igala ni agbegbe arin guusu (the north-central regions) (Okpokiri, 2017; Udo, 1980; Ajayi, 2012). Ibaṣepo wa laarin awon eya, ipo agbegbe, ati esin: awon eniyan agbegbe Hausa/Fulani ni oko-oya je pupo Musulmi, nigbati ope awon ti ila-orun to pelu Igbo, Ijaw, ati Efik, je Kirisitiani (Burns, 1972). Laarin awon Yoruba in iworo-orun, ati 16 Nupe to ngbe laarin ati awon Igala, Isilamu ati Kirisitiani jo nse ajogbe po. Awon idanimọ eya ibile wonyi ni a le sope si ipin eya/ede meta pataki to yatọ si ara won - Yoruba ni ila-orun ati guusu, Ibo ni ila-orun guusu ati Hausa-Fulani ni aruwa. Ko si atupale-nomba (data) lori pipo awon iwadi-kikun (fine-grained) ipin ni Birmingham tabi, ntooto, ni Britain.

1.2 Ibaṣe ti Orile-ede

Nipa pe kekere itupale-nomba (data) eniyan lori ipin eya awon omo (eyi si wa ni ailodiwon ni Britain) ati lori awon omo Nigeria to si kuro, 'Duḍu Afrika' je lilo bi asoju olugbe. Iye akojopo milionu kan awon eniyan 'Duḍu Afrika) ni a ka England ati Wales ni Ikanian 2011, idakan nini meta awon ti a bi ni UK ('iran keji'). Olugbe awon eniyan

Dúdu' Afrika ti a bi loke okun (ipín 67.3% ninu gbogbo awon eniyan Dúdu' Afrika) ni a bi ọpọ ni Afrika, nipataki Arin ati Iwo-orun Afrika (Central and West Africa).

Fun Ikanìyàn 2011 fun England ati Wales, ONS sagbejade kikun itupale orile-ede abinibi nipa ipin eya, eyi to je ko se e se awafi awon eniyan Dúdu' Afrika to si wo orile-ede. Ni pupo julọ awon ipin orileede abinibi loke okun ni England ati Wales ni Ikanìyàn 2011 je Nigeria, ju lemeji iwon ipin to poju to tele e, Ghana. Ninu iye 666,352 eniyan Dúdu' Afrika ti a bi loke okun, 168,675 ni a bi Nigeria. Awon eniyan Dúdu' Afrika ti a bi Nigeria wonyi je ipin 17.0% ninu gbogbo awon Dúdu' Afrika, pelu awon ti a bi ni Nigeria ni 2011. Itupale-nomba (Data) lati odo Ikanìyàn England ati Wales ni 2001 fihan pe o ju ilopo meji afikun awon eniyan omo bibi Nigeira to je Dúdu' Afrika, lati 76,291 si 168,675, bi tilejepe pataki aikato'wa ni 2001.

Opo ninu sisi kuro nilu ninu awon omo bibi Dúdu' Afrika ti a bi loke okun sese waye ni. Ipin 60.5% awon to si kuro de lati ma gbe nibiyi laarin akoko 2001-2011. 60.2% ipin awon ti a bi Nigeria je asese de awon to si kuro (2001-2011). Pupo isikuro laipe awon eniyan Dúdu' Afrika ti a bi loke okun lati ibere awon odu 1990 – ati ni pataki ninu awon odu 2000 – ko si ninu ipin Dúdu' Caribbean, to je pe pataki isikuro tiwon je ogo odu seyin.

ONS tun pesere ifojudiwon leyin-Ikanìyàn ti orile-ede abinibi ati orile-ede lati Iwadi Ododu Olugbe also. Sibesebe, awon wonyi ko di pinpin nipa ipin eya ati orile-ede abinibi le je asoju ti ko dara fun ipin eya. Iye olugbe UK nipa orile-ede abinibi ati orile-ede fun 2020 fihan pe Nigeria je ipin orile-ede abinibi keje to tobiju, pelu ifojudiwon eniyan 281,000 (Arin Igbekere - Confidence Interval [CI] +/- 29,000). Apaju olugbe obinrin die wa ninu iye olugbe: 145,000 (+/- 21,000) ifojudiwon awon obinrin pelu 136,000 (+/- 20,000) ifojudiwon awon okunrin. Ipin awon ti a bi ni Nigeria ni ipo giga ni

awon agbegbe kan ni UK (ikeji ni London ati iketa ni North East). Awon idi pataki sifikuro fun awon to sikuro lati awon orile-ede guusu Sahara (n=1,428,000) je: bibawa/kikowaba (42.6%); omiran (pelu awon oludahun to de si UK boya to fokofa/aya/je alajogbe, lati wa asala fun emi, gegebi alejo, tabi fun awon idi ti a ti so) (24.4%); ba sese lo (19.2%); ikoko nile oko (13.9%). Nipa ti iye olugbe ni UK ti a bi loke okun nipa orile-ede, ifojudiwon 128,000 je omu orile-ede Britain, 130,000 je omu orile-ede Nigeria, ati 23,000 ti orile-ede miran.

Ifojudiwon to joju ti ipin olugbeeya Nigeria ko si. Nigbati abala 'DuDu/Afrika/Caribbean/DuDu British' ti ibere Ikanian ni ibi kiko nkan si ofifo (ibi ti a sese/wa ohun miran DuDu/Afrika/Caribbean), owon eniyan 2,308 ni England ati Wales ko 'omu Nigeria' sinu abala idahun ofifo yi, to kere pupo fun ifojudiwon ipin-orileede tabi ki a fikun awon nomba ONS 'Olugbe Kekere' fun ipin esa. Itupale-nomba (data) sapejuwe pe awon oludahun omu Nigeria lo faramo daadaa lati fami si ipo omu DuDu Afrika gegebi otito isapejuwe ipin esa won. Ipo to nibamu kansoso ni 'DuDu Afrika' eyi to fihan kedere orisirisi si orile-ede abinibi (pelu nkan bi idakan ninu idameta ti a bi UK). Sibesibe, itupale-nomba (data) fun 'awon DuDu Afrika' si je asaju to se mulo fun olugbe omu Nigeria, biotilejepe ko si iwon kikun titobi to je ipin orile-ede abinibi yi, pelu iran keji.

1.3 Ibaše ti Birmingham

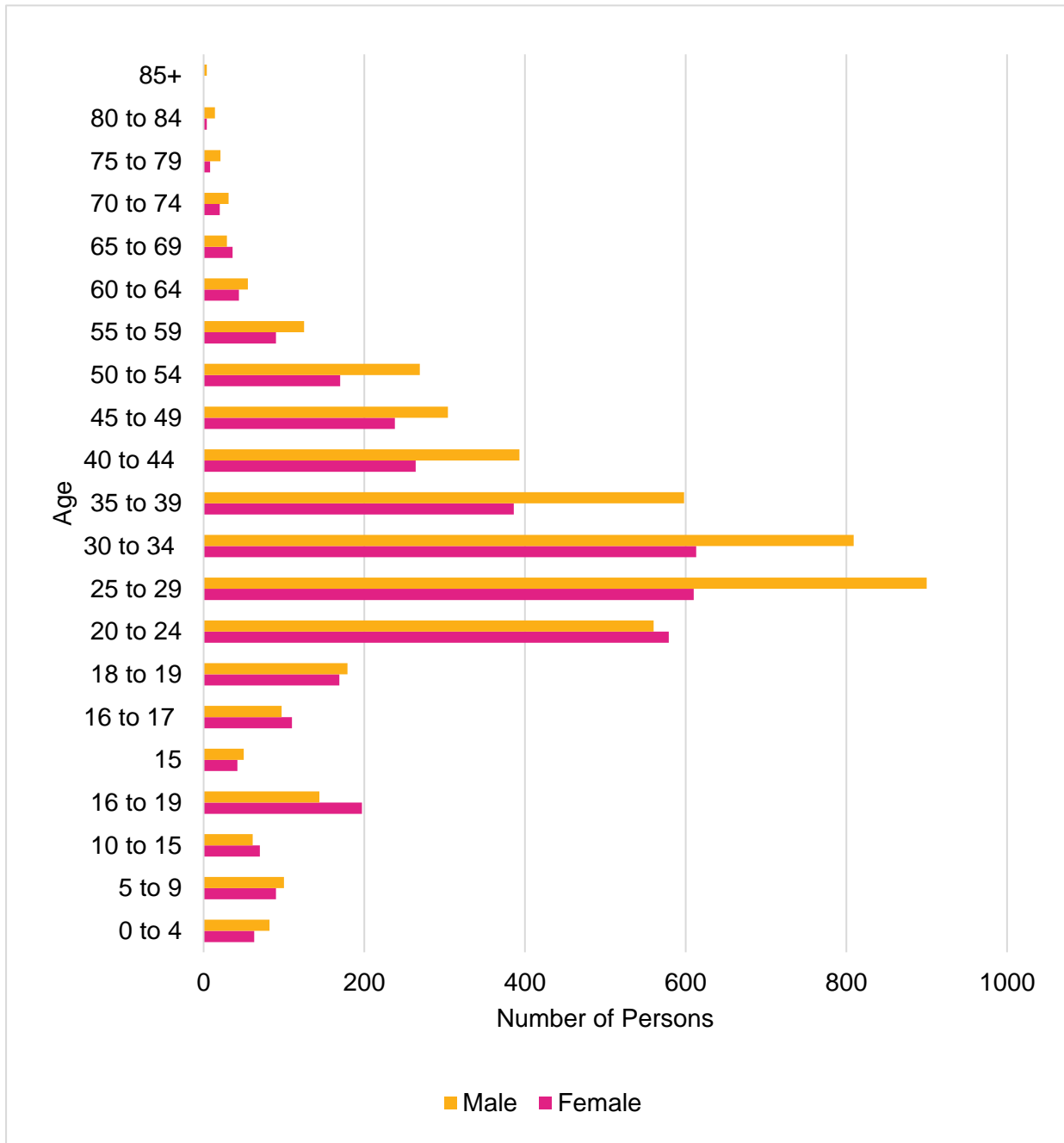
Olugbe omu Nigeria ni Birmingham sese ko je olugbe kekere ni afiwe pelu awon eyi ti ipo eto Ikanian tumo sugbon, nitori titobi re ko ti ni osunwon, Aworan ilera yi ni lati simi le awon ifojudiwon. Ikanian England ati Wales ni 2011 fihan pe awon eniyan 3,399 ni a bi ni Nigeria to ngbe Birmingham ni 2011, Opo ninu won to ti le je 'awon omu DuDu Afrika'. Sibe, olugbe omu Nigeria to si kuro wa sese ko je ikekuo eyokan ninu ipin yi. Sisikuro lati Nigeria wa si Britain ni itan gigu. Laarin awon akoko to siwaju

1981, ati 1981 si 2000, 2001-6, ati 2007-11 Nigeria    muwa'  p lopo awon eniyan Duđu Afrika to siwa' gegebi olugbe Britain ju ipin orile-ede abinibi' miran lo. Ijasi, o seeşe ki  p lopo iran keji tabi eyi to powole o wa şugbon ko si itupale-nomba (data) lori titobi ti akekur  yi. Bayi, a ko mo ekuin titobi iye olugbe omoo Nigeria ni Birmingham. Ijoba Ibile Birmingham ti peşe itupale-nomba (data) to daba pe iye olugbe yi ti ga si, pelu afojudiwon afikun awon eniyan 4,000 miran to je omoo Nigeria nipa fifi oruko şile ni ile itoju'lati GP 2013. Bayi, ipin yi yio gba ikamoye olugbe 3,400 ni 2011 to si wa, iye olugbe iran keji ti ko di mimoo ni 2011 şugbon ti o seeşe ko je aimoye egberu, ati afikun iye olugbe 4000 miran.

Lati şewadi on  iye olugbe awon omoo Nigeria ni Birmingham, wahala nomb  kekere' şedojuko ati ko si afikun itupale-nomba ti o se mu jade lati inu eto Ikanian. Şugbon, ONS ti se ipinsiwewe agbejade itupale-nomba (data) lori ojo ori' ati eda' (okunrin/obinrin) ti ipin orile-ede abinibi' ti Nigeria ni West Midlands, eyi ti a le ri ni nomb  keji (figure 2 (wo afikunsee 1 fun eto itupale-nomba kikun)).

Etò Nọmbà 2: Awọn eniyan ti a bi ni Nigeria to ngbe ni West Midlands nipa ojọ'ori ati ẹyà abo ati akọ

Oríṣun: ONS Orilẹ̀-èdè` abinibí nipa ẹyà` nipa ojọ` ori (agbegbe) [DC2109EWri] . (2011)

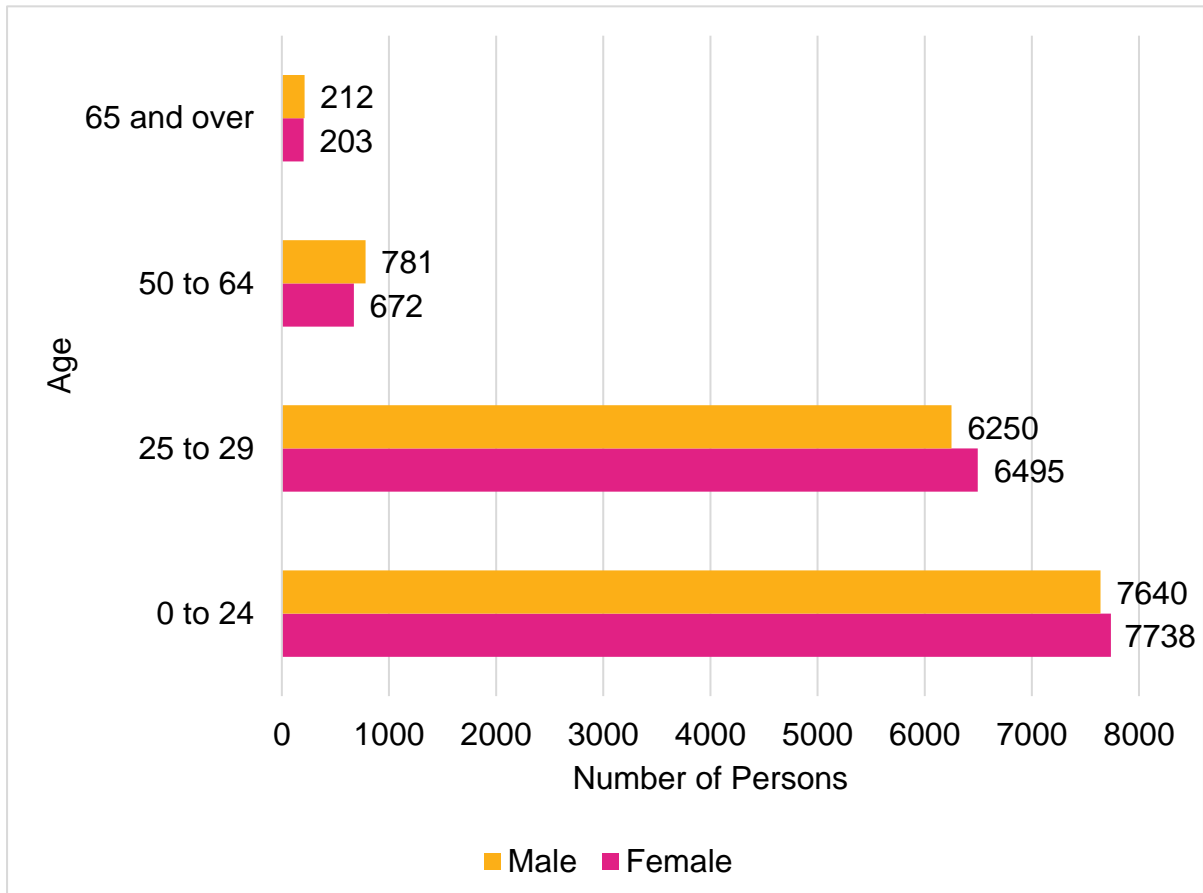
Nọmbà oke yi fi han pataki awọn iyatọ ni ètò ojọ`ibí`laàrin awọn ọkunrin ati obirin ipiń orilẹ̀-èdè abinibí`ti awọn ọmọ Nigeria ṣugbọn ni ipele agbegbe (West Midlands) nikan

ni. Iyebiye àpòjù awọn ọkunrin lo wa ninu iye olugbe ọkunrin to nṣiṣẹ, ni pataki ipin ọjọ ori 25-29, 30-34, 35-39, ati 40-44 age groups. There is only a significant excess of females in the 10 to 14.

Etò ọjọ ori ati ẹdà labo/lakò ti ipin ẹyà awọn ọmọ Nigeria (pelu iran keji) ṣeese ko yato fun ti olugbe awọn to si kuro wa. Ṣibẹ, nitori awọn olugbe yi ko jẹ kika a ni lati duro lori itupale-nomba (data) fun ipin 'awọn eniyan Duḍu Afrika'.

ONS ti peṣe itupale-nomba (data) fun ipin ẹyà nipa ọjọ ori ati lọkunrin/lobinrin ṣugbọn fun awọn ijoba ibile (ni aaye alaye gbigboro kekere yi nomba awọn ipin ọjọ ori ni dinku si merin), a si le ri ni nomba keta (wo Afikun 2 dun ẹkunrere itupale-nomba (data). Itupale-nomba (data) yi fihan pipọju kekere awọn obinrin ni awọn ipin ọjọ ori 0-24 ati 25 si 49 ati pipọju kekere awọn ọkunrin ni ipin ọjọ ori 50 si 64 ati 65 ati awọn to tun dagba ju. Nitorina, ni aḥiwe pelu awọn ọmọ Nigeria to si kuro lori-ede wọn nibiti awọn ipin pipọju afiku awọn ọkunrin to nṣiṣẹ wa, iye olugbe awọn ọmọ Duḍu Afrika to ngbe ni Birmingham fihan pipọju die ninu awọn ipin obinrin ti ọjọ ori wọn to 50.

Etò Nọmbà 3: 'Awọn eniyan Duúdu' Afrika to ngbe ni Birmingham nipa ojo' ori' ati loḱudnrin/lobinrin

Oríṣun: ONS ìpín Èya` nipa oḱo' ori' ati lobinrin/lobinrin. [LC2101EW]. (2011)

Etò Ikàniyàn 2011 ati awọn oríṣun miran peṣe itupalẹ-nọmbà (data) to ṣakojọḱo Àwòràń ilera fun ìpín awọn ọmọ Nigeria (tabi awọn asoju) lori awọn àṣà idanìmọ.

Awọn ifojudiwọn ONS ni 2020 fun orilẹ-èdè abinibí' fihan pe iye akojọḱo eniyan 37,000 ti awọn orilẹ-èdè abinibí' Afrika ti iha isalẹ àṣalẹ Sahara gbe ni Agbègbè *Iḱba* Ibilẹ Birmingham ni ọduń 2020, nọmbà ni igbèkẹle ààrin jakejádò (+/- 17,000). Awọn eniyan Duúdu' Afrika ni Birmingham (awon eniyan ọmọ Nigeria pẹlu) ni o ṣeese pọ si loḱoḱo ni titobi lati Ikàniyàn ọduń 2011. Boya, fun apẹrẹ, ka mu nọmbà awọn ọmọ eniyan ni

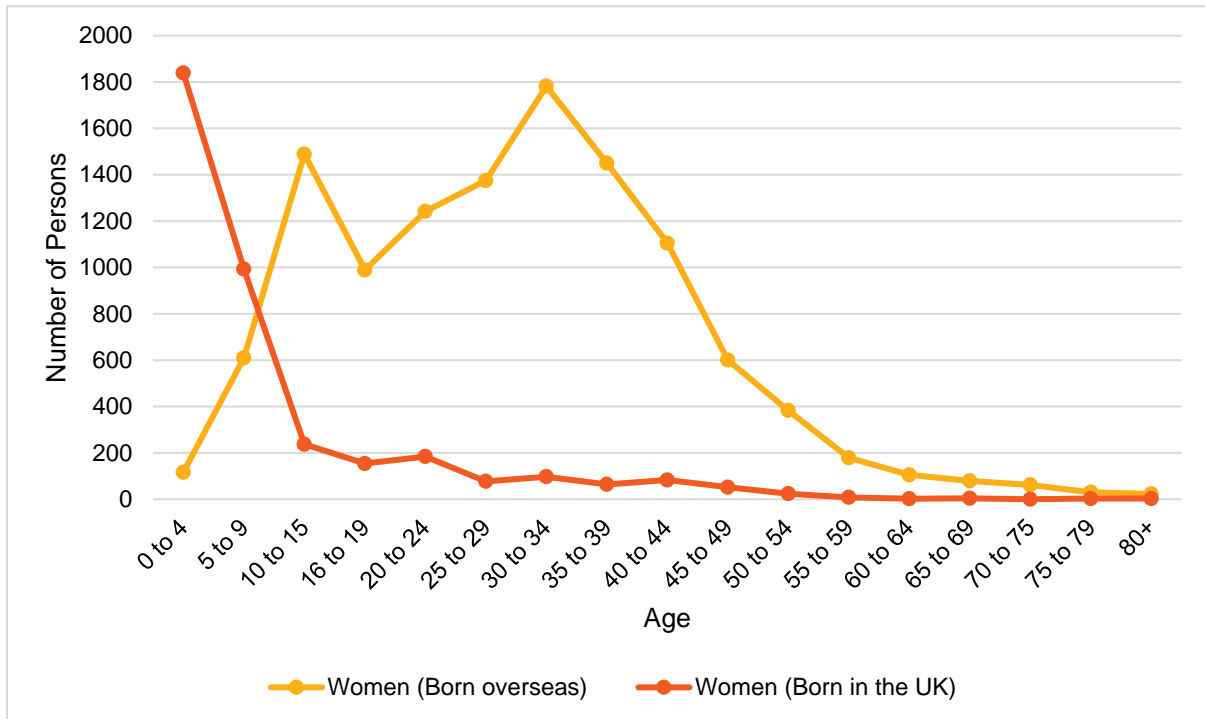
awọn ile-iwe ni England, nọmbà wọn jẹ 194,285 ni 2011 şugbọn o ti pọ si pẹlu ipin 56% si 303,018 ni oduin 2018.

Ipin ojori olugbe awon eniyan Duđu Afrika lo jẹ orişirişi boya lori a bi eni n ani UK tabi o si kuro wa si UK. Olugbe eniyan Duđu Afrika to si wa ni awon ipin to gaju ni awon ipin ojori 25-29 si awon ipin ojori 50-54, nigba ti awon ti won bi UK po pupo awon ipin ojori (0-4 ati 5-9). Eleyi ni a le ri ni awon Etò Nọmbà 4 ati 5 (wo Afikun 3 ati 4 fun ekunrere eto itupale-nomba (data).

Etò Nọmbà 4: Olugbe awon omọ Duđu Afrika nipa işeda (Okunrin), nipa ojori, nipa orile-ede abinibi (ti a bi UK, ti a bi loke okun).

Etò Nọmbà 5: Iye Olugbe ọmọ Duúdu' Afrika nipa ẹ̀da' (awọ̀n Obinrin), nipa ojo'ori, nipa orilẹ̀-èdè abinibí (ti a bi ni UK, ti a bi ni oke-okun).

Oríṣun: Birmingham LA ati Solihull LA lápapọ̀. (Ikaníyàn 2011).CT0430_2011

Ni afikun, a le ri nipa Etò Nọmbà 1 pe ipin giga olugbe awon ọmọ Duúdu' lo' ti si' wa' ni lafiwe' pelu awon ti a bi ni UK.

Etò Nọmbà 1: Kukurú' iye awon ọmọ Duúdu' Afrika nipa ẹ̀ya, ojo'ori, nipa orilẹ̀-èdè abinibí (ti a bi ni UK, ti a bi loke okun).

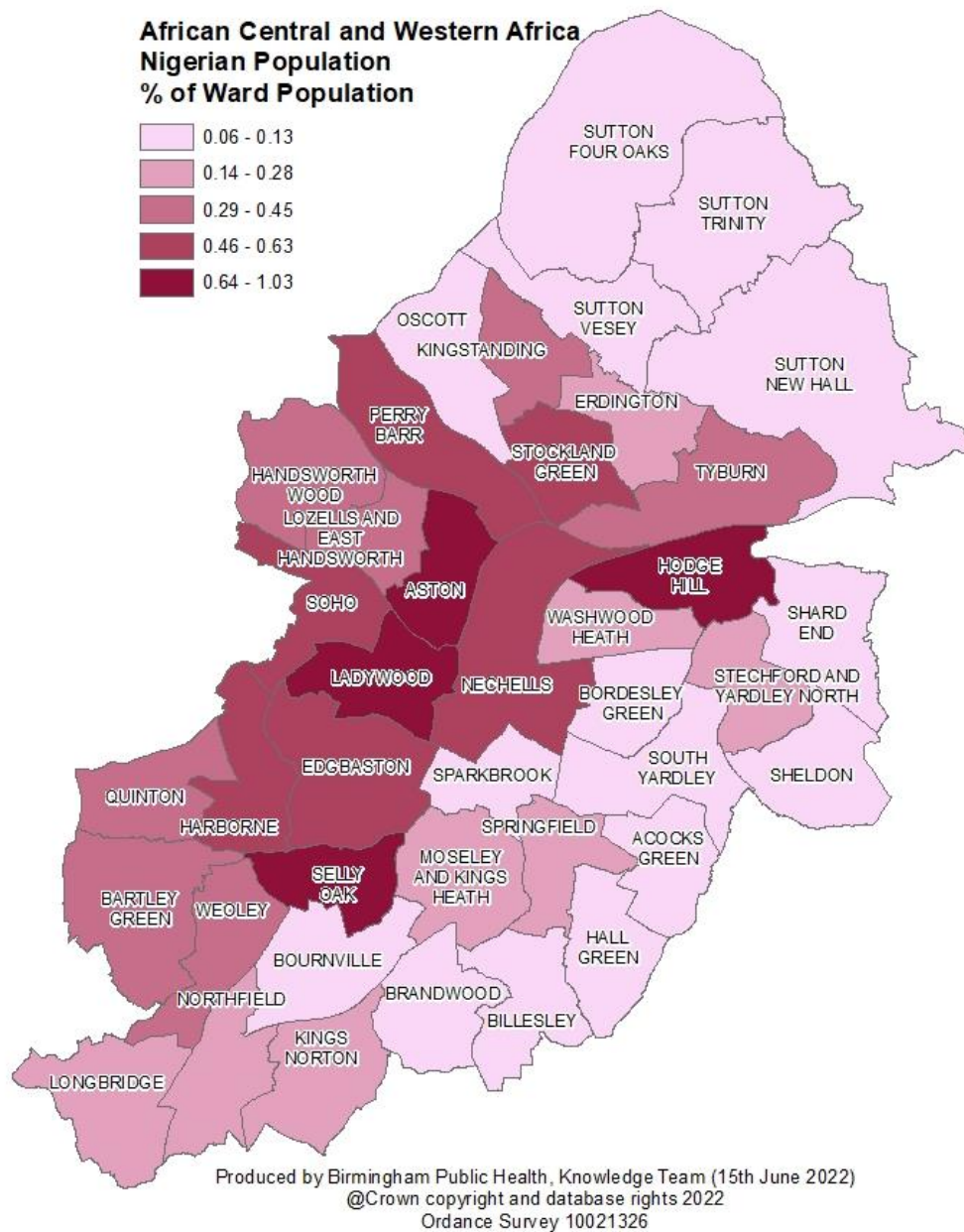
<i>Iṣẹ̀da' Obinrin/Ọkunrin</i>	<i>Ti a bi ni UK</i>	<i>Ti a bi loke okun</i>	<i>Apapọ̀</i>
<i>Ọkunrin</i>	3,983	11,366	15,349

<i>Iṣẹ̀dà' Obinrin/Ọkunrin</i>	<i>Ti a bi ni UK</i>	<i>Ti a bi loke okun</i>	<i>Apapọ̀</i>
<i>Obinrin</i>	3,824	11,670	15,494
<i>Apapọ̀</i>	7,807	23,036	30,843

Orisun: Birmingham LA ati Solihull LA laṣpapọ̀. (Ikaṅiyàn 2011). CT0430_2011

A yọ Itupalẹ-nọmbà jade lati Eto Ikaṅiyàn ti 2011 ni England ati Wales nipa lilo NOMIS fun awọn agbegbe Ipele-Kekeře Imujade Didaṣajù fun Ijoba Ibiṣe Ilu-nla Birmingham. Nọmbà awọn ọmọ Nigeria to siwá ni Birmingham ni 2011 jẹ́ eniyan 3,399. Nọmbà kekeré diẹ yi ni jẹ pípínka yika ilú. Ninu 638 awọn agbegbe kekeré Imujade Didaṣajù ni ilú, 150 (23.5%) ni ko ni awọn ọmọ Nigeria to siwá. Awọn 33 LLSOAs péré lo ni awọn ọmọ Nigeria to ju 20 lọ ati pe ẹyọkaan pere lo ni eyi to yatọ pẹlu awọn ọmọ 97 to siwá. Gbogbo awọn LLSOA ni titobi apapọ awọn eniyan 1500. Iye olugbe ọmọ Nigeria ni Birmingham ni a le ri ni nọmbà 6 (wo afikun5 fun ẹkunrẹ itupalẹ-nọmbà (data).

Eto` Nọm`ba` 6: Iye olugbe ọmọ ni Birmingham nipa Wọ̀ọ̀du`

Orişun: Girafu (Aworan Ijuwe) ni a mu jade nipa lilo itupale-nọm`ba` (data) ti a fa jade lati Ika`niya`n 2011.

Awon ọmọ ile-iwe giga ni awon ile-iwe giga ni Birmingham je ipin pataki awon ọmọ Nigeria to siwa` (HESA 2021). Ni ọdu`n ẹkọ`kikọ` 2019-20 awon ọmọ ile-iwe 645 to wa ni awon ile-ẹkọ` wonyi ti orile-ede ti won ngbe je Nigeria, tabi ipin 5.0% ninu gbogbo awon akẹkọ` ni ile ẹkọ` giga ti orile-ede ti won ngbe je Nigeria je` (n=13,020). Ile-ẹkọ` giga ni The Birmingham to ni nọmba to ga julọ (n=230) je` University of Birmingham,

àtẹ̀lẹ́ rẹ̀ ni Birmingham City University (n=225), Aston University (n=175), ati University College Birmingham (n=15). Awọn Unifaṣiti ni awọn ijọba ibilẹ̀ miran ni pẹ̀lu awọn nọ́mbà to ẹ̀ pataki ni University of Coventry (n=725), University of Wolverhampton (n=130), ati University of Warwick (n=115). Biotilẹ́jẹ́ awọn akẹ̀kọ́ ọ̀mọ̀ Nigeria le jẹ́ ipín kekeré ninu gbogbo awọn ọ̀mọ̀ Nigeria to ńwá ni ilu Birmingham (boya 10-15% pẹ̀rẹ̀), wọn jẹ́ aṣedede pataki nitori wọn ni awọn ipẹ̀le kekeré iforukọ̀ṣilẹ̀ ni ile-ìtọ́jú GP.

1.3 Isikúró wa si UK

Itupalẹ̀-nọ́mbà (Data) ko si fun awọn ọ̀mọ̀ Nigeria to ń kuro ni orilẹ̀-èdè wọn to ngbe ni Birmingham lori ìgbà ti wọn ẹ̀ṣẹ́ de lati ma gbe ni orilẹ̀-èdè yi. Ẹ̀bẹ̀, ONS ti ẹ̀ṣẹ́jade itupalẹ̀-nọ́mbà (data) fun awọn ọ̀mọ̀ Nigeria to ń kuro ni orilẹ̀-èdè wọn ti wọn farahan gẹ̀gẹ̀bi Dúdú Afrika fun awọn to wa ni England ati Wales. Awọn ọ̀mọ̀ Afrika lati Aarin ati Iwo Orun Afrika (Central and Western Africa) wọn ti de ńwaju oduń 1961 ati ni awọn iwónba nọ́mbà ni awọn oduń 1960 (1961-70, n=13,093) ati awọn oduń 1970 (1971-1980, n=16,266). Ni kedere, ọ̀pọ̀ ninu awọn to ń kuro ni orilẹ̀-èdè wọn wa le ti kú ni awọn àtẹ̀lẹ́ oduń nitorina wọn le ma ń ni Etò Ikàniyàn 2011. Awọn nọ́mbà wọ̀nyi (gẹ̀gẹ̀bi aṣojú ninu olugbe 2011) ti ga si lọ̀lọ̀pọ̀ larin awọn oduń 1980 (1981-90, n=49,764), o ń ga de ọ̀pin ni awọn oduń 1990 (1991-2000, n=94,611). Ni ọ̀gọ̀run oduń tuntun awọn nọ́mbà duro ni àyika 61,000 (2001-3, 2004-6, and 2007-9) ẹ̀ṣẹ́ já wa ẹ̀ṣalẹ̀ si 24,964 ni 2010-11 (àkọ̀dọ̀ ìgbàd kukúrú).

Afikún ẹ̀kunrẹ̀rẹ̀ itupalẹ̀-nọ́mbà orilẹ̀-èdè lo wa lori awọn eniyan Dúdú Afrika to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn fun awọn àkọ̀kò ìgbà mẹ̀rín (ki o to di 1981, 1981-2000, 2001-6, and 2007-11). Akojọ̀pọ̀ 30,559 awọn eniyan Dúdú Afrika de ki o to di 1981. Orilẹ̀-èdè abinibí to tobi julọ̀ ni Nigeria (n=10,358), ti Ghana tẹ̀le (n=9,318). Akojọ̀pọ̀ A 232,614

awọn eniyan Duúduú Afrika to si kuro lorilẹ̀-èdè wọn de laàrin ọdún 1981-2000. Awọn yi pelu awọn ọmọ Nigeria to jẹ 56,833, leṅkansi ipín orilẹ̀-èdè abinibi to tobi ju, ti Ghana tele (n=33,808). Akojọpọ 263,168 awọn eniyan Duúduú Afrika de laàrin 2001-6. Leṅkansi, awọn ọmọ Nigeria to si kuro ni orilẹ̀-èdè jẹ ipín to tobi ju (n=53,462). Šibešibe, lati àkoko yi rí awọn iyipada, ni pataki, awọn wiwà sišalẹ ipín ninu oḡorun ti Nigeria se afikuń lati ipín 24.4% si 20.3 %, ati Ghana lati ipín 14.5% si 10.4% (eyi ti Zimbabwe dípò geḡebi ikeji to tobi ju). Nipari, akọjọpọ 140,011 awọn eniyan Duúduú Afrika to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn de ni àkoko 2007-11. Leṅkansi, Nigeria jẹ ipín orilẹ̀-èdè abininbi to tobi ju (n=48,022). Awọn ọmọ Nigeria to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn tun fikun ipín wọn lati ikàrùn si eyi to ju ipín kan ninu meṭa (34.3%), pelu awọn eniyan to si kuro lati orilẹ̀-èdè Ghana ja'wa' sišalẹ lati ipín 10.4 si 8.9% (šugbon leṅkansi ikeji ipín to tobi ju).

Awọn idí to fa awọn ki awọn eniyan ma si kuro ni orilẹ̀-èdè niše pelu sišikuro nipa ọrọ aje, sišikuro ni dandan (awọn to nwa lati sa ašala fun emi wọn/awọn to nwa ibí išadi fun abò), atunjopade ebi, ati sišikuro fun ẹkọ kiko. Laàrin 1989 ati 2014, awọn ọmọ Nigeria (n=35,146) lo jẹ ipín keji to tobi ju to nwa ašala fun emi wọn, wọn tele awọn eniyan Somalia (n=67,230). Iye nọmbà awọn eniyan ọmọ Nigeria gberi šoke si 5,825 ni 1995, duro si bi 1,000 laàrin ọdún 1989 ati 2009, leyin na o tun npọ si. Wiwà lati ko ẹkọ ni idí pataki fun sisi kuro fun awọn bi 14% to jẹ iye awọn eniyan ti a bi ni gušu Sahara Afrika ni UK ni 2014, biotilejẹpe ẹkọ kiko ko jẹ ọnà to gbamuše lati fi idí kalẹ. Awọn eniyan Nigeria lo ko ipín to ju ipa meṭa lo ninu awọn eni to bèrè fun ati fi idí kalẹ ni 2004, gbori šoke si eyi to ju idasimeji ni 2006. Awọn idí to jẹ mọ ọrọ iše siše ni idí pataki fun sisi kuro ni orilẹ̀-èdè laàrin 15.0% iye olugbe ti a bi ni gušu Sahara ni 2014. Ninu eḡbe awọn ošise oloḡbon akosẹmošẹ ni 2008 awọn 34.3% ọmọ Nigeria ni a fun ni ẹto lati fi idí mulẹ fun ọdún marun leyin na. Laàrin awọn to ni fiša iše siše fun igbà

diẹ, 2.5% ọmọ Nigeria pere ni a tun fun ni ẹtọ́ ati fi idí mule. Ni ọduń to pari ni ọduń 2015, awọn 12,000 ni awọn ọmọ Nigeria to forukọ silẹ fun Nọmbà Fifi owo’ ra ẹmí ti Orilẹ̀-èdè (National Insurance number), laàrin awọn eniyan orilẹ̀-èdè màrùn to ga ju ti ki i še EU. Ninu ẹgbẹ́ ti 2008 awọn eniyan ọmọ Nigeria wa laàrin awọn eniyan ọmọ orilẹ̀-èdè màrùn to ga ju ti a fun ni fişa ti awọn ibatan tabi ti alabarin. Awọn 2,265 ọmọ orilẹ̀-èdè Nigeria lo wa ninu ẹgbẹ́ ti 2008, ipín 51% ni eyi ti a ti fun ni ẹtọ́ lati fi idí kale ni ọduń màrùn to tẹle (Ipín àmi màrùn ninu ọgọrun to ju ti gbogbo awọn eniyan to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn lọ).

1.4 Ẹsìn

Biotilejẹpe ko si itupale-nọmbà (data) lati Etò Ikàniyàn 2011 fun iye olugbe ọmọ Nigeria, idaşıwẹwẹ́ wa fun awọn eniyan Duđu’ Afrika ni Birmingham. Ninu iye akojopo 29,991 awọn eniyan Duđu’ Afrika ni ilu na, 14,841 jẹ Kirisitiyi 12,705 jẹ Musulumi, nigbati ko si awọn ipín pataki miran mo. Awọn 590 peře’ lo so pe ko si ẹsìn (apere ipín awọn eniyan Duđu’ Afrika ni England ati Wales). Awọn ẹsìn pataki ni Nigeria tan imọle ti awọn eniyan Duđu’ Afrika – Kirisitiyi ati Musulumi (pupo Sunni ni Nigeria) – awọn mejeji tobi bakan naa, peḷu kekere’ awọn ẹleşin adayeba’ ti Afrika. Awọn iyatọ pataki wa nipa awọn ipín mejeji wonyi: Awọn Musulumi ni iye oşunwon ọmọ bibí to ga ju. Lati 1990 idagbaşoke pataki ti wà ni awọn ile ijosin onihin rere ni Nigeria ati pe idagbaşoke kan na ti wa bi iru’ awọn ile ijosin beḷe laàrin awọn ara ilu ni Britain.

Iye oşunwon ọmọ bibí fun awọn ipín awọn eniyan to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn ni Britain (peḷu awọn Duđu’ Caribbean) ti dinku si bi ti apapọ-orilẹ̀-èdè, ati wiwà labe’ nigbà miran. Sibesibẹ, ni awọn ọduń mewa mewa laipe pupo awọn obinrin eniyan Duđu’ Afrika ti ni akojopo iye oşunwon giga ọmọ bibí (TFRs) ju ọpọ awọn ipín ẹya miran lọ ati ni 2011 awọn obinrin ti a bi ni ọpọlopo awọn orilẹ̀-èdè Afrika ni a ti ri ninu awọn nọmbà ogun

to ga julọ fun nọmbà ọmọ bibí. Iye oşunwọn ọmọ bibí ni a ma nşe işiro ni aşıko ètò Ikàniyàn ọlọduń mewa mewa nitori ipín èyà ko si ni àkọsilẹ ni iforuko şile ọmọ bibí. Simpson (2013) lo ilàna ipín ọmọ/awọn obinrin (ti o şe àfiwe' nọmbà awọn ọmọ ti a bi ni awọn aşıko ọduń mārùn ki o' to' di ọkọkan ọduń awọn Etò Ikàniyàn 1991 (1986-1990), 2001 (1996-2000), ati 2011 (2006-2010) pẹlu nọmbà awọn obinrin to wa awọn ọduń ọmọ bibí 15-44) tlati peşe ifojudiwọn Akojopọ Iye Ọmọ Bibí. Fun àkoko 1986-90 awọn obinrin Duđú Afrika ni TFR 2.25, ẹkẹta to tobi ju leyin ti awọn Bangladesh (3.96) ati Pakistani (3.16) o sit obi ju ipín awọn Funfun lọ (1.76). Lati 1996-2000 iye ipín awọn eniyan Duđú Afrika ti ja sişale di 2.05 şugbọn tun ga sọkẹ si 2.37 ni 2006-10, o wa ni ipo kẹta ninu iye ipín ipẹle-titò. Nigbà ti àşà wa nipa idapọmọra ti iye ipín ọmọ bibí layika awọn ipín èyà, ipín èyà awọn eniyan Duđú Afrika nikan ni TFR re lọ soke loşọloşọ laàrin ọduń 1996-2000.

Awọn àwańí Simpson lo wa ni dede ni gbooro pẹlu ti awọn oniwàdi yooku (fun apere, Coleman ati Dubuc 2010) ti wọn lo ilàna ẹni-to-lomọ lati şiro apapọ akoko gbogbo ọmọ bibí fun ọduń 1996-2000 ati 2001-2005 lati awọn Iwàdi Ile-işe Lápapọ (Labour Force Surveys). Awọn oniwàdi wọnyi şe ifojudiwọn iye apapọ ọmọ bibí eniyan Duđú Afrika kan to je 2.41 ni 1996-2000, eyi to je pe Bangladeshi nikan lo ju lo (3.43) ati ipín Pakistani (2.91) o si ga ju TFRs fun awọn eniyan Duđú Caribbean (1.88), ipín awọn Duđú yoku (1.87) ati awọn eniyan Funfun (British) (1.71). Ni 2001-2005 TFR Duđú Afrika ti ja wa sişale si 2.32 biotilepe ipín Duđú yoku ti ga şoke si 2.23, lafiwe' pẹlu ipín Funfun (British) ti ko yipada.

Awọn obinrin ti a bi ni Afrika to ngbe ni England ati Wales ni TFR to je 2.76 ni 2011, TFR to ga julọ ninu ti awọn obinrin to ngbe ni England ati Wales ti a bi ni agbegbe eyikeyi orilẹ-ede aye. Şibe, awọn afojudiwọn TFR fun iye olugbe ti a bi ni Afrika to şí

kuro ni orilẹ̀-èdè wọn fi ọpọ orişirişi ibatan pamọ́. Ipiń abinibí orilẹ̀-èdè Nigeria (7,476 ọmọ bibí, 3.32) jẹ ikeje to gaju ni guşu Sahara Afrika, ju eyi to wa fun awọn ti a bi ni UK lo (1.84) ati tobi ni gbà meji ju ipiń ti England ati Wales.

Ni England ati Wales ni 2014, awọn ọmọ bibí fun awọn iyá ti a bi ni Afrika şe amuwa ipiń 5.0% gbogbo ọmọ ti a bi ni àyè (ONS 2015). Awọn orilẹ̀-èdè mewa ti ki i şe UK to gaju fun awọn iyá to bimọ ti wà bakan na laàrin awọn ọduń mewa lati ọduń 2003, Nigeria nfarahan ni ipò yi ni ọduń koşkan laàrin 2003-2014. Laàrin 2015 ati 2020 Nigeria wa ni ipò kefa ninu akojo akoşile leşeeşe. Ni 2014 awọn iyá ti a bi ni Nigeria şe amuwa 3.7% ninu gbogbo awọn ọmọ ti awọn iyá ti a bi ni awọn orilẹ̀-èdè ti ki i şe UK; ni 2020 awọn iyá ti a bi ni Nigeria şe amuwa ọmọ bibí 5,575 (tabi ipiń 3.1% ninu gbogbo awọn ti a bi lati ọdọ awọn iya ti a bi ni orilẹ̀-èdè miran yatọ si UK, ati ipiń 0.9% ti gbogbo awọn ọmọ bibí laàye fun gbogbo awọn iya). Gegebi itupale-ńombà (data) ONS, laàrin 2017 – 2019, ipiń 0.7% awọn ọmọ ti a bi ni Birmingham jẹ ti awọn iyá ti a bi ni Nigeria. Ojó ori awọn iya ti a bi ni Afrika yatọ si ti awọn ti a bi ni UK: diẹ lo wa ni awọn ipiń <ojó ori 24 (9.3% lori 22.9%) ati ọpọ ni ipiń ojó ori 35-39 (22.8% lori 15.3%). Nibí ti ńombà awọn ọmọ ti a bi laaye tele ti jẹ marun ati ju be, awọn ipiń laàrin awọn iyá ti a bi ni Afrika jẹ 3.2% (ati pe o ga ju, ipiń 6.6%, laàrin awọn iya ti a bi ni ila-orun Afrika, ipiń eyi to ni Somalia ninu), lori ipiń 1.5% ninu awọn iya ti a bi ni UK. Diẹ ju ipińkan ninu meta (35.2%) gbogbo awọn ọmọ ti awọn iya ti a bi ni Afrika bi jẹ eyi ti ko waye nipa ipo igbeyawo/ajosepo abele, ni afiwe pelu ipiń 54.7% ti awọn iya ti a bi UK. Nipa ti pinpin ka kuro ni London ti iye olugbe awọn eniyan Duđu Afrika, ipiń 48.4% ninu awọn ọmọ bibí jẹ ti awọn iya ti a bi ni Afrika, ja sişale lati ipiń 51.6% ni 2011 ati 56.4% ni 2005.

1.5 Awọn Edè

Awọn ede 512 ni wọn nşo ni Nigeria bayi. Ni gbàti ede Oyinbo jẹ ede işe işe, ọpọ awọ ede miran ni nọmbà pataki awọn ti o nsọ ọ. Awọn yi pẹlu awọn ede ‘Niger-Congo’, bi Igbo, Yoruba, Ijaw, Fulfulde, Ogoni, ati Edo, Kanuri (apa kan ẹbí Nilo-Sahara), ati Hausa (ede Afroasiatic). Hausa jẹ eyi ti wọn nsoju ninu awọn ọpọ ede pataki – ni pataki, Yoruba ati Igbo - ni Nigeria

Iroyin ètò Ikàniyàn 2011 wa lori awọn ede ti awọn eniyan Duúduú Afrika nşo ni Birmingham. Wọn pẹlu Yoruba (242 awọn olùşo pataki), Igbo (127 awọn olùşo pataki), ati ‘Eyikeyi ede Nigeria miran’ (166 olùşo pataki). Edè pataki ti ọpọlọpọ awọn eniyan Nigeria ni Birmingham ma jẹ Oyinbo.

1.6 Idanimọ Orilẹ-èdè ati awọn lwe idanimọ lati rin irin ajò to’wá

Iṣọwọ:

Ninu ètò Ikàniyàn 2011 ONS bere ibere lori idanimọ orilẹ-èdè. Ni gbàti ko si itupalẹ-nọmbà (data) to jẹ kikun fun awọn ọmọ Nigeria, awọn oludahun 2,034 ni Birmingham lo sọ ‘Ọmọ Nigeria’ gẹgẹbi idanimọ orilẹ-èdè wọn. Fun West Midlands, laàrin ipín orilẹ-èdè abinibí Aringbungbun ati Iwọ Orun Afrika, awọn oludahun 20,461 ni ipín orilẹ-èdè abinibí ti ètò Ikàniyàn 2011 lo sọ ‘British’ nikan gẹgẹbi idanimọ-orilẹ ede wọn (n=4,868), ‘English, nikan (n=1,183), idanimọ miran nikan (ti ki i şe ọkan lara awọn orilẹ-èdè ile) (n=13,550), ati ‘idanimọ miran ati o kere ju idanimọ UK kan’ (n=622). Bayi, itupalẹ-nọmbà (data) yi fihan pe, laàrin awọn oludahun si ètò Ikàniyàn, ida’meji ninu męta awọn olugbe sọ orilẹ-èdè wọn gẹgẹbi idanimọ orilẹ-èdè tabi agbegbe ipilẹşẹ ni Afrika.

2.1 Nińi Ibẹ̀rẹ̀ to ́Dańaju Laje ́

Awon Koko Abajade Awarini Ibeṛe to dańaju Laje:

- Apapo iye omọ bibi (TFR) ipin orile-ede abinibi Nigeria (7,476 omọ bibi, 3.32) je ikeje to tobi julọ ninu guṣu Saharan Afrika, ga ju ti awon ti a bi ni UK lo (1.84) ati ga ni ilopo meji ju ti iwon England ati Wales lo.
- Ni 2020 awon omọ iya ti a bi ni Nigeria bi omọ 5,575 (tabi ipin 3.1% ti gbogbo awon omọ ti awon iya ti a bi ni awon orile-ede ti ki i se UK, ati ipin 0.9% fun gbogbo omọ ti gbogbo iya bi laaye).
- 0.82% gbogbo awon alaaye omọ ti a bi ni Birmingham lati 2012-2014 je ti awon iya ti a bi ni Nigeria sugbon ipin 1.72% ti gbogbo awon omọ ti a biku.
- Ko si itupale-nomba (data) pato ti Nigeria lori iwon omode. Ni 2019-20 awon omọ Duđu Afrika ni England, ti odun won je 4-5, ni iye ipin siṣanra to gaju lo (15.9%) ti siṣanra laarin awon ipin eya mewa, ga loṣoṣo ju ti ipin Funfun Oyinbo (9.7%).
- Ipin ti siṣanra ju tabi awon omokunrin to ṣanra je eyi to ga ju ninu iye olugbe awon eniyan Duđu Afrika (42%), ati awon omobinrin Duđu Afrika tun je okan lara awon ipin eya to le ṣanraju tabi ṣanra (40%)

2.1.1 Ilera Iya ́

Awon isiro oyun nińi fun oṣoṣo awon ipin asikuro wa si Britain (pelu awon Dudu Caribbean) ti dinku si bii ti isiro apapo ti orile-ede, ati pe kere si ni awon igba die. Sibesibe, ni awon bi odun pupo laipe awon obinrin Dudu Afrika ti ni apapo awon oyun (total fertility rates (TFRs)) to ga ju awon ipin eya miiran lo ati ni 2011 awon obinrin ni oṣoṣo awon orile-ede Afrika ni won wa ni nomba ogun akoko fun awon nomba omọ bibi. Awon isiro omọ bibi ni a saba ma nsiro ni ayika eto ikaniyan oṣoṣo mewa nitori ipin eya ko wa ni akosile ni asiko iforukosile omọ bibi. Simpson (2013) lo ilana isiro omọ-kan/awon obinrin (child/women ratios method) (ti o se afiwe iye nomba awon omọ

tí a bí fuń awon àsìkò oduń-marun síwájú òkòòkan oduń 1991 (1986-1990), 2001 (1996-2000), ati 2011 (2006-2010). Awon ètò-Ikàniyàn to ni nóm̄ba awon obinrin to wa ni oṣò'ori oṣo bíbì (15-44) lati peṣe awon ifojudìwòn ti Gbogbo awon Iye Ipiń Oṣo Bíbì. Fun àkòkò 1986-90 awon obinrin Duḍu' Afrika ni Black Afrika ni TFR to jẹ 2.25, ẹkẹta to ga julò leyin Bangladeshis (3.96) ati Pakistanis (3.16) ati ga ju ipiń Funfun ló (1.76). Lati 1996 si 2000 ipiń iye Duḍu' Afrika ti ja siṣalẹ si 2.05 ṣugbón tun ga soke si 2.37 ni 2006 si 10, si jẹ ikẹta ninu awon ipiń ipò-titò leṣeṣe. Nìgbàti àṣekeṣbẹ' wa nipa pipò si iye ipiń oṣo bíbì laàrin ipiń awon ẹyà, ipiń awon eniyan Duḍu' Afrika nikan lo fi kun TFR tirẹ ni pupò laàrin oduń 1996 si 2000.

Awon abajade Simpson wa ni dede pupò pẹlu ti awon awadi miran (fun apere, Coleman ati Dubuc 2010) to lo ilàna oṣo-ti-eni lati siro àkópò iwòn igbà oṣo bíbì fun 1996 si 2000 ati 2001 si 2005 lati Awon Iwadi Egbẹ Oṣiṣe. Awon oluwadi wonyi ṣe afojudìwòn iye apapò oṣo bíbì eniyan Duḍu' Afrika kan to jẹ 2.41 ni 1996 si 2000, awon ipiń Bangladeshi nikan lo poju ló (3.43) ati Pakistani (2.91) o si ga ju iye TFRs fun Duḍu' Caribbean (1.88), Awon Duḍu' miran (1.87) ati Funfun Oyinbo (1.71). Lati 2001 si 2005 TFR Duḍu' Afrika ti ja si ṣalẹ si 2.32 biotilejẹpe iye ti awon Duḍu' Miran ti ga soke si 2.23, lafiwe' pẹlu iye ti Funfun Oyinbo to si wa bakan na.

Awon obinrin to ngbe ni England ati Wales ti a bi ni Afrika ni TFR to jẹ 2.76 ni 2011, TFR eyi to gaju laàrin awon obinrin to ngbe ni England ati Wales ti a bi agbegbe agbaye. Sibesibe, awon afojudìwòn TFR fun awon olugbe ti a bi ni Afrika to si kuro lorile-ede won safipamo orisirisi to po lapoju. Ipiń orile-ede abinibi Nigeria (awon oṣo ti a bi 7,476, 3.32) jẹ ikeje to gaju ni guṣu Sahara Afrika, gaju ti awon ti a bi ni UKa (1.84) ati ga nilopo meji ju ti iwòn England ati Wales ló.

Ni England ati Wales ni 2014, awon omot ti awon iya ti a bi ni Afrika bi je ipin 5.0% ninu gbogbo awon omot ti a bi laaye (ONS 2015). Awon orile-ede mewa ti ki i se UK ti a ti bi awon iya ti wa bakan na lori odun mewa lati 2003, Nigeria nfarahan ninu ipò yi lododun laarin 2003 si 2014. Laarin odun 2015 ati 2020 Nigeria wa ipò kefa ninu akosile. Ni 2014 awon iya ti a bi ni Nigeria safikun ipin 3.7% ninu gbogbo awon omot alaaye ti awon iya ti a bi ni oke-okun ti ki i se UK bi; ni 2020 awon iya ti a bi ni Nigeria safikun awon omot alaaye 5,575 (tabi ipin 3.1% ninu gbogbo awon omot ti a bi laaye latodo awon iya ti a bi ni orile-ede ti ki i se UK, ati ipin 0.9% ninu gbogbo awon omot ti gbogbo awon iya bi laaye). Lati inu itupale-nomba (data) ONS, laarin 2017 si 2019, ipin 0.7% ninu awon omot ti a bi laaye ni Birmingham je ti awon ti iya ti a bi Nigeria bi. Ojori awon iya ti bi ni Afrika yatò si ti awon iya ti a bi ni UK: die lo wa ni <awon ipin ojori 24 (9.3% lori 22.9%) ati pe opo lo w ani ipin ojori 35 si 39 (ipin 22.8% lori 15.3%). Nibiti nomba ateyinwa awon omot ti bi laaye ba je marun tabi ju be lo, awon ipin laarin awon iya ti a bi ni Afrika je ipin 3.2% (ati gaju lopolopo, ipin 6.6%, laarin awon iya ti a bi ni Ila Orun Afrika, ipin yi pelu Somalia), lori ipin 1.5% ninu awon iya ti a bi ni UK. Kekere ju idakan ninu meta (35.2%) ninu gbogbo awon omot alaaye ti awon iya ti a bi ni Afrika bi wa lati ipo eyi ti ki i se ododo loko-laia/alajogbe papo, ni afiwe pelu ipin 54.7% ninu gbogbo awon iya ti a bi ni UK. Ni wiwo fifonka kuro ni London ti iye awon olugbe awon eniyan Dudu Afrika, ipin 48.4% je ti awon omot alaaye ti awon iya ti a bi ni Afrika bi ti won ngbe ni London, ja wa sisale lati ipin 51.6% ni 2011 ati ipin 56.4% ni 2005.

Ni iròyin lori UK ati Ireland Awon Iwadi Bonkele si awon Iku Iya ati Ailera (the UK and Ireland Confidential Enquiries into Maternal Deaths and Morbidity) 2015-17, Knight et al. (2019) royin pe nigba ti awon Dudu obinrin je ipin 4% ninu gbogbo awon obinrin to nbimo, won je ipin 18% ninu awon obinrin to ku (isiro ipin 38 ninu 100,000, lafiwe pelu

7 ninu 100,000 ti awon obinrin Oyinbo Funfun). Ninu awon obinrin 32 wonyi, 22 je 'awon eniyan Duđu Afrika'. Bayi, awon obinri Duđu ni ilopo marun ewu to gaju lati ku ninu oyun tabi ga soke si osee mefa leyin ibimọ lafiwe pelu awon obinrin funfun, awon obinrin ti won je adalu eya ilopo meta ewu ju ati awon obinrin Asia to fe je ilopo meji ewu yi. Iroyin yi tun sakiyesi pe awon obinrin Duđu (lafiwé pelu Funfun) ni won ni ilopo igba to see ki won ni ohun to nfa ejere riru ninu oyun ati leyin ibimọ nigba ti won ba loyun. Ni wiwo awon orile-ede abinibi kan ni pato, awon obinrin ti a bi ni Nigeria ni iye ipin to ga ju lakosile: awon iku 10 ninu 20,469 ibimọ, iye ipin 48.85 ninu 100,000 awon omọ bibi, ewu to ga die to je 6.13 lafiwe pelu 1 fun awon obinrin ti a bi UK. Nair *et al.* (2014) se iroyin aworan bakan na fun aisan to lagbara ninu oyun ninu egbe ti orile-ede ti itupale-nomba (data) ti Ilana Fifojuro Ibimọ ti UK (the UK Obstetric Surveillance System (UKOSS)). Ni afiwe pelu awon obinrin Oyinbo Funfun, awon aidogba aisan inu oyun to lagbara je ipin 83% gaju laarin awon obinrin Duđu Afrika ati ipin 80% giga laarin awon obinrin Duđu Caribbean. Awon aidogba iku ninu oyun wonyi ko yato nipa ipò orò-aje ilu, laarin awon to nmu siga ati awon ti ko mu, tabi nipa idiwon bi ara se tobi to. Awon aidogba bakan na ni a ti sakiyesi ninu awon iroyin ti ateyinwa. Awon iku ti won royin ninu CMACE (2011) tokasi awon obinrin ti won de si Britain laipe ti won nwa ipò sisa asala tabi abo lowo iku fun emi won, pelu awon obinrin Nigeria ti won si kuro ni orile-ede won ti won ri won bi 'awon arinrinajo ilera' ninu awon egbe meta yi.

Pipe lati fi oruko silẹ fun itoju to siwaju omọ bibi ni won ti sopo pelu-awon aidogba ilera omọ wewe ati ti iya. Ayewo kan si awon eyin-ati atele-awon idaduro itokasi ninu fifi oruko silẹ fun itoju ninu oyun ni London 2015-16 (McDonald *et al.*, 2020) ri awon ihuwasi to po pelu pipe lati foruko silẹ: gbigbe ni awon agbegbe ti ko ni itesiwaju, odu < ogun odu, to ga nibamu, eya Duđu tabi Kekere (ni pataki Bangladeshi tabi eniyan Duđu Afrika), bibi ni Somalia, esin Jew, ede akoko leyin ede Oyinbo, airise eni tabi

alabaşepọ ẹni, aisi iranlọwọ ilu, ati awọn ẹbí'óbí'ẹlẹyọ kan. Iwàdi litiresọ eletò ifinufindo ti awọn ohun to nfa ki awọn obinrin ma pẹ lati fi orukọ silẹ fun itọju' ninu oyuń ni UK (Billings, Shebal 2020) rí awọn obinrin awọn ẹyà ti ki i ẹ Oyinbo, ti wọn bi ni ibí' ti ki i ẹ UK, ati ti ko sọ ede Oyinbo.

Awọn iwàdi kan pàtò'fihan pe awọn idí' to takoko' lo wa labẹ' pipẹ ti awọn obinrin Afrika npe lati fi orukọ silẹ fun itọju' ninu oyuń. Chinouya ati Madziva (2017) ẹ iwàdi nipa pipẹ fi fi orukọ silẹ laàrin awọn obinrin 23 ti wọn ri ara wọn bi awọn eniyan Duđu' Afrika ti a bi ni guşu Afrika ti wọn sí' kuro ni orilẹ-èdè wọn ti wọn si ngbe ni London nipa awọn ibere didařa. Awọn idim ti wọn mu wa pẹlu awọn aşá igbàgbọ nibiti sisọ nipa liloyuń laàrin oşẹ metala ki i ẹ ohun to bojumu; aisi alàye' nipa sişẹ ipińnu lati pade; ati awọn ohunto rọ mọ ipò ati gbe ilu' ti ko ti yanju. Cresswell et al (2013) ri pe awọn obinrin ẹyà Afrika tabi Caribbean ti o nsọ ede Oyinbo ti a bi ni UK lo si ẹese ki wọn pẹ ju lati fi orukọ silẹ fun itọju' ninu oyuń (ko dabi awọn obinrin ti nsọ ede Oyinbo, ti a bi ni UK to jẹ ti awọn ẹyà miran). Dike (2013) tun sakiyesi pe ọnà aidara si itọju' ninu oyuń jẹ ohun to fidí' mulẹ laàrin awọn obinrin ọmọ orilẹ-èdè Nigeria ni orilẹ-èdè ti wọn ti wa ati pe o jẹ ohun to lọwọ si aruń ati iku' iya'.

Ilera ọpọlọ awọn iya'

Awọn litiresọ miran pẹlu ilera ọpọlọ awọn iya to kọpa ninu Iwàdi Ẹgbẹ' Ẹgbẹruń OduńOther (the Millennium Cohort Study) (Moore *et al*, 2019). Nipa wiwo awọn èsì oşu-meşan, itànkale' wahala irònu' okàn jẹ orisirisi laàrin awọn ipi ẹyà, lati ipiń 12.7% (Duđu' Afrika) si ipiń 23.3% (Pakistani). Itànkale' itọju' isinsinyi bere lati ipiń 2.5% (Duđu' Afrika) si ipiń 8.7% (Funfun Oyinbo) ati pe iyatọ yi jẹ işiro pataki. Nipa ti awọn èsì ọloduń-maruń, itànkale' itọju' isinsinyi bere laàrin awọn ipiń ẹyà lati ipiń 1.5% (Duđu'

Afrika) si 7.7% (Funfun Oyinbo), pẹlu ipele wahalad to gaju lo ipin (6.0% lori 2.9%), o si je. Işiro pataki. Awon akiyesi iyapa fe ni awon oduun marun ju oşu mesan lo.

Afolabi *et al* (2017) se ayewo ibasepo laarin iranlowo awujo, ibadogba ati asa ninu idagbosoke irewesi okan leyin omọ bibi ati ifamora laarin iya-omọ-ikoko laarin awon iya to si kuro ni orile-ede won ni UK. Asa ni a ri bi eyi ko ipa pataki ninu atileyin to sişe ti a le ri lati ajosepo awujo fun awon iya to ni irewesi okan leyin omọ bibi. Awon iya ti a bi ni ilu Oyinbo ni o şeşe ki won ni iranlowo awujo lati ododo awon ibasepo awujo won ju awon ipin eniyan Nigeria ati Afrika to si kuro ni orile-ede won. Siwaju si, awon eniyan Nigeria to si kuro ni orile-ede won le wa ni ewu 'Awon ifokanro Bayi Lori ati iyasoto' ('assumptive stereotypes and discrimination') ti o le fa awon aidogba ati ni iranlowo ohun ti o gbodo je sişe ati eyi ti ko kanpa lati şe ati itoju ilera opolo pẹlu oye ti won nlo nigbati a ba fi we ti awon iya Oyinbo.

2.1.2 Omọ Bibi, omọ bibi loku, awon iku ikoko

Nigbati itupale-nomba (data) ipin eya je gbigba ni ipele mewa (awon ipin 68) fun ifitoniletii bimọ, ONS şe iröyin itupale-nomba (data) igbadegba re lori awon omọ ti a bi laaye, awon omọ ti a bi ku, ati awon iku ikoko fun awon eya-marun-to-jora-won perere (pẹlu ipin 'Duđu'). ONS şeşe röyin lori awon omọ bibi ati iku ikoko nipa eya ni England ati Wales fun akoko 2007 si 2019 (ONS 2021). Awon omọ ikoko lati ipin eya Duđu ni iye omọ ti a bi ku to gaju, ti o doke patapata ni 9.2 omọ ti a bi ku ninu 1,000 gbogbo omọ bibi ni 2007 dinku si 7.1 awon omọ ti a bi ku ninu 1,000 gbogbo omọ ti a bi ni 2019. Gbogbo awon ipin labẹ ipin ninu ipin eya Duđu lo ni iye omọ ti a bi ku to ga bakan na. Ipin eya Duđu tun ti ni bakan na iye iku omode to ga julọ lododun pẹlu iye iku to je 6.4 ninu 1,000 awon omọ ti a bi laaye ni 2019. Gbogbo awon ipin ninu ipin

ẹ̀yà Dúḍú lo ni iye iku ọ̀mọ́de to ga ju diẹ. Awọn ọ̀mọ́de lati ipín ẹ̀yà Asia lo ni nìgbà gbogbo awọn iye iku awọn ọ̀mọ́ ti a bi ku ati iku ọ̀mọ́de to ga julọ to ni ipo keji.

Ipín ẹ̀yà Dúḍú ni ida ninu ọ̀gọ̀run to ga julọ ninu gbogbo awọn ọ̀mọ́ ti awọn iya bi laà̀yè ninu awọn to ngbe ni awọn agbegbe ti ko si pupọ̀ ilọ̀siwájú ni England fun gbogbo ọ̀duń, pẹ̀lu ipín 82.9% ninu awọn ọ̀mọ́ lati ipín ẹ̀yà Dúḍú ti a bi ni awọn agbegbe ti ko si ilọ̀siwájú rárá ni 2019. Bakan na, ipín giga ti awọn ọ̀mọ́ ti a bi laaye laà̀rin awọn ẹ̀yà Asia, Dúḍú ati awọn ẹ̀yà Miran wà ni awọn agbegbe ti ko si ilọ̀siwájú rárá ni àfiwé pẹ̀lu ipín ẹ̀yà Funfun.

Fun ipín ẹ̀yà Dúḍú, iye ipín awọn ọ̀mọ́ ti a bi ku jẹ bakan na lori ipèle pupọ̀ ti aifi fun ni. ONS ti ẹ̀ àdàpọ̀ itupalẹ̀-ńọ́mbà (data) fun 2017, 2018 ati 2019 lati wa ọ̀nà si iku awọn ọ̀mọ́de nipa ohun to fa iku. Fun ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ awọn ẹ̀yà, pẹ̀lu ipín Dúḍú, awọn ipò to jẹmọ́-àìgbọ̀n lo jẹ idí pataki si iku ọ̀mọ́de. Fun idí yiyípadà yi ONS ti gbe sita itupalẹ̀-ńọ́mbà (data) fun awọn eniyan Dúḍú Afrika. Iye iku ọ̀mọ́de ninu 1,000 awọn ọ̀mọ́ ti a bi laaye jẹ 3.2 fun àìgbọ̀n, 1.8 fun awọn àrùn aidara ti ara ti a bi mọ eniyan, ati 1.5 fun omiran.

Ipín ẹ̀yà Dúḍú ni iye ipín iku ọ̀mọ́de to ga julọ fun awọn ọ̀mọ́ ti a bi pẹ̀lu iwọn ara to kere (kere ju 2,500 giramu), pẹ̀lu iye ipín iku 43.8 ninu 1,000 awọn ọ̀mọ́ ti a bi laaye pẹ̀lu iwọn ara kekeré ni 2019, iwọn ara kekeré ti di ewu mímọ́ to nfa iku ọ̀mọ́de.

Ipín ẹ̀yà Dúḍú lo ni ipín ninu ọ̀gọ̀run to ga julọ ninu awọn ọ̀mọ́ ti oşu wọn ko ti pe ti a bi laaye (ibí to waye ki o to di ọ̀şẹ 37 si ibímọ) ninu gbogbo awọn ipín ẹ̀yà ni gbogbo ọ̀duń, pẹ̀lu ipín 8.5% ninu gbogbo awọn ọ̀mọ́ ti a bi laaye to jẹ àipè oşù ni 2019. Fun ọ̀duń 2007 si 2019, ipín iye iku ọ̀mọ́de fun awọn ọ̀mọ́ ti a bi ọ̀şẹ 24 tabi ju bẹ jẹ eyi to gaju lọ fun awọn iya ẹ̀yà Dúḍú ati Asia.

Àwọn abajaḗde aidaṛa ti oyuń: awon obinrin guṣu Afrika ti o wa'lati Nigeria

Iròyìn 2016 kan lati ọdọ Ilera Ara-ilu England (Public Health England (PHE)) ṣe iwàdi àṣà ninu iku ọmọde ni West Midlands, ati awon afikun aipe si PHE's itupale-ṣombà (data) lori ilera ọmọ ati iya ti ṣe iranlowo lati so iwadi di mimo si iye ipin iku ọmọde ni Birmingham. Ilera Ara-ilu England (2016) peṣe iròyìn lori ọmọde ati iku nigbà diṣe si asiko ọmọ bibi tabi leyin ọmọ bibi ni West Midlands (peḷu Birmingham laarin awon ijoba ibile to wa loko (UTLAs)) nipa orile-ede abinibi iya (peḷu Nigeria). Ni Birmingham laarin oduń 2012 si 14, 31,857 ni gbogbo awon ọmọ ti awon iya bi ni UK ati 20,546 ni awon ọmọ ti awon iya ti a bi ni orile-ede ti ki i ṣe UK bi. Laarin awon iya ti a bi ni orile-ede ti ki i ṣe UK, awon ọmọ 431 ni awon iya ti a bi ni Nigeria bi, wa ni ipo kejo ninu awon orile-ede abinibi mewa to gaju. Ipin 0.82% ninu gbogbo awon ọmọ ti a bi ni Birmingham lasiko yi je ti awon iya ti a bi ni Nigeria ṣugbon ipin 1.72% ninu gbogbo awon ọmọ ti a bi ku (ṣombà fun West Midlands je, leṣeṣe, awon ọmọ bibi 1,086 ati 0.50% ati 0.58%).

O je ohun akiyesi pe awon obinrin ipin-ipin-Sahara to je ọmọ orile-ede Nigeria wa ni riri fun ipalara ati pe won ni idojuko si oṣo abajaḗde aidara ninu oyun ju awon obinrin onilu ninu iwadi ti Zanconato *et al.*, 2021. Ni aḥiwe peḷu awon idari orile-ede, jije ọmọ Nigeria ni nkan ṣe peḷu bibi ọmọ laipe oṣu (aOR 1.6, 95% CI 1.1-2.2) ati abala ifobe gbibi (aOR 2.2, 95% CI 1.5-2.7); ko si awon iyato ti a ri ninu iye ipin fifi ohun imuṣiṣe gbibi ati ipin ọmọ Nigeria ni aabọ awon ewu abeyiya (aOR 0.6, 95% CI 1.1-2.2) peḷu siṣeṣe awon aibaje abe (aOR 1.5, 95% CI 1.3-2.1). Awon itokasi wahala ninu oyun ti isoro ọmọ aṣeṣebi ga soke laarin awon ọmọ Nigeria, eyini ni pe isiro kekere fun ọmọ aṣeṣebi (a low Apgar score) (aOR 2.6, 95% CI 1.4-4.9), igba si abala itoju kikun ọmọ aṣeṣebi (aOR 1.7, 95% CI 1.1-2.8), ati ọmọ ti a bi ku

(aOR 4.0, 95% CI 1.3-12.8).

Àrùn Aromọlegun

Ni ọdọduń awon ọmọ 300-400 ni a bi pẹlu àrùn yi ati nisinsinyi awon eniyan 12-15,000 ni o ti lùgbàdì àìsàn yi ni UK. Àìsàn aromọlegun lo nba ọpọlọpọ awon ẹbí ìpíń-ìpíń guṣu Afrika, ni pataki ni Nigeria. Àìsàn aromọlegun jẹ orukọ ti fun ìpíń awon ipo ilera àjogunbá ti o ma nkọlu awon ọpá ẹjẹ pupa. Iru' eyi to buruju nibẹ ni a npe ni aromọlegun ti ki i peṣe ọpá ẹjẹ to' to' (sickle cell anaemia). Awon eniyan to ni àrùn aromọlegun ma npeṣe eyi ti ki i saba waye awon apere ọpá ẹjẹ pupa to le fa wahala nitori won ki i dagba lo titi bi awon opa ẹjẹ to ni ilera wo si le se dí' awon ibí' ti ẹjẹ ngba. Ayewo fun àrùn romọlegun ninu oyuń ni a nfun gbogbo awo obinrin to ba loyun ni England lati sayewo boya ewu le wa ki a bi iru ọmọ to ni àìsàn yi, ati pe gbogbo awon ọmọ ni a nfun ni ibojuwò gegebi ara idanwo/ayewo ẹjẹ riri' fun awon ọmọ ti a seṣeṣe bi (new-born blood spot test) (idanwo/ayewo heel prick). O se pataki lati gba awon ẹbí eniyan Nigeria niyanju lati faramo daadaa ayewo fun àrùn aromọlegun ki a le fun ni itoju' to peye nigba ti ọmọ ba bere si ni dagba ni kekere'.

2.1.3 Awon Aṣà Ọmọ Bibí' ati Ọmọ-wiwo

Dike (2013) se atunyawo litireso lati sawafi' awon aṣa ibile awon obinrin Nigeria nigb ti won ba loyún ati bímọ ni UK, mejeji ninu ati lode awujo ilu' won, lati se amujade awon abala aṣa ọmọ bibi' ti o le mu daṣa (tabi se idiwo) fun ilera ati alaafia won. Awon igbagbo aṣa nko ipa' ninu iranlowo fun awon ipinnu obinrin eniyan Nigeria nipa igba ti won ma fi orukọ silẹ fun itoju' ninu oyun, nibo ati lati odo eni wo ni a ti le ri onà si itoju' ninu oyun ati imoran eni wo ni mo le dimu' ni gbogbo asiko iloyun titi de ibimọ. Akiyesi si awon

ohun ti a nfe ki a to bimọ ati leyin igbà ibimọ ni o nfi ara han nigbà gbogbo ninu awon ilana isin, irubọ, ohun ti a ko gbodo se ati awon ami igbekale tin fun obinrin na ni awon itumọ aabọ. Awon obinrin Nigeria le faramọ awon abala asa ibile omọ bibi ti won ri pe o wa nibamu ati wulo nigbà iriri ibimọ won ni Britain daadaa. Aimọ awon onimọ ilera nipa orisirisi igbagbo, asa ati esin awon obinrin Nigeria, le fa aigbora eni ye, ifojusilara ati aibikita ninu ipese itoju ninu oyu. Awon obinrin to bimọ ni ibi ti ki i se orile-ede abinibi won le fe yari pelu awon iyato ilana ibile si itoju ati pe won le ni lati fi die sile ninu iranlowo ibakegbẹ ibatan eya to wa ninu asa ibile won fun imurasile fun iranlowo lati setoju ilera ati alaafia won. Laarin awon obinrin Nigeria, abuku to nipon wa to sopo mo awon omọ bibi pelu ise abe eyi to rekoja ifoju tembelu obinrin na lati gbe abajade lati ma je ki awon omobinrin re ni awon oko ati awon egbon re obinrin lati loke. Awon isoro ti sisi kuro nilu bi etanu si eya, airise, osi, aigboniye daadaa/isoro a ti ri onasi awon ise ilu, iyanisoto lawujo, ati aini awon imọ ibagbepo lawujo le fikun idamu obinrin ni adugbo won tuntun nigbati won ba fe bi omọ ni orile-ede tuntun (CMACE, 2011). Ipese ilera fun alaboyun ni UK, le ma kun oju iwon awon ohun ibile gbogbo ati asa ti awon obinrin Nigeria nfe, ni pataki awon to wa lati igberiko nibiti awon asa ibile si nbori. Oluwadi pari bayi: 'Sise imudara itoju ilera fun awon olugbe alasa pupo ninu oyun ati nigbà ibimọ gbodo ni imọ ati onasi iwoye pipe si awon ero si asa, awon ilana esin, ilana isin ati ise ti ondari ilera ati alaafia awon obinrin to nfe itoju ilera.' Ni ti awon obinrin Nigeria, eyi pelu riri pe itoju to jemọ enikoşkan ati to peye to si ni ifura si asa ibile to si pese ilera ti won fe ni gbogbo igbà ti won ba loyun titi di ojo ibimọ ati gbà ati se agbega ibasepo ibatan-eya ti iranlowo to sise lati setoju ilera ati alaafia awon iya ati awon omọ. Ni ti ebi ati omọ titọ, awon ilana ati ise ni a ri pe o wopo die ni Afrika (Nzira 2011). Awon wonyi pelu awon orisi oniruuru ebi; awon ara/molebi to gbooro gegebi asa, pelu pipin omọ titọ laarin awon ara/molebi to gbooro ati ilera itoju ibatan (ojuşe to tun nwaye

ni awujo awon ajeji to fonka' ati awon egbe' igbagbo); pataki awon owo' fifi ranse si awon ara/molebi to gbodo; ireti' pe awon omo a bowo fun awon to ju won lo ni awon ona asa ni pato' ati pataki ibawi'. Ni pelu, awon ipa kiko' laarin awon idile eniyan Afrika se bi eni pe o je pato laarin labo/lako ati awon okunrin alajogbe' je awon olori' awon idile'. Diye ninu awon iwa wonyi la tokasi ninu iwadi Victoria Climbié, pelu awon eto omo titon ni bonkele ati itiju' ati iteriba ti omode. Isoloruko buburu ati abuku si omo Dudu Afrika diye lo ti wa si awon iwa titon omo Dudu Afrika to da lori ikede gbangba to waye lati iku' omo yi ati awon iwadi olopa si siseese awon irubo ikolu ati ipaniyan, bi ti iru' ejof 'ara Adam ti ko lori' ('Adam's torso' case) (Hoskins 2012). Bi Nzira (2011) se tokasi, 'awon ipolongo ejof lilo omo nilokulo lawujo awon eniyan Afrika wonyi ko soju' otito' iriri' opo awon ebi' Afrika'. Dipol, iriri' yen le rogba' awon ipin iriri' si iyasoto ati alailanfaani nigba ti a ba nlo ise ilera ilu, ain, awon isoro ati se apapo ise, ekokiko, ati igbe aye ebi, ibagbe iriri' ti awon omo Afrika ni itoju' ijoba ibile, sise iyipada si awon to wa ninu ebi' pelu awon ajosepo laarin eya ati awon omo won pelu ijogun adalu' eya (Ifekwunigwe 1999; Aspinall ati Song, 2013), ati awon idapomora idile'.

Iwadi Okpokiri's (2017) si awon obi' eniyan Nigeria iran-akoko' to si kuro lorile-edede won ati isakoso awon nkan ti omo titon ni Britain pese awon pato awari' fun awujo Nigeria. A ri ilowosi lapoju ni Greater London fun awon omo ti idile awon eniyan Nigeria ni idaabobo, eyi to nse akoyesi si awon iyato awon iwa omo titon. Awon opo akopa ninu iwadi yi lo fe lati duro lori awon iwa omo titon lati ipilese won, ni pataki, aworan abojuto' fun awon omo to nwaye laarin awon ibasepo ajumolo' ati ifowosowopo ebi, to' tenumof ireti' si igboran ati iwa ibowofun lati ododo awon omo. Awon akopa tun sorodero apapo pe awon obi' Nigeria ni won ma nri gegebi eni to' le ati to' nsakoso laarin awujo Oyinbo, erodero yi lo wa latodo awon osise' ijoba ilu' ati awon onimodolaabo miran. Iwadi keta ni pe awon obi' ma nberu ninu ibasepo pelu awon onimodolaabo, awon eru' be ni a nmu jade

ti o ni še pẹlu awọn iríí sí sisi kuro nilu ateyinwa, ikorira awọn eniyan lati orilẹ̀-èdè miran/iyasọtò laàrin awọn àsoyè' ni gbangba ati awọn işe-şise, ati awọn iwà işe ilu' ti ko ni ipa to 'loye àşà'. Awań'kẹrín ni ìbòwòfuń ti awọn akopa fihan fun awọn ipa ti ijoba Oyinbo nsa lati še atileyin fun awọn ètò awọn ọmọde. Okpokiri pe fun ọnà to duro lori awọn ajopin ohun didara ati jẹwó' awọn agbara ọnà ọmọ titò awọn obi Nigeria to si kuro wa si orilẹ̀-èdè nìgbà to nşe igbega awọn nkan miran to jẹ itẹwògbà to le fa ilowòsi fun ọmọ.

Lori koko'pàtó'ti fuńfuń ọmọ loyàn, ko si litireşo pupo lori awọn iwà yi ninu olugbe Duđu Afrika. Agboado *et al.* (2010) ròyin pe awọn iya obinrin Duđu lo nfun ọmọ loyàn pẹ ju şugbon awọn iyatò ni afiwe' pẹlu awọn ipín èyà miran ko ni işiro pataki. Awọn iwàdi miran tokasi pe awọn obinrin to si kuro wa' ni a ko so fun nipa awọn kilaasi fifun ọmọ loyàn ati pe awọn işe fifun ọmọ loyàn jẹ ohun ti ko nşele ni ọpọ igbà ati laise dede (Kapadia *et al.*, 2022).

2.1.4 Awọn abẹre' ajesara awọn ọmọde'

Litireşo kekere' lo wa lori itupale-ńombà (data) lori awọn ajesara ọmọde ni titò nipele nipa ipín èyà nitori gbìgbà itupale-ńombà (data) akosile ko ko pẹlu ipín èyà, biotilejepe eyi wa ni akosile awọn Etò Iròyin/Alàye' llera Ewe (Child Health Information Systems) to pẹlu ipo ajesara ati ni ọpọ awọn ètò akosile GP. Iwadi to dara ju ni alaye-ńombà-to-duro-lori-olugbe ti awọn ilànà abẹre' ajesara gbìgbà laàrin awọn ipín olugbe orisirisi lati apoti-işura QResearch, lilo itupale-ńombà (data) itoju' akokó' ipèle enikoşkan (individual level primary care data) (QResearch, 2021). Awọn iyapa nipa gbìgbà abẹre' ajesara fun kiko ikolu aisan otutu to lagbara, (influenza), aisan yinrunyinrun C (meningitis C), ati aisan kiko' to nfa ebi (rotavirus), ati igbona' (measles), şegede (mumps) ati igbona Germany (rubella) (MMR) ni a şe ayewo ninu awọn ọmọ 2,447,875

ti wòn ko ti pé ọduń 18 laàrin awon ipin eya. Awon awose ipadaseyin Ironu (Logistic regression models) lo di lilo lati sodiwon awon aidogba ipin fun awon ipin eya mejọ ni afiwe pelu eya Oyinbo. Awon iyato abere ajesara gbigba ni a ri laarin orisirisi eya fun awon omode. Fun kiko aisàn otutu to lagbara (influenza) (n=1,617,686), awon aidogba ipin (OR) fun Duđu Afrika, OR 0.93 (0.87- 0.97) ga loṣoṣo ju fun awon Pakistanis (0.72 (0.68- 0.76)) ati Duđu Caribbean (0.49 (0.46- 0.51)). Fun aisàn kiko to nfa ebi (n=497,524), OR fun awon eniyan Duđu Afrika je 0.75 (0.66- 0.86), bakan na pelu awon Indian, Pakistanis, Awon eniyan Asia miran, ati, lekansi, ga ju awon eniyan Duđu Caribbean (0.51 (0.45- 0.59)). Fun MMR (n=1,679,356) awon eniyan Duđu Afrika ni OR 0.76 (0.68- 0.86), eyi to kere ju laarin awon ipin eya mejọ ati kere ju awon eniyan Duđu the lowest of the eight ethnic groups and lower than Black Caribbean (0.88 (0.79- 0.98)). Fun wiwu awo to bo oṣoṣo (meningitis C0 (n=1,679,356), awon eniyan Duđu Afrika ni 0.92 (0.86- 0.99), kere ju awon eniyan Duđu Caribbean (1.17 (1.09- 1.26)) ṣugbon ga ju awon eya miran lo (awon eniyan India, awon eniyan Asia yoku, awon eniyan China, ati Miran).

Awon iwadi keekeke mu adalu awon awarí jade. Etọ 5-in-1 Abere Ajesara ni a ri kaakiri pe o ni agbegbe kekere to de laarin awon ipin eya keekeke, ni pataki, Somali, Funfun-Polish, Nigerian, Caribbean, Oyinbo-Irish, ati omiran/adalu/awon olugbe ti a ko so ni pato (Tiley et al., 2018). Iwadi to ti pe (Mixer et al., 2007) wadi boya abasepo kan wa laarin eya ati gbigba abere akokoti (MMR1) laarin awon omode 6444 ti iye oduń won je osu 18 ati oduń meta to ngbe ni agbegbe London ti Brent. Ayewo itupale-nomba (data) orekoore lori gbigba abere MMR1 lo ri kekere ibi to de ninu ipin Funfun/Oyinbo (57.5%) ṣugbon ga pupo ju ni awon ipin Africa (82.6%), Afro-Caribbean (74.7%), ati awon ipin Asia (87.1%) (abere ajesara gbigba fun segede, ita ati igbona Germany laarin ipin eya lafiwe pelu ipin eya Funfun: African 2.68 (2.07 si 3.35) Afro-Caribbean

1.62 (1.27 si 2.06), ati Asian 3.44 (2.77 si 4.27). Ko si ẹrírí ibasẹpọ işiro pataki laàrin ipò ilu-ọrọ-aje' ati ẹyà.

2.1.5 Sísanra Ọmode'

Ko si itupale-ńọmbà (data) ti Nigeria-ni-pato lori iwọn ọmọ. Ni 2019 si 20 awọn ọmọ eniyan Duúdu' Afrika ni England, ti ọduń wọn jẹ mẹrín si mārùn, iye ipín sisanraju to ga ju (15.9%) laàrin awọn ipín ẹyà mewa, ga pupọ ju ipín Funfun Oyinbo (9.7%). Laàrin awọn ọmọ ọduń 10-11, awọn ọmọ Duúdu' Afrika lẹkansi ni iye ipín sisanra to ga ju (30.5%) laàrin ipín ẹyà mewa, lẹkansi ga lopo ju ipín Funfun Oyinbo (19.0%). Ara sísan/sisanraju ninu awọn ọmọ Duúdu' Afrika lo ti jẹ àwafí to wà bakan na. Iwàdi llera 2004 fun England (pẹlu igbesoke àpẹrẹ fun awọn ipín ẹyà kekeke) (National Statistics and Health and Social Care Information Centre, 2005), ri pe laàrin olugbe lapaṣọ, ipín 30% awọn ọmọkunrin ati 31% ọmọbinrin ni wọn ri gẹgẹbi sisanra tabi sisanra ju. Ipín sisanra tabi sisanraju ga ju laàrin olugbe Duúdu' Afrika (42%), ati awọn ọmọbinrin Duúdu' Afrika jẹ ọkan lara awọn ipín ẹyà ti o le sanra tabi sanraju (40%) (awọn Duúdu' Caribbean nikan lo ju iyẹn lo). Kings Fund (Raleigh ati Holmes 2021) daba pe 'diẹ ninu awọn iyatọ wonyi le ni ibasẹpọ pẹlu awọn ipẹle giga àiní laàrin awọn ipín ẹyà, nitori awọn ọmọ to wa lati awọn agbegbe àiní ni o le sanraju nilopo meji ju awọn ti agbegbe ti ko ni àiní pupọ lo'.

2.1.6 Àiní Lọmode'

Ẹrírí rẹpẹtẹ lo wa fun oşì ewe ni awọn ẹbí Asia ati Duúdu', şugbon ko si iròyin ọloduń mewa lori awọn ọmọ Nigeria ati ẹbí ni UK. Iròyin ONS (2020) kan ri pe awọn ipín ẹyà Duúdu' ipẹle-giga (30%) ni ipín ninu ọgọrun to ga ju lo awọn ọmọ to ngbe awọn idile olówo' oşù kekere' ti ko to iwọn ti orilẹ-ède. Eleyi şeeşe alaye le lori nipa idí pe ipín

Dúdu'ni iye ipín airiṣeṣe 9%, to ga ju iwọn ti orilẹ̀-èdè lọ (4%). Ni afikun, ninu awon ipin ipẹ̀le-giga, Dúdu' ati awon ipin Adalu-eyà ni o ṣeese ko ni apapọ owo'osu (owo'osu ti idile'ni lati na leyin nigbati owo ori' ati awon anfaani ba ti leto) ti o kere ju £400 loṣe. Ipin ninu ogorun awon omọ awon ebi' Dúdu' to ngbe ni aito owo'osu ni gbogbo igba (2013-17) fi amì mefa ga ju ipin ogorun awon omọ ni idile Funfun to ngbe ni aito owo'osu ni gbogbo igba. Ipin 22% awon omọ to ngbe ni awon idile Dúdu' lo ngbe pelu owo'osu kekere' ati aini ohun elo, lafiwe' pelu ipin 10% ni awon idile Funfun.

Yiye fun ounje ofe ile-iwe tunpese odiwon miran si oṣi/aini ewe. Ni Osu Kinni 2020 awon omọ ile-iwe to je Dúdu' lo ni ipin to po apọju lo (ni kodoro orọ) ninu olugbe FSM (eyi ti o je, ipin giga awon omọ ile-iwe to je Dúdu' ni o ye fun FSM lafiwe' pelu ipin won ninu iye olugbe gbogbo omọ ile-iwe). Awon omọ ile-iwe Dúdu' lo ko ipin 9% awon omọ ile-iwe fun FSM sugbon ipin 6% ti gbogbo awon omọ ile-iwe (Francis-Devine *et al.*, 2021, mu eyi jade lati Eka fun Ekọ (Department for Education, PQ 63494, June 2020). Eyi se afiwe' pelu awon omọ ile-iwe to je Funfun ti won je ipin 68% pere ninu awon omọ ti won ye fun FSM sugbon ipin 73% ninu gbogbo awon omọ ile-iwe. Itupale-nomba (Data) ti London Assembly gbe jade fihan pe ipin 9% Dúdu', Asian, ati eya kekeke Londoners lo awon banki ounje (food banks) ni July 2020 lafiwe' pelu ipin 1% pere awon Funfun Londoners (Mayor of London ati London Assembly, 2020).

2.1.7 Awon Omọ ti anbojuto ati Awon omọ ni ile-itọju'

Ni 2021, meje ninu mewa awon omode nilo je funfun ati meta ninu mewa lo wa lati apapọ awon ipin eya miran. Ipin awon omode to nilo lati awon ipin eya miran lapapọ ti lo soke lati oduh 2015. Ni oduh 2021 iye nomba awon omode to nilo (tumọ si omode ti o seese lati ma de tabi nilera to doju iwon ipẹ̀le ilera tabi idagbasoke, tabi ilera won tabi idagbasoke won ma ni wahala laisi ipese awon isetoju' ilu fu awon omode, tabi bi

omọ na ba jẹ ẹni to ni ipènjà) ni England fun iròyìn ọdun 2021 jẹ 29,530 Asian tabi Asian Oyinbo, 32,640 Duḍu tabi Duḍu Oyinbo, 33,750 ipin ẹya Miran, ati 264,900 Funfun. Awon ti ẹya won jẹ mimọ jẹ 373,810. Itupale-nomba (Data) wa ni kiku fun awon ipin ẹya. 7,120 (1.9%) jẹ Duḍu Caribbean, 18,750 (5%) eniyan Duḍu Afrika, ati 6770 (1.8%) Eyikeyi miran to ni ohun se pelu Duḍu (di riri lati lo nipa GOV.UK, 2021) Apapọ nomba 'Awon omọ Duḍu Afrika ti won ntoju' yi pada lati 2,980 (2018) si 2,880 (2021), ipin 4% ninu gbogbo awon ti won ntoju ati ga ju Duḍu Caribbean (2%) ati awon ipin miran to ni se pelu Duḍu (2%) (Di riri lati lo nipa GOV.UK, 2021). Laarin awon omode to nfe-abo-lowo-ewu ti enikeni ko tele, awon Duḍu Afrika jẹ 1,080 ni 2018 (24%), 1,470 ni 2019 (29%), 1330 ni 2020 (26%), ati 960 ni 2021 (24%). Awon ipin wonyi lo jẹ bakan na si 'Eyikeyi ipin miran to ni se pelu Asia, sugbon kere ju awon ipin fun Eyikeyi ipin ẹya miran.

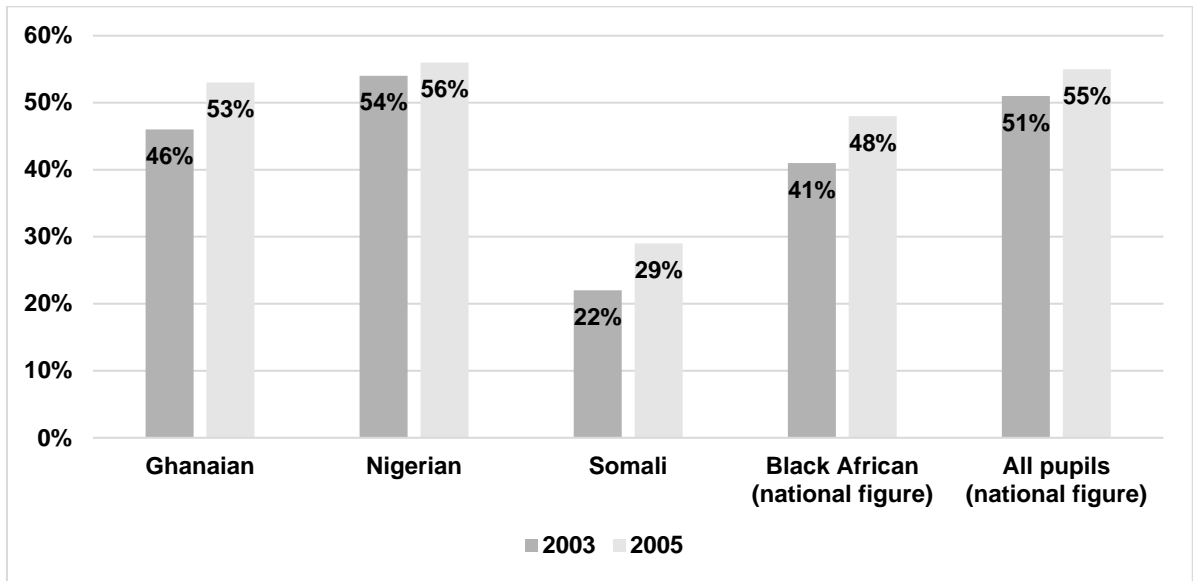
2.1.8 Gbigbaradi fun ile-iwe'

Imurasile fun ile-iwe jẹ okan lara awon abajade ami lanan llera llu England. O tumo si nomba omode ti ko gba ipile didara ti idagbasoke ni ipari jeleosinmi. Ipo awon ipile Iberẹ Odu (Early Years Foundation Stage) gegebi ipin ninu ogorun ninu gbogbo awon omode to ye fun (o jẹ idakeji ti imurasile fun ile-iwe ni awon Abajade lanan Etò llera llu). Awon omode lati awon ohun to ni se pelu ipile ainí lo le wa ninu ewu pupo si idagbasoke ti ko dara rara ati pe erí fihan pe awon iyatò nipa awon nkan ipile eniyan farahan ni ibere aye. Ni 2015/16 awon aidogba gbooro wa laarin awon ipin ẹya. Sibe, ipin ninu ogorun ti ko setan fun ile-iwe laarin awon eniyan 'Duḍu Afrika', bi ipin 30%, lo sunmo eyi to wa fun England lapapọ ati pelu Eyikeyi to ni se pelu ipile Asia Miran, Chinese, ati Adalu: Funfun ati awon ipin Duḍu Afrika (Public Health England 2017).

Etò llera llu 'awon ori ika' Aworahn ilera llera llu (Public Health England's 'fingertips' Public Health Profiles) fun 2018/19 sese pese afikun itupale-nomba (data) (Public Health England 2021). Nipa 'iye ninu ogoron awon omode to gba ipela to dara ti idagbasoke ni ipari jelaosinmi', iye ipin fun awon omode Dudu'ni England je ipin 69.3%, ni afiwe' pelu compared ipin 72.7% fun awon omode Funfun (awon nomba ko si ni gbigbe jade fun awon ijoba ibile).

Nomba 12 nisale fi awon akosile nomba atijohan lati 2003 ati 2005 lati ironin DES kan (Department for Education and skills, Ethnicity and Education, 2006). O tan imole si pe awon omo ile-iwe to je Nigeria gba ju iwon lo fun gbogbo awon akoko Dudu' Afrika, ati ju iwon fun gbogbo awon akoko; sibe, awon omo ile-iwe Somali gbapupo kekere' labewon fun awon akoko Dudu' Afrika. Awon nomba wonyi, sibe, tokasi pe awon ipela aseyege laarin faagun koodu Dudu' Afrika ti dara si: piposi ninu ipin awon omo ile-iwe Somali to gba 5+ A*-C wa nidogba pelu piposi ninu ipin awon akoko Dudu' Afrika to gba 5+ A*-C, ni ami 7 ninu ogoron; eyi je piposi to ga ju ti eyi ti a ri fun 'gbogbo akoko' ni orile-edo (Department for Education and skills, Ethnicity and Education, 2006).

Ọ̀m̀bà 12: Ịpín nínú ọ̀gọ̀rún tí àwọ̀n akẹ̀kọ́' Dúdu' Afrika tó gbà 5+A*-C ní GCSE, 2003 àti 2005

Orisun: Iròyìn DES (Department for Education and skills, Ethnicity and Education, 2006)

2.1.9 Pípa ile-iwé jẹ́ àti iyàsọtò

Ní 2017/18 ní England àwọ̀n akẹ̀kọ́' látí Dúdu' Afrika (3.0%, 5.1%) àti Chinese (2.5%, 3.0%) àwọ̀n ịpín ẹ̀yà ní iye ịpín tó kéré ju nínú gbogbo ịsànṣà ní ile-iwé àti bárákú ịsànṣà, ní àfiwé' pẹ̀lú ịpín Funfun Oyinbo (4.9%, 11.3%). Iye ịpín gbogbo ịsànṣà àti bárákú ịsànṣà fun ịpín 'Dúdu' ní Birmingham jẹ́ 4.0% àti 9.4%, lẹ́şẹ́şẹ́.

Àwọ̀n iye ịpín àwọ̀n lilekúró fú ịgbà díẹ́ ní England fun ọ̀duń ile-iwé 2018 sí 2019 jẹ́ 4.13% fun ịpín Dúdu' Afrika, láfiwé' pẹ̀lú 6.01% fun ịpín Funfun Oyinbo. Iye ịpín fun ịpín 'Dúdu' ní Birmingham jẹ́ 6.35%. Iye ịpín lilekuro patápata' fun ịpín Dúdu' Afrika jẹ́ 0.07%,

lãfiwe'pèlu 0.10% fun ipín Funfun Oyinbo. Iye ipín fun ipín 'Duúdu' ni Birmingham jẹ ipín 0.19%.

2.1.10 Ipò Ilu-ọrọ-aje' ati níni' ìgbéga nínu' ẹkọ'

O ẹeşe pe ipò awujọ-ọrọ-aje wà labẹ' diẹ ninu awọn iyatọ ninu pípègede ninu ẹkọ' laàrin awọn ipín èdè. Von Ahn *et al* (2010) ti fi awọn ìtókasi'kun Ọdọduń Ikàniyàn Ile-iwe (Annual School Census indicators) to'yẹ – boya tabi bẹẹkọ' pe akẹkọ' gba ounjẹ ọfẹ' ile-iwe ati atọka si aini to ẹ apejuwe awujọ ibùgbé'akẹkọ' – lilo àkọsilẹ'-asopo, ti o nmu afikun awọn iyipada fun awọn ọmọ męta tabi ju bẹ ati obi ẹyọkan. Ni Newham ipín Yoruba Nigeria ni ipín to kere ju ti awọn obí'ẹlẹyọkan laàrin awọn ipín èdè/awọn ipín ẹyà' ati awọn ipín to kere ju lori awọn ounjẹ ọfẹ' ile-iwe ati Anfaani Owo' Ori' Ijọba ibilẹ, awọn okunfa' ti o le dà kun awọn iyatọ ninu pípègede ninu ẹkọ'.

2.2 Ilera Ọpọlo ati Iwòntuńwònsi

Alaafia Ọpọlo ati awọn Iwòntunwonsi Kọkọrọ Ẹbajade:

- Ipiń Duđu Afrika ni ipiń to ga ju ti a gba si ile iwosan fun ilera ọpọlo (18.2%), ga ju fun gbogbo eniyan higher (6%) o si ga ju mejeji awọn alaìsàn Duđu Caribbean (13.9%) ati awọn Duđu Miran (16.2%).
- Ipiń awọn alaìsàn Duđu Afrika 'şe daadaa gan' latele itoju fun ipaya ati irewesi okan je ipiń 66.2%, kere ju ipiń Funfun Oyinbo (68.1%). Awọn abajade wonyi gbe awọn nkan aidogba jade ni ati ri onà wole ati itokasi fun awọn itoju ailera okan ati nkan miran.
- Gegebi Iwadi Ilera 2004 fun awọn okunrin Duđu Afrika şe so ipiń (21%) ni okan ninu iye ipiń to kere ju ti siga mimu nisinsinyi ati kere ju ti gbogbo olugbe lapapọ (24%).
- Ipiń ninu ogorun awọn eniyan to nlo eyikeyi arufin ogun olofo ni oduń to koja je eyi to ga ju fun ipiń 'Duđu/Duđu Oyinbo' (14.3% fun awọn okunrin ati 9.7% fun awọn obinrin).
- Ninu iwadi kan boya gbogbo awọn akopa ti o ti ni iriri iwà-ipa abele ninu awọn ibasepo won je iran kinni awọn eniyan to si kuro ni orile-edè won lati Nigeria, to wa si UK lori iwe-irinna iwole tabi igbelu ti aya tabi oko won.

2.2.1 Ilera Ọpọlo: kikansí awọn ile-işe, awọn iye to nlo sile iwosan, ati wiwa ni ile-iwosan lori Ofin Ilera Ọpọlo.

Ọpọ ninu itupale-nomba (data) lori alaafia ọpọlo lo wa fun awọn ipiń eya titobi nikan. Kikere ju Apoti-işura Ilera Ọpọlo (*Mental Health Minimum Dataset*) pese iròyin to kun ju lori ipiń iye nomba eniyan to nkan si awọn ilera işe to wa fun awọn agba ati agbalagba (Health and Social Care Information Centre 2014). O fihan pe nigbati awọn eniyan Duđu Afrika ni ifarakanra pelu awọn işe to kere die, awọn to wa ni ifarakanra

peḷu awon iṣe' ni ipin iye gbigba si ile-iwosan to ga pupopupo (HSCIC 2014). Ni 2013-14 apapọ 13,817 awon eniyan Duđu Afrika lo ni ifarakanra peḷu awon iṣe be. Eyi duro lori iye ipin idiwon-olugbe didara to je 3,050 ninu ipin 100,000, eyi to kere ju ninu ipin Duđu (awon eniyan Duđu Caribbean ni iye ipin 4,535.7 ati Duđu Miran 9,914.7) ati kere ju fun ipin Funfun Oyinbo (3,514.4) ati ipin Adalu Funfun ati Duđu Afrika (3,238.8).

Ipin 81.8% (11,301, to ni 11,232 NHS ati 69 awon ominira alaisan) ninu awon alaisan Duđu Afrika to kan si awon iṣe' ni a ko gba si ile-iwosan, ti o je, awon eniyan to kan ni nkan se peḷu awon iṣe ilera opolo awujo. Eyi lo je ipin ninu ogoron to kere juti eyikeyi awon ipin eya Ikanian, o si ni afiwe peḷu ipin 86.1% ipin Duđu Caribbean ati 93.7% ipin Funfun Oyinbo. Ni idakeji, ipin Duđu Afrika ni ipin to ga ju lo ti a gba si ile-iwosan (18.2%), ti o je, awon eniyan to lo asiko ni ile-iwosan ni odun yen, ju ni ilopo meta fun gbogbo eniyan (6%) ati ga ju mejeji awon alaisan Duđu Caribbean (13.9%) ati Duđu Miran (16.2%). Iye ipin idiwon odun ati iseda'lako/labo fun awon to lo asiko die ni ile-iwosan ninu gbogbo awon to ni ifarakanra peḷu awon iṣe' je 12.9 ninu 100 (CI 0.6), lekansi eyi to ga ju ninu eyikeyi ipin eya ati o fere to ilopo meji iye ipin fun awon eniyan Funfun Oyinbo (6.5%). Awon nomba wonyi le je itokasi si inilo to ga fun awon iṣe' ilera opolo laarin awon ipin eya wonyi, tabi awon pupo inilo to takoko, lekkan ti won ba ti wa ni ifarakanra peḷu awon iṣe'.

Awon abajade be ni a royin fun *Ikanian Ojo kan, Ka Emi Na (One Day Census, Count Me In)*, iwadi ti a ma nse ni Ojo kankanlelogbon Oṣu Keta lododuḅun fun gbogbo awon alaisan asinwin. Ikanian fun odun 2006 fihan pe ninu awon eniyan 32,000 ni ile-iwosan, awon to sapejuwe ara won gegebi Duđu Caribbean ati Duđu Afrika ni a fi ipodiduro to ga ju fun ni emeta- tabi emerin, nigbati Duđu Oyinbo (nipataki awon odod,

eniyan Duúdu'ti a bi nilu Oyinbo) je ilopo lona mejidinlogun ko seeshe ko wa ni ile-iwosan ju awon olugbe gbogbo.

Ninu awon eniyan Duúdu' Afrika pelu wawa ni ile-iwosan ni arin odun (2,532), 50.6% (1,281) lo wa labẹ́ Ofin Ilera Opolo 1983 (*the Mental Health Act 1983*), eyi to ga ju ninu eyikeyi ipin isori Ikanian eya ati fi die wa loke Chinese (50.0%). Ninu awon diduro ni ile-iwosan wonyi labẹ́ Ofin Ilera Opolo 1983, 60 (4.7%) je awon ti ile-ejo ati ogba ewon ti yanju, 1,154 (90.1%) awon atimole ilu, ati 67 (5.2%) labẹ́ awon idaduro agbara, ni afiwe pelu 2.6%, 86.2%, ati 11.3%, lesee, ninu ipin Funfun Oyinbo. Ipin 47.1% ninu awon diduro ni ile-iwosan ti ipin awon eniyan Duúdu' Caribbean lo wa labẹ́ Ofin Ilera Opolo, ipin 48.8% ipin Duúdu' Miran, ati 32.5% ninu ipin awon eniyan Funfun Oyinbo. Ni odun 2019/20, bi Etò Itupale-nomba (data) awon Ise Ilera Opolo (*the Mental Health Services Data Set*) se so, awon atimole labẹ́ Ofin Ilera Opolo ninu awon eniyan 100,000 (awon ipin iye idiwon) je eketa to ga ju fun awon eniyan Duúdu' Afrika (232.3), Duúdu' Caribbean (275.8) a ti ipin Duúdu' Miran (810.5) lo ni awon iye ipin to ga ju. Awon iye ipin wonyi se afiwe pelu 70.5 ninu ipin Funfun Oyinbo. Pelu, gbogbo awon ipin Asia ni ipin iye to kere ju ipin Duúdu' Afrika lo.

2.2.2 Pupọ orisirisi awon aida opa laarin awon 'Duúdu' okunrin ati obinrin

Awon orison ijinle die lo wa lori itupale-nomba (data) lori titankale orisirisi awon aipe opa. Eyi to jakejado orisirisi ni Iwadi Ailera Opolo Agba: Iwadi si Ilera Opolo ati Alaafia, England, 2014. (*Adult Psychiatric Morbidity Survey: Survey of Mental Health and Wellbeing, England, 2014*) eyi, sibe, se irayin nikan fun Asian, Duúdu', Adalu/Miran, Funfun Oyinbo, ati awon ipin eya Funfun Miran. Ipin ninu ogoron eniyan to je odun 16 ati ju be to je beeni fun fun segesege opa (*bipolar disorder*) je ikeji to ga ju fun awon

okunrin (2.9%) ati eyi to ga ju fun awon obinrin (4.0%) ni ipin Duđu, ni afiwe'pelu 2.3% ati 1.8%, leseeşe, ninu ipin Funfun. Ni 2014, ko si awon iyatò to nitumò laarin awon ipin eyà ninu ipin ogorun okunrin *to ti ni iriri aipe`opolo to wopò (bi ipaya, irewesi okan tabi arun aipe`opolo to je pe nkan gbodo je tonitoní lona`tiwon (obsessive compulsive disorder))* ninu oşè siwaju ki won to şe iwadi won. Ipin ogorun fun Duđu okunrin je 13.5%, bakan na fun awon okunrin Funfun Oyinbo. Ipin 29.3% awon Duđu obinrin lo ti ni iriri aipe`opolo to wopò ni oşè to lo, iye ipin to ga ju ti awon obinrin lati ipin eyà Funfun Oyibo (20.9%) ati Funfun Miiran (15.6%).

Ipin ninu ogorun eniyan to je oduń 16 ati ju be lo ti o şe beeni si ayewo fun *arun opolo aibalẹ`ara (attention deficit hyperactivity disorder (ADHD))* ni oşu mefa to rekoja je 4.8% fun Duđu okunrin (ipin Funfun okunrin Miiran nikan lo ni iye to kefe), ipin fun Funfun Oyinbo je 11.0%. Fun Duđu obinrin, ipin je 19.3%, eyi to ga ju ati wa loke loşoloşo ju iye ipin Funfun Oyinbo 9.4%. Ipin ninu ogorun Duđu okunrin to je oduń 16 ati ju be lo over to şe beeni si ayewo fun *ařań řegeşege ara (screened positive for personality disorder)* je ipin 16.1% ninu Duđu okunrin, ga ju ipin Funfun Oyinbo (13.0%) řugbon kere ju fun ipin Asian (22.7%). Ipin fun Duđu obinrin je 17.7%, ikeji to ga julò ati wa loke ipin Funfun Oyinbo (14.9%). Ipin ninu ogorun Duđu okunrin to je oduń 16 ati ju be lo to şe beeni si ayewo *ařań aipe`opolo ti ki je ki eniyan le ronudaadaa (screened positive for a psychotic disorder)* ni oduń to koja je 3.2%, ga ju ti fun Funfun okunrin (0.3%). Ipin obinrin Duđu Afrika je 0.0%, ni afiwe'pelu 0.7% ninu Funfun obinrin. Ipin ninu ogorun Duđu okunrin oduńThe 16 ati ju be lo *to şe beeni fun ařań opolo aibalẹ`ara (screened positive for attention deficit hyperactivity disorder (ADHD))* ni oşu to siwaju iwadi je 5.1%, wa loke ipin Funfun Oyinbo (3.5%). Ipin fun Duđu obinrin, 10.9%, je eyi to ga ju laarin ipin awon eyà marun, ati pe wa loke ti awon Funfun Oyinbo (4.9%). Ipin ninu ogorun to je oduń 16 ati ju be lo *to ni awon ero gbıgba`*

ẹmi ara ẹni, gbiyanju lati gba ẹmi ara ẹni tabi siṣe ara ẹni nijamba (had suicidal thoughts, attempted suicide or self-harmed) jẹ 20.7%, 6.1%, ati 4.8%, gbogbo rẹ kere ju ti eniyan Funfun Oyinbo.

2.2.3 Awọn orisi itọju' ati abajade

Awọn abajade itọju' fun ipaya' ati irewesi okan, ti a mu jade lati eto itupale-nombà (dataset) Siṣe Imudarasi Wiwà Ọnà si awọn Itọju' Ilera okan (Improving Access to Psychological Therapies (IAPT)), fun oduń eto ina'wo' 2018-19 fun England, pese itupale-nombà (data) lori ipin ninu ogorun ala'isan to nfi ilosiwaju, ipadaseyin tabi aisi ayipada han latele itọju' ilera laarin awon isori' eya' 16. Ipin awon ala'isan Duđu Afrika to 'ni idarasi to se gbekere' jẹ 66.2%, kere ju ti ipin Funfun Oyibo lo (68.1%); ipin to nfi 'ko si iyato to se gbekere' han jẹ 25.3%, bakan na si ipin Funfun Oyinbo (25.4%); ati ipin 'baje to se gbekere' jẹ 7.1%, ga ju Funfun Oyinbo lo (5.5%). Sibẹ, fun awon Duđu Afrika ipin 'didarasi to se gbekere' ti ga soke laarin oduń merin 2015/16 si 2018/19 lati 58.8% si 66.2%. Awon obinrin Duđu Afrika (66.9%) lo seeşe ki won ni 'didarasi to se gbekere' ju awon okunrin Duđu Afrika lo (64.6%).

Awon awari' wonyi se amujade awon nkan aidogba ni wiwà ọnà ati itokasi' si itọju' ilera okan (IAPT) ati awon itọju' ilera miiran fun awon ipin eya' kekeke miiran, pelu onà si itokasi' (fun apere., GP, itokasi' funra ẹni), bi awon eniyan Duđu ati awon eniyan eya' kekeke ti ni iriri' awon ipa onà IAPT, ati ni awon abajade fun awon ti nlo awon ise wonyi. Eto IAPT, ti a fi lole ni 2008, ni o ti jasi piposi ni pataki nini ati wa onà si awon itọju' ilera okan, biotilejepe pelu awon die Duđu ati eya' kekeke nni ipin iye ipadabosipo ti ko dara to ni sisọ awon ise itọju' ilera ju awon ipin eya' Funfun Oyinbo. Pelupelu, eniyan Duđu ati eya' kekeke lo seeşe ki won se itokasi' won nipa awon ise' ilu'. Iwadi kan ti Harwood *et al.* (2021), to fojusi awon to se amulo IAPT ni South London, ri pe

'o fere je gbogbo eya ati awon ipin eya kekeke lo seeshe ki won ma gba ayewo ni afiwe pelu ipin Funfun Oyinbo, ati pe ninu awon ti won yewo, gbogbo eya ati awon ipin eya kekeke lo seeshe ki won ma ritoju. Nigba ti awon ohun elo die ti di riro ati agbekale lati se ni daradara onana ati awon abajade fun awon onilo isese to je Dudu ati eya kekeke, ni pataki, *Itonisoha Iwa Rere IAPT Dudu, Asia ati Eya Kekeke (2019)*, (*The IAPT Black, Asian and Minority Ethnic Positive Practice Guide (2019)*), imunadoko ninu ifijise isese ati ipa toni koti di ayewo.

Ipin ninu ogoron eniyan to je odun 16 tabi ju be lo to ngba eyikeyi itoju fun awon wahala opolo ati imi edun, duro lori Iwadi Arun Opolo Agba, 2014, (*The Adult Psychiatric Morbidity Survey, 2014*), je kekere ju ninu ipin Dudu (6.5%), ati lopolopo kere si ipin Funfun-Oyinbo (14.5%). Bayi, ipin Dudu ni ipin ninu ogoron to ga julọ (93.5%) laarin awon ipin eya ti wo ngba itoju. Ni ti iru itoju, ipin 5% awon eniyan Dudu ni won ngba ogun nikan, ni afiwe pelu ipin 11.4% ninu ipin Funfun Oyinbo. Fun igbaninimoran tabi itoju ilera nikan, a ko royin ipin kankan fun ipin Dudu. Fun mejeji ogun ati igbaninimoran, ipin fun ipin Dudu je 1.5%, wa labẹ 1.7% fun ipin Funfun Oyinbo. Nipari, (lati eto itupale-nomba awon Ise ilera Opolo fun 2019/20 ni England, (*the Mental Health Services Dataset for the 2019/20 in England*), iye nomba eniyan ninu 100,000 koṣkan to nlo awon isese ilera opolo NHS, ailera ekọ, ati aisan ailera ni oru sisọ tabi sisẹ nkan je 5,098 ninu ipin Dudu); eyi kere ju ti awon ipin Adalu ati Miiran lo sugbon ga ju ti awon ipin Funfun ati Asia. Laarin awon ipin Dudu, awon Dudu Afrika (3,485 ninu 100,000) ni ipin iye to kefe ni pataki ju ti awon Dudu Caribbean lo, 5,099, ati ipin Dudu, 12,440.

2.2.4 Awọn Ilànà Orilẹ̀-èdè fun ile-iṣẹ́ ilera ọ̀pọ̀

Ọ̀nà Etò Itọ́jú (The Care Programme Approach (CPA)) jẹ̀ ètò orilẹ̀-èdè ti o ṣagbekalẹ̀ bi awọn iṣẹ́ ilera ọ̀pọ̀ ṣe gbọ́dọ̀ ran awọn eniyan to wa pẹ̀lu àìsàn ọ̀pọ̀ ati to nfe lílò lọ̀wọ̀. Itọ́nisọ̀nà orilẹ̀-èdè wa biotilẹ́jẹ́pe olùpèsè kọ́ọkan lo ni ètò imulò CPA tiwọ̀n. Ni ti awọn Yíyàn NHS o wa ni iyànjú pe ẹ̀ni to ba nfe iranlọ̀wọ̀ CPA gbọ́dọ̀ kọ́pa ninu ayẹ̀wo awọn nkan ti wọ̀n nfe ati ninu idagbasoke ètò síṣe àwàrí awọn nkan ti wọ̀n nfe. A gbọ́dọ̀ sọ fun ẹ̀ni na nipa awọn orisirisi itọ́jú ati atilẹ́yin to wa fun wọ̀n, a si gbọ́dọ̀ huwa si wọ̀n pẹ̀lu ọ̀lá ati ìyẹ́sí. Ninu awọn Duđú Afrika 13,847 to ni ifarakanra pẹ̀lu awọn iṣẹ́ ipín 41.3% ni ipò Ọ̀nà Etò Itọ́jú CPA (Care Programme Approach (CPA)), bakan na pẹ̀lu awọn ipín ipín Duđú/Duđú Funfun (Duđú Caribbean, 39.9%; Duđú Miiran, 40.2%). Eleyi ṣe àfiwé pẹ̀lu ipín 20.5% laàrin gbogbo eniyan ati ipín 22.3% ipín Funfun Oyinbo. Awọn ipín iye tun kere ninu àpapọ̀-ẹ̀yà Àdálú to ni ibasẹ̀pọ̀ pẹ̀lu ara wọ̀n (31.3%) ati Asia tabi ipín Asia Oyinbo (26.8%). Eleyi daba pe awọn eniyan lati awọn ipín Duđú/Duđú Oyinbo nṣe amuwa awọn ohun àìní to takoko.

Awọn Ìdì Itọ́jú ilera ọ̀pọ̀ (Mental health care clusters) (tabi awọn ìdì itọ́jú) jẹ̀ àṣẹ̀ itọ́kasi owó orilẹ̀-èdè (nationally mandated currency model) fun ilera ọ̀pọ̀. Itọ́kasí yi wa fun ọ̀pọ̀ awọn iṣẹ́ ilera ọ̀pọ̀ fun awọn agba to wa ni iye ọ̀duń ati ṣiṣe ati awọn àgbàlagbà. Awọn ìdí yi ni Ẹ̀ka Ilera

(Department of Health (DH)) pa laṣẹ̀ fun lilo lati Oṣu Kẹ́rín 2012. Ọ̀nà 'awọn ìdí itọ́jú' fi àyè silẹ̀ fun awọn iṣẹ́ ilera ọ̀pọ̀ lati pin awọn eniyan papọ̀, duro lori ohun àìní wọ̀n. Awọn mọkanlelogun ìdì itọ́jú lo wa, ti a tun tuńpín si 'kilasi didara' mọ̀ta - Eyi ti ki i ṣe asiwèrè, Asiwèrè, ati ìbẹ̀rẹ̀ Ìsínwíń – duro lori awọn ibajọ̀ra àìní to gbòòrò. Iyatọ̀ pataki wà ninu kilasi didaraju awọn ìdì itọ́jú ti a yan-silẹ̀ laàrin awọn ipín ẹ̀yà. Nipari ọ̀duń nọ́mbà awọn ìdì 'kilasi didaraju' ti a yan-silẹ̀ fun awọn ipín Duđú Afrika jẹ̀ 2,016 ti ki i

še asiwèrè, 6,380 asiwèrè, ati 464 ibèrè isínwiń. Eleyi še afiwe' pelu 245,630 ti ki i še asiwèrè, 162,636 asiwèrè, ati 212,744 ibèrè isínwiń ninu ipín Funfun Oyinbo. Ni bayi, awon idi itoju' ni kilasi to da'rajù ti awon ti ki i še asiwèrè ni a saba ma nyan-sile fun awon eniyan ninu Funfun ju ninu Duđu' Afrika ati awon ipín Duđu' miiran. Awon idi itoju' siwaju ni won yan-sile lati kilasi to da'rajù ti awon eniyan Asiwere ni mejeji Asia/Asia Oyinbo (20,338, 52.9%) ati awon eya Duđu'tabi Duđu'Oyinbo (21,102, 68.3%) ju ninu ipín Funfun.

Sibesibe, laarin awon ipín Duđu'/Duđu'Oyinbo, awon Duđu' Afrika ni *asiko`aarin to kere ni diduro gbogbogboo ati awon ipele aabo fun wo'odu (median lengths of stay overall and for ward security levels)*. Ni ti gbogbo awon yonda ti awon eniyan Duđu' Afrika ni 2013/14 (2,733), aropo ati pinpin gbogbo nomba ti gigun diduro je ojo' mokandinlogbon, ni ibamu si awon ipín eniyan Asia/Asian Funfun ati eniyan China sugbon kere ju ti eyi to wa fun awon Duđu' Caribbean (ogoji ojo). Nomba aarin gigun diduro ti Funfun Oyinbo je ojo' mejilelogun. Ni awon wo'odu ti abo re ko lagbara (awon iyonda mejila le logorun) o goke si ojo' mejidinlogoji (kere pupo ju ti awon Duđu' Caribbean, ojo' merindinlogorin, ati Duđu' Miiran, ojo' marunleladota). Ni wo'odu abo aarin gigun aarin diduro fun awon eniyan Duđu' Afrika je ojo' 135, wa labeni pataki ju ti ojo' 335.5 fun awon Duđu' Caribbean ati ojo' 191.0 fun ipín Duđu' Miiran. Sibesibe, ni awon wo'odu abo giga, awon Duđu' Afrika (ojo' 2185.5) ni gigun diduro pe' pupo nomba aarin ju awon Duđu' Caribbean (ojo' 1,596.5) ati Duđu' Miiran (ojo' 15.0) ati ojo' 77.5 fun ipín Funfun Oyinbo.

2.2.5 Igbesoke awon ewu fun isiwere to lagbara

Okan lara awon awari' to se dede julio fun ilera opolo ti awon Duđu' Afrika ati awon ipín Duđu' miiran je awon gbighbega ewu fun isiwere. Eleyi je sisọ di mimọ ninu MHMDS ati

pe o ti di ifidímule pẹlu awọn ọpọ àwafí iwàdì ati awọn ètò itupale-nomba (data) ilera ọpọlo miiran. McKenzie (2007) ti sọ nipa 'ajakale arun isinwin ninu awọn eniyan lati ipile Afrika ati Caribbean'. Eyi ni a ti royin pẹlu isedede iyalehu, ninu awọn iwadi to ju ogun lo laarin ogbon oduun ati ju be lo, to fihan pe awọn eniyan lati ipile Caribbean ati Afrika ni ewu to ga lati ni itoju fun aisán ọpọlo to lagbara bi aisán aipe ọpọlo aile ronu daadaa ati wère. Giga soke ewu je leseele lati marun si mejila to fi tobiju fun awọn eniyan Funfun won si so pe o tun nburu si ni.

Iwadi gigan to waye laarin awon olugbe gbogbogboo ni SE London, Nottingham, ati Bristol laarin oduun 1997-1999 - AESOP (Okunfa ati Eya aisán ọpọlo aile ronu daadaa ati Awon Isinwin Miiran) (Aetiology and Ethnicity of Schizophrenia and Other Psychoses) – pese die ninu eri to gbamu (Fearon *et al*, 2006). Eyi je nigba na iwadi isele to tobi ju si isinwin to duro lori-olugbe ni akoko ti a royin ati pe o tun ni ọpọ awon ilana imudara to ju ti awon ilana iwadi ateyinwa lo. Laarin iwadi eniyan olugbe 1,029,802 to je iye oduun 16 si 64 to ngbe ni awon agbegbe meta ti iwadi ti waye (gbogbo won je awon olugbe eya orisirisi ti won ti fidimule daadaa) eniyan 568 ni won ri pẹlu aisán isinwin leyin ayewo ni akoko 1.6 milionu eniyan-oduun to te. Isele isiwere ga ninu gbogbo awon ipin eya kekeke Funfun ju ti ninu ipin Funfun Oyinbo lo.

Iye ipin isele isinwin to duro lori idiwon-oduun ni UK je eyi to gaju ninu ipin Afrika-Caribbean (140.8 ninu 100,000 awon eniyan/oduun), awon eniyan Duđu Afrika lo te le (80.6). Awon iye wonyi lo wa ni pataki loko ipin iye ti Funfun Oyinbo (20.2). Pẹlupẹlu, awon iye isele ni pataki gberi soke fun gbogbo aisán isinwin ninu mejeji awon okunrin ati obinrin Afrika-Caribbean ati awon eniyan Duđu Afrika ati lori awon ibi iwadi meteta. Aisán aipe ọpọlo ati wère lo gaju ninu awon eniyan Afrika-Caribbean (isele aisán aipe ọpọlo ninu awon eniyan 100,000 ni oduun je: 70.7 ninu awon eniyan Afrika-Caribbean

lori 7.2 ninu Funfun Oyinbo; iye ipin isele (IRR) 9.1, 95% CI 6.6 to 12.6; isele aisan were ninu 100,000 lodun: 15.5 ninu awon eniyan Afrika-Caribbean lori 2.2 ninu Funfun Oyinboin; IRR 8.0, 95% CI 4.3 si 14.8), ati ekeji to gajulo ninu awon eniyan Dudu Afrika (isele aipe opolo ninu awon eniyan 100,000 lodun: 40.3; IRR lori Funfun Oyinbo: 5.8, 95% CI 3.9 to 8.4; isele aisan were ninu awon eniyan 100,000 lodun: 12.3; IRR lori Funfun Oyinbo: 6.2, 95% CI 3.1 to 12.1). Awon ipin woyi wa lara eyi togaju ri ti a ti royin fun awon ipin awon eniyan to si kuro ni orile-edede won.

Awon iyato woyi nipa eya lo ti di baraku ninu awon ipin die. Oduola *et al.* (2021) se iwadi awon ayipada ninu awon ipin iye isele aisan isiwere laarin awon eya ototo ni guṣu London nipa lilo awon abajade lati Akosile Itoju Ifarakanra Sawari-Lakoko Isele Isinwin (the Clinical Record Interactive Search-First Episode Psychosis (CRIS-FEP)). Won wa se afiwe awon abajade woyi pelu awon ti won ti royin ninu iwadi AESOP ti won ti se ni agbegbe itosi kan na ni odun meya seyin. Lati awon akosile isegun 9,109 won se amujade awon alaisan 558 pelu isele isiwere akoko. Ni afiwe pelu iwadi AESOP, awon gbogbo iye ipin segesege opolo ni SE London ti ga soke lati 49.4 (95% igbekele aarin (confidence interval) (CI) 43.6–55.3) si 63.1 (95% CI 57.3–69.0) ninu awon 100 000 eniyan-odu to wa ninu ewu. Giga soke ninu awon ipin iye isele (IRR) ko di riri laarin gbogbo awon ipin. Fun apere, IRR (95% CI) fun ipin Dudu Caribbean dinku lati 6.7 (5.4–8.3) to 2.8 (2.1–3.6) ati ti ipin 'Adalu' lati 2.7 (1.8–4.2) si 1.4 (0.9–2.1). Ninu ipin Dudu Afrika, iyato die wa lati 4.1 (3.2–5.3) si 3.5 (2.8–4.5).

Ninu iwadi asopo akosile gigin ni Scotland (Scottish Health and Ethnicity Linkage Study (SHELS) (Bansal, Bhopal, *et al.*, 2014), awon obinrin 'lati ipile Afrika'ni ewu to gajulo ninu eyikeyi aisan segesege opolo (139.4, 95% CI: 119.0-163.2). awon okunrin ati obinrin 'lati ipile Afrika'African ni ewu to gajulo fun aisan segesege opolo (230.8,

95% CI: 177.8-299.5 ati 240.7, 95% CI: 163.8-353.9) wọn tun ni aṣojú pupọ ninu Awọn Idaduro fun Igba-Diẹ (Short-Term Detentions) (214.3, 95% CI: 122.4-375.0) ati awon Aṣe Itoju Tipatipa (Compulsory Treatment Orders) (486.6, 95% CI: 231.9-1021.1). Sibesibe, nipa nombà kekere, awon awadi se idapomora awon ipin eya Afrika, Caribbean, ati Duḍu Scottish ati awon ipin Duḍu Miiran gegebi ipin 'lati Ipile Afrika', ti won tokasi gegebi 'eniyen Afrika' ni kukuru. Bayi, awon iriri pato awon eniyen Duḍu Afrika ni won wa labẹ awon iriri apapọ ipin 'Duḍu'.

Nigbati awon onfa fun giga soke iye aisàn oṣoṣo to lagbara ko ti ni alaye kikun ati pe won tun ma ntako loṣo igba, awon eniyen to si kuro ni orile-ede won lo seesẹ ni oṣo igba lati ni aisàn oṣoṣo, ni paapa awon eniyen Duḍu to si kuro ni orile-ede won wa si awon orile-ede Oyinbo, ati ninu awon omọ iru awon to si kuro be. Ni aḥiwe iye ipin aisàn oṣoṣo ni awon orile-ede Caribbean ati Afrika ko ga soke. Cantor-Graae (2005, 2007) ti se akiyesi pe awon iwadi lati oṣan ninu awon onà nla ti a pin ile aye si ti Funfun Oyinbo (European continent) ti se iròyin awon abajade kan na fun awon ipin eniyen miiran to si kuro ni orile-ede won sugbon pari re pe 'iwon titobi ti ipa' sisi kuro ni ninu awon eniyen Afrika-Caribbean le tesiwaju si gbogbo awon ipin eya kekeke ni UK ati si awon iru aisàn aipe oṣoṣo miiran si wa ni aiyenisi'. Sibesibe, awon abajade awon iye ipin giga soke niwonba fun gbogbo aisàn isinwin ninu awon ipin eya kekeke miiran lo ri bii pe o ni nkan se pelu sisi kuro gegebi idi kan to ngbe ewu soke fun isinwin. Awon awajade wonyi tokasi ohun amojuto ni kiakia fun awon ise idena ati itoju ti o dojuko awon ipin to ni ewu giga wonyi, paapa awon eniyen Duḍu Caribbean ati Duḍu Afrika.

2.2.6 Àrùn irònu'leyìn işèlẹ̀ búburú' ati irẹ̀wẹ̀sì laàrin awọ̀n to síwá' silu/ati awọ̀n to nbẹ̀bẹ̀ lati șa' àşalà fun ẹ̀mí' wọ̀n

PTSD ati irẹ̀wẹ̀sì lo wa ninu wahala ilera ti o saba ma ndi iròyìn nìgbà gbogbo laàrin awọ̀n to nfẹ̀ abo fun ẹ̀mí' wọ̀n. Awọ̀n diẹ̀ iwàdì ti samuwa awọ̀n ifojudìwọ̀n ti o ga to ilàjì kan pẹ̀lu PTSD ati ọ̀kan ninu màrùn pẹ̀lu awọ̀n pataki rudurudu irẹ̀wẹ̀sì laàrin awọ̀n asaàsala fun ẹ̀mí' ti wọ̀n ti fidikalẹ̀ ni UK. Mejeji awọ̀n ìrírí' iwà-ìpá' to síwájù sisi kuro ati awọ̀n isoro ilú'leyìn sisikuro lo da bi ẹ̀ni pe o şe idìwọ̀n bi PTSD ati irẹ̀wẹ̀sì se jẹ̀ àìda to. Awọ̀n ìpín ti a le pa lara ti awọ̀n to nfẹ̀ abo ati awọ̀n to saàsala fun ẹ̀mí' wọ̀n, bi awọ̀n ọ̀mọ̀de lati awọ̀n agbegbe ogun, lo şeşe ni pataki lati ri ìrírí' isoro ilera ọ̀pọ̀lọ̀, pẹ̀lu iye ìpín giga+ PTSD.

Diẹ̀ awọ̀n iwàdì rọ̀yìn ìtànkalẹ̀ PTSD ninu awọ̀n apẹ̀rẹ̀ Dúdu' Afrika. Frissa *et al* (2013) wa' lati sòdìwọ̀n tìtànkalẹ̀ PTSD ninu apẹ̀rẹ̀ aşojú' ti inu' ilú', olugbe SE London. Apẹ̀rẹ̀ àwùjọ̀ awọ̀n àgbà to jẹ̀ ọ̀duń 16 ati ju bẹ̀ lọ̀ ni wọ̀n fi ọ̀rọ̀ wa lẹ̀nu wọ̀ye ni idojukoju' pẹ̀lu awọ̀n iwàdì eletò ibeere. Ninu apẹ̀rẹ̀ ti awọ̀n eniyan Dúdu' Afrika (234, 13.8%), tìtànkalẹ̀ awọ̀n ami àìsàn PTSD jẹ̀ 5.8% (95% CI, 2.7-8.8). Eyi mu' atunşe wa' (ọ̀jọ̀ orí' ati ẹ̀da' labo/lako) awọ̀n iye aìşdede to jẹ̀ 1.1 (0.6-2.1).

2.2.7 Àwọ̀n iye ípara-ẹ̀ni

Awọ̀n Dúdu' Afirka ni iye pipa ara ẹ̀ni to kere niwọ̀nba (ONS 2021). Itupalẹ̀-nọ̀mbà (data) ONS lori iye idìwọ̀n-ọ̀jọ̀-orí' pipara ẹ̀ni (age-standardised suicide rates (ASMR)) ninu 100,000 nipa ìpín ẹ̀yà, ọ̀duń (ọ̀duń mẹ̀waati ju bẹ̀ lọ̀), ati labo/lako, awọ̀n àkọ̀silẹ̀ ikú' ni England ati Wales laàrin 2017-2019 (ONS 2021), jẹ̀ ikeje to kere ju laàrin awọ̀n ìpín ẹ̀yà mẹ̀wa fun awọ̀n ọ̀kunrin Dúdu' Afrika (ASMR 5.2, CI 3.7-6.9), ni àfiwe' pẹ̀lu 14.9 (14.6-15.2) ninu ìpín Funfun, ati 14.0, fun gbogbo awọ̀n ọ̀kunrin. Awọ̀n obinrin

Dúdu' Afrika ni ASMR of 3.4 (2.0-5.2), ni itò 7.1 (Adàlu) - 1.3 (Pakistani), ati 4.7 fun gbogbo obinrin.

2.2.8 Awon Işesi olugbe to je' eniyan Nigeria ati Afrika si ilera opolo ati awon işe to ro mo

Eri' kekere' nikan lo wa lori ihuwasi' awon eniyan Nigeria ati awon Du'du' Afrika miiran si ilera opolo ati awo işe. Iwadi didara ti awon akoko' mewa ti o ti si kuro lati Niger Delta wa si UK fun ekoko' kiko' (Jack-Ide and East (2013) pese awon oye sinu olugbe awon to si kuro ni orle-edede won. Iwadi na sayewo awon iwoye abuku ati rudurudu opolo. Awon abajade fi imo' kukuru patapata' han si awon ohun to nfa awon aipe' opolo, biotilejepe awon oludahun to ni awon molebi pelu aipe' so awon ihuwasi' abuku to kere'die. Awon oludahun so idi awon iru rudurudu be si orisirisi awon okunfa, to pelu aje', awon iwa ibi' ti awon eniyan/obi', ifikan iraniye' latodo ota' ati awon agbara okunkun, lilo igbo' (cannabis), ogun egbo olofo' (kokeni ati hiroini) tabi awon nkan olofo' miiran, ati lafikun ajogunba. Ni Nigeria abuku wa ninu asa' ibile to fi idi' mule, eyi to nfa ki' a' ma' se ayewo tabi se idena' wiwa itoju' ni ibere. Awon aipe' opolo ni won ti royin pe o nko ipa pataki ninu awon ibasepo pelu awon miiran, fifi asiri' aisàn pamo', ati aimale' loko/laya. Ifihan odi' si awon ohun ti a npe ni 'rudurudu opolo' ninu awon fiimu (awon fidi'o' agbelewo) ni Nigeria ni a so pe o nse iranlowo nla si ifabuku kan si awon rudurudu opolo wonyi.

Awon abajade bakanna ni a royin ni iwadi didara lori-Birmingham ti Rabiee ati Smith (2013), to lowo awon iforowanilehuwo' ati ipin adojuko pelu metadinlogorun awon olumulo işe, olutoju, abbl. (pelu awon 51 Du'du' Caribbean ati 21 Du'du' Afrika). Abuku to jemoo aisàn opolo di ifihan lati ododo awon eni to ntani lologbo' ati pe awon apere ni a mujade nibiti awon eniyan ti ngbiyanju lati fi aisàn opolo won pamoo tabi se alaye re ni pelu awon oroto to dara. Opo so nipa eru' lati sowon loruko' ala'aisàn opolo ati nipa ipa' ti

àìsàn ọ̀pọ̀lọ̀ ni lori igbeyawo. Awọn ifiyesi miiran ni aito ipèṣe awọn ìtọ́jú'ati ifiyesi nipa iwọn lilò ogun to ga. Awọn eniyan Afrika ma nfe gbẹ̀kẹ̀le' iranlọwọ̀ lati ọ̀dọ̀ ẹ̀bí, ọ̀rẹ́, orisun iranlọwọ̀ to duro-lori-ìgbàgbọ̀ ati ìtọ́jú'awọn GP, làfiwe'pelu awọn eniyan Duúdu' Caribbean to nlo iṣe àtinu'wa' ati ti ọ̀fin gegebi ìtọ́jú' ile-iwosan, ilowosi ibere to duro-lori-awujo, awọn iṣe ìtọ́jú'ojoojumọ, ati ijade to fi idí mulẹ̀. Awọn olukopa soro ni taàrà tabi aise-taàrà nipa awọn ìgbàgbọ̀ wọn (pelu obeah, juju, awọ ẹ̀mì okunkun, idan'ati awọn epe). Enikan so pe awọn ìgbàgbọ̀ wonyi ni awọn oṣiṣe ìtọ́jú' ọ̀pọ̀lọ̀ kò mọ̀ tabi bọ̀wọ̀ fuń. Awọn onkowe pari pe aaye gbodo wa lati fe ẹ̀kọ́ ọ̀jọ̀gbọń loju eyi to nsagbe ga imo si awọn orisirisi idalu-iṣelu' ati asa ti awọn eniyan Duúdu' Afrika ati Caribbean.

Ni ipari, awọn imo irewe si lo di gbigebe yewo ninu ipin eya Yoruba ni Southwark (nibiti ipin 7.5% awọn omode ti nsọ Yoruba tabi ede Benui), South London nipa awọn iforowahilehuwo didara, eletodiye pelu awọn eniyan Yoruba ogun ti a gba lati itoju akoko. Awọn Yoruba je Kirisitiani julọ, sugbon diye ninu awọn ile-ijosin Kirisitiani won lo tun papo mo awọn ise esin ibile, pelu awọn alafose gegebi ara awujo ile-ijosin. Awọn merinla Yoruba lo so pe awọn ti ni irewe si okan. Awọn epe, idan Duúdu, emi' buburu ati esu ni won daruko nigba gbogbo laarin awọn eniyan Yoruba gegebi awọn okunfa. Diye ninu awọn eniyan Yoruba salaye' pe awọn ebi' le jiya aisàn ọ̀pọ̀lọ̀ nitori awọn aisede'ede' awọn baba nla won. Laarin awọn eniyan Yoruba, biotilejepe awọn wahala ebi je okan lara awọn idí pataki okunfa si irewe si, awọn ituka' ọ̀rẹ́' ati ajo sepo ati iyasoto to ntele ati ibanuje' tun je awọn ti a so nigba gbogbo, paapaa' ni aisi abo awọn mọlebi' ati awọn alatileyin aladugbo. Ọ̀pọ̀lọ̀ awọn eniyan Yoruba lo so pe oju' a ti awọn pelu ayewo si irewe si ati pe ati segbeyawo' le wa ni ewu. Ogun ibile ti Oyinbo, gegebi riri' GP tabi lilo ogun ti kii je ki eniyan o ni irewe si, wa ni ipo isale si awọn ilana miiran lati sako so adun inu' ati irewe si ati mu ibere jade nipa didara.

2.2.9 Siga' mĩmu

Siga mĩmu jẹ okunfa pataki kan si àrùn to ẹ̀ dènà ati iku aitojọ́'ati ewu kan fun ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àrùn pẹ̀lu àrùn bárákú'ídíwọ́ ati mí' sí ẹ̀dọ́fóró' (chronic obstructive pulmonary disease (COPD)), àìsàn ọ̀kàn ati awọ̀n jẹjẹrẹ.

Iye itànkalẹ̀ fun eniyan Dúdu' Afrika to sọ nipa siga mimu ti ara rẹ ti wa ni aiyẹşẹ laàrin to kereju ninu awọ̀n ẹ̀yà ati pe o ti ndinku lati nkan bi oguń ọ̀duńati ju bẹ lọ şeyin. Gegebi 2004 Iwadi Ilera fun awọ̀n ọ̀kunrin England to jẹ Dúdu' Afrika (2004 Health Survey for England Black African men) ti sọ (21%) lo ni ọ̀kan lara ipiń iye to kereju ti siga mimu ni lọwọ̀lọwọ̀ o si wa labẹ́ iye olugbe gbogbogboo (24%). La+-arin awọ̀n obinrin Dúdu' Afrika, 10% peře' lo nmu siga lọwọ̀lọwọ̀, ni afiwe' pẹ̀lu 23% ti awo obinrin ni iye olugbe gbogbogbooo. Awọ̀n iye wọnyi wa ni ibamu gbooro pẹ̀lu awọ̀n ifojudiwọ̀n lati Iwadi Idile Gbogbogboo itupale-ńọmbà (data) ti a papọ (the General Household Survey pooled data) fun 2001-2005 fun Great Britain, ninu eyi awọ̀n iye fun awọ̀n ọ̀kunrin ati obinrin Dúdu' Afrika wa ni akosilẹ̀ gegebi 18% ati 5%, leşẹşẹ. Bakanna, Karlsen et al. (2011) ẹ̀ şiro ipiń iye fun apapọ Iwadi Ilera fun atupale-ńọmbà (data) fun England fun awọ̀n ọ̀duń 2006-8. 12% awọ̀n ọ̀kunrin Dúdu' Afrika ati 4% awọ̀n obinrin Dúdu' Afrika lo jẹ awọ̀n to nmu siga lọwọ̀lọwọ̀.

Itusiweşẹ ńọmbà kan laipe (Aspinall and Mitt-on 2014) lo Iwadi GP Alaìsàn ati Iwadi Apapọ Idile (GP Patient Survey and Integrated Household Survey) lati peşẹ awọ̀n ifojudiwọ̀n. Gegebi ti Iwadi GP fun 2012, 12% awọ̀n ọ̀kunrin Afrika jẹ fikanrńkan tabi ẹ̀lẹkọkọkan amusiga' ni afiwe' pẹ̀lu 3% awọ̀n obinrin Dúdu' Afrika. Itusiweşẹ ńọmbà ti Iwadi Apapọ Idile funEnglan ati Wales, ti a kopọ fun awọ̀n ọ̀duń 2009/10-2011/12, fihan pe awọ̀n ọ̀kunrin Dúdu' Afrika ti a bi loke okun ni ipiń iye to kere ju ti awọ̀n ti a bí ní UK (14.3% LORI 18.5%), itànkalẹ̀ ipiń (ti a bí ní UK : ti a kò bí ni UK) jẹ 1.29 (95%

CI 1.06-1.57). Iyatọ tiẹ tun tobi fun awon obinrin Duđu Afrika: 4.4% ninu awon ti a ko bi ni UK je awon to nmu siga lowolowo ni a fiwe pelu 11.1% ti awon ti bi ni UK, itankale ipin 2.54 (1.97-3.28). Eri kekere lo wa ni kilaasi awujo (NS-SEC) ti piposi/kikeresi ninu itankale siga mimu fun awon okunrin Duđu Afrika ati rafa fun awon obinrin Dud-Afrika.

Okan lara ifaseyin ti ironin itupale-nomba (data) ti igba gbogbo fun siga mimu ti awon ipin eya ni nipe iru ironin be nlo marun akopawon eya (Funfun, Adalu, Asia, Duđu, Miiran) ju awon ipin Ikaniyan kekeke. Ayewo Iyatọ Eya (Race Disparity Audit) ronin iru itupale-nomba (data) fun gbogbo awon agba ti apapawon-eya marun (pelu awon eniyan China) fun England, 2019 (ONS, 2021). Riri awon iyatọ to lam ni nipa eda abo/ako ati ipin eya kekeke, iru itupale-nomba (data) be ni iye imulo kekere fun awon oluse eto imulo ohun ti ilu. Bakana, ironin akosile ONS ati itokasi itupale-nomba (data) fun 2019 fun UK wa fun awon apapawon eya (pelu awon eniyan China), sugbon o keke taan awon atupale-nomba (data) wonyi ni a fosiwe nipa eda abo/ako (ONS 2020).

Awon ipin olugbe meji ye fun iyin: Awon alaboyun ati awon omode. Siga mimu laarin awon obinrin ni ibere oyun ni England ni 2019 yatọ lati 15.2% ninu ipin Funfun si 12.7% (Adalu), 4.1% (Duđu), ati 1.7% (Asian) (<https://fingertips.phe.org.uk/>).

Awon orisun itupale-nomba (data) pupo lo wa lori itankale siga mimu fun ipin eya fun omode. Iwadi llera fun England ti 2004 ronin pe ni olugbe gbogbogboo ipin 18% awon omokunrin ati 19% awon omobinrin laarin odun 8 ati 15 lo ti mu siga ri. Awon ipin osunwon ninu ipin Duđu Afrika je kekere (12% ati 9%, leselese). Itupale-nomba (Data) lori siga ati ilo taba miiran ni a ronin fun awon ipin eya titobi lati iwadi 2014 Kinni nipa Odọ (What about YOUth (WAY)) ti awon odun meedogun (Ipsos MORI 2015). Ipin 17% laarin ipin Duđu ni a ri pe o ti mu siga ri, kere pupo ju awon odọ laarin ipile eya Adalu (29%) ati ipile eya Funfun (26%). Awon to nmu siga nigba gbogbo lo je 5% ninu

ìpín Adàlú' ati 6% ninu ìpín Funfun, ni àfiwe' pèlu ìpín 1% pére' laàrin awon ìpín Asia ati Dùdú. Iwàdi ti Siga mimu, Ọtí mimu ati Ogun oloro lilo laàrin awon Ọdọ' Eniyan ni England (*The Survey of Smoking, Drinking and Drug Use among Young People in England*) rọyin awon ìpín ọmọ ile-iwe ti o ti mu siga ri nipa ẹyà ati ẹda' abo/akore: ni 2018 tìpín 'Dúdú' wa laàrin awon iy to kereju, 10% fun awon ọmọkunrin ati 8% fun awon ọmọbinrin, laàrin awon apapọ-màrùn ẹyà (NHS Digital 2019).

Kekere' itupale-ọm̀bà (data) lo wa lori awon idèná lati tako siga mimu ati awon abajade nipa ìpín ẹyà. Nuffield Trust (2015) ẹ agbejade itupale-ọm̀bà (data) lori iyato ni ìpín iye to nfi siga mimu silẹ nipa ẹyà ati ẹda' abo/akọ. Ipin ninu ọgorun awon agba lori iş NHS duro ma mu siga mọ' (NHS stop smoking service) to fi siga mimu silẹ leyin ọşè mèrín yatọ lati 56.1% fun awon eniyan Pakistani si 34.4% fun eyikeyi ìpín ẹyà miiran, pèlu awon eniyan Dùdú Afrika to wa ni ipò ààrin (48.6%). Laàrin awon ọkunrin ìpín iye jẹ 55.7% (Pakistanis) si 37.6% (Eyikeyi ìpín ẹyà miiran), pèlu awon eniyan Dùdú Afrika lẹkansi wa ni ipo ààrin (49.4%). Awon ìpín lẹşẹşẹ fun awon obinrin jẹ 57.8% (Pakistanis), 30.3% (Eyikeyi ìpín ẹyà miiran), ati 46.7% (Dúdú Afrika).

Itupale-ọm̀bà pataki kan fun London, to duro lori akopapọ awon akosilẹ lati awon iş Ipele-PCT duro ma mu siga mọ' (PCT-level stop smoking services) fun 2005-6 ati 2006-7, ri pe awon ìpín Dùdú ni ọná to koreju si awon iş duro ma mu siga mọ' ati laàrin awon ẹyà Dùdú ọná wíwà to buru ju wa latọdọ ìpín Dùdú Afrika. Ipin ẹyà nipataki ti o şeeşè ko ma fẹ fi siga minu silẹ laàrin ọşè mèrín jẹ ìpín ẹyà Dùdú (Afrika, Caribbean, Adàlú Funfun Oyinbo ati Dùdú Afrika) ati pèlu ìpín ẹyà Pakistani (Bowles 2008; aati Bowles *et al.*, 2008). Ipin iye itupale-ọm̀bà jáwọ' fihan pé wón ni pataki awon ìpín iye kekere' lati jáwọ' (44.5%) ni àfiwe' si awon ẹyà miiran (50.1%) (χ^2 233.1 df2 $p < 0.001$). Awon obinrin oloýuń ninu ìpín ẹyà Adàlú lo jẹ pataki ìpín ẹyà kan ti o

ṣeṣe pupọ (62%) lati jawọ ni ọṣẹ mẹrín ju gbogbo awọn ipín ẹyà miiran lọ (48%) (χ^2 8.4 df2 $p < 0.05$) ati awọn obinrin oloyun ninu ipín ẹyà Miiran ni o jẹ ipín ẹyà kan to ṣe pataki lati ma fẹ jawọ (32%) ni aṣiwe'pelu gbogbo awọn ipín ẹyà miiran (49%) (χ^2 7.8 df2 $p < 0.05$). Iye fun fun ipín Duḍu' jẹ 50%. Gbogbo awọn ipín ẹyà gbooro ni o ṣeṣe lati jawọ ti wọn ba ti gba NRT ati/tabii Bupropion/Zyban gẹgẹbi atupale-ṣọmbà (data) fun London ṣe wi. Lilo NRT ati Bupropion/Zyban lo ni aṣeyọri jawọ to gaju ati ipín ọjọ ori awọn ọmọde to kere, ni pataki awọn ti wọn ko ti pe ọduń mejìdínlogun, pẹlu wìwà ọnà to kereju ati aṣeyọri to kereju lati jawọ lo tun jẹ ipín to ni iye onibara ti kó lo itoju' .

2.2.10 Lilo Ọtí lile

Orisirisi awọn orisun nìgbà gbogbo lo fihan iwónba lilo ọti ni awọn ipín 'Duḍu' Afrika'. Iwàdi llera 2004 fun England bere nipa mimu oti nìgbàdegba laàrin awọn oludahunto jẹ ọduń mẹrìndinlogun ati ju bẹ lọ, ni pataki nròyìn itupale-ṣọmbà (data) fun 'Duḍu' Afrika' ju fun àpapọ-ẹyà ipín 'Duḍu'. Ipin 17% ti awọn ọkunrin Duḍu' Afrika mu ọti lẹmẹta tabi ju bẹ lọ lóṣẹ, ipín lopolopo to kere ju awọn ọkunrin Duḍu' lo (28%) ati awọn ọkunrin olugbe làpapọ (41%). Ipin ida' mẹta (32%) awọn ọkunrin Duḍu' Afrika jẹ awọn ti kii muti, ni aṣiwe'pelu ipín 15% awọn ọkunrin Duḍu' Caribbean ati 8% awọn ọkunrin olugbe gbogbogboo. Ipin 6% awọn obinrin Duḍu' Afrika muti' lẹmẹta tabi ju bẹ lọ lóṣẹ, kere ju awọn obinrin Duḍu' Caribbean (11%) ati awọn obinrin olugbe làpapọ (26%). Ipin 45% awọn obinrin Duḍu' Afrika ni ki muti, ni aṣiwe'pelu 21% ti Duḍu' Caribbean, ati ipín 14% pefe' awọn obinrin ninu olugbe làpapọ.

Awọn ọkunrin ọmùtí ọṣẹ to rekoja' ninu gbogbo awọn ipín ẹyà kekere' leyin Irish lo ṣeṣe ju awọn to jẹ olugbe làpapọ lati ma rekoja mẹrín (nìgbàna ifilelẹ ijoba lori iye ọti

mimu lojumọ) ati yuniti mejọ (nìgbàna, awọn to ti nmu ọti àmupara) lojọ́ ti wọn ba muti ju loşe to rekoja. Apere fun awọn obinrin je bakanna. Laarin awọn omuti ose to rekoja, awọn obinrin Irish lo seeşe ko je awọn to ma muti ju yuniti meta (53%), ijoba se ifilele ti ko gbodo koja , tabi yuniti mefa (23%), ti o je, imuti para, ni ojo ti wọn ba muti ju, ati wọn je ipin eyokan ju olugbe lapapo lati rekoja awọn ipele wonyi. Awọ obinrin Duđu Afrika lo le seeşe lati ma koja meta (25%), tabi yuniti mefa lojumọ 6 (4%) ni afiwe pelu awọn obinrin Duđu Caribbean, China, ati India.

Iwadi llera 2104 fun England (The 2014 Health Survey for England) (lilo akopo itupale-nomba (data) fun odu 2012, 2013, ati 2014 HSE) royin – sugbon fun awọn ipin apapọ-eya – pe ipin awọn agba ti ko muti yato laarin awọn apapọ-eya. Ipin 55% awọn okunrin Asia ati 41% awọn okunrin Duđu ni ko muti, ni afiwe pelu 9% awọn Funfun Oyinbo. Bakanna, ipin 74% awọn obinrin Asia ati 38% awọn obinrin Duđu ni ko muti, ni afiwe pelu ipin 15% awọn Funfun Oyinbo. Ipin awọn okunrin Funfun to muti ju yuniti mokanlelogun loşe gaju ti awọn ipin awọn okunrin ninu awọn ipin miiran: 25%, ni afiwe pelu ipin 6% awọn okunrin Duđu ati ti awọn okunrin Asia 6%. Eleyi tun je otito fun awọn obinrin to muti ju yuniti merinla loşe: 18% awọn obinrin Funfun ni afiwe pelu 6% awọn obinrin Duđu ati 2% awọn obinrin Asia.

Awọn orisun lori ọti lilo ti awọn omode/odoto orisirisi awọn eya lo kefe. Ninu iwadi llera 2004 fun England, ninu olugbe gbogbogboo, ipin 45% awọn omokunrin ati 40% awọn omobinrin ti odu wọn je mejọ si meedogun so pe wọn ti mu ọti gidito dara, awọn ipin to jepe o kere lopolopo ni ipin Duđu Afrika (17% ati 15%, leseşeşe). Ninu itupale-nomba ti NHS (NHS Digital's data) lori ipin awọn aketo to muti loşe to rekoja nipa eya ati eda abo/ako, ni England, ni 2018, ipin 4% fun awọn omokunrin Duđu kere ju ipin 12% fun Funfun ati 6% awọn omokunrin Adalu sugbon gaju ipin 1% fun Asia ati awọn

omokunrin Miiran (NHS Digital 2018). Bakanna, ipin 3% fun awon omobinrin Duđu kere ju ti 13% fun Funfun lo, ipin 7% fun Adalu, ati 7% fun awon omobinrin Miiran, sugbon gaju ti 1% fun awon omobinrin Asia.

2.2.11 Lilo ogun olofo'laito'

Iwadi Arun Opolo Agba 2014 royin lilo arufin ogun olofo ni odun to rekoja (to duro lori idiwon-ogori) nipa ipin eya ati eda abo/ako fun 2014 (NHS Digital 2016). Ipin ninu ogoron awon okunrin to nlo eyikeyi arufin ogun olofo ni odun to rekoja gaju laarin fun ipin 'Duđu/Duđu Oyinbo' (14.3%) (olori ogun olofo fun apapọ-eya ni igbo). Eleyi se afiwe pelu ipin 5.9% ninu ipin Asia/Asia Oyinbo si 11.8% ninu ipin Funfun Oyinbo ati 11.7% ninu ipin Funfun Miiran. Ipin ninu ogoron awon obinrin to nlo eyikeyi arufin ogun olofo ni odun to koja je gaju fun ipin 'Duđu/Duđu Oyinbo' (9.7%) (lekesan, igbo ni koko ogun olofo). Ni afiwe, iye yi je 0.4% ninu ipin Asian/Asian Oyinbo ati 6.2% ati 6.9% ninu awon ipin Funfun Oyinbo ati Funfun Miiran, leseese.

Awon akoko to ti lo awon ogun olofo ni odun to koja, nipa eya (NHS Digital 2018) fihan pe awon akoko Asia ni ko seese ju fun laarin awon ipin eya miiran lati ma'a lo awon ogun olofo (13%), ni afiwe si ipin 23% ti awon akoko adalu eya, 18% awon akoko Duđu, ati 17% awon akoko Funfun.

2.2.12 Ejẹ riru ati aisàn ejẹ riru to lagbara

Ninu iwadi llera fun England 2004 tite ejẹ jade lapapo (mean systolic blood pressure (SBP)) gaju laarin awon okunrin (131.4 mmHg) ju awon obinrin lo (125.9) ninu olugbe lapapo ati ninu okokan ipin eya kekere. Laarin awon okunrin idiwon SBP (mean SBP) gaju laarin awon oludahun Duđu Caribbean (133.3) ati Irish (131.5) ati awon okunrin ninu olugbe gbogbogbo ati kefe ninu awon okunrin Bangladesh (121.0). SBP ninu

awọn ọkunrin Duđu Afrika (128.0) kere ju fun awọn Duđu Caribbean. Awọn obinrin ni àpapọ olugbe ni idiwọn SBP to gaju lo (125.9 mmHg), Duđu Caribbean (123.0) ati awọn obinrin Irish (124.6) to ní SBP to gaju lo laàrin awọn ipín ẹyà kekere. Awọn obinrin Duđu Afrika (118.1) ni SBP to kere, pẹlu Guṣu Asian (116.4-119.2) ati awọn obinrinand Chinese (115.1).

Fifun ẹjẹ nigbati ọkan ba sinmi laàrin mimí (Mean diastolic blood pressure (DBP)) ga ninu awọn Duđu Caribbean to sọrọ (74.7 mmHg ninu awọn ọkunrin ati 73.7 mmHg ninu awọn obinrin) ju awọn ipín ẹyà kekere ati olugbe lapapọ lo (74.3 ati 73.2 ninu awọn ọkunrin ati obinrin, leṣeṣeṣe). Awọn ọkunrin Duđu Afrika ni idiwọn ẹjẹ fifun DBP (mean DBP) (73.5) labẹ ti eyi olugbe gbogbogboo ati eyi to kereju laàrin awọn ipín ẹyà kekere. Laàrin awọn obinrin, awọn eniyan Duđu Afrika ni idiwọn ẹjẹ fifun DBP to je 72.8, awọn Chinese nikan lo tun ni idiwọn ẹjẹ fifun DBP to kere (70.0).

Ni ti siṣe àwari ati itoju ẹjẹ riru to ga (ẹjẹ riru to lagbara), ẹjẹ riru ni o tumọ si nini fifun ẹjẹ to gbe soke (SBP $\geq$ 140mmHg tabi DBP $\geq$ 90mmHg) tabi lori ogunlilo lati toju ẹjẹ riru to lagbara. Awọn akopa ni a ri bi ẹni to ni ẹjẹ riru to lagbara bi fifun ẹjẹ wọn ba je 140 mmHg tabi ju be lo, fifun ẹjẹ wọn nigbati ọkan ba sinmi laàrin mimí je 90 mmHg tabi ju be lo, tabi wọn nlo ogun ti a yan fun wọn fun ẹjẹ riru. Awọn ipẹle merrin ni a lo ninu iròyin HSE 2004: Ifunpa ẹjẹ to dara-aitoju (Normotensive-untreated) (SBP <140mmHg ati DBP <90mmHg ati lailo ogun ti a yan fun ẹjẹ riru; ati awọn ipẹle meta ẹjẹ riru (Ejẹ riru-ti-a-ndari: SBP <140mmHg ati DBP <90mmHg ati lilo ogun ti a yan fun ẹjẹ riru giga; Ejẹ riru-ti-a-ko-dari: SBP $\geq$ 140mmHg tabi DBP $\geq$ 90mmHg ati lilo ogun ti yan fun ẹjẹ riru to ga; ati Ejẹ riru-ti-a-ko-toju: SBP $\geq$ 140mmHg tabi DBP $\geq$ 90mmHg ati lailo ogun ti a yan fun ẹjẹ riru to ga).

Awon Duđu Caribbean to sọrọ ni itànkalẹ eḡe riru to gajulo (38% awon okunrin, 32% awon obinrin), ni atẹle pelu Irish (36% eḡe riru to lagbara, 29% awon obinrin) ati bakanna si ti olugbe lapapọ (32% awon okunrin, 29% awon obinrin). Awon eniyan Duđu Afrika lo ḡe pe o kere ju awon ipin wonyi lo (25% awon okunrin, 19% awon obinrin) ṣugbon ju awon ipin Guṣu Asia ati Chinese. HSE tun royin iye awon to sọrọ to ni BP $\geq$ 160/100 mmHg, ṣugbon ti won ko si lori ogun fun itoju eḡe riru to lagbara. Ipin 5% awon okunrin laarin olugbe gbogbogboo ni BP ti a ko toju BP $\geq$ 160/100 mmHg. Iye awon okunrin ninu awon ipin eya kekere pelu BP ti a ko toju $\geq$ 160/100 mmHg bere lati 1% awon eniyan Bangladesh si 5% awon okunrin Irish, iye laarin awon eniya Duđu Afrika to ḡe 4%, okankan ninu awon iyato wonyi ko ḡe nomba to pataki.

Ipin awon obinrin ninu olugbe lapapọ pelu BP ti a ko toju BP $\geq$ 160/100 mmHg tunḡe 5%. Laarin awon obinrin eya kekere itànkalẹ eḡe riru to lagbara ti a ko toju laarin awon olukopa ($\geq$ 160/100 mmHg) ḡe gigaju fun awon eniyan Duđu Afrika (4%) ati kereju laarin awon Duđu Caribbean ati awon obinrin Chinese, biotileḡe ko si eyikeyi ninu awon iyato ti a ri laarin awon eya kekere ati olugbe lapapọ to ḡe nomba pataki.

Nigbati awon iwadi kan ṣe itokasi pe awon olukuluku lati ipile Afrika ti o ni awon aidoḡba eḡe riru to lagbara to gaju ju awon eniyan lati ile Oyinbo, awon iyato ninu onadiwon ifunpa ati ni eda abo/ako, ojori ati BMI le ṣe geḡebi awon ohun to le mu aipe wa. Atupale-nomba ti opo iwadi (meta-analysis) kan (Modesti *et al.*, 2016) to ṣe akojopo awon iwadi metalelogun ti ile alawo funfun (pelu mejidinlogun lati UK) ri pe awon okunrin ati obinrin lati Guṣu Sahara Afrika mu awon iye giga nomba oke ati nomba isale ifunpa ju ti awon to wa lati ile alawo funfun lo.

Nipari, ni wiwari ati siṣe itoju eḡe riru ninu awon eniyan Duđu Afrika ni Britain, Akinlua, Meakin, ati Freemantle (2017) ti ṣe atofonu pelu itokasi awon omọ Nigeria to si kuro

wa si orilẹ̀-èdè, pe awọn igbàgbọ awọn aláìsàn wọ̀nyí ni a ni lati gbeyèwò. Da lori awọn ifòròwahilẹ̀nuwò pẹ̀lu àpẹ̀rẹ̀ aròwòtò awọn ọ̀mọ̀ ẹ̀gbẹ́ West London Pentecostal Church mètadinlògbòn eniyan Nigeria to si kuro, awọn oluwadi rọ̀yìn orisirisi igbàgbọ nipa ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara eyi to şafikun awọn ọ̀ye to da lori mejeji imọ̀ ẹ̀sìn ati ti ibilẹ̀. Awọn ẹ̀yà ọ̀ye m̀erín ti ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara ni o di mímọ̀, awọn ni, ‘Gbe soke tabi pípọ̀ ẹ̀jẹ̀ giga’ (Raised or high blood volume), ‘Síšun tabi ẹ̀jẹ̀ hiho’ (‘Burning or boiling blood’), ‘Atakò si síşàn ẹ̀jẹ̀’ (‘Resistance to blood flow’), ati ‘Ejẹ̀ to ǹga tabi ẹ̀jẹ̀ to fòsoke’ (‘Rising blood or blood that shoots up’) (awọn itumọ̀ awọn orukọ̀ agbegbe ti ẹ̀yà fun ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara). Alaye ti síşun tabi ẹ̀jẹ̀ hiho lo jẹ̀ ti ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ awọn ipín akọpa ẹ̀yà Yoruba. ‘Ejẹ̀ to ǹga soke tabi ẹ̀jẹ̀ to fosoke’ ni itumọ̀ ti awọn akọpa lati awọn ipín Hausa ati Igbo fun ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ igbàgbọ̀ nipa awọn okunfa ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara ni a tókasi, ko papọ̀ bi ‘okunfa ti àyèwò sayènsi’ (‘biomedical causation’), ‘irèwèsì’ (‘stress’), ‘àjoguńba’ (‘hereditary’), ati ‘awọn ẹ̀yà àwòşe si okunfa’ (‘ethnic models of causation’). Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ awọn akọpa lo ni igbàgbọ̀ to ju ẹ̀yọkan lọ̀ nipa okunfa ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara. Awọn pupọ̀ akọpa lo gbagbo lainìdí pe aisi awọn àmì àìsàn jasi aisi ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara. Ni ti awọn iwòye si itoju, awọn akọpa diẹ̀ gbagbo pe lilo awọn ogun ibilẹ̀ nikan lo muńádoko. Awọn oluwadi parí pe síşe awajade igbàgbọ̀ lati ọ̀dọ̀ olukuluku nipa ẹ̀jẹ̀ riru to lagbara şe pataki nitori o le şerànlowò lati şe idaşilẹ̀ awọn ilàna ibilẹ̀ to dańa ati awọn ètò isakoso ẹ̀jẹ̀ riruto. Pẹ̀lupẹ̀lu, eyi tun le şerànlowò lati sàmuyẹ̀ ibaşepọ̀ laàrin awọn olùpèşè itoju ati awọn aláìsàn nipa pínpiń awọn igbàgbọ̀.

2.2.13 Iwà-ipa’ abẹ̀le’

Ipiń ninu ọ̀gọ̀run awọn ọ̀mọ̀ ọ̀jọ̀ ọ̀duń 16 si 74 ti wọ̀n sọ̀ pe awọn jẹ̀ olufarapa si iwà-ipa abẹ̀le ni awọn oşu mejila şeyin ni a şe odiwọ̀n rẹ̀ lati itupalẹ̀-ńọ́mbà (data) ninu Iwadi Oràn-dída ti British (British Crime Survey) fun Oşu Kẹ̀rín 2019 si Oşu Kẹ̀ta 2020

(gegebi a še ròyìn nipa Èyà-otitò-nòm̀bà` işe, 2021) (Ethnicity-facts-figures service, 2021). Iye fun awon eniya Duđu` Afrika, 4.1%, kere ju ti awon Funfun Oyinbo (5.9%), şugbon ga ju awon ipin Asia (afi ti India). Awon ipin to gaju je ninu 'Adalu/Asian' (8.8%) ati 'Adalu`Funfun/Duđu` Caribbean' (10.6%). Awon obinrin lo seeşe ju okunrin lo lati še afisun iwà-ipa abele ni awon oşu mejila şeyin: 3.2% ninu awon okunrin Duđu` Afrika lori 4.9% ninu awon obinrin Duđu` Afrika (mejeji kere ju ti ipin Funfun Oyinbo: 3.7% ati 8.0%, leşeşe).

Femi-Ajao (2018) peşe awon abajade ti ayewo iwadi to dara ninu iwà-ipa alabasepo timotimot` (intimate partner violence) ati ilokulo si awon obinrin Nigeria to ngbe ni England. Awon afarajo-eleto iforowanilenuwo to jinle (In-depth semi structured interviews) lo je sişe ni odun 2012-13 pelu awon merindinlogun obinrin Nigeria to je omot odun 18 si 54 to ngbe ni resident England pelu iriri ojukoju iwà-ipa alabasepo timotimot` ati ilokulo. Awon marundinlogun ninu awon merindinlogun akopa ninu iwadi je awon iran kinni awon to si kuro ni Nigera, to wa si UK lori fişa ati wole`tabi atigbe`ilu ti aya tabi oko won. Ilaji ninu awon akopa ninu iwadi tikosi ninu ibasepo ilokulo mot ni awon okunrin eleshe ko sila. Awon idi pataki meta ti o nfa awon iwà sisot ati wiwa-iranlowo awon obinrin Nigeria wonyi ni ifanimora lati orile-edè abinibi, ipot gbigbe`ilu, ati olaju ni orile-edè ti a si wa. Ifanimora lati orile-edè abinibi pelu gbigba ati ifarada ti iwà-ipa alabasepo timotimot`. Wiwa iranlowo lati odot awon eniyan pataki ninu awujo eya Nigeria je ki o seeşe fun won lati gbe isokan idile`won duro. Awon abajade lati iwadi yi fihan pe awon akopa lo seeşe fun lati farada ilokulo nitori eru fifihan, aini, ati idapada si orile-edè won to ni nkan še pelu ipot isilo si ilu won. Awon obinrin meje lo ti duro leyin ti fişa won pari, awon meji tokasi pe awon wa lori fişa aya awon. Ni awon igba miiran obinrin nikan ni o ndojuko idari ati gbe ilu nigba miiran awon iyawo ati oko mejeji lo kan. Awon idayajani ti gbigbe pada, kiko`jade, tabi gbe ebi pada si Nigeria pa

diẹ ninu awon obinrin lenu mo. Fun iwadi gbighba asha awon akopa ni orile-ede ti won si wa di fifaagun, ni pataki riri ise pelu, nini ore ati kiko asha ni England. Diẹ ni awon oko to lo won ni ilokulo ko silẹ ni England won ko si ni awon onà si iranlowo. Gbigba sinu asha je ohunpataki boya obinrin a se afihan si ati wa iranlowo lati ododo ile ise ofin, ni pataki lori awon ohun ti ifokanta ati asiri. Fun iwadi awon akopa se ibakegbe laarin apapọ awujo Nigeria, ati laimọ tele ri nipa lilo awon ise ofin fun iwa ipa alasepo timotimo, ifokanta ati asiri se pataki pupo.

Awon iwadi seyin ti royin/se akosile pe awon obinrin lati awon olugbe eya kekere kii saba fokan ta awon eniyan ti kii se ara awujo won. Awon obinrin Nigeria wonyi lo seeşe ki won wa iranlowo lati ododo awon olori ati awon egbe to je lati awon ipin awujo eya ati awon ajo-to-duro-ori-igbagbo ati pe awon onkowe so nipari pe onà ni lati wa fun ise ajosepo pelu awon ajo lati se amudara onà si ati lo awon ise iwa-ipa alabasepo timotimo.

2.3 Ounje ilera to ʃe e rira

Ounje ilera to ʃe e rira awon Abajade Pataki:

- Ipin ninu ogorun eniyan ti onje 'marun lojumọ'lo je kekere ju ninu 'ipin 'Duđu' (itupale-nomba (data) nikan fun akopọ-eya lo wa) (44.2%); ipin to gajulo je ninu Funfun Oyinbo (55.9%).
- Ni 2019/20 'ipin Duđu' (67.5%) ni ipin to gajulo awon agba laarin awon ipin eya meje.
- Ipin 89% awon obinrin Nigeria ninu iwadi kan ni won ri gegebi sisanra tabi sanraju.
- Okan ninu mewa (9%) awon eniyan ti won toka won si awon banki onje ti Trussell Trust network ti won si gba onje didi ni Osu Kefa tabi Ikeje 2020 ni won je Duđu tabi Duđu Oyinbo. Eyi je ilopo meta iye ipin ti olugbe UK (3%).

Oriyi wa lori awon ihuwasi onje jije ati isanra/isanraju ninu awon eniyan Duđu Afrika, awon ihuwasi nipa onje ati ara sisan/ara sisanju laarin awon obinrin Nigeria, ati aini onje ati ailabọ.

2.3.1 Awon aso onje jije

Iwadi llera 2004 fun England (The 2004 Health Survey for England) pese itupale-nomba to jinle ju si awon aso onje jije ti ipin eya. Awon itonisona lati je awon ipin marun tabi jubẹ lo eso ati awon efọ lojumọ ni awon ipin okunrin 23% ninu apapọ olugbe mu ʃe, ipin okunrin to mu itonisona ʃe gaju ni pataki laarin gbogbo awon ipin eya kekere (leyin imukuro awon okunrin Irish). Ipin 31% awon okunrin Duđu Afrika mu itonisona marun-lojumọ ʃe, bakanna si awon okunrin Duđu Caribbean (32%), pelu nkan ipin iye to ga ninu awon ipin Indian ati Chinese. Awon apere kan na ni a ri ninu awon ipin ohun jije nigba ti gbogbo apapọ nomba ti a ropo di pinpin. Ninu olugbe

àpapò, ipín to ga ni pataki laàrin awon obinrin (27%) mu itonisonà màrùn-lojumò şe. Laàrin awon obinrin Duđu Afrika ipín 32% mu itonisonà şe, fi diẹ ga ju awon obinrin Duđu Caribbean (31%), biotilejepe awon obinrin Chinese ati Indian pò julò (42% ati 36% leşeşeşe).

Iye nóm̄bà ọ̀rǎ jije leyin aropò gbogbo nóm̄bà ati pinpin wón to ni àkòsilẹ̀ laàrin awon ọ̀kunrin ninu olugbe àpapò jẹ́ işiro 24 şugbón kere ninu awon ọ̀kunrin awon ipín ẹ̀yà kekeré, awon ọ̀kunrin Duđu Afrika gba işiro 20 (awon ọ̀kunrin Indian ati Chinese nikan lo ni işiro to kere si). Isiro nóm̄bà aropò ati pinpin ọ̀rǎ tun kere laàrin awon obinrin ninu awon ipín ẹ̀yà kekeré ju ti olugbe gbogbogbooo (21), beere lati 17 laàrin awon oludahun Indian si 20 laàrin awon obinrin Duđu Afrikaa, Irish antiPakistani.

Ipin 56% ninu awon ọ̀kunrin ninu olugbe lapapò ni wón sọ iyò lilo ninu ounje sişe. Ipin yi ga – pelu ti iyokuro awon ọ̀kunrin Irish – laàrin awon ọ̀kunrin ninu awon ipín ẹ̀yà kekeré (lati ipín 74% laàrin awon ọ̀kunrin Duđu Afrika si 95% laàrin awon ọ̀kunrin Bangladeshi). Apere bakanna ti iyò lilo ninu ounje sişe ni a sakiyesi fun awon obinrin. Itankale iyò lilo ninu ounje sişe tun gaju fun awon obinrin ninu awon ipín ẹ̀yà kekeré (pelu iyokuro awon obinrin Irish), laàrin titò to bere lati ipín 69% ninu awon obinrin Duđu Caribbean si 92% ninu awon obinrin India, ju ti awon to wa ninu olugbe lapapò lo (53%). Awon obinrin Duđu Afrika ni ipín (83%) lo wa ni ipo agbedemeji.

Ni 2017/18 ni England awon ipín to nje 'màrùn-lojumò' ti dara si laaringbogbo àpapò-awon-ẹ̀yà, biotilejepe awon ipín ẹ̀yà kekeré nisinsinyi wani ipo ti ko tenilorun to'ni afiwe pelu ipín Funfun (Raleigh and Holmes 2021; Department for Digital, Culture, Media and Sport/Sport England, 2019). Ipin awon eniyan to je omọ oduh merindinlogun ati jubelò to nje awon ipín itonisonà eso ati awon efò lojumò ni a ri pe o kere ninu awon ipín ẹ̀yà kekeré ju awon ipín ẹ̀yà Funfun. Ipin ninu ogoron awon eniyan to je 'màrùn

lojumọ' gajulo ninu Funfun Miiran (54.5%), Miiran (54.7%), ati ipin awon Funfun Oyinbo (55.9%), pelu iye to kereju ninu ipin 'Duđu'(atupale-nomba (data) fun apapọ-eyà nikan lo'wa) (44.2%). Eyi to faṣeyin laarin titò leṣeṣe yi je Asia (47%), Chinese (50.3%), ati Adalu' (50.7%). Fun gbogbo awon ipin awon iye ninu ogorun ti diinku lati oduń 2015/16.

2.3.2 Sisanra/Sisanraju

Awon oriṣun itupale-nomba (data) lori sisanra/sisanraju ninu awon agba Duđu Afrika lo kere. Iwadi Aye' Idaraya/Igba Iṣe' Siṣe Agbalagba fun England (The Active Lives Adult Survey for England) (fun awon oduń 2015/16 si 2019/20) pese iròyin lori ipin ninu ogorun awon agbalagba ti won sanra tabi sanraju ṣugbon fun apapọ-eyà 'Duđu' nikan. Ni 2019/20 ipin 'Duđu' (67.5%) ni iye ipin to gajulo laarin awon ipin eya meje ati ju ti ipin 'Asia' (59.7%). Ipin Funfun Oyinbo (63.7%) ni iye to gajulo sikeji. Laarin akoko 2015/16 si 2019/20 awon iye ipin de' 72.8% ninu ipin 'Duđu' ni 2015/16 ati 2017/18.

Leṣkansu, Iwadi Ilera fun England 2004 (Health Survey for England, 2004), pese iròyin to jinle julọ lori sisanra/sisanraju ati pe o je ko ṣeeṣe lati pin siwewe' sisanra/sisanraju nipa eda' abo/ako ati ipin Ikaniyan eya kekeke' eya lati di gbigba. Nomba aropo ati pinpin iwon ara BMI (BMI, iwon ti o ma so titobi ati giga, ti a siro gegebi titobi [kg] ti a pin pelu giga igun merin to dogba (squared height [m²])) ti awon okunrin ati obinrin ninu olugbe lapapọ je 27.1 kg/m² ati 26.8 kg/m² leṣeṣe. Awon okunrin Duđu Afrika ni nomba aropo ati pinpin ti o kere die (26.4) ju awon okunrin ninu olugbe gbogbogbo. Sibesibe, nomba BMI je' giga ni pataki laarin awon Duđu Afrika (28.8 kg/m²) ati awon obinrin Duđu Caribbean (28.0 kg/m²). Nitooto, awon obinrin Duđu ni nomba aropo ati pinpin BMI (mean BMI) to gajulo laarin gbogbo awon ipin eya kekere.

Ìpín 22.7% awọn ọkunrin ati 23.2% awọn obinrin ninu olugbe àpapọ lo sanraju (a BMI over 30 kg/m²). Awọn ọkunrin lati awọn ìpín èyà kekere' ni iye ìpín itànkalẹ́ sisanra to keere' ni pataki ju ti awọn olugbe gbogbogboo, pẹlu iyokuro awọn ọkunrin Duđu' Caribbean ati Irish. Awọn ọkunrin Duđu' Afrika ni iye ìpín to kere ni pataki (17.1%) ju ìpín Duđu' Caribbean (25.2%) ati ti olugbe lapapọ, biotilejẹpe gaju ìpín Guṣu Asia ati Chinese. Laàrin awọn obinrin, itànkalẹ́ ara sisan jẹ gígajulo ninu ìpín Duđu' Afrika (38.5%) ṣugbón o tun ga laàrin awọn ìpín Duđu' Caribbean (32.1%), ati Pakistani (28.1%). Iyatọ to tobi julo. Ninu itànkalẹ́ sisanraju laàrin awọn ọkunrin ati obinrin ni a ri ninu awọn eniyan Duđu' Afrika, nibiti itànkalẹ́ laàrin awọn obinrin gaju ti awọn ọkunrin lo lona ìpín àmì ogún ninu oḡorun (38.5% vs 17.1%).

Itànkalẹ́ ara sisan pẹlu' ara sisanju (BMI to' ju 25 kg/m²) jẹ ìpín 66.5% laàrin awọn ọkunrin ati 57.1% laàrin awọn obinrin ninu olugbe lapapọ. Awọn ọkunrin Duđu' Afrika (61.8%) ni iye ìpín sisanra kekere' ni pataki (pẹlu sisanraju) ju awọn ọkunrin Duđu' Caribbean (67.4%), nitootọ iye to kereju leyin ti awọn ọkunrin Guṣu Asia ati China. Laàrin awọn obinrin, itànkalẹ́ ara sisan, pẹlu ara sisanju, gaju ti olugbe lapapọ ninu awọn ìpín Duđu' Caribbean (64.5%), Duđu' Afrika (69.8%) ati Pakistani (62.3%). Awọn ìpín èyà kekere' miiran ni awọn iye ìpín to kere ju ti olugbe gbogbogboo. Nitootọ, iye ìpín Duđu' Afrika lo jẹ eyi to gajulo laàrin gbogbo awọn ìpín.

Afiwe-ìṣirò ibàdì-itan (Waist-hip ratio (WHR)) lo tumọ si àyika' ibadi ti a pín pẹlu àyika' itan, ti o jẹ ọja' ibadi (m)/hip girth (m). Laàrin olugbe gbogbogboo, nọmbà aropọ ati pinpin ibàdì si afiwe-ìṣiro itan (WHR) (mean waist to hip ratio (WHR)) jẹ 0.92 ninu awọn ọkunrin ati 0.82 ninu awọn obinrin. Laàrin awọn ọkunrin WHR lo kefeju ninu awọn ọkunrin Duđu' Afrika (0.87) ati awọn ọkunrin China (0.87) ati gajulo ninu awọn ọkunrin Irish (0.93). Kekere' iyatọ lo' wà laàrin awọn obinrin, awọn iye nọmbà aropọ ati pinpin

(mean values) bẹrẹ lati 0.81 (Duúdu Africa ati Chinese) si 0.85 (awọn obinrin Bangladesh).

Aropo ati pinpin nomba ayika ibadi (Mean waist circumference) je 96.5 cm fun awon okunrin ati 86.4 cm fun awon obinrin ninu olugbe apapo. Arapo ati pinpin nomba ayika ibadi bẹrẹ lati 86.8 cm ninu awon okunrin Chinese si 97.3 cm ninu awon okunrin Irish, awon okunrin Duúdu Afrika (90.6) wa ni ipò agbedemeji. Laarin awon obinrin arapo ati pinpin nomba ayika ibadi bẹrẹ lati 77.6 cm ninu awon obinrin si 90.2 cm laarin awon obinrin Duúdu Afrika.

Ipin awon okunrin 33% ati 30% ninu awon obinrin ninu olugbe lapapo ni *igbesoke* fiwe-isiro ibadi-itan (WHR) (ti a tumo si 0.95 tabi ju be lo fun awon okunrin 0.85 tabi ju be lo ninu awon obinrin). Iye to kereju ninu awon okunrin ni a ri laarin awon eniyan Duúdu Afrika (16%) ati tobijulo laarin awon Pakistanis (37%). Laarin awon obinrin, 32% ninu awon eniyan Duúdu Afrika ni *igbesoke* afiwe-isiro ibadi-itan, to gaju ti olugbe apapo sugbon ni agbedemeji ninu ito leselese lati awon eniyan Chinese (22%) si (50%) laarin awon obinrin Bangladeshi.

Itankale *igbesoke* afiwe-isiro ibadi-itan (102 cm tabi ju be lo ninu awon okunrin, ati 88 cm tabi ju be lo ninu awon obinrin) je ipin 31% ninu awon okunrin ati 41% ninu awon obinrin ninu olugbe lapapo. Ipin 19% ninu awon okunrin Duúdu Afrika lo ni *igbesoke* ayika ibadi, awon iye to kereju ni akosile laarin awon eniyan China (8%) ati eyi to gajulo laarin awon okunrin Irish (33%). Itankale bẹrẹ lati 16% laarin awon obinrin China si 53% laarin awon obinrin Duúdu Afrika.

2.3.3 Awọn àṣà jìjẹun ati sisanra/sisanraju laàrin awọn obinrin

Nigeria

Diẹ awọn àbajade iwàdi pato lo wa fun awọn obinrin Duḍu' Afrika to jẹ Nigeria (Lindsay *et al.*, 2014). Awọn onkọwe wọnyi ṣe iwàdi onjẹ jìjẹ laàrin awọn mejilelaadọta awọn obinrin Nigeria to loyun ninu ikeji tabi ikẹta Oṣu Mẹta ninu ilóyúń ni ile iwosan agbẹbì kan ni Dublin. Ipín mọkandinlaadọrun ninu oḡorun iye awọn ti wọn ṣewadi ni wọn rí'pe' wọn sanra tabi sanraju. Awọn obinrin wọnyi ṣe bii pe wọn nṣe awọn àṣà onjẹ jìjẹ ti ibilẹ Afrika ati pe wọn ni ilera èròjà-àkọpọ pupọ ninu onjẹ wọn. Sibẹ, wọn ri wọn gẹgẹbi ipín oniduro elewu to le wa ninu awọn àbajade ewu ikọlù ilóyúń nipa awọn ipín iye sisanraju ati aito ipo èròjà-onjẹ-to-nṣe-ara-loóre ni ibere oyuń.

2.3.4 Oṣi àirí'ounjẹ jẹ ati àiní'abò

Prayogo *et al.* (2017) ṣe iwàdi lilo awọn bankionjẹ ni London Trussell Trust network o si ri pe ipín 39.6% (107/270) jẹ 'Duḍu', 47.0% (127/270) 'Funfun', ati 13.3% (36/270) 'Adalu', Asian, ati awọn Miiran'. Wiwo ti akojopọ olugbe Duḍu' Afrika ni London, àbajade yi ṣe pataki. Eleyi jẹ kedere ni pataki apoju-aṣojú' ipín Duḍu'. Ni ipẹle orile-ede, ati ti awọn eniyan ti a bi nilu Oyinbo to tókasi awọn banki onjẹ, itupale-nọmbà (data) Trussell Trust, aḡo to ṣe iranlowo akitiyan ati fun ni ni onjẹ kaakiri U.K., fihan pe ipín 4% pere ninu awọn ti wọn tọka wọn si lo wa lati awọn awujọ Duḍu' ni aḡife'pelu ipín 93% awọn to farahan gẹgẹbi Funfun Oyinbo.

Ipa awọn gbele'ẹ ti COVID-19 lori lilo awọn banki onjẹ ni Trussell Trust network fihan pe awọn eniyan lati awọn èyà kekere'ni àpọjù-aṣojú'ni pataki (Weekes, Spoor, Weal, and Moffet, 2020). Oḡan ninu mewa (9%) awọn eniyan ti wọn tọka wọn si banki onjẹ ti Trussell Trust network ati ti wọn gba ipín onjẹ ni Oṣu Kẹfa ati Ikeje 2020 farahan

gegebi Duđu tabi Duđu Oyinbo. Eleyi je ilopo meta iye olugbe UK (3%). Ni iyatosi, meje ninu mewa pere (71%) farahan gegebi Funfun Oyinbo, pelu ipin 5% siwajusi gegebi Funfun Miiran. Ninu olugbe UK awon ipin wonyi je meta ninu merin (79%) ati okan ninu mejila 12 (8%) leseese.

2.4 Wíwà ni idaraya' ni gbogbo oḡo'orí' ati agba'ra.

I daraya' ni Gbogbo oḡo'ori ati Agbara awon Awarí' Pataki:

- Ipiń 35% awon okunrin Afrika ati 29% ninu awon obinrin Duđu' Afrika ni awon ipele giga aṣayàn iṣe-ṣiṣe, ni afiwe' si 37% ati 25% ti olugbe' lapapò
- Laarin awon okunrin ipiń ti' kò ni agbara lati ṣiṣe' ju nipa eya ni ipiń 'Duđu' (29%), ni afiwe' pelu 25% laarin olugbe' Funfun Oyinbo ti' kò lagabra ati ṣiṣe'.
- Awon obinrin lati awon ipiń eya Duđu' ni won so pe o ṣeeṣe ju lati so pe awon ko lagbara ati ṣiṣe' ati ti o kere' ju lati so pe awon lagabara lati ṣiṣe'.

Ori' iwe yi dojuko iye ipiń iṣe' afara ṣe ni gbogbo o' ati ikopa ninu iṣe' agba'ra.

2.4.1 Kikopa ninu ere' idaraya'

Iwadi llera 2004 fun England royin lori ikopa ninu ere/iṣe' idaraya nipa ipiń eya. Ipiń 37% awon okunrin ati 25% obinrin ninu olugbe gbogbogboo lo ni awon ipele idaraya to ga, to tumo si, ipele ti a ri to ṣe awon itonisona lati kopa ninu idaraya/iṣe' ti o wa deede tabi lagbara kikankikan fun o kere ju ogbon iṣeju' ni oḡo' marun tabi ju be lo loṣe' lapapò. Laarin awon ipiń eya kekere', awon okunrin Irish (39%) ati Duđu' Caribbean (37%) ni iye ipiń to gajulo ni fifaramo' awon itonisona, awon eniyan Duđu' Afrika ni iye ipiń to kere die kan (35%). Awon obinrin Duđu' Caribbean, Duđu' Afrika ati Irish ni iye ipiń to gajulo (31%, 29% and 29%, leṣeṣeṣe). Awon okunrin ati obinrin Guṣu Asia ni awon iye ipiń to kere.

Ilopo meji ninu meta ninu olugbe lapapò so ikopa ni deede' ninu eyikeyi ere/iṣe' idaraya (o kere ju eekan loṣe' lapapò). Ikopa deede ni a royin nipa awon ida' meji ninu ida' meta ti awon ipiń eya kekere' Irish, Duđu' Caribbean, ati Duđu' Afrika. Mefa ninu mewa awon

obinrin ninu olugbe làpapọ kọpa ninu ere' idaraya, ipin laarin awon obinrin Duđu Afrika je 57%.

HSE 2004 fihan pe awon iyatọ die wa laarin awon ipin eya ninu ipin awon omode ti ojori won je marundinlogun tabi ti ko to be to kopa ninu eyikeyi ere' idaraya.

Awon afikun irinyin laipe ti ere idaraya ni a se nipele nipa awon-akojo-eya. Awon ipile to wa lakosile fun odu 2018/19 fi ipo diduro ipin 'Duđu' han si ti ipin 'Funfun pe o ti baje. Awon eniyan lati ipin Asian Duđu, ati awon obinrin ni pataki, ni won so pe o seese ki won royin pe won kii se ere idaraya ati eyi to kere ju lati so pe awon nse ere/ise idaraya' (Eka fun Oni-nomba, Aşa, Iroyin ati Ere' idaraya, 2020 (Department for Digital, Culture, Media and Sport, 2020).

Tpin ninu ogorun awon okunrin omo odu merindinlogun ati ju be lo ti o *gbamuşe fun ere/ise idaraya* ni England, 2018/19, gajulo ninu ipin Adalu' (71.3%), latele pelu Funfun Oyibo (66.4%), Miiran (66.1%), Chinese (65.1%), ati Funfun Miiran (65.0%). Awon ipin ninu ogorunto kere ni a ri ninu awon ipin Duđu (63.8%) ati Asian (57.9%). Awon iye ipin kere ninu gbogbo awon egbe obinrin ayafi Funfun Miiran (65.5%): Adalu' (65%), Funfun Oyinbo (63%), Chinese (57.4%), Miiran (56.6%), Duđu (52.9%), ati Asia (49.1%).

Ipin ninu ogorun awon okunrin omo odu merindinlogun ati ju be lo ti *ko ni agbara ati sere idaraya* ni England, 2017/18 je idakeji awon ipin wonyi. Laarin awon okunrin awon ti ko ni agbara lati sere/sise je 'Duđu' (29%) ati 'Miiran' (29%), latele pelu awon okunrin 'Asia' (27%) ati 'Chinese' (26%). Awon ipin Adalu' ati Funfun ni iye to je 19-23%. Laarin awon obinrin iye to gajulo aile se ere/ise idaraya ni a ri ninu 'ipin Asia' (36%), latele pelu 'Miiran' (31%) ati 'Duđu' (29%). Awon ipin 'Funfun Miiran', 'Funfun Oyinbo', ati

'Chinese' ni awon iye to kefe, 24%, 25%, ati 26%, leseeese, nigbati 'ipin Adalu' (18%) ni iye to kereju.

2.5 Iṣẹ́ síṣe ati Ẹkọ́kikọ́ Daradara.

Iṣẹ́ síṣe ati Ẹkọ́kikọ́ Daradara awọn Awarí Pataki:

- Iṣẹ́ síṣe awọn eniyan Nigeria to si kuro ni orilẹ̀-èdè wọn pẹ̀lu awọn ìwé-ẹ̀rì akekọ́-gboye gaju (61%) laàrin awọn to de si UK ki o to di ọ̀dún 1991 ni àfiwé pẹ̀lu awọn to de ni 1991-2000 (56%) ati 2001-2011 (54%).
- Awọn eniyan Duúduú Nigeria gbà ni ìpèlè to ga (5+ A*-C GCSE's) (54% ati 56%, lẹ́ṣẹ́ṣẹ́) ju gbogbo awọn akekọ́ Duúduú Afrika (41% ati 48%) ati gbogbo awọn akekọ́ (51% ati 55%).
- Iye iṣẹ́ síṣe ga fun awọn mejeji ọ̀kunrin Nigeria (72%) ati awọn obinrin Nigeria (60%).
- Awọn ọ̀mọ Nigeria ti a bi ni UK ni iye ìpín iṣẹ́ síṣe to jẹ 58.6%.
- Laàrin oṣiṣe NHS awọn orilẹ̀-èdè Afrika méré̀nlelọ̀gbọ̀n lo ni awọn oṣiṣé 20,075 awọn eniyan Nigeria nínu èyí jẹ ìpín 25%.

Orí iwé yi pẹ̀lu orisirisi kokó ọ̀rọ̀: ilera àpapọ̀, ati ailagbara ilera ìgbà pípé, àìsàn tabi ailera; kikàwé gboye; akitiyan ọ̀rọ̀ aje; ati ile gbígbe.

2.5.1 Ilera gbogbogbòò ati àìlera ọ̀jọ́ pípé, àìsàn ati àìpé ara

Awọn ọ̀diwọ̀n ti ipo ilera àpapọ̀ nipa ìpín èyà ló wà lati awọn ikàniyàn ọ̀lọ̀dún mewa mewa. Awọn wọ̀nyi pẹ̀lu ìdínkù àìsàn ọ̀jọ́ pípé to duro lori ìwọ̀n ọ̀jọ́ orí (age-standardised limiting long-term illness) (ti a bere ninu awọn Ikàniyàn England ati Wales ni ọ̀dún 1991, 2001 ati 2011) ati ilera àpapọ̀ (ti a bere ninu 2001 ati 2011). Awọn eniyan Duúduú Afrika ni a ṣe àfiwé pẹ̀lu awọn ìpín-ìpín (subgroups) èyà miiran ati laàrin ẹ̀dà abo/akọ̀ ati ọ̀jọ́ ori. Idínkù àìsàn ọ̀jọ́ pípé to duro lori ìwọ̀n ọ̀jọ́ ori lo tun jẹ ayẹ̀wo nipa orilẹ̀-èdè abinibí nipa lilo ìtuṣalẹ̀-ńọ̀mbà (data) 2001.

Idínkù àìlera ọjọ́ pípe’

Awọn ìgbẹ̀şẹ̀ meji si ipo ilera àpapọ̀ lo’ wà ninu Ikàniyàn ọ̀lọduń mewa mewa: sişẹ̀ idínkù àìsàn ọjọ́ pípe’ ati ilera gbogbogboo. Ni 2011 eyi àkọkọ́ berethe former asked: Şe awọn işẹ́/akitiyan rẹ̀ lojoojumọ̀ ni ifàşẹ́yìn nitori isoro ilera tabi àipe’ ara ti o ti wa fun, tabi ti o ro pe o le wa fun, o kere tan oşu mejila? Ilàna ibere sọ pe, ‘fi pẹlu awọn isoro ti o jẹmọ́’ogbo’pẹlu aşayan idahun ‘beeni, dińku pupọ́’, ‘beeni, dińku kekere’, ati ‘ra’ra’. Ibere àìsàn ọjọ́ pípe’ to nşẹ̀ idínku (limiting long-term illness (LLTI)) ni a kọkọ̀ bere nini Ikàniyàn 1991 ati ibere ilera àpapọ̀ ni a muwa ni 2001, biotilejepe awọn iyipada kekeke ti wa ninu kíkọ̀ ọ̀rọ̀ rẹ̀. Awọn itupale-nọmbà (data) wonyi (Bécares 2013, 2015) şe afihan awọn iyatọ̀ laàrin awọn ipín ẹ̀yà ati ẹ̀da’ abo/akọ̀.

Awọn işiro laàrin iwọn-ọ̀lojọ́-ori ti àìsàn ọjọ́ pípe’ to nmu idínku’ wa fun awọn ọkúnrin, ni sişẹ̀ afiwe’ awọn ipín ẹ̀yà pẹlu ipín Funfun Oyinbo, fihan pe ni 2011 awọn ọkúnrin Duđu’ Afika jẹ ọkan lara awọn ipín ẹ̀yà to ni ilera ju lo. İşiro aisan won lori iwọn-ọ̀lojọ́-ori to jẹ 0.59 lo jẹ pe awọn kilaasi Funfun Miiran nikan lo dara ju lo (0.55) ati Chinese (0.42). Ni afiwe’ işiro iye ipín iwọn-ọ̀lojọ́-ori fun awọn eniyan Duđu’ Caribbean jẹ 1.02 (jẹ pe, ọ́ buru’ ju Funfun Oyinbo), bakanna si kilasi adalu’ Funfun ati Duđu’ Caribbean (1.01) (Adalu’ Funfun ati awọn eniyan Duđu’ Afrika ni iye ipín to ke’ to jẹ 0.88). Awọn obinrin Duđu’ Afrika tun gba ipo to dara lori iwọn yi. İşiro iwọn-ọ̀lojọ́-ori ti àìsàn ọjọ́ pípe’ jẹ 0.69, Funfu Miiran nikan (0.61) ati Chinese (0.44) lo dara ju lo. Sibẹ̀sibẹ̀, awọn obinrin Duđu’ Caribbean ni işiro 1.04 ati Adalu’ Funfun ati awọn Duđu’ Caribbean 1.04 (buru ju 0.88 fun Adalu’ Funfun ati awọn eniyan Duđu’ Afrika).

Pẹ̀lupẹ̀lu, awọn ọkúnrin ati obinrin Duđu’ Afrika ni awọn iye ipín to kere ju ti iwọn-ọ̀lojọ́-ori àìsàn ọjọ́ pípe’ laàrin gbogbo ipín ọjọ́ ori (0-15, 16-64, ati 65 ati ju bẹ̀ lo). Ni 2011 laàrin awọn ọmọkúnrin ọduń 0-15, 3.55% Duđu’ Afrika ni àìsàn ọjọ́ pípe’ to nfa idínku,

wa ni ipò kàrùn iye ipín to kere ju lẹyin Funfun Miiran (2.75%), awọn eniyan India (2.59%), Chinese (2.37%), a ti Asia Miiran (2.33%). Laàrin awọn ọlọduń 16-64, awọn eniyan Duđu Afrika (6.92%) ni iye ipín kẹta to kere ju, lẹyin Chinese (4.34%) ati Funfun Miiran (5.89%). Aní laàrin awọn agbalagba (65 ati ju bẹ lọ), awọn eniyan Duđu Afrika ni iye ipín keji to kere ju (42.61%), lẹyin Chinese (39.45%). Bakanna, awọn obinrin Duđu Afrika rọyìn awọn ipín to kere àisàn ọjọ-pipe to nfa idínku laàrin gbogbo awọn ipín ọjọ ori męta. Laàrin awọn ọlọduń 0-15 ipín awọn eniyan Duđu Afrika ję 2.45%, Funfun Miiran (1.97%), awọn eniyan India (1.96%), ati Chinese (1.72%) nikan lo ni awọn iye ipín to kere ju. Ipin 8.67% nikan ninu awọn ọmọ ọduń 16-64 ni àisàn ọjọ-pipe to nfa idínku, Funfun Miiran (6.67%) ati Chinese (4.72%) nikan lo ni ipín to kere ju. Nipari, laàrin olugbe ọmọ ọduń 65 ati ju bẹ lọ, awọn eniyan Duđu Afrika (54.24%) ni ipín kẹfa to kere ju àisàn ọjọ-pipe to nfa idínku lẹyin awọn Chinese, Adalu: Funfun ati Asia, Funfun Miiran, Funfun Irish, ati Adalu: Funfun ati Duđu Afrika.

Awọn itupale-nomba aisan ọjọ-pipe to nfa idínku nipa agbegbe fihan pe awọn eniyan Duđu Afrika ni anfaani kekere (nibi ti anfaani ti tokasi isiro aisan to duro lori idiwon ọjọ ori ni afiwe si isiro aisan to duro lori idiwon ọjọ ori ti ipin Funfun Oyinbo: fun apere 2 tokasi ilopo meji aisan Funfun Oyinbo) ni London (pelu anfaani ilera to tobi ni ayika London). Anfaani fun awọn okunrin Afrika ni 2011 to ngbe layika London ju ilope meji ti awon to ngbe ninu London lo. Anfaani ilera yi fun awon obinrin Duđu Afrika to ngbe ni ayika London je bi ilopo meta.

Awon afiwe ipò ninu isiro to duro lori iwon-ọjọ ori aisan ọjọ-pipe to nfa idínku ti yato kekere lati ọduń 1991, bi tilejepe awon ayipada ninu kiko ọrọ ti le nipa lori bi awon eniyan se ntumọ ibere, eyi to nfa isora ninu mimujade awon afiwe. Awon awari Ikaniyan 2021 fihan pe laarin awon okunrin Duđu Afrika, awon isiro iwon-ọjọ ori je ikeji

to kerejulọ (lẹyin ipín Chinese) ati awọn obinrin Duḍu Afrika ni ikẹta to kerejulọ (lẹyin Chinese ati Funfun Miiran). Ni 1991 (nìgbàti itò lẹṣeṣe awọn işorí wa ni idínku pupọ), awọn ọkunrin Duḍu Afrika ní ikẹta to kerejulọ işiro to duro lori iwọn-ọjọ ori ti aisan ọjọ-pipe to nfa idínku wa (lẹyin Chinese ati awọn Asian Miiran). Awọn obinrin Duḍu Afrika nikan lo ni itò to yatọ diẹ ni ti awọn işiro aisan, nìgbàti o wa ni ipo kàrùn ninu ipín ẹyà ni 1991 (pẹlu işiro to jẹ 1.05 ati nitorina buru diẹ ju Funfun Oyinbo ati pẹlu Chinese, Asia Miiran, Miiran, ati Duḍu Miiran).

Ifaṣeyin pataki kan ti itupale-nọmbà (data) wọnyi ni pe wọn mu awọn àwàrí jade fun ipín orisirisi ẹyà Duḍu gan an gẹgẹbi odidí ati pe kii ṣe fun orilẹ-èdè abinibí tabi awọn ipi-ipín miiran. Iròyìn diẹ kan lori ilera àpapọ lo wa ni ipèle didara ju ti kekeke. Ni Ikàniyàn 2011 tabilì kan fun nọmbà pere ni a gbe jade fun aisan ọjọ-pipe to nfa idínku ati ilera àpapọ nipa kikuń orilẹ-èdè abinibí. O wa fun London Borough of Greenwich tí ó ti rí ìrírí ilosokè (130%) ninu olugbe awọn eniyan Duḍu Afrika laàrin Ikàniyàn 2001 ati 2011. Awọn nọmbà tobi to bẹ lati foju ṣe idiwọn awọn eniyan ti wọn ni ifaṣeyin/idínku pupọ ninu awọn akitiyan wọn lojoojumọ, ti wọn jẹ ọmọ ọduń 16 si 64 (gẹgẹbi ipín ninu ọgọrun ti awọn akitiyan àpapọ lojoojumọ, ọmọ ọduń 16 si 64) ati awọn eniyan pẹlu to ni ilera to buru/buruju, ti a kò fọ síwẹwẹ nipa ọjọ ori (gẹgẹbi ipín ninu ọgọrun àròpọ ilera àpapọ). Fun LLTI itupale-nọmbà (data) nikan fun ipín ọjọ ori 16 si 64 ni a gbe jade, bayi o ti mu kuro iwọn ọjọ ori. Sibẹ, yiyokuro ipín ọjọ ori 65 tabi ju bẹ lo lo yẹ ko ṣe imukuro pataki ipa ipín ọjọ ori lori awọn işiro tí a rí.

Laàrin awọn iye ipín orilẹ-èdè abinibí fun awọn eniyan ti wọn ni idínku pupọ ninu akitiyan siṣe lojoojumọ lo ga fun Mozambique, diẹ awọn orilẹ-èdè Ariwà Afrika (Morocco, Tunisia, Egypt), Somalia, Ethiopia, awọn orilẹ-èdè to jẹ Asia ni pataki ibílilọ

won fun sisikuro (Tanzania, Kenya, ati Uganda), Liberia, Malawi, ati Sierra Leone (gbogbo won ni ipin 10.9%-5.1% ni ifaseyin pupo).

iyato ninu ipo ekoko kiko (ipin ninu ogoron awon akoko to gba awon paasi 5+A*-C ni GCSE) ninu awon ipin ede ajogunba Dudu Afrika ti a yan - Ibo, 73%, Yoruba, 65%, ati Twi/Fante, 58% - ti o wa ni deede pelu awon awari to gbore. Awon atupale-nomba (data) wonyi ni awon kedere ayorisi eto imulo pelu wiiwo ohun atunse si ail-see-daadaa-to. Nigeria, ati Somali (awon isori gbore Dudu Afrika pelu awon akoko 4,000 tabi ju be lo) to ngb 5+ A*-C ni GCSE ni 2003 ati 2005 (Department for Education and Skills). Nigbati gbogbo awon ipin se agbesoke aseyori won laarin odun 2003-05, awon Dudu Nigeria gba ni ipete to ga (54% ati 56%, leseeese) ju gbogbo awon akoko Dudu Afrika lo (41% ati 48%) ati gbogbo awon Ni afiwe, awon iye ipin kere ninu Ghana (2.6%) ati Nigeria (1.6%), se aduro fun awon to sikuro ti won ti fidikale lojo pipe, ati pelu ipin orile-ede abinibi Zimbabwe (1.8%). Ni ololopo orile-ede abinibi awon ipin fun ifaseyin pupo ati ilera to buru/buruju je bakanna.

Atupale-nomba (data) lati se awon iye ipin iwon-to-duro-lori-ojo-ori (LLTI) (ati ilera apapo) nipa orile-ede abinibi fun awon orile-ede Afrika wa fun Ikanian 2001 nikan. Awon iwon to duro lori-ojo-ori (ASRs) fun awon asikuro lati orisirisi awon orile-ede Afrika, mejeji lha isale-Sahara ati Ariwa Afrika, to ngbe ni London, fi iyipada pataki han, biotilejepe itupale-nomba (data) yi ko je isori-si-isori afiwe nipa ipin eya (Piggott 2006). Laisi iyalenu, awon asikuro pelu awon ipin iye LLTI to gajulo je ti awon to wa lati awon orile-ede ti won damo pelu wiwa to ga to je awon to nsa asala fun emi won ati awon to nfe ibi abo ni Britain, ni pataki, Burundi, Somalia, Sudan, Eritrea, Algeria, Ethiopia, ati Rwanda (lapapo ju 110 lo). Awon iye wonyi kere pupo fun awon ipin asikuro to tobiju ati ni ifidimule-ojo-pipe: Nigeria ati Ghana (under 80). Ni kedere, a nilo

ìṣọ́fà ni titúmò awọn itupalẹ-nọ́mbà (data) wọ́nyi lati Ikàniyàn 2001 nitori ìpíń to ga awọn aṣikúró lati awọn orilẹ̀-èdè diẹ (Zimbabwe ati South Africa) jẹ́ ‘Funfun’ ati lati (Kenya, Tanzania, ati Uganda) to jẹ́ ni pataki ‘Asian’. Siwájú sii, diẹ ninu awọn iyàtò lè jẹ́ nitori awọn aṣà-laàrin-aṣà iyato ninu ìtúmò si ibere didíńku aìsàn-ojọ́-pípẹ́.

Ilera gbogbogbòò

Ibere ilera gbogbogboo Ikàniyàn 2011 ni England ati Wales ti a bere ni: ‘Bawo ni ilera rẹ́?’, pẹ̀lu àṣàyàn idahun to jẹ́ ‘dára pupọ́’, ‘dára’, ‘dara diẹ́’, ‘buru’, ati ‘buru pupọ́’. Ibere kanna ni o jẹ́ bibèrè ninu Ikàniyàn 2001 ni England ati Wales 2001: ‘Ni oṣu mejila ṣẹyin ṣe wa sọ pe ilera rẹ́ ni àpapọ́ ti: Dára? Dára diẹ́? Ko dára?’. Itupalẹ-nọ́mbà Bécares’ to lo ìwọ̀n yi fun ilera yi mu àpẹ̀rẹ́ awọn aìdọ́gba kanna jade gẹ́gẹ́bi didíńku aìsàn ojọ́-pípẹ́, biotilẹ́jẹ́pe laàrin awọn ìpíń èyà ni àpapọ́ awọn aìdọ́gba ni ilera gbogbogboo tobi ju awọn aìdọ́gba ninu ìdíńku aìsàn ojọ́-pípẹ́ awọn ìpíń èyà kekeré nitori o ri bii pe awọn ìpíń èyà kekeré ma nṣọ́-diẹ́ ti eyi to kẹ́yìn (Nazroo 1997). Awọn aṣiwé-nọ́mbà aìsàn to- duro-lori-ìwọ̀n-ojọ́-ori ni ètò Ikàniyàn 2011, ni aṣiwé si ìpíń Funfun Oyinbo, fihan pe awọn ọ̀kunrin Duúdu’ Afrika ni ilera to dárajúlọ́, àtẹ̀lẹ́ wọ̀n ni Funfun Miiran ati awọn ọ̀kunrin China. Laàrin awọn obinrin, awọn eniyan Duúdu’ Afrika ni ikẹ́ta ilera to dárajúlọ́ lẹ́yin Funfun Miiran, ati awọn obinrin China. Apẹ̀rẹ́ awọn aìdọ́gba ninu ilera àpapọ́ ni 2011 ni a fiwe awọn ti 2001. Awọn ọ̀kunrin ati obinrin eniyan Duúdu’ Afrika ni ikeji ilera to dárajúlọ́, lẹ́yin ìpíń China.

Erí iwàdi miiran

Awọn àtẹ̀lẹ́ àwàrí ti ipo didara ilera àpapọ́ laàrin awọn eniyan Duúdu’ Afrika ni èrì iwàdi aipẹ́ jojó́ ti fi ìdí rẹ́ mulẹ́. Itupalẹ-nọ́mbà ti Platt’s (2021) si Iwàdi Ajo Iṣẹ́ Sṣe (2016 Q1 si 2019 Q4 (ni oṣúnwọ̀n)) fihan pe laàrin awọn ọ̀kunrin ọ̀mọ́ ọ̀duń 45-59, ìpíń ninu

ogorun awon eniyan Duđu Afrika pelu awon wahala aisan ojo-pipe (25.3%) je eyi to kerejulo laarin mejo Funfun, Asian, Duđu, ati awon ipin eya Miiran, nigbati Bangladeshi je eyi to gajulo (49.7%). Ipin ninu ogorun awon okunrin Afrika pelu orisirisi-aisan (>1 ipo ilera) je 8.7% (Funfun Miiran nikan lo ni iye ipin to kere to je 8.6%, nigbati iye ipin Bangladeshi je 27.6%). Ipin ninu ogorun awon obinrin Duđu Afrika pelu awon isoro ilera ojo-pipe, 8.7%, wa ni ara awon to kerejulo (Funfun Miiran je 8.6%) ati awon obinrin Duđu Afrika pelu orisirisi-aisan (>1wahala ilera) je ikarin to kerejulo, awon iye ipin to gajulo je riri ninu awon eniyan Pakistan.

2.5.2 Kikoko gboye

Ni 2011 ipin orile-ede abinibi Nigeria ni ipin to gajulo laarin awon orile-ede mejilelogun tabi awon agbegbe gbodo ti awon eniyan pelu ipile-iwe-eri-yunifasiti laarin awon to de si waju 1991 (Lymeropoulou and Parameshwaran 2015). Siwaju sii, laarin awon to de ni 1991-2000 ati 2001-2011, awon omo Nigeria to si kuro ni okan lara awon ipin to gajulo ti awon eniyan pelu awon ipile iwe eri ti ile-eko giga. Awon onkwe (tokasi Koser, 2003) se atotohu pe 'eyi je nitoripe sisikuro seyin sagbeyewo lati Nigeria ipin awon eniyan Nigeria to sikuro ni orile-ede won pelu awon ipile-iwe-eri ile-eko giga ga soko (61%) laarin awon to de si UK siwaju 1991 lafiwe pelu awon to de ni 1991-2000 (56%) ati 2001-2011 (54%). Ati awon yooku Afrika si UK ni ninu awon olaju eniyan Afrika (pelu eniyan Ila orun African to je Indians to ni ipo giga ti oshelu-oru-aje), awon akoko ati awon ojogbon, nigbati awon atele to wa je lorisirisi ati pelu awon to sikuro lati wa ise, awon to sa asala fun emi won ati awon to sikuro wa laisi akosile'. Iyori si ipin giga awon eniyan Nigeria to sikuro pelu awon iwe-eri ipile-ile-eko-giga ni pe ipin ninu ogorun ti ipin orile-ede abinibi yi ti ko ni awon iwe-eri kankan to de si UK siwaju 1991, 1991-2000, ati 2001-2011 lo kerejulo laarin awon orile-ede mejilelogun tabi

awọn agbegbe gbooro, to jẹ bii 5%. Nibayi, o fẹ jẹ gbogbo awọn ọmọ Nigeria to sikuro lo ni o kereju awọn iwe-ẹrì diẹ ki wọn to de si UK, laifisẹ akokò ti wọn de.

Bakanna, ninu ètò Ikàniyàn 2011 ni England ati Wales, ipiń Duđu Afrika ni ipiń to kerejulọ (ipiń 11%) peře awọn eniyan ọmọ ọduń mērińdinlogun tabi jubẹ lọ ti kò ní awọn iwe-ẹrì, ni afiwe pelu 24% fun ipiń Funfun Oyinbo. Lori iwọn awọn eniyan pelu awọn iwe-ẹrì ile-ẹkọ-giga, awọn eniyan Duđu Afrika ni ipiń iketa ninu ọgọrun to gajulo (40%), leyin awọn eniyan China ati India, ati ni pataki ga ju Funfun Oyinbo (26%).

Nigeria jẹ ọkan lara awọn orilẹ-èdè to ga fun ibugbe awọn akẹkọ lati òkè òkun ni awọn ile-ẹkọ giga U(K higher education institutions (HESA 2021)).

Awọn ọ̀sunwọn to da lo ri ile-ẹkọ

Ni iwadi kan laipe ti inu Ijoba ibile London (inner London local authority) (Demie 2021), ninu awọn ipiń eya to tobi ju to nse GCSE, awọn akẹkọ ọmọ China, India, Bangladesh, ati Duđu Afrika lo se daradajulo, won koja iwọn fun orilẹ-èdè fun awọn akeko to gba awọn ipò 9-4 ni Ede Oyinbo ati Işiro ni England. Ni orilẹ-èdè, awọn akẹkọ ipiń 60% gba ipò 9-4 ninu English ati maths, şugbon o jẹ ipiń 65% fun awọn akẹkọ Duđu Afrika. Awọn iwadi sişe lo tun ti fi awọn iyatọ pataki han ninu işori Duđu Afrika, to duro lori awọn ibi abinibi ati awọn ipiń-ipiń ede. Sibesibe, lilo ni repete ti 'awọn gboro eya koodu kikọ ede' ninu eto Ikaniyan Odoodu ni Ile-iwe (Annual School Census) ti jẹ ko seesẹ fun aworan kekeke lati jade, titò nipela nipa ede ati orilẹ-èdè abinibi. Ni ti ede, Von Ahn, Lupton, *et al* (2010) lo apoti-işura to so mo'ara won (eto Ikaniyan Odoodu ni Ile-iwe ati ipo ti akẹkọ ba de ninu ẹkọ) lati fi iyatọ pataki han nipa ipiń ede ninu işori Duđu Afrika. Awọn ipiń ede Duđu Afrika Lingala, French, ati Somali ni ipò kekere, nigbati awọn ipiń Duđu Afrika Oyinbo (Black African English),

Yoruba, ati Igbo ni awon ipò giga ju Duúú Caribbean ati Duúú Afrika ni awon ori oşunwon apapò ati awon Duúú Afrika to nsò Igbo ni işiro to jẹ bakanna si awon akẹkọ Funfun Oyinbo. Ijoba Agbegbe Lambeth (The London Borough of Lambeth (Demie 2006)) şe atẹjade awon

Ni afikun atupale kan ti Strang *et al* (2015) pese atupale-nombà to dara ti gbìgbà ipò nipa ipin-ipin ede laarin awon eniyan Duúú Afrika, di atunşe fun awon ohun miiran to le şeşe lati ma jẹ ki awarĩ iwadi şe deede. Won şe amujade awon ede mewa to wa lokè ti awon eniyan nsò leyin ede Oyinbo won si şe afiwe ipo gbìgbà ninu won pelu ipo ti awon to nsò ede Oyinbo gba fun mejeji ni awon amì işiro lori apapò fun KS2 ati KS4 amì işiro mejo to darajulo. Awon esi ni won tunşe fun aini ilu-orò-aje ati awon iyato miiran to jemo ipile awon akẹkọ. Ni KS2 awon Duúú to nsò Igbo ati Yoruba gba ipò gegebi ti awon to nsò ede Oyinbo, pelu awon to nsò Lingala, fun apere, wa ni oşu mefa lehin ninu Etò ẹkọ Orilè-ede. Awon iyato bakanna ni a ri ni KS4. Awon to nsò Igbo ati Yoruba şe daadaa gegebi tabi dara ju awon to nsò ede Oyinbo lo. Sibẹ, awon to nsò Somali ati Lingala, fun apere wa ni amì merindinlogun daraju mejo lehin. Gbogbo awon iyato wonyi dara logan bi a ba ti dari awon aini ilu-orò-aje ati awon ohun ayipada miiran to jemo ipile akẹkọ. Itupale yi ni bayi fihan pe ede akẹkọ le jẹ ohun aşojú pataki ninu sişe imujade awon ipin-ipin ninu işori Duúú Afrika ti o le jẹ giga tabi kekere olugba.

Ni wiwo awon ipin-ipin orilè-ede abinibi, etò Ikaniyan Ile-iwe Loḍoḍun lo orisirisi 'gbooro awon eya koodu kikọ ede' (extended ethnicity codes) to kun ju ti Ikaniyan oḷoḍun mewa lo: Gbooro awon eya koodu kikọ ede pelu 'Angolan', 'Congolese', 'Duúú Afrika Miiran', 'Ghanaian', 'Nigerian', 'Sierra Leonian', 'Somali', ati 'Sudanese'. Sibesibe, awon wonyi wa fun yian lilo nitori naa gbogbo ijoba ibile ko ni o nlo won,

biotilejẹpe 'Duđu' Afrika ni ètò ti awọn koodu ti awọn ijoba ibilẹ to tobi ju nlò. Ipiń awọn ijoba ibilẹ to nlo ètò koodu 'Duđu' Afrika' ni London jẹ 52% ni 2005. Apapọ awọn akẹkọ 76,724 ni a piń ninu eto`gbooro koodu 'Duđu' Afrika', ninu awọn, to jẹ sibe, ipiń 40% (n=30,481) ni a fi si işori 'Duđu' Afrika Miiran'. Awọn ipiń Duđu' Afrika to tobi ju to tele ninu awọn ijoba ibilẹ wonyi ni Somali (n=21,077) ati Nigerian (n=15,900), ni atele pelu Ghanaian (n=6,596), Congolese (1,098), Sierra Leonean (1,057), Sudanese (297), ati Angolan (218).

Awọn àwàrí lori aseyori ninu ẹkọ'wa fun awọn akẹkọ Ghana, Ni akẹkọ (51% and 55%). Awọn omọ ile-iwe Duđu Ghana naa tu gba (46% ati 53%) loke ipẹle apapọ Duđu Afrika. Awọn akẹkọ Duđu Somali gba (22% ati 29%) ni işalẹ daradara fun gbogbo awọn akẹkọ Duđu Afrika. Itupalẹ-nọmbà ti aipe yi fi idí awọn iyatọ wonyi mulẹ. Apoti İşura Akẹkọ ni Orilẹ-èdè ti 2008 fihan pe ipiń 60% tabi ju be lo awọn Duđu Ghana, Adalú Funfun ati Duđu Afrika, ati Duđu Nigeria gba paàsì 5+ GCSE ni awọn Ipò A*-C, şugbon kere pupọ fun awọn akẹkọ Duđu Somali (34%) ati Duđu Congo (28%) (Mittton and Aspinall 2011). Iròyìn Olori Ilu London fun 2011 lori ẹkọ sọ pe awọn omọ eniyan Duđu Nigeria ati Ghana lo jẹ pe o şeese lati ni ilọpo męta ati de' aàlà orilẹ-èdè (ti 5 GCSE's ipò A*-C pelu ede Oyinbo ati İşiro) gegebi awọn ti ipilẹ Duđu Congo tabi Duđu Angola (Mayor of London 2012). Gbiğbepamọ ti awọn iyatọ wonyi nipa ede ati orilẹ-èdè abinibí ninu iròyìn to wa lori iwọn ti jẹ ikonilóminu' fun oṣoṣo ẹka, pelu Igbimọ Ilera Ilu London.

Ni wiwo ti awọn iyatọ nipa ẹdsin, With respect to variations by religion, Burgess, Greaves, and Wilson (2009) ròyìn nọmbà ipò ti GCSE/GNVQs ni awọn ipò A*-C nipa abaşe ẹsin laàrin ipiń ẹyà fun England, 2003-04. Awọn omọbinrin Duđu Afrika tikò ní ẹsin ròyìn 9.77, awọn Kirisitięni 7.12, ati awọn Musulumi 4.39. Iyatọ laàrin awọn

omokunrin Kirisitiyani Duđu Afrika ati Musulumi je kekere, 5.68 ati 4.83, leseeese, nigbati awon omokunrin Duđu Afrika ti ko ni esin royin 6.57. Awon awaari woyi se itokasi nitori awon iyato woyi ko ni isiro/nombata pataki. Awon Kirisitiyani Duđu Afrika se daradara ju awon Musumi lo nipa iwe-eri ekoto gajulo (gaju, 54 vs 25%; A-level, 15 lori 18%; dandan, 16 vs 20%; ko si, 14 lori 27%; ati ajeji/miiran, 2 lori 9%) (Karlsen *et al*, 2008).

Awon idi fun awon iyato ninu iketokoto gboye

Orisirisi eri lo wa to tokasi pe awon eniyan Duđu Afrika won le se aidara si won ni gbogbo ipela eto ekoto. Awon iwadi ti fihan pe awon oluko kan ti re ohun ti won nreti fun awon aketokoto eya kekere sila ni pataki. Isowo ni Agbegbe 2010 (Business in the Community (2010)) so pe awon aketokoto Duđu Afrika Oyinbo (ati bakanna awon aketokoto Duđu Caribbean, Pakistani, and Bangladeshi to ni ipila eya) ntesiwaju lati ni asojukere ni awon yunifasiti ti o gbayi ni UK. Ni odu 2010 David Lammy, MP, kaanu ohun ti o daju pe 'Aketokoto Oyinbo Duđu Caribbean kan pere ni won gba wole si Oxford lodi to koya [ni 2009]'. Awon pupo oluwadi ni won ti so pe nigbati awon to ba fe bere ile-ekoto giga yunifasiti lati awon ipila Duđu ati eya kekere miiran ba wa aye si Egbeyunifasiti Russell (Russell Group universities), won seeese daadaa ni pataki ki won ma fun won ni aye ju ni aife pelu awon to nwa aye to je funfun. Siwaju sii, awon aketokoto eya kekere ni won ti fihan pe won ngba awon maaki ti ko dara ni ipela ile-ekoto giga ju awon aketokoto funfun pelu ipela kanna ni aseyori latayinwa. Awon ajo die (gegebi Eka Didojuko Didogba, 2011 (Equality Challenge Unit, 2011) ti ri elayameya to wa ni iwopo. Boliver (2015) ti se ise lori awon aidogba si awon Egbeyunifasiti Russell (Russell Group universities) to lo apoti-isura awon oludije UCAS 68,632 ti won fi awon iwe-ibere 151,281 sila ni apapo. Iye ipin gbigha wole ninu aropo fun awon eniyan Duđu Afrika je eyi to kerejulo ninu gbogbo awon ipin eya. O se isiro aife aidogba ti si gbigha

wọle kan nipa lilo orisirisi awọn àwòṣe [iṣakoso fun oḍuń iwe-ibere, pẹlu awọn iṣakoso fun awọn ihùwàsí olubere, pẹlu iṣakoso fun aṣeyọri ateyinwa, pẹlu iṣakoso ifagagbağa nọmbà, pẹlu ibasepọ pẹlu ipín ninu oḡorun ti awọn olubere ẹyà kekere. Fun gbogbo ṣugbọn oḡan ninu awọn awokọṣe wọnyi, awọn Duḍu Afrika ni àidọgba to burujulo ti fifun ni àyè laàrin ipín ẹyà kekere nibiti ipín Funfun jẹ itokasí. Boliver pari pe ‘awọn olubere ẹyà kekere’ ni o ṣeese fun ju ni afiwe pẹlu awọn olubere funfun to pegede lati ma ri awọn àyè gbà lati awọn yunifasiti Egbẹ Russell, paapaa ni ibasepọ si awọn ètò ikẹkọ-gboyè ti o fa awọn nọmbà aidọgba to ga ti awọn olubere ẹyà kekere. Awọn iyapa Ẹyà ni iye aye fifi fuhni ni a ti fihan pe o wa (ṣugbọn ni kekere titobi) ni awọn yunifasiti Atijó miiran (ki o to di-1992) ati Tuntun (lẹyin -1992) pẹlu (Boliver 2015).

Ni ti ile-iwe ṣẹkọndiri, iwàdi kan sinu ‘kilo’ ṣiṣe’ (Demie ati Mclean 2007) ṣe amujade orisirisi awọn iwà to dara ti o ṣe iranlọwọ si aṣeyọri awọn eniyan Duḍu Afrika, pẹlu agbara atilẹyin obí ati ibasepọ pẹlu awọn àwujọ Afrika, atilẹyin to muhadoko fun awọn akẹkọ EAL, ati lilo ètò iwe-ẹkọ to kuń to si ṣiṣe fun awọn aini awọn akẹkọ Afrika. Awọn obí Duḍu Afrika ati akẹkọ ni a ri pe o gbe giga ailopin iye lori ẹkọ ati awọn olukọ ni awọn ile-iwe ri daju pe iwe-ẹkọ ṣiṣe fun awọn aini ati anfaani awọn oḡo wọnyi.

2.5.3 Awọn iye oḡo aje ṣiṣe

Kii ṣe gbogbo itupale-nọmbà (data) to wa ni abala yi lo wa lọwọ ni ipèle keeke ti o da awọn eniyan Nigeria to sikuro mọ. Itupale-nọmbà (data) to kuń/jinlẹ lori oja iṣe-siṣe lo wà ní ètò Ikàniyàn 2011 ti England ati Wales, ti o ni anfaani pe o wa fun gbogbo iṣọri mērindinlogun ẹyà ju ‘Duḍu’ ati awọn apapọ-ẹyà. Awọn eniyan Duḍu Afrika ni iye ipín iṣe-siṣe to kere diẹ (59%, lo sí 51% ni W Midlands), àmì ipín mērínla ninu oḡorun kere si ipín Funfun Oyinbo. Awọn eniyan Duḍu Afrika tun ni oḡan lara iye ipín to gajulo tí kò ri iṣe ṣe (13% ṣugbọn 16% ni W Midlands), àmì mejọ ninu oḡorun ju ipín Funfun

Oyinbo. Ipiń 28% awon eniyan Duđu Afrika lo je pe won ko sise (ipiń 33% ni West Midlands), ni afiwe pelu ipiń 22% in ninu Funfun Oyinbo.

Ni wiwo eda abo/ako, ipiń to gaju die awon okunrin Duđu Afrika (62%) lo nise lowo sugbon kere ju awon okunrin Duđu Caribbean (65%). Iye ipiń ise-sise (14%) lo je pe Duđu Caribbean ati awon ipiń Duđu Miiran lo ni ajulo. Aisise laarin awon okunrin Duđu Afrika (24%) gaju ti aarin awon eniyan Duđu Caribbean (20%). Awon idifun aisise lo yatogedegbe laarin awon ipiń eya. Ipiń 62% awon okunrin Duđu Afrika lo je akoko (pelu awon akoko to noko ni gbogbo igba), gaju ni pataki ju aarin awon okunrin Duđu Caribbean, awon okunrin Duđu Miiran, ati awon Funfun Oyinbo. Ni afiwe, awon iye ipiń awon afeyinti ati alaisan ojo-pipe tabi alailera, 2% ati 10%, lesee, lo kereju ti inu ipiń Funfun Oyinbo (23% ati 30%, lesee).

Ipiń 55% awon obinrin Duđu Afrika lo nise lowo. Fun awon obinrin, aisise gajulo ninu awon Duđu Afrika (12%), Funfun ati Duđu Caribbean (11%) ati awon ipiń Duđu Miiran (11%). Iye ipiń aikanse laarin awon obinrin Afrika je 32%. Ipiń toga ninu awon obinrin Duđu Afrika (46%) ni ko se nkankan fun idipe won je akoko (pelu akoko to noko nigba gbogbo), ni pato ilopo meji iye ipiń fun olugbe lapapo ati gaju ni pataki ju iye ipiń fun awon eniyan Duđu Caribbean ati ipiń Duđu Miiran. Ipiń 27% awon obinrin Duđu Afrika ni ko sise nitori won ntoju ile tabi ebi. Leekansi, awon iye ipiń awon afeyinti ati alaisan ojo-pipe tabi alabarapa (3% ati 8%, lesee) lo kereju pupo ninu ipiń Funfun Oyinbo (27% ati 17%, lesee).

Biotilejepe eto Ikanian ko pesa ifosiwewe ipiń Duđu Afrika fun itupale-nomba (data) oro-aje ise-sise, awon iwadi ti a ko papo lati Iwadi Ajo Ise-sise (Labour Force Survey (LSF)) fun oduń 2005 si 09 fi pataki nkan orisirisi han ninu oro-aje ise-sise laarin awon ipiń orile-edede abinibi Duđu Afrika. Laarin awon okunrin Duđu Afrika, ipiń to nise lowo

gaju ni ààrin awon eniyan Ghana (82%) ju awon eniyan Nigerian (72%) sugbon kere fun awon eniyan Zimbabwe. Awon eniyan Somali ni iye ipin to kere lapoju to je 34%. Laarin awon obinrin awon eniyan Zimbabwe ni iye ipin to gajulo laarin awon eniyan Dudu Afrika, biotilejepe awon iye ipin tun ga fun awon eniyan Ghana ati Nigeria (60%), pelu ipin 14% awon eniyan Somali ninu ise-sise.

2.5.4 Ise-sise ati ile-ise

Etò Ikaniyan 2011 gba orisi alaye meji nipa awon ise ti awon eniyan ni lowo: iru ise ti won nse ati ibi ile-ise ti won ti nsi. Alaye na ni a pin nipa ise-sise ati ile-ise fun awon ti a gba sise ni ose to siwaju ki eto Ikaniyan to pari ati je iron fun awon olugbe omu odu merrindinlogun ati ju be lo lehu ise.

Ninu eto Ikanyan 2011 ise-sise ni a mujade lati akole ise ati awon ohun kiku akitiyan to wa ninu ise won. Awon ise-sise pataki mesan ni a royin, to di pinpin si kekere imo/oye ati giga imo/oye. Ipin Dudu Afrika ni okan lara awo ipin to gajulo awon okunrin (54%) ni awon ise-sise ti kekere imo/oye, pelu awon eniyan Pakistani (57%) ati Bangladesh (53%), ni a fiwe pelu ipin 37% awon okunrin ninu ise-sise ninu olugbe apapo ti o nsi ni awon ise-sise ti kekere imo/oye.

Ninu gbogbo awon eya awon obinrin lo seesese fun ju okunrin lo lati wa ni awon ise kekere imo/oye. Ninu apapo olugbe ipin 59% awon obinrin lo wa ninu awon ise kekere imo/oye. Sibesibe, ipin awon obinrin Dudu Afrika (58%) kan gaju ti awon okunrin lo die, iyato ipin merin ninu ogorun lo je eyi to kerejulo laarin gbogbo awon ipin eya. Awon obinrin Dudu Afrika wa ni ipo agbedemeji laarin gbogbo ipin eya, ipin to je bakanna si Dudu Caribbean ati awon obinrin Dudu Miiran.

Ni ti ile-iṣe, irú atupalẹ-nọmbà (data) bẹ la mujádẹ lati iròyìn/àlàyẹ́ ti a pèsè lori iṣé pátó olùgbaniṣiṣé olúdahun tabi iṣòwò. Awọn ọkunrin Duúdu Afrika ni wọn pin kaakiri gbogbo iṣòrí iṣòwò ṣugbón darijọ sínu iṣòwò itajà lódídí ati ni ṣòbù (13.4%), iṣàkòso ati àtìlẹ̀yìn iṣé akitiyan (11.6%), ati ilera ẹ̀dà eniyan ati awọn iṣé akitiyan àwujọ (15.2%). Awọn obinrin Duúdu Afrika fi ògidì àwòṣe pupọ́ han, ipín 38.5% jẹ awọn to wà ninu iṣòrí iṣé akitiyan ilera ẹ̀dà eniyan ati iṣé ilú ati awọn ipín kekereju ninu iṣòwò itajà lódídí ati ti ṣòbù (11.1%) ati ẹkọ́ (9.1%).

2.5.5 Àwọn iṣé akitiyan ilera ẹ̀dà eniyan ati iṣé ilú

Awọn obinrin lati awọn ẹ̀yà kekeré Duúdu ati awọn Asia Miiran ni wọn ko rájọ sinu 'iṣòrí' 'iṣé ilera ẹ̀dà eniyan ati akitiyan iṣé ilú. O fẹ́ jẹ́ pe m̀rín ninu m̀wà ipín (38%) awọn obinrin Afrika lo nṣiṣé ni ẹ̀ka yi. Atupalẹ-nọmbà (data) Ikàniyàn lori ipín yi kó pọ́. Awọn ètò Ikàniyàn ọ̀dọ̀duń àjọ ile-iṣé NHS fun awọn oṣiṣé ilera ati awọn ti kii ṣe oṣiṣé ilera ṣafikun kika Duúdu Afrika sinu àpapọ́ ipín Duúdu Afrika/Duúdu Caribbean/Duúdu Miiran. Ṣibẹ́, itupalẹ-nọmbà (data) ni a mujádẹ́ lati Akòsilẹ́ Oṣiṣé lori Ẹ̀rọ ti awọn Nọ̀osi Duúdu Afrika to pegedé ni England nipari Oṣu Kẹ́ṣan fun ọ̀duń kọ̀kan fun àkòkò ọ̀duń 2008-2014. Eleyi fihan pe Ikàniyàn fun awọn nọ̀osi Duúdu Afrika ga soke lati 16,263 si 18,354 ni 2008-2010, lẹ́yin na o duro sojú kan si bii 18,500 titi di 2014.

Itupalẹ-nọmbà NCHS fun 30 September 2014 tókasi pe awọn oṣiṣé 353,359 nọ̀osi to pegede, agbẹ́bi ati alejo ilera lo wà ni awọn Ile-iṣé Iwoṣan NHS ati Awujọ́ Ilera ni England (ti o jẹ́, lawọn ipò àdehùn ninu awọn àjọ́ NHS England). Awọn wọ̀nyi pẹ̀lu 273,297 oṣiṣé Funfun, 4,154 Adálu, 25,125 Asian tabi Asian Oyinbo, 26,486 Duúdu tabi Duúdu Oyinbo, 1,445 Chinese, 9,387 Miiran, ati 13,465 ẹ̀yà Àìmọ́, awọn àpapọ́ ẹ̀yà kekeré (ti ipín ẹ̀yà jẹ́ mímọ́) to pẹ̀lu 17.1% ninu ipín yi. Ipín Duúdu tabi Duúdu Oyinbo pèsẹ́ awọn oṣiṣé pupọ́ nọ̀osi, agbẹ́bi, ati alejo ilera ju ipín eyikeyi ẹ̀yà kekeré miiran

ati bii ipiń 70% ninu awon oşise wonyi ni o şeşe ko je awon eniyan Duđu Afrika, ipiń to nşe iranlowo pataki nigba na si NHS.

Afikun alaye kikuń lori orişun orile-ede ti awon noosi ti won şeşe foruko şile wa ni lwe iforukoşile Igbimọ Noosi ati Agbebi ati iwadi ti Gloria Likupe peşe orişun to wuyi si itupale-nomba lori awon amoriya ati iriri awon noosi Duđu Afrika ni United Kingdom. Ni ipari awon oduń 1990s ati ibere awon oduń 2000s ipela to ga gan wa fun igbanisise awon noosi lati oko okun, lati şise ni NHS ati ile itoju ilera aladani. Iru igbanisise be waye lehin igbati Eka ti Ilera 2001 (imoran) Işe Koodu ti Igbanisise ti gba a nimoran lati ma gba awon noosi lati awon orile-ede to je pe awon gan ko ni noosi to to funra won, owo awon to je awon orile-ede guşu Sahara Afrika. Lori awon oduń 1998/99 si 2007/08 awon orile-ede Afrika to tobi ju ti won ti gba awon eniyan wa ni South Africa (9,810), ni atele pelu Nigeria (3,460), Zimbabwe (2,232), ati Zambia (1,006). Awon nomba nga şoke diedi lati awon orile-ede Afrika, to de opin ni oduń 2001-02 (3,789) ati pe o si ga şibe ni oduń 2002-03 (3,195) ati 2003-04 (3,118). Leyin igba na, awon nomba ja wa şile. Itupale-nomba lori awon iforukoşile ibere lori iwe iforukoşile NMC fihan pe awon orişun orile-ede ti kiişe EEA ni apapo ti da awon nomba kekere lati oduń 2008/09 (biotilejepe awon iforukoşile lati awon orile-ede EEA ti ga şoke daadaa lati oduń 2010/11 si 2014/15). Eri die wa pe awon nomba lati awon orile-ede Afrika tun ti nlo şoke leşansi. Fun apere, awon nomba ti NMC şeşe te jade fihan pe iwe iforukoşile noosi ati agbebi ti goke si pelu 13,011 si apapo to je 744,929 ni awon oşu mefa si September 2021, igoke to je 1.8%. Awon noosi 1,334 darapo mo rejisita lati Nigeria ati 336 darapo lati Ghana, awon orile-ede mejeji wa lori lwe-akojopo oruko Ajo Atilehin ati Abo Ile-işe WHO (WHO's Health Workforce Support and Safeguard List) (Clews 2021). Awon nomba wonyi lo je pe won ga loşoloşo ju ti inu awon oduń 1998/99-2007/08. Igbanisise awon noosi Duđu Afrika lati guşu Sahara lori oduń pupo

ti jasi ipin eya yi lati ni ipin pataki ninu gbogbo oshise ati oshise noosi ni awon pataki akofo NHS ni London, fun apere, 15%-25% ati 30% leselese ni odun 2013-14. Awon ipin ni awon akofo Birmingham je kekere pupo, fun apere, ipin 3.4% ninu awon oshise noosi to forukosile (pelu Dudu Nigeria 0.09%) je awon Dud Afrika ni University Hospitals Birmingham NHS Foundation Trust ni 2014, nigbati awon ipin fun gbogbo awon oshise je 2.22% (pelu 0.10% Dudu Nigeria).

Eri to yanju wa si elyameya, iyasoto, ati aisi idogba anfaani fun awon eniyan Dudu Afrika ni NHS. Likupe (2015) lo iwadi to dara ti awon olukopa ni NE England lati ri oye si awon iriri awon noosi Dudu ni NHS. O fihan pe opo awon noosi ti won gba lati oke-okun ni iririti ko dara ni NHS, pelu elyameya, idojuleni, ipanilaya, iyasoto ati aisi awon idogba anfaani. O so pe elyameya ni a ri pe onwa lati odo awon olubasisepo funfun ati awon noosi oke-okun miiran, awon alakoso, ati awon alaisan ati awon ebi won. Iyasoto wa nipataki pelu awon idogba anfaani ati isese lojumot ti itoju ni awon wodu ile-iwozan. Awon noosi Dudu Afrika ri pe iriri ati imo won ni itoju ko mu iyi wa. Awon alakoso fi iwa ete ero inu won han laarin awon ipin orisirisi noosi to wa lati oke okun, se si awon noosi Dudu Afrika pelu kekere ojurere eyi to fi idi ifurasi awon noosi Dudu Afrika mule pe won ri awongegebi eni ti ko ni iwuri ni afiwe pelu awon miiran. Won tun so awon noosi wonyi lorukogegebi onija nigba ti won ba fi awon ohun to ndun won han. Awon alakoso wodu ko ni igbagbo ninu agbara awon noosi Dudu Afrika lati se awon isese kan nitorina won ma nse ayewo won pupuju nigbati won ba nise pelu tabi bojuto awon noosi wonyi.

Elyameya lo nise po pelu iyasoto nigba igbega, idagbasoke imo, bibojuto akosile isese, ati awon ona ti awon asese isese se ma nhi yanju. Awon noosi Dudu Afrika salaye pe won ma nfo awon da fun igbega ati pe awon ni lati se koja ohun lana to wa

nile nipa gbigbà awọn afikun iwe ẹri. Nigbati won ba ni wahala ati goke akasọ ise, to ntokasi opin ibiti eniyan le de to nse idiwofun itesiwaju soke. Awon noosi Dudu Afrika tun so pe won kii fun awon ni irinyin/alaye lori eto imulo awon idogba anfaani ni afikun pelu pe won kii mu awon eto imulo wonyi wa si ohun elo. Sibe awon ogbon imo awon noosi oke-okun wonyi ni won ma nse ibere si nigb gbogbo. Ni sokir, egbe noosi ni ipele oke pelu awon noosi Dudu Afrika nisale.

2.5.6 Awon ipin Osişe

GMC pese alaye isiro/atupale-nomba nipa awon dokita lori iwe-itorukosi ti Registered Medical Practitioners (LRMP). Ni odun 2015 apapo awon dokita 266,841 ni won fi oruko won sile lori iwe-itorukosi. Lara awon orile-ede ogun to wa loke ti ikoko-gboye ni South Africa (5,207, 2.0%, ipo kerin), Nigeria (4,245, 1.6%, ipo karun), ati Sudan (1,687, 0.6%, ipo ketadinlogun). Nipa ipile ya 7,102 (2.7%) je Dudu Afrika, po pupo ju awon eniyan Dudu Caribbean (624, 0.2%), ati awon Dudu Miiran (571, 0.2%). Ko si ifosiwewe nipa eda labo/lako.

Orile-ede abinibi je arapo ti ko dara fun awon ipin ya tabi awujo ibi orisun nitori awon omo egbe ajo osise Afrika ninu NHS ti le ti gba lati di omo orile-ede Britain. Sibe, awon nomba lati awon orisirisi orile-ede Afrika ti won ti gba lati di omo orile-ede Britain lo le ni nkan se nipaşe iye akoko ti won ti gbe ni orile-ede. Pelupelu, omo bibi orile-ede ni a ko mo fun awon osise 121,784. Sibe, nitori ko si nombaitupale nipa ipin ya ju isori gbodo ti Dudu Afrika, itupale-nomba orile-ede abinibi pese wa iwon asojuti oniruuru laarin pataki awon ipin osise (awon dokita, noosi, ati osise oluranlowo). Itupale-nomba yi fihan pe ni September 2014, nigbati awon osise Britain je 970,000 ti o ni ipin 80% ajo osise NHS, awon orile-ede Afrika merinlelogbon tun pese awon osise 20,075 ti o je omo bibi Afrika, tabi ipin 1.7% ninu apapo. Awon omo bibi orile-ede Afrika to npeşe

awon ipin to gajulo ni awon eniyan Ghana (11.6%), Mauritania (6.7%), Nigeria (25.0%), South Africa (9.4%), ati Zimbabwe (21.5%). Ni kedere, die ninu awon omo bibi South Africa ati Zimbabwe ni won le je lati eya Funfun.

Ipin oshise to poju lo fun awon omo bibi Afrika ni noosi, agbebi ati oshise alejo ilera to ti kawe gboye to je (8,537 tabi 42.5%). Ipin awon omo abinibi orile-edede to po juloo je awon eniyan Zimbabwe (2,940), biotilejepe awon omo bibi Nigeria (1,525), Ghana (982), Mauritania (658), ati South Africa (550) na tun se pataki. Awon dokita 2,053 lo wa (pelu awon dokita to ma nduro fun awon oshise dokita ti ko si nibi ise) ti o je awon omo bibi Afrika to nshise ni NHS, pelu asojuto to tobi awon omo Nigeria (671), Sudan (350), ati South Africa (324). Awon oshise 5,638 lo tun wa ipin (28.1%) pelu awon eniyan Afrika ni iranlowo fun ipin oshise isegun ati 2,343 ipin (11.7%) ni ipin ti iranlowo amayedurun ti NHS.

2.5.7 Awon oshise awujo

Ifasehin orisirisi fifi pamoto wa fun awon noosi, agbebi ati awon oshise. Alejo ilera to wa bakanna funawon oshise. Awon Eka Oshise Awujo (Social Services Departments). Opolopo ipin ninu ogorun (86) ninu awon ise awujo ilu to je 130,100 ni 2014 awon oshise Funfun se (Health and Social Care Information Centre, 2015). Nkan bi ipin 7% ninu gbogbo awon oshise je Dudu tabi Dudu Oyibo sugbon ko si ifosiwewe nipa awon isori eto Ikanian (nitorina 'awon eniyan Dudu Afrika' lekansu tunwa ni airi ninu itupale-nomba ti a te jade). Ipin yi yatolati ipin 1% ni SW Region si 10% ni West Midlands ati 31% ni London. Nigbati awon oshise Funfun je ipin 86% ninu awon ipa ise 116,845 Dudu ati awon ipin eya kekere ni ipin 14%, ipin Funfun ni afile-asojuto ninu awon ipa ise alakoso/alabojuto (89%) ati won ni aito-asojuto ni ipa ise ojogbon (81%). Awon

ìpín Duúdu' ati èyà kekere' ni àìto-aşojú' ni awon ìpín işe' alakoso/alabojuto (11%) ati ni afile-aşojú' ni ipa işe' oşogbon (19%).

2.5.8 İşe-sişe aladani

Ipín ninu işe-sişe aladani laàrin awon to nşise. To je omoo oduń meřindinlogun ati ju be lo kere awon okunrin ninu awon ipín: 15% laàrin awon eniyan Duúdu' Afrika (ipín iye to kere juloo, ni pelu Adalu: Funfun ati Duúdu' Caribbean), ati 16% laàrin awon Duúdu' Caribbean ati awon okunrin Duúdu' Miiran. Ni ařiwe', ipín 20% awon okunrin Funfun Oyinbo w ani işe-sişe aladani. Awon iye ipín işe-sişe aladani kere ni pataki laàrin awon obinrin ninu gbogbo ipín èyà. Ipín 7% peře' awon obinrin Duúdu' Afrika wa ni işe-sişe aladani, awon eniyan Bangladesh ati Duúdu' Caribbean (6%) nikan lo ni iye ipín kekere'. Ipín 9% awon obinrin Funfun Oyinbo lo ni işe-sişe aladani, biotilepe awon iye ipín gaju, fun apeře, laàrin Funfun Miiran (14%) ati awon obinrin China (15%).

Sibesibe, eři' wa pe nini-işe-ara-eni ti nberę laàrin awon eniyan Duúdu' Afrika pelu awon to wa kaakiri ti o nşe işe pataki ninu idagbasoke Afrika (awon owo' fifi ranşe je ipín 2% ti apapoo oja abele' ti kontinenti ni 2010, ikeji orisun to tobi juloo ti ajeji okowo taara (foreign direct investment) (Ojo 2012). Gegebi Ojo (2012, p. 146) şe so awon akitiyan işe ara-eni ti orile-ede si orile-ede Duúdu' Afrika wonyi ni o 'je pe awon olukuluku ti won ti fidiri gunle ni awon ibi meji to yatoo ni ilu ati oroo-aje lo nşe won' pelu awon olukuluku wonyen nni ibasepo owoo pelu orile-ede 'ile' won ati agbegbe ibi gbigbe won ni orisirisi ibi ti won wa. Iru awon okowo be şaba ma nlo imoo ebi' ati ara-eni nipa awon anfaani oja ni Britain ati awon orile-ede abinibi' won, imoo yi di lilo gegebi oroo lati ra eru ati işe wale' fun awon awujo orisirisi wonyi lati peşe anfaani işe-sişe.

Pipín ni işori awon onişowò Afrika jẹ wahala nitori won jẹ orisirisi. Awon owò Afrika ma nşaba tele ilana ile gbigbe ti awon eniyan Afrika to sikurò (Ekwulugo 2006) ati diẹ lo jẹ ajosopò. Leyin awon onişowo pèpèpè Nwanko (2005) şe amujade orisirisi awon ile-işè işowò ti Afrika: awon işè onimò (onişiro, accountancy, ofin/amofin, imòran nipa owo, ati ikòni/ajumşoro); unjẹ (awon ile-unjẹ/ipèşe unjẹ, awon ile-ilu, unjẹ alatuta); onişowo gbogbogboo/owò kaakiri agbaye; aşo wiwo/ewà (irun sişe, şoşbu irun-gigè; ati işè gbogbogboo (mekaniki motò, ina' ijoba/awon ohun to ro mo ina, işè-ilana/gbigbe eru lati ile-işè ati awon ofişi takisi). Awon işè owò ti Afrika ma nşaba jẹ ti eda' pelu awon obinrin ti won dojuko aşo wiwo ati ewà nigbati awon okunrin dojuko awon işè onimò ati ti gbogbogboo. Ifidimule ati aşeyori awon işè-sişe wonyi ni a ko mo pupo nipa re, biotilepe won kii şaba ri iranlowo fun işowo. Ojo (2012) şe akiyesi pe London jẹ aringbungbun owo-sişe awon eniyan Nigeria ni UK ati pe idije yen da' kun awon wahala lati ri owo' iranlowo gba. Awon işowò diẹ ni won ti le da silẹ gegebi a ti sa' fun ijya eya ninu oja işè-sişe.

2.5.9 Wakati' işè-sişe

Lapapò ipin 16% awon okunrin ninu olugbe gbogbogboo sişe apakan-akoko (to de ogbon wakati loşe) ni akoko eto Ikanian 2011. Apaka-işe-sişe laarin awon okunrin gaju ni awon ipin eya ti won kii şe Funfun (leyin awon Gypsies/awon Arinrin-ajo Irish). Awon okunrin Duđu Afrika gba ipo agbedemeji pelu ipin 26% to nsişe apakan-akoko ati 9% sişe funwakati medogun tabi ko mo to be. Awon okunrin Duđu Afrika ipin 12% pere sişe-akoko-kikun fun wakati mokandinladota tabi ju be lo, awon eniyan Pakistani (10%) ati Bangladesh (6%) lo ni awon ipin to kere. Ipin 40% awon obinrin Duđu Afrika sişe apakan-akoko ati 12% sişe apakan-akoko funwakati medogun tabi kere. Eyi jẹ ipin to kere ju eyi to wa fun awon obinrin Funfun Oyinbo (45% ati 14% leşeşe). Awon

pataki ipin to gaju awon obinrin Pakistani (52%) ati awon obinrin Bangladesh (56%) siṣe apakan-akoko. Awon ipin to kere awon obinrin Duḍu Afrika ati Duḍu Caribbean siṣe-akoko-kikun fun wakati mokandinladota tabi ju be lo.

2.5.10 Awon oḍo (ojo ori 16 - 24) ni oja iwaṣe

Etò Ikaniyan 2011 ṣe akosile awon oḍo to ju 6.6 milionu lo (odu 16 si 24) ni England ati Wales, o sunmo idakan ninu merin (23%) ti o wa lati ipin eya kekere, awon olugbe apapọ pelu aworan oḍomode ni afiwe pelu ipin Funfun Oyinbo. Ikopa awon oḍo ninu oja iṣe-siṣe (odu 16 si 24) lati awon ipin eya kekere je eyi ti awon akoko fun akoko-kikun je gaba le lori. Awon oḍo Duḍu Afrika, ipin 73% je awon akoko fun akoko-kikun, ipin to jepe awon ipin China ati Arab lo ju lo. Sibẹ, ipin Duḍu Afrika han gedegbe ninu ipin Duḍu, nitori pe o gaju ni pataki ju fun awon oḍo Duḍu Caribbean (55%) ati ipin Duḍu Miiran (63%). Awon oḍo Funfun Oyinbo 44% pere lo je akoko. Ni idi eyi ipin kekere die awon oḍo Duḍu Afrika lo wa lenu iṣe tabi iṣe-aladani (15%), biotilejepe ipin yi yio yo awon akoko fun akoko-kikun ti won tun wa lenu iṣe ṣeyin. Bakanna, ipin awon ti ko siṣe (7%) kere ati je bakanna si ipin Funfun Oyinbo.

2.5.11 Awon iyato ipin-ipin Awon Eniyan Duḍu Afrika ni oja iṣe

wiwa

Iròyin/alaye kukuru lo wa lori ikopa awon ipin-ipin Afrika ni oja iṣe. Eyi pelu itupale-nomba etò Ikaniyan 2011 fun akitiyan orò-aje ni odu didesi UK nipa orile-edè abinibi fun awon olugbe omo odu merindinlogun ati soke ni England ati Wales. Sibẹ, awon kika je riròyin/siṣo nikan fun apapọ awon eniyan ti a bi ni Afrika ati awon eniyan ti a bi

ni Nigeria, South Africa, ati Miiran (Africa). Itupalẹ-nọmbà ONS funra rẹ pẹlu awọn ohun idanimọ ọrọ-aje (ONS 2014). Awọn ọmọ Nigeria ti a bi ni UK ni iye ipin işe-sişe 58.6%. Sibẹ, ipin yi wa silẹ laarin awọn şeşede (awọn olugbe ti wọn kere ju ọduń marun) si ipin 40.4% ati awọn to ti wa ni orile-ede ni ọduń marun si mewa si eyi to fe to iye ipin awọn ti a bi ni UK (58.3%). Awọn olugbe to ti pe ni akokò ni awọn iye ipin işe-sişe to gaju: 69.2% fun awọn olugbe ọduń mọkanla si ogbon ọduń ati 74.7% fun awọn olugbe ogbon ọduń tabi ju be lo.

Awọn orişun meji lo di lilo fun eto UPTAP (Mitton and Aspinall 2010, 2011): apapọ itupalẹ-nọmbà fun 2005-2009 ati Apere İşakoso Ona Itupalẹ-nọmbà Kekere (Controlled Access Microdata Sample). Eyi to keyin fihan ni pupọ awọn iyatọ iye ipin oşişe nipa orile-ede abinibi. Laarin awọn okunrin, ipin 50.2% awọn eniyan Duđu Afrika je oşişe ati ipin to gaju die awọn eniyan Afrika ti a bi ni UK (51.8%). Abinibi orile-ede Ghana (64.0%), ipin abinibi orile-ede Nigeria (53.2%), ati ipin abinibi orile-ede Zimbabwe (51.4%) gbogbo won ni awọn ipin to ga. Sibẹ, awọn iye ipin oşişe fun Democratic Republic of Congo-born (23.5%) ati awọn ti a bi ni Somalia (20.3%) kere loşoloşo. Awọn iye ipin işe aladani gaju ninu awọn ti a bi ni Nigeria ti won ti fidimule fun igba pipe (14.0%) ati awọn ipin ti a bi ni Ghana (7.5%) şugbon <5% ninu awọn ipin orile-ede abinibi miiran. Awo.n iyatọ bakanna lo di riri laarin awọn obinrin. Iye ipin oşişe Duđu Afrika je 46.5% laarin awọn eniyan Duđu Afrika şugbon 57.0% ninu awọn eniyan Duđu Afrika ti a bi ni UK. Leşansi, awọn iye ipin tun ga fun awọn abinibi Nigerian (53.4%), abinibi Ghana (56.2%), ati abinibi Zimbabwe (55.5%) şugbon kere fun Democratic Republic of Congo-born (15.0%) ati Somalia (6.4%). Iye ipin işe-aladani je 3.8% laarin awọn abinibi Nigerian ati 2.0% fun abinibi Ghana şugbon kekere die ninu awọn ipin miiran.

2.5.12 Ile'gbigbe'

Orisirisi orison, pẹlu ètò ikaniya ọlọduń mewa ati awon iwadi ilu ati ètò gbogbogboo ti ijoba (government social and general purpose surveys), ti bere awon pupo ibere lori awon ohun to yi ile-gbigbe awon idile ka. Etò Ikaniyan 2011 ti England ati Wales bere nipa iru ile-gbigbe (aladako, eyi-to-jo-aladako, alatẹgun, fulati, awon iyara'lati gbe lori ile-alaja kan tabi ju be lo, tabi iyewu, ati alagbeka tabi ile-fungba-diẹ), boya ile je eyi tenikan le gbe; awon iyara'to wa fun lilo awon idile ati ati iye iyara'to je lbusun; iru ero imulegbona; ati eto igba lati wa nile. Etò Ikaniyan 1991 bere ibere kan nipa awon amayedurun (baluwe tabi iwe didomi sori, toleti olomi ninu ile, ero to nmu gbogbo ile gbona ninu awon ati awon yara nla ninu ile ati yara ibusun) sugbon eleyi di kukuru ni Etò Ikaniyan 2001 ni England ati Wales (si baluwe/iwe didomi sori ati ile-igbonse ati ibere oto lori ero amulegbona). Ipin Dudu Afrika je alailanfaani pupoju lori ope awon iwon wonyi.

Ni Etò Ikaniyan 2011 ni England ati Wales, awon eniyan Dudu Afrika (gegebi a ti tumo re nipa ipin eya ti Itokasi Idile Eniyan (Household Reference Person (HRP)) ni awon ipin to kerejulo ti oninkan-lo-ngbe-be laarin awon ipin eya mejidinlogun, pẹlu ipin 24% pere to ni ile won. Awon iye ipin tunkere laarin awon Adalu Funfun ati awon eniyan Dudu Afrika (28%), ati isori Dudu Miiran (28%), sugbon gaju fun awon eniyan Dudu Caribbean (45%). Awon ipin wonyi je afiwe pẹlu 69% fun awon eniyan India ati 68% fun Funfun Oyinbo. Awon ope ipin awon eniyan Dudu Afrika gbe ninu ile aladani ati ile renti ti awujo. O le diẹ ni idakan ninu meta (34%) gbe ile renti aladani, kere lopolopo ju Funfun Miiran lo (51%) ati awon ipin eya Arab (49%) sugbon gaju ti awon ipin Funfun Oyinbo (15%) ati Dudu Caribbean (15%). Sibesibe, awon eniyan Dudu Afrika (42%) ni okan lara awon ipin to gajulo ni ile renti awujo, eyi to je pe awon eniyan Adalu Funfun

ati Duúdu Caribbean (43%) ati Duúdu Miiran (48%) nikan lo ju u lo. Ipiń kekere Duúdu Afrika to wa ninu onile nse itokasi aini anfaani ni oja ise-sise ati awon idamu to ma ntele ati ri owo ati ra ile gba.

Laarin awon eto Ikanian meta (1991, 2001, ati 2011), ipin ninu ogoron Duúdu Afrika HRPs (Black African HRPs) ti o ni ile tiwon dinku lati 27.9% (1991) si 24.0% (2011), idinku to wopo fun gbogbo awon ipin eya (African, Bangladeshi, Caribbean, Chinese, Indian, Pakistani, ati Funfun) laarin 1991 ati 2011. Ni afiwe awon eniyan Duúdu Afrika se igbesoke gbigba ile renti aladani lopolopo lati 19.9% (1991) si 34.0% (2011), awon igbesoke wa fun awon gbogbo ipin eya. HRPs Duúdu Afrika ri awon ipin to joro ni ile renti awujo laarin 1991 ati 2011, ni iwopo pelu gbogbo awon ipin eya yoku, ipin 52.2% ni 1991 to ja sisale si ipin 50.7% ni 2001 ati 42.0% ni 2011. Sibe, jija wa sisale gajulo fun awon eniyan Duúdu Afrika.

Ni ti iru ile gbigbe, laarin England ati Wales ni 2011 ipin 84.1% ninu awon olugbe gbe ni ile tabi ile-ile. Ni ti awon eniyan Duúdu Afrika ipin yi jasilu si 52.6% ti HRPs Duúdu Afrika, eyi to kerejulo ti eyikeyi ipin eya (pelu Gypsies tabi awon Arinrinajo Irish, 60.7%). Awon ipin tun kere laarin awon HRPs Duúdu Miiran (54.7%) ati awon Arab (55.6%). Awon ile o ni fulati je 30.8% ninu gbogbo awon ile tabi awon ile-ile laarin England ati Wales sugbon 43.5% ni ti HRPs Duúdu Afrika, biotilejepe awon ipin fun awon eniyan Duúdu Caribbean (49.7%) ati Bangladesh (54.5%) gaju ni pataki. Ninu gbogbo apapọ olugbe 0.34% pere ninu gbogbo awon ibugbe ni a pin ni 2011. Ipin je gigajulo fun awon idile Duúdu Afrika itokasi eniyan (1.65%), o jasi pe o nse afihan iparapo/iwopo won ninu eka renti. Awon ipin tun ga soke (ju 1%) fun awon Funfun Miiran (1.33%), Adalu Funfun ati Duúdu Afrika (1.35%), Adalu Miiran (1.14%), Chinese (1.42%), Duúdu Miiran (1.40%), Arab (1.34%), ati ipin eya Miiran (1.21%). Nigbati o je

laàrin England ati Wales ni 2011 awon iru ibugbe' die (2.67%) ko ni erọ imulegbona, ipin yi kereju laarin awon HRPs Duđu Afrika (2.48%), Duđu Caribbean (2.03%), ati Duđu Miiran (2.43%). Ipin kekere' ni egbe' Duđu Afrika le seeşe ni apa kan lati salaye nipa akojọpọ/iwojọpọ ipin awon eniyan Duđu Afrika ni ile renti awujọ.

Awon ibere Etò Ikaniyan 2011 ni England ati Wales lori iye iyara' se iyipada si awon iwon ile ti eniyan ko gbe pupo bo'şe ye, ile-gbigbe to sakoja idiwon ati awon ohun ti ofin nbere ati ile elefo pupuju. Duro lori awon nomba iyara' ibusun awon eniyan Duđu Afrika ni okan lara awon ipela apojú to gajulo (22%) ni pelu awon eniyan Pakistan, awon eniyan Bangladesh nikan lo tun ni ipin to gaju (30%) (Finney and Harries 2015). Ipin 31% ninu awon eniyan Duđu Afrika pere ni ko lo ibugbe' won doju iwon, to jasi pe, o kere tan iyara' ibusun kan wa lailo, awon eniyan Bangladesh nikan lo ni ipin to kere si (30%). Ni afiwe, awon to ju ipin meji ninu meta awon ipin eya Funfun Oyinbo ati Funfun Irish ni ko lo ibugbe' won doju iwon. Sibe, awon ilopo merin awon Funfun Oyinbo, (36%) gagebi Duđu Afrika (9%) ati Bangladeshi (10%) gbe' ni ibugbe' pelu awon iyara' ibusun meji tabi ju be lo ti o sofo. Lafikun, awon eniyan Duđu Afrika ni ipin to gajulo pelu awon iyara' ibusun ti a bere fun (47%).

Apojú ninu ile to da lori awon iyara' kuku ju lo awon iyara' ibusun lo mu jade awon ipela to gaju apojú ninu ile fun ipin eya kọkan sugbon pelu awon ipo to je bakanna gagebi iyara' ibusun-to-duro-iwon. Ipin 35% ibugbe' awon Duđu Afrika (ati ipin bakanna fun awon eniyan Bangladesh) lo ni apojú ninu ile, ipin to gajulo laarin gbogbo ipin eya (Finney and Harries 2015). Awon oluwadi yi daba pe '...yiyi' pada si iyara' ibusun-to-duro-iwon ti apojú ninu ile fi iriri' awon ipin eya wonyi pamo' (Duđu Afrika, Arab, ati Chinese) ni aito nomba awon iyara' ju iye ti won bere fun awon akitiyan ojoojumọ ti o ju orun sisun lo' (p. 154). Apojú ninu ile laarin awon eniyan Duđu Afrika wa ni

àkópò/ìwọpò pataki ni London, pẹlu ọkan ninu awọn idile mārùn ni inu'ati North London nńí apoju ninu ile. Finney ati Harries (2015) ẹ ańfiwe' iyipada leyin ọjọ' pipe ni apoju ninu ile ati aito nilu ile nipa lilo iyàrà-to-duro-lori iwọn ninu ètò Ikàniyàn ti 2001 ati 2011. Awọn ipẹle apoju ninu ile dinku fun awọn ọpọ ipín ẹyà sùgbọni ni pataki fun awọn eniyan Dúdu' Afrika ati Bangladesh, ti o yori si idínkú ninu awọn aidoḡba iwọn yi.

Awọn àwàńí ètò Ikàniyàn 2011 ni England ati Wales ti ju ọduń mewa lọ ti wọn ti di ohun àtijọ́. Sibẹsibẹ, awọn ọpọ iwàdi ijoba fi ìteramọ́ awọn aidoḡba ti wọn mujade ninu ètò Ikàniyàn hàn. Iwàdi Ile-gbigbe Oyinbo (English Housing Survey) (April 2016 si March 2019: àpapọ ọduń meta) fihan pe awọn eniyan Oyinbo Dúdu' Afrika (16%) ni ikẹta ipẹle to gajulo apoju ninu ile laarin awọn ètò Ikàniyàn işori ẹyà mejidínlogun, leyin Bangladeshis (24%) ati Pakistanis (18%). Awọn ipín wonyi ẹ ańfiwe' 2% ninu ipín Funfun Oyinbo (Ethnicity Facts and Figures Service, 2021). Iwàdi Ile-gbigbe Oyinbo fun awọn ọduń wonyi peşe ìròyìn lori awọn idile pẹlu ọrínrìn. Lẹkansi, awọn idile Dúdu' Afrika (9%) ni o ni ipa ti ko yẹ, biotilejẹpe kii ẹ aidaara to' to' ti awọn idile Àdálú Funfun ati Dúdu' Caribbean (13%), Àdálú Funfun ati Dúdu' Afrika (11%), ati Bangladeshi ati Dúdu' Miiran (mejeji 10%). Awọn nọmbà wonyi ẹ ańfiwe' pẹlu 3% fun ipín Funfun Oyinbo.

2.6 Dàbòbò ati Sàwàrí.

Dabobo ati Sàwàrí awọn Koko'Awari:

- Àisàn jejeṛe to w ani ile ito je aṣiwaaju idí to fa jejeṛe laàrin awon okunrin Nigeria.
- Ayewo si abojuwò jejeṛe oyan gbìgbà ri pe awon eniyan Duḍu' Afrika ni kekere' wiwa' si ipè akoko (49%) ati ipè orekoore (64%) gbìgbà abojuwò si jejeṛe oyan.
- Ni 2013, afojudiwon awon Duḍu' Afrika 38,700 lo ni aisan HIV ati pe ipin yi je idameji-ninu-meta (65%, 38,700) ti gbogbo eniyan labo/lako to ngbe pelu HIV
- Ipin 27% awon obinrin Nigeria laarin omọ oduh 15 ati 49 je olufaragba FGM ni 2012. Sibẹ, itankaletè iwà na ti dinku ati ni oduh 2015 ofin ijoba apapọ kan gbeṣele iwà na.

Awon ori-orọ ni abala yi pelu abojuwò arun jejeṛe, ilera ibalopo, awon arun kiko, ikolu abele' ati awon eto abere-ajesara. Opọ ninu awon atupale-nomba ni awon abala yiwa fun ipin Duḍu' Afrika ju fun awon isori kekeke.

2.6.1 Abojuwò/Ayewò fun aisan jejeṛe ati awon ipò arun miiran

Gbìgbà abojuwò je onà pataki to wulo si didogba onà si itoju' ilera nitori pe kii se awon ipò ilera ni a fi npinnu re. Gbogbo awon eniyan to ye fun eto abojuwò pataki kan gba ifiwepe nitorina kekere' gbìgbà le safihan awon idena to onà. Pelupelu, o je iwon to nse pataki idasi si idinku iku' jejeṛe. Eri' wa fun kekere' awon iye ti abojuwò fun awon jejeṛe diẹ ati fun pataki awon ipin eya kekere'.

Abojuwò àìṣàṅ jejeṛe oyàn

Iwàdi kan ni Scotland (Bansal *et al.*, 2012) ri aimalò ni ifiwepe akokò fun abojuwò-oyàn (2002-2008) gaju fun awon Duđu Afrika (162.2, 95% CI 130.8–201.1) (ati pelu fun awon Pakistanis, Indians, ati awon Miiran South Asians) ni aṣiwe' pelu ipin Funfun Scottish (=100). Awon aidogba wonyi tesiwaju leyin atunse fun olugbe igberiko lori ilu, aisan ojofipe, agbegbe ibi ifi-etofeni-dunni ati ekof. Iwadi kan si gbigba/lilo fun abojuwò jejeṛe oyàn (gegebi ara eto abojuwò fun jejeṛe oyàn ni orile-ede) laarin awon obinrin lati orisirisi ipin eya ni London laarin akoko 2006-9 (Jack *et al.*, 2014) royin pe awon obinrin Funfun Oyinbo ma nlo fun akoko won (67%) ati ifiwe pe ipepadà orekoore (78%) ni ope igba. Awon obinrin ni awon ipin eya kekere lo je pe o seeshe ki won ma lo fun awon ipewonyi: Indians (61% ati 74%), Bangladeshis (43% ati 61%), Black Caribbeans (63% ati 74%), ati awon Duđu Afrika (49% ati 64%). Atunse kikun awon isiro aidogba fun lilo (attendance) ni ipi orekoore fun abojuwò ni London fihan pe, ni aṣiwe' pelu ipin Funfun Oyinbo (1.00), awon Duđu Afrika (0.49 (0.47 si 0.51)) ni okan lara awon ipete ti ko darajulo ni lilo. Awon ipete aidara ti li lo seeshe ko dahun si otito pe awon obinrin Duđu lo seeshe ni pupo fun lati se iwadi aisan pelu jejeṛe oyàn ni ipete tope ni aṣiwe' pelu awon obinrin Funfun (Public Health England 2016), ohun kan to le se idiwofun aseyori itoju' ati iku.

Lara awon ohun to nduro fun ailofun (non-attendance) to ga ti awon obinrin Duđu Afrika, Onyigbuo (2016) (tokasi Weber *et al.*, 2009; Sheppard *et al.*, 2010; Mupepi *et al.*, 2011; Odetola, 2011) daba pe imo kekere si awon isef abojuwò-jejeṛe oyàn ni awon orile-ede abinibi won le se iranlowo. Pelupelu, awon ohun orofaje-asà (socio-cultural issues) to sayika ilera awon obinrin ati awon ohun aigbodofun so (taboos), ifipamofun, tabi ipo ofun ti eya abo/akofun ni Afrika le je awon idi (Ogunsiji *et al.*, 2013; Adanu, R. M. K., 2002).

Abojuwò àìsàn jejeṛe abẹ́ ikùn

Ẹyà kekeré ni a tun ti ri pẹ̀lu àìwá kekeré fun abojuwò jejeṛe abẹ́ ikùn, paapaa ni gbà ti ipo awujo-oro-aje di atunṣe fun (Moser *et al.*, 2009, biotilejepe awon èsì jẹ ti Funfun Oyinbo ati Miiran; Webb *et al.*, 2004, ṣugbón fun 'South Asian' ati 'Miiran' nikan). Iwàdi kan si awon obinrin Duđú ni London eyi to boju wo imò wón si jejeṛe abẹ́ ikùn ati lilo si ibi abojuwò jejeṛe abẹ́ ikùn (Ekechi *et al.*, 2014) ri pe pe' o kere' lojọ' ori, apon, eniyan Afrika (ni aḥiwe' pẹ̀lu Caribbean) ati lilo si awon akitiyan iṣe' isin ni a ma ni gbà gbogbo jẹ ko ni ibasepo pẹ̀lu siṣe tan fun abojuwò. Awon idina to wopo ni ipin to keyin ko jẹ 'aimo ohun lati se', eru si ayewo, ati ero kekere' ero ewu. Ni iwadi ti Nelson *et al.* (2021), awon iròyin iriri ti ikopa ati aikopa ninu abojuwò abẹ́ ikùn laarin awon obinrin eya kekere' ni Scotland pẹ̀lu awon wahala lati sakoso awon ohun aigbodo mase to nba ara won dimu, eyi to pẹ̀lu iṣe' ati awon ojuse itoju; lilo soke okun fun afikun abojuwò gbogbo igba; idaduro' ifihan si abojuwò ati aima lo awon iṣe itoju' akoko; awon wahala ede ni awon ileto itoju-ilera pẹ̀lu amodaju' ede Oyinbo; ati aini agbara ati banisun ni ibere abojuwò, ati awon iriri elayameya, aimokan ati itiju' ara eni.

Lẹkansi, Onyigbuo (2016) daba afikun aito imò fun abojuwò jejeṛe abẹ́ ikùn ni awon orile-ede abinibi awon obinrin to sikuro ki won o to kuro, tun se afikun: 'awon iwa ibile ti abe dida' fun omobinrin (female genital mutilation) (FGM) to wopo ni Nigeria ati awon orile-ede miiran ni Afrika ni agbara lati ni ipa' fun awon ihuwasi' awon obinrin si awon ipo ilere ti-o-jemo-tobinrin bii abojuwò jejeṛe abẹ́ ikùn ni UK gegebi ti awon orile-ede miiran (Momoh, 2004; Ogunsiji *et al.*, 2013). Iwadi miiran Another study (Oladepo *et al.*, 2009) sayewo imò si jejeṛe abẹ́ ikùn ninu awon obinrin ati awon iwa abojuwò nisinsinyi laarin awon akoko' obinrin ni University of Ibadan, Nigeria. Awon oludahun 350 ni a yan nipa lilo ilana aperi ope-ipele (multi-stage sampling technique). Awon

iwe ibere Eletò-die (Semi-structured questionnaires)   afihan pe o fere to ida meji ninu meta (63%) awon oludahun lo ti gbo' nipa aisàn jejeje abe' ikun. Imo awon idi si ewu fun aisàn yi ga fun olaju' ni kekere' si ibašun (early exposure to sex) (82%) ati ibalopo pelu orisirisi okunrin (70.6%). Sibe, ipin 15.7% pere lo mo pe segegege eje nkan ošu je ami aisan si jejeje abe' ikun; ipin 14.9% ri ara won bi eni to le ni, nigbati ipin 2.6% lo ti sayewo fun aisan na ri. O jasi pe, nigbati imo si jejeje abe' ikun ati awon ohun idi si ewu to le fa ga, ero si pe enikan le ni ati lilo awon ise ayewo je kekere' lopolopo. Awon oluwadi gba niyanju pe awon eto ekoto munadoko to si wa ni isokan ni a nilo ni kiakia fun ipin yi.

Ayewo aisàn jejeje ti ifun

Itupale-nomba ti ko po lo wa lori abojuwò aisan jejeje ti ifun nitori awon apoti-isura abojuwò ifun ti Uk (pelu Scotland) kii saba pelu koodu eya ni gbogbo igbado. Sibe, Campbell et al. (2020) lo atupale-nomba lori awon olukuluku milionu 1.7 ni iyipo meji ti Eto Abojuwo Jejeje ifunti Scottish (Scottish Bowel Cancer Screening Programme) (2007 si 2013), ti o so papo si Ikanian 2001 nipa lilo Nomba Atoka Ilera Awujo ti Scottish (Scottish Community Health Index number). Awon okunrin lati ipile Afrika (2500/100,000) ni iye ipin kekere' lati se idapada irin ise ayewo ju awon okunrin Funfun Scottish lo (3060/100,000), biotilejepe iye won gaju awon eniyan India ati Pakistan lo. Awon obinrin lati ipile Afrika ni iye ipin 1515/100,000, kere ju ti 1808/100,000 ninu awon obinrin Funfun Scottish, ati kere ju fun awon obinrin India ati Pakistan. 'Ipile Afrika' je oro lilo fun awon eniyan Dudu Afrika, Dudu Caribbean, ati awon eniyan Dudu Miiran.

Ayẹwo/Àbojuwò ohun wíwú to ngbe ẹjẹ kaàkiri lati ọkàn si àyà (Abdominal aortic aneurysm (AAA) screening)

Àtúnwò ti Davies *et al.* (2017) kò rí awọn iwàdi ti o wo bi ẹyà ẹ nkoṣa ninu wíwà fun ayẹwo/àbojuwò. Ẹrí ti isinsinyi jẹ imọran pe ní níran lori tẹlifoonu pẹlu iranlọwọ fun awọn ipín olowo' kekere' ati awọn ẹyà kekere' le siṣe nipa idínku awọn aidọgba ninu wíwà, ṣugbón awọn iwàdi siwaju siṣ e pataki ni riri (Porter 2008). Iwàdi Jacomelli *et al.*'s 2017 ti awọn aidọgba ẹyà ninu Ayẹwo Ohun Wiwu to ngbe ẹjẹ kaakiri Àyà ni England (Abdominal Aortic Aneurysm Screening in England) ri pe àbojuwò AAA lo wọpọ ninu awọn ọkunrin funfun Oyinbo ju ninu Duḍu' (OR 0.46, 95% CI 0.31-0.71) tabi awọn ọkunrin Asia (OR 0.18, 95% CI 0.13-0.26), biotilejẹpe iyatọ pupọ agbegbe wà ninu awọn àwafí na. Ahmad *et al.* (2021) tuń rí pe awọn ọkunrin Afro-Caribbean ni lo ẹese lopolopo ki wọn ma wa fun àbojuwò.

Ayẹwo/Àbojuwò aisan jejerẹ to wà labẹ ile itọ (Prostate cancer PSA testing)

Biotilejẹpe etò ayẹwo orilẹ-èdè ko si fun aisan jejerẹ to wa labẹ ile itọ ni UK, lapa' kan nitori ayẹwo PSA ko wa ni deede to lati sàwafí aisan jejerẹ to wa labẹ ile itọ ti o nfe itọju, koko' orí ọrọ jẹ imenuba nihin nitori ti itànkale aisan jejerẹ to wa labẹ ile itọ ninu awọn olugbe Duḍu'. Sibesibẹ, Etò NHS Amojuto Ewu Aisan Jejerẹ to wa labe ile itọ (NHS Prostate Cancer Risk Management Programme) (PCRMP) peṣe awọn GP ati awọn onimọ itọju akọkọ pẹlu alaye lati gba awọn ọkunrin omọ oduń aadota ati ju bẹ lọ ti ko ni awọn àmì aisan ti o bere nipa ayẹwo pato to le dena aisan jejerẹ to wa labẹ ile itọ (prostate specific antigen) (PSA) ki wọn le ẹ ipínnu nipa ati ẹ ayẹwo tabi lati ma ẹ e so.

Oladepo *et al.* (2010) ẹ ayẹwo imọ, ifurasi, ati awọn ilò idanwo laàrin awọn ọkunrin agbalagba nipa aisan jejerẹ abẹ ile itọ – ohun akọkọ to nfa jejerẹ laàrin awọn ọkunrin

Nigeria – ni Ipinle Oyo, Nigeria. Awon agba okunrin 561 ni a yan nipa lilo eto apere onipele-ipele ati iforowanilehuwo nipa lilo iwe-ibere eletodiye. Laarin awon oludahun (aropo ati pinpin odun je 60.0), ifurasi aisan jejeje to wa labeyile ito ga [449 (80.0%)]. Apapọ isiro imo okunfa aisan jejeje, itoju, ati idena je 5.8 (± 3.0) ninu nomba to poju 16. Sibesibe, awon 109 (19.4%) pere lo ri ara won pe awon lewu lati ni aisan jejeje abeyile ito ati ipin 4.5% pere lo ti se ayewo ri. Nigbati imo ati mimo ewu si jejeje abeyile ito kere, ope awon oludahun (81.5%) lo setan lati se ayewo fun aisan na. Awon awadi gba ni imoran pe awon idena ati ipese awon aye ayewo to duro-lori-awujo lo gbodo wa fun ipin yi.

2.6.2 Wiwafun awon ayewo Ilera NHS

Biotilejepe a ko tumo re gegebi eto abojowo, Ayewo Ilera NHS (NHS Health Check), je ayewo fun awon agba ni England ti o je odun 40 si 74, ti a se lati ri awon okunfa ewu fun, stroke, arun kindirin opolo, aisan okan, iru atogbe keji, tabi isiwere.

Isiro Olugbe Agbegbe (Local demographic statistics) lori Awon Ayewo Ilera ti a lo ni England, Oso Keriin 2012 si Oso Keta 2018, ti di atejade fun igba akoko (NHS Digital 2019). Iye awon alaisan Dudu Oyinbo tabi Dudu Caribbean to wa lakosile ti won ti lo fun ayewo won ga lati 24,000 ni 2012 si 13 (ipin 3.3% ninu awon alaisan to wa) si 46,000 ni 2017-18 (ipin 4.1% ninu gbogbo awon alaisan to wa), gaju asoju won lo ninu olugbe. Sibe, awon diye aito-asoju le wa ninu awon ipin wonyi. Iwadi aipe kan to waye ni ilu orisirisi eya Luton ri pe awon alaisan 'Dudu Afrika' (ati 'Miiran ipile Oyinbo'), lo seeshe ki won ma lo fun Ayewo Ilera NHS ni afiwe pelu awon ipin eya miiran (Cook *et al.*, 2016). Awon ipin-ipin tun seeshe ko wa to je alailanfaani. Ni Eto Igba Pipe re, NHS ti gba lati se agbesoke ona si awon ayewo-ododun ara fun awon eniyan to wa pelu aisan opolo to lagbara, ti won ni iriri awon abajade ilera ti ko dara ati ireti igbesi aye to

dinku pẹlu ọdúnhas 15-20. Itànkalẹ̀ aìşan ọ̀pọ̀lọ̀ to lagbara lo gaju laàrin awọn ipín Duúduú ati ẹ̀yà kekere, to fi pataki lori idogba ọ̀nà si awọn ayẹwo.

2.6.3 Awọn àrùn ilera kiko nipa ibalọpọ̀ ati àwọn àìşan kiko miran

Aìşan Kògbòògùn HIV/AIDS

Kontinenti Afrika ti jẹ aringbungbun si ajakalẹ̀ àrùn agbaye HIV ati pe ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ nọmbà awọn ti wọn ẹ̀ agbako rẹ̀ ma pọ̀ si nitori lapa kan si awọn ogun HIV to ti dara si to nmu awọn àbajáde ilera didara wa fun awọn eniyan ti o ngbe pẹlu kòkòrò àrùn fairọ̀si. Iru işẹ̀da labo/lakọ̀ ti ajakalẹ̀ àrùn ti Duúduú Afrika ni guşu-Sahara Afrika lo farahan ninu ẹ̀rù nla ti labo/lakọ̀ àrùn HIV ti o di kiko laàrin awọn Duúduú Afrika ni UK. Ajakalẹ̀ àrùn HIV/AIDS lo ti di ohun ti gbogbo eniyan nşọ pupọ̀ le lori ilera Duúduú Afrika ni ogun tabi Ọgbón tabi ju bẹ̀ lọ. Sibesibẹ̀, itànkalẹ̀ ati işoro ti aìşan ti yato ni pataki laàrin akokò yi, nitori awọn orisirisi ogun atunilara tuntun ti yi aìşan na pada lati paraku si ipo aìşan ọ̀lọ̀jọ̀ pipe.

Ẹ̀ka Iròyìn Aìşan HIV ati AIDS to ngba itupalẹ̀-nọmbà peşẹ itupalẹ̀ nọmbà kikùn lori (HIV and AIDS Reporting Section) (HARS): awọn onikaluku ti wọn ni HIV to ngba itọju HIV; awọn akọkọ ayẹwo HIV ati AIDS; awọn iku laàrin awọn eniyan ti wọn lùgbàdì HIV; ifimufinlẹ̀ kakiri ti CD4, to wa nipa ilànà Ilera Alaşẹ̀ agbegbe, awọn ipín oludena ni pàto, ati awọn okunfa fun olugbe miiran.

Iye nọmbà awọn eniyan ti a ti sọ to ti ẹ̀ ayẹwo HIV ti a ti ri fun itọju HIV ni UK nipa ẹ̀lẹ̀yàme.ya ati ọ̀nà ti gba lati di ifihan ni ọdún 2013 fihan pe nọmbà to gajulo ti awọn eniyan ti wọn ti şayẹwo ti wọn si ri fun itọju ni ọdún 2013 jẹ ipín Funfun (awọn eniyan 42,966) şugbón awọn eniyan Duúduú Afrikajẹ ikeji pẹlu awọn eniyan 26,617. Ni kedere awọn eniyan Duúduú Afrika ni wọn ni afile-aşojú to pọ̀, nipa pe wọn jẹ 1.8% pere ninu

awon olugbe UK. Awon Duđu-Caribbeans, Duđu-Miiran/Duđu'ti a ko so ni pato, awon eniyan Guşu Asia, ati awon eniyan Asia Miiran (ni pataki E ati SE Asians) ni awon noṃbà to kere pupo. Ni afikun, onà to ti fi di afihan yatọ ninu ipin Funfun ni aṣiwe'pelu awon eniyan Duđu Afrika. Ninu ipin Funfun. Ibalopo laarin okunrin se isiro fun ipin 72.0% ninu gbogbo awon eniyan ti won ri fun itoju, pelu iabalopo laarin okunrin ati obinrin to se isiro ipin 21.0% pere. Laarin awon Duđu Afrika ibalopo laarin okunrin ati obinrin se isiro fun ipin 90.8% ninu gbogbo awon eniyan ti won ri fun itoju ati ibalopo laarin okunrin je ipin 2.1% pere.

Awon iyato agbegbe pataki wa laarin England ni iye ti awon Duđu Afrika dakuṃ awon noṃbà isele HIV. Biotilejepe atupale-noṃbà ko sifuṃ Birmingham ni pato, laarin awon alase agbegbe ni ipele oko (upper tier local authorities) ni London ni 2013 pelu itankale ayewo aisan ti meji tabi ju be lo ninu olugbe 1000 koṣkan (to je omọ oduṃ 15-59), ipin ti awon eniyan Duđu Afrika laarin awon eniyan to ngbe pelu ayewo aisan HIV gajulo ni Bexley (64%), Enfield (61%), Newham (58%), Greenwich (54%) ati Croydon (54%). Ni ayika London awon ipin gajulo nithe proportions Thurrock (68%), Luton (67%), Coventry (67%), Southend-on-Sea (67%), ati Leicester (65%).

Ni oduṃ 2013, noṃbà ifojudiwon awon eniyan Duđu Afrika 38,700 ni won lugbadi aisan HIV ati ipin yi je ida' meji ninu meta (65%, 38,700) ninu gbogbo eda' labo/lako to ngbe pelu HIV (Public Health England 2014). Iye itankale HIV laarin awon Duđu Afrika labo/lako je ipin 56 ninu olugbe 1,000 to je omọ o.dun 15-59 (41 ninu okunrin 1,000 ati 71 ninu obinrin 1,000). Ipin eleyi je ilopo ogbon ni gigaju fun awon okunrin ati obinrin Duđu Afrika ni aṣiwe' si olugbe apapọ ni England. O fere je' bi meji ninu marun (38%) awon okunrin Duđu-Afrika ati okan ninu meta awon obinrin Duđu-Afrika (31%) to ngbe pelu aisan HIV lo wa laimọ pe won ti ko o. Iye ipin kekere' ti awon to lugbadi laisi ayewo

laàrin awon obinrin eḍa' abo/akọ lo lo ṣeṣe lopo nitori eto ayewo inu-oyun ti UK (UK antenatal screening programme) to nṣise. Awon iye lilugbadi laimọ laarin awon eḍa' abo/akọ Duḍu'-Afrika gaju ni ayika London, afojudiwon je 49% (4,400), awon ipin afiwe' ninu London ti afojudiwon nje 13% (500). Awon ilana kanna ni o di riri laarin awon obinrin layika London, nibi ti ipin 41% (6,700) awon obinrin Duḍu'-Afrika to lugbadi aisan HIV ko mo nipa kiko, ati ninu London nibiti ipin 10% (800) ko ti mo.

Awon ifarahan aisan yi ti o ipa aidogba lori awon eniyan Duḍu' Afrika pelu ayewo to pe. Ipin awon agba ti won sayewo won pelu CD4 count <350 cells/mm³ je giga ni pataki laarin awon Duḍu' (66%) awon okunrin ati obinrin (57%), ni afiwe' pelu ipin 61% ati 42%, leṣeṣe, ninu ipin Funfun. Siwaju si, nigbati awon iye ise. Odoḍun aisan HIV ati ikofife ti nwalẹ ni awon aipe ḍun, awon igborisoke ipin iye si wa sibe laarin awon eniyan eya Duḍu' (7.7 ninu 1000).

Ni awon awujo Duḍu' Afrika awon ipela ayewo HIV ni won ti royin. Ipin 46% ati 44% awon okunrin ati obinrin, leṣeṣe, lo'so ni ḍun 2010 pe won ti s se ayewo HIV ni awon ḍun marun seyin. Iwadi awujo kan ti awon olugbe Duḍu'-Afrika ti shakiyesi awon iwa abo ti ara eni si ayewo HIV ni ḍun to koja ipin (39%) ati lilo ni gbogbo igba kondomu ti o le, sibe, je kekere' pupo lati se adinku pipinka HIV laarin awon olugbe wonyi (Bourne *et al*, 2014). Abojuwo HIV ni awon ise STI muna doko. Fun apere, ninu awon ti ko ni ayewo HIV ni akoko ti won lo si kiliniki ni 2011, sugbon ti won ni ayewo nigba ti won pada lo si kiliniki kan na, awon okunrin ati obinrin eḍa' labo/lako fi iye ipin ayewo han nigbati won pada lo to je bii marun ninu 1,000 (7/1,290), to ntokasi pataki fun awon okunrin ati obinrin Duḍu'-Afrika lati gba iye ipin ayewo HIV to ga gan ni awon kiliniki STI. Sibe, kere ju okan ninu marun olugbe Duḍu' Afrika lo lo si kiliniki STI ninu ḍun

màrùn to koja, eyi to nfi idí rẹ mule pataki siṣe daradara ọ̀nà si ayẹwo HIV ninu awọn ètò miiran, pẹlu lilo awọn iṣẹ́ ifi-ara-ẹni-sapere ti orilẹ̀-èdè.

Noṃbà awọn ẹ̀dà labo/lako Dúdú Afrika to lùgbàdì aisan HIV lẹyin ayẹwo ni awọn ile-iṣẹ́ ilera ọ̀jọ̀gbọ̀n ni England ga soke pẹlu 3% lati 43,490 ni 2015 si 44,907 ni 2019 (Public Health England 2020). Itànkafẹ́ ayẹwo HIV gaju laàrin awọn ẹ̀dà labo/lako Dúdú Afrika (73% lori 63%). Laàrin awọn ẹ̀dà labo/lako Dúdú Afrika, ayẹwo bẹni HIV laàrin awọn ọ̀kunrin tẹ̀sìwájú lati ma dinku ni àkòkò kan si 0.3% ṣugbọ̀n duro si 0.5% laàrin awọn obinrin. Ayẹwo yi ṣe amujade àpapọ̀ ayẹwo HIV tuntun 183 laàrin awọn eniyan labo/lako Dúdú Afrika. Awọn ẹ̀dà labo/lako Dúdú Afrika ti wọn bí ní awọn orilẹ̀-èdè to pẹlu itànkafẹ́ ayẹwo si HIV to ga ni àbojúwò bẹni si aisan HIV to ga ju ti awọn ti wọn bi nibo miiran (0.7% lori 0.1%), ati ṣe iṣiro fun ipín (88%, 154/174) awọn iwàdì tuntun laàrin awọn eniyan labo/lako Dúdú Afrika.

Ipín 20% awọn ẹ̀dà labo/lako obinrin Dúdú Afrika ati 9% awọn ẹ̀dà labo/lako ọ̀kunrin Dúdú Afrika ti o nlo si awọn kiliniki ilera ibalopo ni England ni 2019 ni wọn kọ ayẹwo, kere ju fun gbogbo awọn ẹ̀dà labo/lako (25%) ati fun gbogbo ẹ̀dà ọ̀kunrin labo/lako (13%). Awọn anfaani ti a padanu fun ayẹwo jẹ pataki gẹgẹbi, ni afikun pẹlu iye ipín to ga ti kikọ ayẹwo, 15% awọn ẹ̀dà labo/lako obinrin ni wọn ko fi àbojúwò HIV lẹ. Bayi, ju idakan ninu mẹtá awọn ẹ̀dà labo/lako obinrin to nlọ ni wọn ko ṣe ayẹwo fun ni àkànṣe SHS. Ni afiwé pẹlu awọn eniyan to nṣe ayẹwo nipa awọn ile-iṣẹ́ awujọ, awọn ti wọn nṣe àbojúwò nipa ètò apere-ara-ẹni ti orilẹ̀-èdè ni ko ṣeese ki wọn jẹ Dúdú Afrika (7% vs. 11%). Ilera Ilu England gbà nímọ̀ràn pe, bi o ti jẹ pe ọ̀pọ awọn ẹ̀dà labo/lako obinrin to nlọ si awọn kiniliki ilera ibalopo ni wọn kò sàyewò fun, awọn iṣẹ́ igbega ilera gbọ̀dọ ṣetan lati ni ọ̀rọ̀ pọ̀ pẹlu awọn eniyan Dúdú Afrika ti o ṣeese ki wọn ma ti sayewo HIV

ri, nigbati awon ise ilera akoko ati ti atele ni lati ma fi awon ayewo HIV fun ni nigba gbogbo ni ibamu pelu ilana NICE.

Iku nipa aisan HIV/AIDS ni England ati Wales je kekere bayi ati pe awon ipin eya meji pere lo nkolu ni pataki: Awon Dudu Afrika ati ipin Funfun. Ni 2017-19 awon iku 63 ninu awon Dudu Afrika, 21 ninu Dudu Caribbean, ati 175 ninu ipin Funfun lo wa. Iye ipin iku to da lori idiwon-ojo-ori fun awon okunrin Dudu Afrika to je omoo odun mewa soke je 2.4 ninu 100,000 (CI 1.3 to 4.0), ga ju ti ipin Funfun (ASMR 0.2, 0.2 to 0.3). Laarin awon obinrin Dudu Afrika ASMR je 4.0 (2.4 si 6.0) (awon nomba kere pupo lati siro ASMR fun awon obinrin Funfun). Awon ASMRs wonyi fun awon Dudu Afrika ti dinku die lati 2012-14 (2.9 ati 4.8, leseeese).

Pelu awon ilosiwaju ninu ayewo ati itoju awon Dudu Afrika pelu HIV, awon nkan wa to ntesiwaju lati ma daku awon aidogba, pelu itankale awon aisan-miiran, awon nkan ilera opolo, ati awon iriri pelu egan ati iyasoto. Lara awon ohun onasise, awon isoro ti awon eniyan Dudu Afrika ri ni ipele awujo, ni pataki egan, wa lara awon pataki (Chinouya, Hildreth, Goodall, Aspinall, *et al.*, 2014). Won tesiwaju lati ma nipa lori awon ilana ifihan ati lori awon iriri ojoojumole laye (Doyal and Anderson, 2005).

Ni UK, awon omode to ngbe pelu aisan HIV ni won ti ma nje kekere sugbon ipin pataki awon eniyan to lugbadi HIV. Iwadi si HIV to wa ni Orilede UK ninu Oyu ati Lewe (UK-based National Study of HIV in Pregnancy and Childhood) (NSHPC) ni, lati 1989, ngba atupale-nomba lori awon omode to ni afihan pelu kokoro HIV ati awon omode ti awon obinrin to lugbadi HIV bi ni UK. Awon nomba awon oyu ninu awon obinrin ti a royin pelu ayewo HIV ni UK ga si lati 80 ni 1990 si eyi to ju 1400 ni 2010; Pupo lo je laarin awon obinrin ti a bi ni iha-isaleta-Sahara Afrika. Opolopo awon omode ti a so oro won fun NSHPC ni a tun royin fun awon ile-ise metadinlogun ni UK to nkopa

ninu Ajo Aisan omode ati itoju won fun iwadi Aisan AIDS ti Yuroopu (Paediatric European Network for Treatment of AIDS) (PENTA). Ni Oshu Kewa 2002, awon omo 627 lo wa laye ati si atele ni awon iwadi PENTA ati opo ninu awon omo yi lo ngbe ni London ati pe won je awon omo obi lati orisun Duđu Afrika. Pupọ gbígba ayewo HIV ninu oyun ti se idinku awon iye omo ti won nbi pelu aisan HIV, a nse ifojudiwon pe ipin 2% pere awon omo ti awon obi to lugbadi HIV bi ni UK laarin 2005 ati 2011 lo ni aisan HIV. Sibe, iye to gajulo awon isele ti tita atagba obi si omo wa ninu ipin Duđu Afrika ati awon wonyi se isiro fun eyi to ju ipin meta ninu merin (76%) ninu gbogbo awon iru isele be.

Awon aisan kiko lati ibi ibalopo

Okan lara awon pataki ifaseyin ni fifi idi awon isele aisan kiko laarin awon olugbe Duđu Afrika mule ni pe itupale-nomba je eyi ti llera llu England royin fun apapo ipin 'Duđu', nigbati o je mimọ pe awon iye ipin yatọ kaakiri awon ipin Duđu. Awon iye ayewo STI to gajulo (awon eso oju-abe, atosi, abe tita, egbo, ati egbo abe, ori oko ati yiyun lowo ati esese) ni a ri laarin awon eniyan eya Duđu, ati awon isele to papọju lo wa laarin awon eniyan to ngbe ni awon agbegbe aini to ga, ni pataki ni awon agbegbe ilu (Public Health England 2014). Iye ipin giga awon ayewo STI yi laarin awon awujo eya Duđu lo seesese ko je awon abajade awon okunfa asa, oro-aje ati iwa to takoko to nba ara won forigbani.

Awon iwa ewu ati ajakale STI yatọ lopo laarin awon Duđu Afrika ati awon ipin eya Caribbean (Fenton *et al.*, 2005; Low *et al.*, 2001). Sibesibe sise agbedide awon eto afimufinle tuntun pese atupale-nomba to wa nipa ipin eya fun akoran kokoro abe, atosi, kuruna abe awon yiyun fairọsi ati yiyun lowo-lesese. Awon agbejade ni kiakia pese itupale fun awon ipin Duđu to yatọ (Aspinall and Jacobson 2004). Iye onati ti awon ipin

orisirisi ɛe faragba' yato ni pataki, pe'lu awon iye ipin to ga lo'po ti awon akoran aisan ibalopo ninu awon ipin Du'du' Caribbean ati awon ipin Du'du' Miiran.

Etò 2002 Ifimufinle Atòsì tí kò Gboògùn gbìgbà (Gonoco9ccal Resistance to Antimicrobials Surveillance Programme) (GRASP) ɛe afihan pe awon ipin eya Du'du' ati eya kekere'tesiwaju lati ma reru isoro aidogba awon akoran atosì, pe'lu awon Du'du' Caribbean to s'iro fun 32.55% ati 41.2% ti apapò akoran ninu awon obinrin ati okunrin eda'labo/lako, le'ese'e, ati awon eya kekere' 47% ninu gbogbo ayewo. Atupale nomba lati ipilese ifimufinle ProgrESS fihan pe iru ipin bakanna ti ipin eya fun akoran kokoro abe'. Iye ipin ayewo to gajulo ni London ni a ri ninu awon ipin Du'du' Caribbean ati awon ipin Du'du'-Miiran. Laarin mejeji awon okunrin ati obinrin Du'du' iye ipin je eyi to ju olugbe 900/100,000 lo; iye ipin okunrin ninu ipin Du'du'-Miiran ju 1200/100,000 lo ati pe o'de' 1,500 laarin awon obinrin ipin yi.

Fun awon kokoro oju'abe', itupale-nomba lati ProgrESS fun London lekan tun fi awon aidogba iye ayewo han laarin awon orisirisi ipin eya. Awon ipin to gajulo fun mejeji awon okunrin ati obinrin je riri ninu awon ipin Du'du'-Miiran – ti o ju olugbe 300/100,000 lo – ati pe awon iye ipin tun ga ninu ipin Du'du'-Caribbean (bii 150 ati 200/100,000 ninu awon okunrin ati obinrin, le'ese'e). Lekan si, nipa ti *akoran fairõsi yiyun Oju abe' (Genital herpes simplex virus (HSV) infection)*, itupale-nomba ProgrESS fun awon iye ayewo (idojuko akoko) ni London fi awon iye to gajulo han laarin awon ipin eya Du'du': olugbe to ju 300/100,000 laarin awon obinrin Du'du'-Miiran ati 150/100,000 laarin awon obinrin Du'du'-Caribbean; bii 175/100,000 ati 100/100,000, le'ese'e, laarin awon okunrin. Imudarasi atupale-nomba ifimufinle ayewo fun yiyun/egbo oju ara, apa'ati esee (Enhanced surveillance data for syphilis) fihan pe laarin Oshu Keriin 2001 ati Oshu Kesan

2003 o fere je idaji awon ayewo yiyun/egbo oju ara, apa ati ese laarin eda labo/lako ni o je ti awon ipin Dudu'tabi eya Dudu'Oyinbo.

2.6.4 Ikofe

Nigeria ngbiyanju pelu awon isele ikofe to nlo soke ati aito awon ise ayewo kaakiri. Isele ikofe ga soke ni Nigeria lati awon isele 418,000 ni 2017 si 429,000 ni 2018, ati awon to'ku'tun ga soke lati 155,000 si 157,000. TB siro fun ipin to ju 10% lo ninu gbogbo awon to ku ni Nigeria. Itupale nomba yi se pataki nigbati a now awon isele TB nipa orile-ede abinibi ni UK.

Awon ironin isele TB ati awon iye ipin nipa ibi ti a ti bi ni ati ipin eya fun UK ni o di atejade pelu llera llu England. Itupale nomba 2013 fihan pe fun awon olugbe ti a bi ni UK awon Dudu'Afrika ni UK (pelu isele 98) ni iye 31 ninu 100,000, ga ju ti awon Dudu'Caribbean (awon isele 92) pelu iye isele to je 23 ninu 100,000 sugbon o kere jojo ju ipin Dudu'Miiran (isele 26) pelu iye ipin 61 ninu 100,000. Awon eniyan Pakistan nikan lo ni iye to ga ju, to je isele 38 ninu 100,000. Sibe, ti wahala aisan ba di wiwon pelu nomba awon ironin isele, wahala to gajulo ni a ri ninu ipin Funfun (awon isele 1,345), ni atele pelu awon eniyan Pakistan (awon isele 223) ati awon India (awon isele 162).

Sibesibe, awon isele ati iye ipin ni o ti je pe o ma nga gegebi asa ninu awon olugbe ti a ko bi ni UK. Awon eniyan Dudu'Afrika ti a ko bi ni UK ni iye ipin 170 ninu 100,000 (duro lori awon isele 1,020), ga ni pataki ju Dudu'Caribbeans (29 ninu 100,000, isele 63) ati Dudu'Miiran (127 ninu 100,000, isele 34). Awon iye ipin to gajulo ni a ri ninu awon eniyan guasu Asia ti a ko bi ni UK, pelu awon iye ipin 286 ninu 100,000 fun awon eniyan Pakistan ati 220 ninu 100,000 fun awon Indians. Awon orile-ede mejeji wonyi

ni awon eru to gajulo (gegebi a ti tumo nipa awon irinyin isele), pelu 1,765 ninu isele ti awon eniyan India ati 1,117 fun awon eniyan Pakistan.

Itupale nomba orile-ede abinibi fi awon iyato pataki laarin awon orile-ede Afrika han ninu nomba awon isele ati ipin ninu ogorun ti awon isele ati ipin aropo ati pinpin akoko lati igba ti eniyan ti wo UK ati idiwon pinpin itupale-nomba kaakiri (inter-quartile range) (Public Health England 2014, p 14). Ni 2013 Somalia (isele 292) ni 5.4% awon isele ti awon eniyan ti a ko bi ni United Kingdom ati akoko aropo ati pinpin lati igba ti o ti wolu to je odun mesan (4-13). Nigeria ni isele 164, 3.0% ninu gbogbo isele, ati aropo ati pinpin akoko lati igba ti a ti wolu to je odun meje (3-11). Zimbabwe ni isele 105, 1.9% ninu gbogbo isele, ati aropo ati pinpin akoko iwole to je odun mukanla (7-12). Kenya (orile-ede abinibi to ni pelu mejeji awon eniyan Dudu Afrika ati awon eniyan East African Asians) to siro fun isele 84, 1.6% ninu gbogbo isele, ati akoko aropo ati pinpin lati iwole to je odun mejilelogun (8-37). Nipari, Eritrea ni isele 62, 1.1% ninu gbogbo awon isele, ati akoko aropo ati pinpin lati igba iwole to je odun merin (2-7). Awon nomba irinyin isele fun awon eniyan ti a bi ni Zimbabwe ati Somalia ti dinku nitori iyipada ninu awon ilana wiwole si orile-ede ati awon imulo ofin.

Iye awon isele TB ninu awon olugbe ti a ko bini UK lo ti nipa lori awon ona wiwa. Lati 2012 UK se agbejade eto ayewo/abojuwò siwaju iwole fun awon to sikuro lati awon orile-ede ti isele ti ga ati pe eto yi ti ri igbesoke nini iye awon isele to di mimò isiwaju ninu ayewo fun gbogbo orile-ede ni afiwe pelu eto to dojukọ awon ashikuro lati awon orile-ede to ni isele. TB ti ko gboogun-kankan je ideruba fun ilera ilu, awon okunfa ilu ti o le dakun eyi pelu idilowo afokansi si itoju ati kiko TB ti ko gboogun-kankan. Awon ashikuro lati Somalia, Nigeria, Sudan ati Sierra Leone wa lara awon orile-ede abinibi fun awon eniyan to ti ni TB ti ko gboogun. TB ni ipa lori awon omode ati opo isele TB

obinrin ati awon odobinrin ni akosile orile-ede nibiti FGM ti nwaye. Eyi lo nje nigba gbogbo Eastern Africa (405), Western Africa (165), ati Northern Africa (120). Ni ti orile-ede, ipin 27% awon obinrin Nigeria laarin odun 15 si 49 je olufaragba FGM ni 2012. Sibe, itankale iwa yi ti dinku ati ni 2015 ofin ijoba-apapo kan fagile iwa yi. Itankale ti isinsinyi ti FGM ni orile-ede laarin awon obinrin to wani ipò lati bimọ duro si ipin 20% ati ni 19% laarin awon omobinrin ti ojori won ko to odun merinla (Gbadebo et al., 2021).

Awon ajo NHS ni ojuse ofin lati dabobo awon obinrin ati omobinrin lowo FGM. Inan NHS gba awon igbimọ nimoran lori bi won se le gbe igbese lori awon ojuse wonyi (NHS England 2018). Awon afilele mewa to wa loke fun sese agbekale awon ise to munadoko pelu: Ajo kọkan gbodo ni oluwaju FGM kan ti a yan ati osise ti a ko daradara, ati gbogbo awon ile-agbebi ati ibimọ gbodo ni awaju itaju FGM; awon igbimọ gbodo mo awon ohun ti olugbe agbegbe nfe nipa ti FGM; gbogbo awon ise agbebi gbodo seranlowo lati fun awon obinrin to wa pelu FGM ni ise to peye, to ma ba awon aini won pade; awon igbimọ gbodo se atunwo awon ise to wa nisinsinyi eyi to sese ki awon GPs tokasi fun awon ipo to jemo FGM; awon igbimọ gbodo ro awon ise lati seranlowo fun awon obinrin ti ko wad nipo iloyun ati awon omobinrin to nfe iranlowo ati/tabi to jemo FGM won; awon komisona gbodo dabobo awon omobinrin ati obinrin daadaa ati ewu ti FGM; won gbodo pelu fi alaisan ati ohun ara ilu si apere ise ati igbeyewo; awon ise gbodo tele awon alaye ibeere ni ajosese pelu olopa ati itaju ilu ati sese pelu awon alagbayi ilera, se afihan ibojowo to ni lowo ati awon siseti igbelewo.

2.6.6 Awon eto abere-ajesara fun agbalagba

Fun awon eto abere-ajesara fun agbalagba QResearch (2021) royin pe gbiba abere ajesara lo ti ni idinku leralera laarin awon olugbe Duđu Caribbean ati Duđu Afrika (50%) ni afiwe pelu olugbe Funfu (70%) ni kikun atunse itupale-nomba. Siwaju si, fun awon abere ajesara ti o sese jade, bii rotavirus ati shingles (mejeji lati 2013), itupale-nomba fi awon iye abere-ajesara gbiba kekere han laarin awon olugbe eya kekere ni afiwe pelu ti awon olugbe Funfun (10-20% kefe).

Awon atupale-nomba wonyi wa fun awon agbalagba omo odun 65 ati ju be lo (n=2,054,463) fun ajesara otutu alagbara ati otutu aya, ati odun 70 ati ju be lo (n = 1,513,191) fun ajesara ara yiyun to lagbara. Awon aidogba isiro (95% CI) ni a tunse lopolopo (fun ojori, eda, agbegbe, iru ile, BMI, siga mimu, ati awon aisan miiran). Ni afiwe pelu olugbe Funfun (OR=1.00), OR fun ajesara fun otutu to lagbara laarin ipin Duđu Afrika je 0.68 (0.65-0.70) (ti o je, 32% ti o sese ki won ma fun ni abere ajesara ju olugbe Funfun); eyi dara ju ti awon eniyan Duđu Caribbean lo (0.49, 0.47-0.50). Fun ajesara otutu to lagbara, OR fun awon eniyan Duđu Afrika je 0.88 (0.85-0.91), leekansi tun dara ju ti awon eniyan Duđu Caribbean (0.64, 0.62-0.66). Fun ajesara yiyun to lagbara (odun >=70), OR fun awon eniyan Duđu Afrika je 0.71 (0.68-0.74), bakanna si ti awon eniyan Duđu Caribbean (0.72, 0.69-0.75).

2.7 Dídàgbà Da'ada'ara ati Kiku' Da'ada'ara.

Awon koko' ori oro to pelu nini eyi je: ito suga, aisan inu okan ati ejje, jejeje, aile mi daadaa, isiwere, itoju' opin aye, ati itoju' awon alaisan ti ko gboogun. Leekansi, irayin ko po lori olugbe Nigeria, nitorina itupale-nomba' Du'du' Afrika ni a gbe' wa' ni ibi' ti alaye' kiku' ko si.

Didagba Daradara ati Kiku daadaa awon Koko' A'ari:

- niAwon okunfa iku' to wopo ju lo fun olugbe Du'du' Afrika ni England ati Wales ni aisan okan fun awon okunrin ati arun isiwere ati igbagbe to lagbara fun awon obinrin.
- Itankale atogbe kereju lo ninu ipin Du'du' Afrika ni 2.1% fun awon obinrin ati 5% fun awon okunrin.
- Itankale isiwere ninu ipin eya 'Du'du' je' 28% to ga fun awon okunrin ati 18% to ga fun awon obinrin ni afiwe' pelu ipin eya 'Funfun'.
- Awon ipin Du'du' ati eya kekere' ni o see se die fun lati ku' ni ile-iwoosan ati see se die fun lati ma ku ni ile tabi ni ile itoju' eni to' fe' ku'.

2.7.1 Apapò erù ti iku'

ONS ti se agbejade itupale-nomba' lori iye iku' ati awon iye iku to duro lori idiwon-oro' ori (age-standardised mortality rates (ASMR) ninu 1000,000 fun awon marun okunfa si iku' to wopo ju fun ipin eya' Du'du' Afrika nipa eda' labo/lako, ojo' ori' (awon to je' odu' mewa tabi ju be lo), awon iku to wa lakosile' ni England ati Wales laarin 2017-19. Laarin awon okunrin awon okunfa iku to wopo ju je, ni titi ni ipo: awon arun okan to lagbara (ASMR 103.2, 95% CI 88.2-118.2); aisan isiwere ati igbagbe to lagbara (ASMR 72.0, 57.8-86.1); jejeje/wiwu to buru labe' (malignant neoplasm of the prostate) (ASMR 60.6, 48.5-72.7), awon aisan opolo/okan (cerebrovascular diseases) (ASMR 58.7, 47.9-69.6); otutu to lagbara ati otutu aya to lagbara (influenza and pneumonia) (ASMR 31.1, 22.8-41.1). Laarin awon obinrin awon aisan okunfa marun to wopo si iku je: aisan

iṣiwere ati iḡbàḡbe to lagbara (ASMR 59.8, 47.6-72.0); awọn àrùn ọkan to lagbara (ASMR 34.5, 27.1-42.0); awọn aṣan ọpọlọ/ọkan (ASMR 34.4, 26.9-41.8); jejeṛe/wiwu to buru ti ọyàn (ASMR 29.3, 23.6-34.9); ati otutu to lagbara ati otutu àyà to lagbara (ASMR 25.8, 18.6-34.5). Laàrin awọn ọmọ ọduń 65 ati ju bẹ lọ, awọn ayewo aṣan màrùn to wa loke jẹ bakanna. Laàrin awọn obinrin awọn àbojuwò męta loke jẹ bakanna ṣugbón o ni àtẹlẹ́ ti otutu to lagbara ati otutu àyà to lagbara ati àtòḡbẹ.

Ni ọduń męta to tẹle ara wón 2012-14 awọn àrùn jejeṛe (cancers) ati aṣan ẹjẹ (to jẹ mọ okàn) jẹ ipín 60.6% ninu awọn iku ọkunrin ati 53.3% ninu awọn iku obinrin ninu àṣopọ iwàdi olugbe ti ONS (ONS 2021). Ikopa wón si àpapọ iku yatọ nipa ipín ẹyà, bẹṛe lati 64.7% ti awọn iku ọkunrin ninu ipín ẹyà Duđu Caribbean si ipín 55.0% ninu ipín ẹyà Àdálú, ati 65.4% awọn iku obinrin ninu ipín ẹyà Duđu Afrika si 53.1% ninu ipín ẹyà Funfun.

2.7.2 Àrùn àtòḡbẹ

Ni ti Iwàdi Ilera fun England ti 2004, itànkalẹ àbojuwò-dọkita si aṣan àtòḡbẹ (type 1 ati 2) wa laàrin eyi to kerejulọ ninu ipín Duđu Afrika. Iye ipín ninu awọn ọkunrin jẹ 5.0%, awọn eniyan China nikan (3.8%) ati Irish (3.6%) lo tun ni awọn iye ipín to kére. Laàrin awọn obinrin, iye ipín jẹ 2.1%, eyi to kerejulọ ninu gbogbo ipín. Type 2 àtòḡbẹ ṣiro fun ọpọlọpọ iṣẹlẹ. Awọn ọkunrin Duđu Afrika, Duđu Caribbean, Indian, Pakistani ati Bangladeshi ni itànkalẹ to gaju si type 2 àtòḡbẹ ọmọ ọduń 35-54 ati (ayafi awọn ọkunrin Duđu Afrika) ọmọ ọduń 55+ ju ti olugbe àpapọ lọ. Laàrin awọn obinrin, type 2 itọ ṣuga wọpọ laàrin awọn olukopa lati awọn ipín India, Pakistan ati Bangladesh (ọmọ ọduń 35+) ati awọn obinrin Duđu Caribbean (ọmọ ọduń 55+).

Itupalẹ-nọmbà ONS lori iku' (Oṣu Kejo 2021) peṣe iròyìn lori iye ipín iku ni idiwòn-ojò-ori nipa okunfa to gajulo si iku fun 2017-19. Laàrin awon okunrin omọ oduń 65 ati awon ogbo' 'Duđu' Afrika' ni ikefa iku to kerejulo nipa atogbe ninu awon ipín ẹyà meṣan (ASMR 94.8, 64.0-133.9), ninu 214.3 (awon Indian) si 54.0 (Funfun). Laàrin awon obinrin Duđu' Afrika ASMR je 84.1 (58.1-116.9), ninu 121.8 (Bangladeshi) si 39.0 (Funfun). Awon aisan-orisirisi to jemo-Atogbe ninu awon ipín Duđu' lo ri bakanna si tabi kere ju ti awon ipín funfun, ayafi fun awon iye to ga ti arun kindinrin ipẹle ipari. Iku to po rekoja' ti o ni nkan se pelu atogbe kere ninu awon ipín Duđu' ju ninu olugbe Funfun lo.

Iwadi aipe kan (Mathur *et al*, 2020) ri erikere' ti awon aidogba ninu abojuto atogbe laarin awon alaisan Duđu' ni ibere iwadi, ti o ntokasi asa to gbooro ti idinku awon aidogba ninu itoju atogbe. Lilo iwadi egbe' ti awon eniyan 179,886 pelu isele type 2 atogbe laarin oduń 2004 ati 2017 ni Etò Iwadi Itoju Datalink UK (UK Clinical Practice Research Datalink), awon akosile okunfa ewu dara ju tabi se deede si awon ipín funfun fun 8/10 awon okunfa ewu fun awon ipín Duđu' ($p < 0.002$) ati ejẹ rifu, BMI, ora, eGFR, ati pe awon ipẹle ewu CVD dara ju ninu awon ipín ayafi funfun. Awon atupale Nazroo *et al.*'s (2009) ti itupalẹ-nọmbà HSE tun ri erikere' ti pataki awon iyato ẹyà ninu awon abajade itoju fun atogbe ni itoju akokoro' ati awon eto ise ilera awujo.

2.7.3 Arun inu Okan ati Ejẹ

Arun okan (Cardiovascular disease (CVD)) je apapọ ọrọ fun awon aisan ti o nipa lori eto isan ejẹ, ti o je, okan, awon isan ara, awon opa ejẹ. Awon pataki orisi CVD ni arun okan ati irolowo-rolese. O je asiwaju okunfa iku ninu awon ipín ẹyà kekere' ati pataki olukopa si awon aidogba ni ireti iye igbe' aye.

Ni ti ipo eyikeyi CVD, ni 2004 awon obinrin lati apapọ olugbe ni itankale to gajulo (13.0%) ati awon obinrin China ni eyi to kerejulo (5.3%), awon obinrin Duđu Afrika ko jinna leyin (5.5%). Awon okunrin Irish ni itankale to gajulo ti eyikeyi CVD (14.5%) nigbati awon okunrin Duđu Afrika (2.3%) ni eyi to kerejulo. Nipa ti awon okan to lagbara (ischaemic heart disease) (aisan aya riro abi arun okan), laarin awon okunrin omọ oduń 55 ati ju be lo, awon okunrin Pakistan ni itankale to gajulo (35.1%) ati awon Chinese (7.2%) ati awon okunrin Duđu Afrika (5.2%) ni eyi korejulo. Fun awon obinrin omọ oduń 55 ati ju be lo, titankale gajulo ninu ipin Indian (14.7%) ati kerejulo ninu awon ipin Duđu Caribbean (6.3%) ati Irish (6.6%) (awon nomba ti kereju lati so iye ipin fun awon obinrin Duđu Afrika).

Itankale aisan aya/okan riro (angina) ni 2004 lo kerejulo ninu awon Duđu Afrika (0.7% and 0.5%, leseeşe, laarin awon okunrin ati obinrin) ati awonolusoro Chinese ati gajulo ninu awon okunrin Pakistan (6.9%) ati awon okunrin ati obinrin India (4.9% and 3.2%, leseeşe). Awon eniyan lati awon ipin aya kekere royin awon iye kereju ni afiwe pelu olugbe lapapọ si okan kikun, aidara imi aya (ayafi fun awon obinrin Irish) ati wahala okan 'miiran' (ayafi fun awon obinrin Duđu Caribbean). Itankale aisan rolowo/roleşe gajulo laarin awon to soro to je omọ oduń 55 ati ju be lo. Ni ipin oduń yi awon okunrin Duđu Caribbean ni itankale to gajulo (11.5%) gegebi ti awon obinrin Bangladesh (11.9%) ati Pakistan (10.1%). Eyi se afiwe pelu 1.5% pere ti awon obinrin Duđu Afrika (awon nomba kekere pupo lati royin iye ti okunrin).

Awon ipin Duđu ni UK lapapọ ni pataki ewu kekere aisan okan ni afiwe pelu awon ipin Guşu Asia ati opo olugbe, biotilejepe eri die wa pe won ni itankale giga ti eje riru (wo ori iwe kefa) ati sişanraju. Awon ipele ora inueje laarin awon eniyan Afrika Caribbean

ṣe àfiwe'pelu awon to wa lati orile-ede alawo funfun (European origins) le pa won mo' kuro ni aisan okan.

Awon ipin Dudu'ni awon iye kekereju ohun ti a nreti lo si onà atunṣe-aiṣan ati lilo itoju' aiṣan okan.

Awon aisan opolo-okan pelu rolowo/roleṣe, fifun iṣan-eje (carotid stenosis), fifun Egungun-eyin ati fifun iṣan inu opolo (vertebral stenosis and intracranial stenosis), iwusode opa-eje (aneurysms), ati awon aiṣe deede iṣan (vascular malformations). Awon iye ipin iku to duro lori iwon-ojo-ori ninu 100,000 lati awon aisan opolo-okan laarin awon olugbe omọ oduin 65 ati soke, 2017-19, je 230.5 (CI 183.8-284.7) ninu awon okunrin Dudu' Afrika, kereju ni pataki ju ti awon okunrin Funfun (ASMR 260.8, CI 258.0-263.7). Fun awon obinrin Dudu' Afrika ASMR je 137.4 (95% CI 105.8-175.0), kereju ni pataki ju ti ipin Funfun (247.2, 95% CI 245.0-249.5). O je ohun akiyesi pe awon itupale-nomba wonyi yatọ lati awon to wa fun awon asikuro, awari' Wild *et al.*, 2007, ni pato' gbe iku' ga soke fun aisan okan fun awon okunrin ti a bi ni Iwo Orun Africa (SMR 234 (197-278)) ati tun di gbigbe soke ni pataki fun awon obinrin (SMR 131 (102-166)).

Fun awon aisan okan to lagbara (ti a tun npe ni arun isan-okan), ASMR fun awon okunrin Dudu' Afrika je 428.6 (CI 360.6-496.6), kereju ni pataki ju ti awon okunrin Funfun lo (607.7, CI 603.4-612.0). Fun awon obinrin Dudu' Afrika ASMR je 141.3 (CI 109.8-178.8), kereju ni pataki ju ti awon obinrin Funfun (290.7, CI 288.2-293.2). Itupale-nomba ti Wild *et al.*, 2007, wa ni deede die pelu ti awon fun 2017-19: Aisan okan to lagbara (Ischaemic heart disease SMRs) je kekere' die fun ipin orile-ede abinibi' Iwo orun Afrika: 61 (51-73) fun awon okunrin ati 81 (62-103) fun awon obinrin.

2.7.4 Àwọn Jejere

Laàrin awon obinrin Shirley *et al.* (2014) se afiwe ise. Ie jejere oyàn, (breast), ile-eyin omò (ovarian), abe (cervical) ati aisan jejere ile omò (endometrial) ni ààrin awon enyan Oyinbo Indian, Pakistanis, Bangladeshis, Duđu Afrika, Duđu Caribbean, Chinese, ati awon Funfun laàrin 2001 ati 2007. Won se isiro awon iye isele lati awon akosile jejere 357,476 nipa lilo awon ilaji-oduñ ifojudiwon olugbe lati 2001 si 2007, eya di gbìgbà nipase onà asopo si apoti-isura Awon Itupale-nomba Isele ni Ile-iwoşan (Hospital Episodes Statistics database). Awon iye ipin isele ni a se isiro, se afiwe awon ipin eya kekere mefa si ti awon Funfun lati atunse fun ojo ori ati owo oya. Eri awon iyato ni a ri nipa ipin eya fun awon jejere mererin. Fun jejere oyàn iye ipin to duro lori ojo ori (ASR)/100,000 enyan-oduñ fun awon Duđu Afrika je 62.8 ati ipiniye isele (IRR) 0.89 (0.81 si 0.96) (fun gbogbo ojo ori). Fun jejere ile-eyin (ovary cancer), ASR je 8.9, pelu IRR 0.74 (0.59 to 0.94). ASR fun jejere abe (cervical cancer) je 10.1 ati akosile IRR 0.82 (0.66 to 1.01). Fun aisan jejere ile omò (endometrial) ASR je 6.2 ati IRR 1.15 (0.92 to 1.45). Bayi, ni afiwe pelu olugbe Funfun, awon enyan Duđu Afrika ni iye ipin jejere oyàn, ile-eyin omò ati abe to kereju şugbon ipin gigaju si aisan jejere ile omò (Endometrial) (şugbon ni pataki ko fi be ri be).

Laàrin awon jejere okunrin, awon iwadi si jejere abe ile ito (prostate cancer) ti UK awon ipin isele laàrin awon ipin eya fihan ni deede pe awon wonyi ga ju ni ipin Duđu Afrika ni afiwe pelu ipin Funfun şugbon kere ju ninu ipin Guşu Asia. Diş ninu awon ifojudiwon wonyi ni a se idiwon pelu aidañiloju nitori awon nomba isele kekere tabi ni ifaşeyin nipase nomba ipin giga awon isele ti a ko mo eya to je (37-41%). Sibesibe, eri to gbamuşe (Ben-Shlomo *et al.*, 2008) tokasi pe awon iye ipin to duro-lori-ojo ori ninu

100,000 jẹ 56.4 (95% igbẹkẹle aye arin (confidence interval) [CI], 53.3 to 59.5) fun ipin Funfun ati 139.3 (95% CI, 110 to 168) fun ipin Duđu Afrika, iyato ilopo-2.5.

Ni ti awon jejeje miiran, awon okunrin Duđu Afrika ni iye ipin isele fun jejeje edoforo (lung cancer) bii ilaji/abọ ti awon okunrin Funfun (IRR 0.4), duro lori Thames Cancer Registry data fun 1998-2003. Ni afiwe pelu awon obinrin Funfun, awon obinrin lati awon ipin eya miiran ti a sewadi ni iye ipin isele jejeje edoforo to kere pupo (IRR 0.3 ninu isele awon obinrin Duđu Afrika).

Awon abajade okè wonyi lo se deede ni gbooro pelu itupale-nomba iku. Wild, Fischbacher *et al* (2006) se irinyin iku lati gbogbo aisan jejeje ati jejeje edoforo, ifun nla (colorectal), oyan ati ti abe ile ito (prostate) nipa awon orile-ede abinibi ni England ati Wales fun akoko 2001-2003. Olugbe iha isale asale Sahara ni a ri se deede ni ipin orile-ede abinibi lwo orun Afrika nitori ipin to tobi awon eniyan ti a bi ni Ila orun Afrika ti o ngbe ni England ati Wales je eya Guşu Asian. Fun gbogbo apapọ jejejeiku jejeje ga ju fun awon okunrin ti a bi ni lwo orun Afrika (SMR 115) sugbon ko fi be ri be ni pataki ninu isele ti obinrin (SMR 109). Iku jejeje edoforo kere ninu awon okunrin lwo orun Afrika (SMR 68, 95% CI 50 si 89) ati awon obinrin (40, 23 to 65). Iku jejeje oyan ga laarin awon obinrin ti a bi lwo orun Afrika (SMR 132, 95% CI 105 si 163). Awon oluwadi so pe giga iku jejeje oyan laarin awon obinrin ti a bi ni lwo orun Afrika je ohun ti a ko ro ati pe iwadi Faranse (French study) to satunse okunfa ayika ko ri apaju pataki iku jejeje oyan laarin awon asikuro lati iha isale asale Sahara Afrika ni afiwe si awon eniyan Faranse onile (Bouchardy *et al*, 1995). Iku lati jejeje abe ile ito je bii ilopo meji tabi meta ga ju fun awon okunrin ti a bi ni lwo orun Afrika (SMR 271, 95% CI 207 si 349) (ati awon West Indies). SMR fun jejeje ifun nla laarin awon ti a bi in lwo orun

Afrika ko fi bẹ ni pataki iyatọ si ti ipiń orile-ede lařpapọ fun awon okunrin (82, 53 si 120) ati awon obinrin (125, 80 si 186).

Ařopọ ONS si eto Ikańiyàn 2011 ati atupale-ńombà akosile iku ti peře atupale-ńombà lori iku nipa okunfa re nipaře ipiń eyà siwaju ajakale arun (COVID19) ati akoko re. Ifosiweře ti a nroyin re nihin da lori awon iku ni awon oduń meřa 2017 si 2019 ati pe o wa fun awon eniyan omọ oduń 65 tabi ju be lo nikan (ONS 2021: mu jade lati tabili pataki ařoye'ONS (ONS's pivot table). Tabili 2 ati 3 fi atupale-ńombà fun awon marun jeřere koko oloyun (malignant neoplasms) nipa eda' fun awon Duđu Afrika ati ipiń Funfun. Awon wonyi je bakanna fun jeřere koko oloyun bi Wild, Fischbacher *et al* (2006) ře royin, pelu afikun edo ati orooro sinu edo (intrahepatic bile ducts).

Tabili 2: Awon jeřere koko oloyun: awon ipiń iku to duro ojoro-ori (ASMRs) ninu 100,000, nipa eda' (obinrin) ati ojoro-ori (65 ati ju be lo), 2017-19

<i>Eya'</i>	<i>(Colon), (sigmoid), abodi (rectum), ati iho idí (anus)</i>	<i>Eđo ati orooro inu edo</i>	<i>Ona' ategun, (brochus) ati edofo</i>	<i>Oyan</i>	<i>Jeřere koko oloyun Lakotan</i>
<i>Duđu Afrika</i>	36.0	57.7	36.1	73.8	1933.9
<i>Funfun</i>	91.3	26.4	191.9	112.8	3673.1

Oriřun: ONS. Kiku lati awon ařiwaju okunfa si iku nipa ipiń eya' (Mortality from leading causes of death by ethnic group) (2021). Kiku lati awon ařiwaju okunfa si iku nipa ipiń eya', England ati Wales: 2012 si 2019]

Tabili 3: jejeṛe koko oloyun (Malignant neoplasms) : Awon iye kiku' to duro-ojo-ori: (ASMRs) ninu 100,000, nipaṣe eda' (Male) ati ojo-ori (65 ati ju be lo), 2017-19

<i>Eya</i>	<i>(Colon), (sigmoid), abo idí (rectum), ati iho idí (anus)</i>	<i>Edo ati orooro inu edo</i>	<i>Ona ategun, (brochus) ati edofo, (bronchus) ati edofo</i>	<i>Jejeṛe labé ile ito</i>	<i>Jejeṛe koko oloyun Lakotan</i>
<i>Dudu Afrika</i>	92.6	53.1	110.6	267.6	3100.7
<i>Funfun</i>	139.3	48.1	272.8	229.5	4778.3

Oriṣun: ONS. Kiku lati awon aṣiwaju okunfa si iku nipa ipin eya

Itupale-ṣoṣo to ṣeṣe jade yi fihan pe This most recent data shows that ASMR fun gbogbo jejeṛe koko' oloyun kere ni pataki ninu awon okunrin Dudu Afrika ati awon obinrin ju ti awon ipin Funfun lo. O tun fi idire mule pe, ni aṣiwe'pelu ipin Funfun, awon okunrin ati obinrin Dudu Afrika ni awon iye ipin kekere' jejeṛe edofo: awon iyato ninu kiku' jemo ni kedere si awon iyato itankale siga mimu ti ipin eya: wo ori iwe'kefa), giga ASMRs fun jejeṛe koko oloyun ti abe ile ito (ṣugbon ko saba ri be ni pataki) laarin awon okunrin Dudu Afrika, ati kere ni pataki ASMRs fun koko oloyun ti oyan laarin awon obinrin Dudu Afrika.

2.7.5 Àrùn to'ndí àtimí l'owó nígba gbogbo

Gilkes *et al.* (2016) ṣe ayewo itankalẹ ati idibajẹ ti COPD ninu awon ipin eya, isakoso fun siga mimu (okunfa ewu fun COPD), lilo iwadi lori-apakan ateyinwa (retrospective cross-sectional study) to ni ninu deede gbiba atupale-nomba itoju akokoro ni London. Laarin awon alaisan 358,614 ni 47 awon itoju gbogbo, 47.6% je Funfun, 20% Duđu, ati 5% Asian. Itankalẹ COPD je 1.01% lapapọ, 1.55% ninu egbe funfun, 0.58% ninu Duđu, ati 0.78% ninu Asian. COPD seeşe diẹ lati ma wa ninu ipin Duđu (atunşe awon aidogba ipin [OR], 0.44; 95% igbekele aye arin [CI] 0.39–0.51) ati awon eniyan Asia (0.82; CI, 0.68–0.98) ju egbe Funfun lo. Awon awari tun je riroyin nipa ipin-ipin eya: atunşe OR fun ayewo COPD ninu awon Duđu Afrika je 0.32 (0.25-0.41), laarin awon Duđu Caribbean (0.45, 0.38-0.52) ati Duđu Miiran (0.26, 0.18-0.39).

Ni bayi, awon eniyan ni London lo je pe won w ani idaji lati seeşe fun gegebi awon Funfun lati ni COPD leyin atunşe fun awon iye siga mimu ninu ipin Duđu, awon alaisan Duđu seeşe diẹ lati ma je awon to nmu siga nisinsinyi (OR, 0.56; CI, 0.44–0.71) ati seeşe diẹ fun lati ma je awon-amusiga-titi-aye (OR, 4.9; CI, 3.4–7.1) (itupale-nomba siga mimu wa deede pelu ti eyi lori amusiga agbalagba ni ori iwe kefa). Itoju awon alaisan pelu buburu arunkanna je bakanna laifi ipileşe eya se, ayafi pe awon asise-pe ota musikariniki (long-acting muscarinic antagonists) ni won pase a ti lo kekere fun ninu awon alaisan COPD to je Duđu (OR, 0.53, CI, 0.42–0.68). Eya Duđu je alasotele işe edofofo ti ko dara (% sotele FEV1 : B olusodipupo, -7.6; P,0.0001), ipa kan ti a ko ri nigbati awon iye asotele eya-pato FEV1 je lilo.

Bhopal *et al.*, 2015, lo iwadi ifojusona, elegbe (SHELS) ti o so awon akosile igba si ile iwosan/iku lori awon aidara mimini ni Scotland po mo awon eniyan 4.65 milionu ni eto Ikanian 2001 Census (pese ipin eya) lati se iwadi arun to'ndi atimi lowo nigba gbogbo

(chronic obstructive pulmonary disease) (COPD) lati Oṣu Kẹrín 2001 si 2010 (wọn da Caribbean, Afrika ati Duúdu' Scottish tabi Duúdu' Miiran Other Black pọ wọn si pe wọn ni 'Orisun Afrika'). Awọn iye atunṣe-ojọ-ori ninu eniyan 100,000 awọn ọdun ati awọn ewu to so mọ fun iṣeṣe akọkọ COPD tabi gbigbà pada ati iku lẹyin wíwà ni ile-iwosan fun olugbe ọdun ≥ 40 ni a ṣiro. Ojọ-ori, Atọka si Oṣo Aidogba ti Scottish (Scottish Index of Multiple Deprivation) (SIMD), ati atunṣe orilẹ-èdè abinibi' RR ati 95% CI fun awọn ọkunrin lati ipile Afrika jẹ 85.5 (58.6, 124.6) ati fun awọn obinrin lati ipile Afrika 100.3 (66.6, 150.9), bakanna pẹlu si itọkasí Funfun Scottish (=100.0). Ni bay, ko si iyato pataki ninu awọn ewu to jẹ mọ fun iṣeṣe akọkọ COPD tabi iku ni aṣiwe' pẹlu olugbe Funfun Scottish.

2.7.6 Àrùn Aromọlegun

Ni ti awọn ewu fun aisan abimọni èrọjà èjẹ pupa (Haemoglobinopathies) ki o to di igbà abojuwò, àyè pé awọn tokotaya jẹ eni to ni àrùn ati to nfẹ ayewo ewu lo gajulo nigbati ebi (ẹya) awọn ipile tokotaya (iya ati baba omọ) mejeji jẹ Duúdu' Afrika (1 ninu 14) ati pe awọn si ga sibẹ (awọn ewu to ga ju 1 ninu 100) nigbati obí kan jẹ Duúdu' Afrika (Aspinall 2013; Aspinall *et al*, 2003). Sibesibẹ, ẹya miiran, pẹlu awọn ipin adalu, wọn tun wa ninu ewu. Nigbati abojuwò ebí gbigbà agbaýe' nṣele ni Britain ni awọn agbegbe ti itankale ti ga, Ibere Ebi' ti Ipile (Family Origin Question) (FOQ) di lilo gegebi irin iṣe- ipinnu ni pataki julọ lati mọ awọn tokotaya to wa ni ipo ewu giga ni awọn agbegbe 'ibi itankale kekere' (itankale omọ inu oyun ti awọn iṣeṣe 1.5 ninu 10,000 awọn oyun tabi kere, nibiti a ti ri abojuwò agbaýe' gegebi anadanu) ninu ayewo igbebi fun awọn orisirisi amu-ara-dagba ninu ṣeili èjẹ pupa (haemoglobin). Idi' ti atètè (ki o to di oṣu mewa oyun) ṣe ètò abojuwò oloyun ati igbani-ni-moran ki wọn to loyun ni lati jẹ ki awọn obinrin/tokotaya yan eyi to dara ati ipinnu fun oyun wọn ati lati peṣe itokasí to ṣe deede

ati itoju' fun ayewo to saaju oyun pelu itesiwaju oyun tabi yiyo oyun nipa awon ipinnu/iyàn wonyi.

2.7.7 Isinwin/Isiwere

Awon iwadi si isele iròyin isinwin lori ipin 'Duđu', ti o je orisirisi nipa ti kiku, awon Duđu Afrika ni nipataki awon ipin to kereju ti awon Duđu Caribbean. Fun apere, My Pham *et al.* (2018) se afiwe' isele ayewo isinwin ninu awon ipin eya funfun, Duđu, ati Asian ati se ifjudiwon ipin ti awon eniyan funfun ati Duđu ni UK to nni isiwere ni 2015 ti o ni ayewo fun igba akokoro ninu iwadi ti gbogbo UK. Ni afiwe' pelu awon obinrin Funfun, isele ayewo isinwin kereju 18% laarin awon obinrin Asia (atunse isiro ipin isele (IRR) 0.82, 95% CI 0.72–0.95) ati 25% gaju laarin awon obinrin Duđu (IRR 1.25, 95% CI 1.07–1.46). Fun awon okunrin, isele ayewo isinwin je 28% gajulo ninu ipin eya Duđu (IRR 1.28, 95% CI 1.08–1.50) ati 12% kere ju ninu ipin eya Asia (IRR 0.88, 95% CI 0.76–1.01) ni afiwe' si ipin eya funfun.

Atupale-nomba ONS (Osu Kejo 2021) pese iròyin lori awon iye iku to da lori idiwon-oro-ori nipa asiwaju okunfa si iku fun England ati Wales fun 2017-19. Laarin awon okunrin omoo oduń 65 ati ju be lo, iye iku to da lori iwon-oro-ori (ASMR) ninu 100,000 fun awon eniyan Duđu Afrika fun aisan isiwere ati igbagbe to lagbara gegebi asiwaju okunfa iku je 327.4 (262.6 to 392.2). Ninu awon ipin eya mewa, meji pere lo ni awon ipin to kereju, ipò to je 558.0 (awon Duđu Caribbean) si 303.1 (Pakistanis). Fun awon obinrin Duđu Afrika, ASMR je 271.5 (215.5 to 327.6). Eyi lo kerejulò ninu awon ipin eya na, awon obinrin Funfun ni awon iye to gajulo (647.2).

Iwe ponbele ti Truswell's (2013) lori itoju' isiwere fun awon awujo Duđu ati eya kekere' ri pe isinwin je ohun aigboye' ati abuku to ga ni awon awujo Duđu ati eya kekere' ni UK.

Nigbati awon ajo die ti ni eto iwa to dara ninu ise sise pelu awon awujo wonyi, aye si wa fun igbesoke igbekale die lati pin awon ekoiwa didara, pelu isipaya onà to bojumu si eto isiwere to bere lati gbigbesoke mimo, awon onà si ayewo, ati pari si itoju opin-aye to bojumu. Onkowe se atotonu ohun oro-aje fun awon amudara inawo ninu gbigbe aye daradara pelu aisàn isinwin fun awon eniyan ni awon awujo wonyi, pelu idojuko gbigbesoke imo ati awon imudara ninu iranlowo to duro lori awujo.

2.7.8 Opin aye gbigbe ati itoju imara de eniyan

Eri daba pe awon egbe BME le ni ohun aini itoju opin aye to po ju awon eniyan lati awon ipile funfun ati ri iriri awon idena si gbigba itoju didara ati to wa fun ara eni (Care Quality Commission 2016; Calanzani *et al.*, 2013). Itupale-nomba lati Iwadi Orile-ede ti awon to Nsofo (National Survey of Bereaved People (VOICES)), to bere nipa itoju igbe aye ni arin osu meta to koja ni England, fihan pe lati awon ipile Dudu ati eya kekere, ni afiwe pelu awon eniyan funfun, won le je pupo tabi seesa lati gba iranlowo ni ile, o le ma seesa fun won lati fun itoju gbogbo ni ipo to pegede tabi gbayi, ni pataki laarin awon to ti lo akoko ni ile itoju tabi ile itoju eni to ti fe ku, seesa ni pupo lati ku ni ile-iwosan ju ni ile itoju lo, sugbon ko seesa pupo lati ku ni ile-iwosan ju ile lo (Dixon, King *et al.*, 2016).

Awon die awari bakanna ni Koffman *et al.* (2014) royin. Lilo atupale-nomba kiku fun awon iku jeje to je 93,375 ti awon omoo odu ≥ 65 ni London lati 2001–2010, Koffman *et al.* (2014) ri pe awon ipin Dudu ati eya kekere fni o seesa ni pupo fun lati ku ni ile-iwosan ati si seesa die lati ku si ile tabi ile itoju eni to ti fe ku. Latele atunse awon iku ni ile-iwosan seesa ko wa pupo fun awon ti won bi ni Asia (Ipin isiro (PR 1.12[95%CI1.08–1.15]p<0.001) ati Afrika (PR 1.11[95%CI1.07–1.16]p<0.001). Awon iku ile-itaju eni ti o ti fe ku ni ko seesa ni pupo fun awon ti a bi ni Asia (PR 0.73 [0.68–

0.80] $p < 0.001$), Afrika (PR 0.83[95%CI 0.74–0.93] $p < 0.001$), ati awon ẹkun agbegbe 'miiran' (PR 0.90[95% 0.82–0.98] $p < 0.001$). Awon iku ninu ile ni ko seeşe ni pupo fun awon ti a bi ni Caribbean (PR 0.91[95%CI 0.85–0.98] $p < 0.001$). A ko mo boya awon iyato wonyi wa lati awon ayanfe to duro-lori-alaisan tabi awon okunfa agbegbe tabi to duro-lori-işe.

Ayewo litireso lori itoju awon ise itoju eni ti o ti fe ku ri pe gbigba kekekere itoju yi ati awon ise ni o wopo lati ma royin laarin awon ipin eya kekere. Awon Pupo Alaye Okunfa pelu: aini awon itokasi, aini imo nipa awon ise, awon asa esin ati awon iyi ebi ninu ija pelu ero nipa itoju itura/ile iwosan. Awon okunfa miiran pelu awon idena ipile bii ekun ibugbe ti alaisan ni ile iwosan, iyasoto ilu ati awon iriri itoju aidara seyin (Calanzani *et al.*, 2013).

Awon awafi igbeyewo Igbimọ Itoju Didara (Care Quality Commission's review (CQC 2016)) ti aidogba ninu itoju opin aye fun awon ipin Dudu ati eya kekere se amujade awon wahala die, pelu aini imo, oye ati alaye nipa awon ise opin aye, aini ifura ti esin ati asa, awon idena ede, ati ibaraenisoro ti ko dara. Aini imo ati ifura nipa awon ise itoju opin aye ati iranlowo le je idena kan lati gba itoju to dara to siwa fun ara eni. Lara awon apere iwa to dara, Ajo Işe Ilana Iwosan ti Greater Manchester, Lancashire ati South Cumbria Strategic Clinical Network ti se fiimu kan lati sagbesoke imo si awon ohun fifẹ itoju opin aye ti awon awujo BME. Ede (to pelu awon molebi to di lilo gegebi awon olutumọ) ati aini ifurasi as ani won mujade gegebi isoro si itoju opin aye to dara. Awon aini esin ati asa ni ki je pipeşe nigba gbogbo (fun apere, aini fun oşise Musulumi kan ni ise alufaa). Awon apere iwa to dara die wa, fun apere, awon ise itoju ati ilera to je ko seeşe fun yiyonda oku lasiko ati iwe ijerisi iku ki awon ebi ba lee se awon eto isinku ni kiakia.

2.8 Pípa àwọn Aláfo de.

Pípa awọn Alafo de awọn Koko'Awari:

- Ireti opin aye fun awọn obinrin Duđu' Afrika jẹ ọduń 88.9, eyi to gajulo laàrin awọn ipín ẹyà mewa. Fun awọn ọkunrin Duđu' Afrika, ireti opin aye jẹ ọduń 83.8.

Awọn koko ori ọrọ ti o pẹlu ni ipín/or iyi ni ireti opin aye, opin aye ominira-lowo-aipè-ara, ati ilera opin aye.

Akọkọ idanwo itupalẹ-işiro fun ireti opin aye ni ọjọ ibí nipa ipín ẹyà fun England ati Wales ni Office for National Statistics in July 2021 (ONS 2021) gbe jade. Eleyi jẹ şeese nipa asopo eto Ikaniyan 2011 ati itupalẹ-nomba iye akosile iku lati pese awọn ifojudiwon ti orile-ede si ireti opin aye ati kiku nipa okunfa iku nipa ipín ẹyà siwaju ajakale arun (COVID19) 2011-2014.

Ni akoko yi mejeji awọn ọkunrin ati obinrin ninu awọn ipín Funfun ati Adalu'eya ni ireti opin aye to kere ni ọjọ ibí ju gbogbo awọn ipín ẹyà yooku lo, nigbati ipín Duđu' Afrika ni işiro giga pataki ireti opin aye ju awọn ipín pupo lo. Ireti opin aye fun awọn obinrin Duđu' Afrika jẹ ọduń 88.9, eyi to gajulo laàrin awọn ẹyà mewa, ati gunju ipín Funfun lo (ọduń 83.1), alafo ipín ẹyà ọduń 5.8. Fun awọn ọkunrin Duđu' Afrika, ireti opin aye jẹ ọduń 83.8 (iketa to gunjulo leyin Asian Miiran, ọduń 84.5, ati Miiran, ọduń 84.0), ati gun ni pataki ju eyi to kerejulo, Funfun (ọduń 79.7). Awọn ọkunrin Duđu' Afrika ati awọn obinrin ni işiro ireti opin to ga ni pataki ju awọn ọkunrin ati obinrin Duđu' Caribbean lo. Sibesibe, alafo eda jẹ ikeji to tobi ju ninu ipín Duđu' Afrika (ọduń 5.1), leyin ipín Bangladesh (ọduń 6.2), ati pẹlu ipín Funfun to jẹ ọduń 3.4. Alafo ninu ireti opin aye laàrin awọn ipín ẹyà tobi fun awọn obinrin ju awọn ọkunrin lo.

Awọn oluwadi daba pe awọn idífun giga ireti opin aye fun ti a ri ninu awọn ipín Dúdu' Afrika ati Asian Miiran pẹlu otitọ pe wọn ni ipín giga pupọ awọn asikuro to şeşe de ju awọn ipín ẹyà miira lọ ati pe awọn eniyan to sikuro ma nni ilera pìpè ju awọn miiran (ti a npe ni 'ipa ilera asikuro'). Sibẹsibẹ, awọn wonyi jẹ awọn idanwo işiro ati Akiyesi Ẹyà ati Ilera ti NHS (NHS Race and Health Observatory) jiyàn pe a gbọdọ ri wọn pẹlu işóra (Nazroo J, Bécares L, & Kapadia D, 2021): wọn fi awọn nọmbà işoro kan han ti o le fa ifojudinku awọn iye iku ati ifojugbega ti ireti opin aye fun awọn eniyan ẹyà kekere' ni afiwe' pẹlu eniyan Funfun.

Awọn àwàí' lo şe deede laisawawi pẹlu awọn ifojudiwọn miiran si ireti opin aye nipa ipín ẹyà. Wohland *et al.* (2015) şifò ireti igbe aye laisi-aipè-ara (DFLE) ati ilera ireti opin aye (healthy life expectancy (HLE)) ni England ati Wales nipa oḡ'ori ati ẹda' fun awọn ipín ọmọ ọlọduń mārùn fun awọn ipín ẹyà mērińdinlogun nipa adapọ itupale-nọmbà ètò Ikàniyàn 2001 lori ẹyà, àisàn oḡ-pipe ti a fi ara ẹnu sọ ati ilera ti-a-fun-ara ẹni nipa lilo iku' nipa ipín ẹyà ti a şe ifojudiwọn ni ọnà meji: ilàna Ipín/Işiro Àisàn to Gbewòn (the Standardised Illness Ratio (SIR)) ati the Ilàna Iwòn Ẹ kun Agbègbè (Geographically Weighted Method (GWM)). Awọn ipín ẹyà pataki gigaju DFLE loḡ'ibí ti a şe afiwe' pẹlu ti ipín Funfun Oyinbo jẹ: awọn ọkunrin ati obinrin China, awọn ọkunrin ati obinrin Funfun Miiran, awọn ọkunrin, ati awọn ọkunrin ati obinrin ninu işori ipín ẹyà Miiran. DFLE kere ni pataki ju ipín ẹyà Funfun Oyinbo fun awọn ọkunrin ati obinrin lati Bangladesh, Pakistan, Funfun ati Dúdu' Caribbean, Dúdu' Caribbean, Adàlú Miiran, Indian, Asian Miiran ati awọn àwujọ Dúdu' Miiran.

2.9 Lilọwọsì ọjọ'iwaju to ẹ mu' duro' ati ti Alawo eweko

(Contributing to a Green and Sustainable Future)

Ko si atejade litireso lori ojo iwaju alawo eweko to se mu' duro to se pin si ipele nipa ipin eya tabi orile-ede abinibi, ni wiwo olugbe Nigeria ni Birmingham. Awon onabimelo kan wa ti a le lo. Itokasi Opo Aini Oyinbo (English Index of Multiple Deprivation) (IMD) ni ibugbe meje, okan lara eyi to je, 'Ayika ibi gbigbe' ni ibu meji. Ibu yi siro fun ipin 9.3% iwon IMD. Ibu Aini ti Ayika Gbigbe (Living Environment Deprivation Domain) se idiwon didara ibugbe ibile. Awon atokasi pin si ipin-ipin ibugbe meji. 'Awon inu ile' ayika gbigbe se idiwon didara ile gbigbe; nigbati 'awon ode/ita' ayika gbigbe ni awon osunwon ti didara afefe ati awon ijamba oju ona. Osunwon miiran (kii se ara IMD) ni a le ko: jijinna lati ile si ibi pataki alawo-eweko ti ilu (eyi to keyin le se fo nipa iru).

Awon itupale-nomba wonyi ni a le fo si wewe ni ipele Kekere-Ipele Agbegbe Amujade Didaraju tabi Ipele Woodu Idibo (Lower-Level Super Output Area or Electoral Ward Level). Mimona nomba, ka so, awon Dudu Afrika tabi awon asikuro omọ Nigeria, ni okokan LLSOA tabi Woodu, o gbodo seesa lati siro awon ipin awon egbe olugbe to ngbe ni awon ipele didara afefe tabi ijamba oju ona nigbakuugba. Fun ona si awon aye alawo ewe, iwon jijinna di nini lo lati okokan LLSOA tabi Woodu si ibi alawo ewe to sunmo julọ. Awon iwon miiran le je, ni ojo iwaju, se pataki, gegebi awon ipo ibi gigba agbara si batiri oko ayokelẹ ti ilu tabi ona si keke gigu.

2.10 Siṣe Ìdínkù Oguń Ajakalẹ̀ Àrùn COVID-19

Siṣe Ìdínkù Oguń Ajakalẹ̀ Àrùn COVID-19 awọn Kokó Awáí:

- Ewu ajakalẹ̀ àrùn COVID-19-to-jẹmọ-gbígba-si-ile-iwosan jẹ gbígbesoke laárin ìpín ẹ̀yà Duúdu.
- Itupalẹ-nọmbà ibere ti COVID-19 daba pe awọn eniyan Duúdu Afrika ni ìpín to kerejulọ ti awọn eniyan ti wọn gba abere ajesara (15.9%) ni aḥiwe pẹlu awọn ìpín ẹ̀yà miiran.
- Ni afikun awọn eniyan Duúdu Afrika ni a rọ́yin pe wọn jẹ ọkan lara awọn ìpín asiyemeji julọ (34.4%).

Awọn Kokó Ọrọ̀ ti o pẹlu ni ìbí yi jẹ: awọn iye titànkalẹ̀, àìsàn buburu ati iku awọn eniyan pẹlu COVID-19, ati bẹ́ gege ipa ajakalẹ̀ àrùn lori iṣe siṣe ati owó ọ̀yá

2.10.1 Àwọn ewu to jẹmọ́ àyẹ̀wò àjakalẹ̀ àrùn COVID-19, siṣe àyẹ̀wò bẹ̀ni, gbígba sílé iwòsàn, gbígba sílé iwòsàn àwọn tó ti fẹ́ ku, àti iku

Awọn nọmbà iwàdi die ti wà to jẹ ti awọn ẹgbẹ iwàdi yunifasiti ati ijọba (university research teams and government) si COVID-19 ninu awọn olugbe UK to ṣe idojuko lori awọn aidogba ìpín ẹ̀yà ni orisirisi awọn ètò ati iyọ́rísí, pẹlu ayẹwo, awọn iye ìpín abere ajesara gbígba, kiko COVID-19, lilọ si ile iwosan, gbígba si ẹ̀ka aladanla itoju (intensive care unit (ICU)), ati awọn iku. Okan lara awọn pataki ipèniija ninu awọn iwàdi iru re ti jẹ titobi wọn, ti o ma nfa ifaṣeyin si agbekale awọn àwáí si ipèle àpapọ-ẹ̀yà (Funfun, Adalu, Duúdu, Asian, ati Miiran).

Sibesibe, iwàdi akiyesi kan ti Mathur *et al.* (2021) ṣe lo itupalẹ-nọmbà ètò SííLAILEWU (OpenSAFELY) lati itoju akoko fun awọn 17.3 milionu agbalagba (omọ oduń ≥ 18 , ti awọn 340,912 (2.0%) jẹ Duúdu) lati ẹgbẹ eniyan 24 milionu to wo olugbe 40% ni

England, ti wọn fi orukọ silẹ pẹlu awọn ètò işe ìtoju'ni England. Eleyi jẹ ki iròyìn ni awọn işori marùn ipẹle ètò Ikàniyàn şeese (Funfun, Guşu Asian, Duđu, miiran, ati àdalu) ati awọn m̀erĩndinlogun awọn ẹka işori fun ipẹle si awọn àwarí'to jẹ mọ (ayewo SARCoV-2, esi ayewo beeni, awọn gbigbà-to-jemo-COVID-19 si ile iwosan, gbigbà si ẹka ìtoju' aladanla ati iku) fun akokò iwàdi meji (Feb 1 si Aug 3, 2020 [iwàdi kinni], ati Sept 1 si Dec 31, 2020 [iwàdi keji]). Awọn àwòşe jẹ atunşe fun ojo'ori, ẹda, aini, okunfa ìtoju'ati awọn àisàn ati titobi idile.

Ni iwàdi 1, *si şeese lati şe ayewo fun akóràn SARS-CoV-2* jẹ giga diẹ ninu ipin Guşu Asia (ipin ewu atunşe 1.08 [95% CI 1.07–1.09]), ipin Duđu (1.08 [1.06–1.09]), ati ipin àdalu' ẹya (1.04 [1.02–1.05]) o si jẹ didin'ku ninu ipin ẹya miiran (0.77 [0.76–0.78]) ni afiwe' si ipin Funfun. Ipin ewu atunşe (adjusted hazard ration) (AHR) fun awọn Duđu Afrika, 1.09 (1.08-1.11) jẹ bakanna si iye' fun ipin Duđu. Ewu lati şe ayewo beeni fun akóràn SARS-CoV-2 gaju laarin ipin Guşu Asia (1.99 [1.94–2.04]), ipin Duđu (1.69 [1.62–1.77]), ipin Adalu' ẹya (1.49 [1.39–1.59]), ati ipin ẹya miiran (1.20 [1.14–1.28]). AHR Duđu Afrika (1.91 (1.80-2.02)) ga ju ti ipin Duđu. Ewu gbigbà si ile iwosan to jemo COVID-19 ga soke ninu ipin Gusu Asia 1.48 [1.41–1.55], ipin Duđu 1.78 [1.67–1.90], ipin Adalu' ẹya 1.63 [1.45–1.83], 1.54 [1.41–1.69]), ni afiwe' pẹlu ipin Funfun. AHR ga fun awọn eniyan Duđu Afrika (2.10, 1.91-2.30) ju ti ipin Duđu'ati, jẹ, nitootoeyi to gajulo ninu gbogbo awọn ẹya m̀erĩndinlogun. Ewu gbigbà si ile iwosan aladanla to jemo COVID-19 ICU jẹ giga ninu ipin Guşu Asia (2.18 [1.92–2.48]), ipin Duđu (3.12 [2.65–3.67]), ipin Adalu' (2.96 [2.26–3.87]), ati ipin ẹya miiran (3.18 [2.58–3.93]), ju ipin Funfun lo. AHR Duđu Afrika (4.20 [3.44-5.12]) gaju ti ipin Duđu'lo o si jẹ ekeji to gajulo ninu awọn ipin m̀erĩndinlogun (leyin Adalu', ipin Funfun ati Duđu Afrika). Nipari, ewu iku to jemo-COVID-19 gaju nini ipin Asia (1.26 [1.15–1.37]), ipin Duđu (1.51 [1.31–1.71]), ipin Adalu' (1.41 [1.11–1.81]), ati ipin ẹya miiran (1.22 [1.00–1.48]) ju ipin

Funfun. AHR ninu ipin Duđu Afrika je 1.77 (1.43-2.19), ga ju ipin Duđu ati eyi to gajulo ninu awon ipin merindinlogun. Ni iwadi keji, awon ewu gbigba si ile iwosan, gbigba si ICU, ati iku ni afiwe pelu ipin Funfun ni o gbori soke ninu ipin Guđu Asia sugbon di didinku fun ipin Duđu ni afiwe pelu awon ewu iwadi 1.

Ninu iwadi 1, laarin awon olugbe ni ile itoju 78,124, awon eniyan eya Duđu (je atunse HR 1.43 [95% CI 1.02–2.00]) ati eya miiran (1.73 [1.19–2.50]) lo seeşe ko ku pupo lati ajakale aisän COVID-19 ju awon eniyan eya Funfun, leyin atunse fun awon iwön alaye oniyipada. Itupale-nomba ti Care Quality Commission (CQC) te jade fun akoko 10 April si 15 May 2020 fihan pe ni awon eto ile itoju, ipin 54% awon iku laarin awon eniyan Duđu ati 49% iku laarin awon eniyan Asia lo jemọ COVID-19 ni afiwe si ipin 44% iku ti awon eniyan Funfun ati 41% fun awon ipin eya Adalu tabi ope eya (CQC, 2020). Itupale-nomba ONS fun awon olugbe ile itoju ninu iwadi olugbe lati 31 December 2019 ati awon nomba iku ti o je ti number COVID-19 laarin 2 March si 28 July 2020, England, fihan pe ipin ninu ogoron iku ninu awon okunrin Duđu olugbe je 6.3% (ni afiwe pelu ipin 6.5% ninu ipin Funfun) sugbon 5.6% laarin awon obinrin Duđu (4.4% ninu ipin Funfun) (ONS 2020).

Awon ewu apoju fun sişe ayewo beeni fun SARS-CoV-2 ati awon aidara abajade miiran ti COVID-19 se afiwe pelu olugbe Funfun, lo ti je atunse fun ojo ori, eda, aini, awon okunfa iwosan ati awon aisän miiran, ati titobi idile. Awon okunfa tabi eto to se iduro fun awon aidogba wonyi lo seeşe ko takoko ati ni okunfa pupo ati boya wa ni pato si awon ipin eya kan ni kiku. Ope okunfa ni a ti daba ninu iwadi yi ati litireso gbòrò (die je didari ninu iwadi yi), eyi to pelu gbigbe ni awon agbegbe aini; awon iyato ninu jini baba-nla; ise sişe, ni paapaa sişe ise ni awon ojuşe ifihan-giga tabi iwaju-ogun/nibi to le; gbigbe ni awon idile titobi, pupo irandiran; awon ifihan agbegbe miiran;

awon eru giga nnkan to wa labẹ'ipo; awon iriri ẹlẹyàmẹyà, igbekalẹ iyàsọtọ; awon iwà-to-duro-ilera, ati ọ̀nà aida si awon işe ilera ati awujọ. Pẹ̀lúpẹ̀lú, awon aidogba ninu ayewo le jẹmọ aini ọ̀nà si ayewo, ibẹ̀rù a ti sọ owo'ọ̀yà ati işe sişe nu ti won ba bẹ̀rẹ pe ko lo farapamọ leyin ayewo to jasi bẹ̀ni; aidara aini imọ ilera, aini pato'ati ọ̀nà si ibafanisọ̀rọ ilera, tabi awon iyatọ ninu awon iwà to jẹmọ-ayewo-ilera.

2.10.2 Awon alaisan to'gba abere'ajesara

Etò abere ajesara COVID-19 ti NHS-sagbateru-re bere ni 8th December 2020. MacKenna et al. (2021) lo itupale-nomba igbadegeba lati odọ awon alaisan 23.4 milionu lati dari egbe iwadi Ifojusona si akosile atupale-nomba kiku ilera ori-ero ti NHS England, nipa lilo eto OpenSAFELY-TPPxacdki. Iwadi yi je akoko lati sewadi awon abere ajesara nipa ipin eya. Laarin December 8th ati January 13th, ninu awon alaisan 1,160,062 to je omọ oduin 80 tabi ju be lo ati ti won ko gbe ile itoju, awon 476,375 ni won ti fun ni abere ajesara lapapọ (41.1%). Awon awadi royin pataki iyatọ ninu ajesara ti eya ninu ipin yi, orisirisi lati Funfun 42.5%, ipin ti won fun ni abere ajesara julọ laarin apapọ eya marun, si Duđu, 20.5%, eyi to kerejulọ (27.0%-29.5% laarin awon eya eniyan Adalu, miiran ati Guşu ati 39.7% ninu awon ti'a ko mo eya won). Pataki orisirisi wa laarin awon ipin kiku merindinlogun. Awon eniyan Duđu Afrika ni ipin awon to kerejulọ ti won fun ni abere ajesara (15.9%), labẹ awon eniyan Duđu Caribbean (21.8%), Duđu Miiran (20.8%), Funfun ati Duđu Afrika (20.9%), ati Funfun ati Duđu Caribbean (22.4%). Pẹ̀lú ọ̀wọ si igbega ninu lilo kaakiri ni ose kan o le (6th si 13th January), awon eniyan Duđu Afrika ni ipin to kerejulọ ninu ogorun igbesoke (6.4%), kere lojo ju ti ipin Funfun Oyinbo (17.1%). Iyatọ tun wa laarin awon ipin aini (aini to kerejulọ 44.7%, aini to gajulo 37.9%). Awon iye ipin kekere ajesara laarin awon eya

kekere'ati awon ipin aini lo je akiyesi ninu ope sugbon kii se gbogbo lo ni awon Igberof' ati Iyipada Ajosepo (Sustainability and Transformation Partnerships).

Awon alaye si aidogba eya ninu awon abere ajesara le pelu igbekale idena si ona itoju-ilera ati isiyemeji si abere ajesara. Awon onkowe daba pe idinku awon aidogba ninu ewu COVID-19 yio bere igbeshe lori awon ipin awujo pelu kikoju ailanfaani ati iyasotosise idinku ewu ti akoran ati titankale, sise imudarasi didara ati ona si itoju didara, ati mimudarasi abojuto' si awon ipo itoju aisan to' ti wa tele.

2.10.3 Awon ihuwa si aigba abere ajesara lati bori COVID-19 laarin awon olugbe'gbogbogbo

Koko'orisun eri'kan lori awon iwa si ajesara lati bori COVID-19 ni iwadi Gigin ti Idile UK (UK Household Longitudinal Study) (ti a tun mo si 'Nini oye Awujo'), igbimo iwadi gigin idile asoju orile-ede (nationally representative longitudinal household panel study), ti o fi oro wa awon egbe lenuwo ni o po tan ekan lodun. Lori ajakale arun COVID-19, awon olukopa ni won pe wa'lati pari awon iwadi kekere'lori ero ayelujara tabi telifoonu lati loye iyipada ipa ti ajakale arun COVID-19 lori awon olukuluku, ebi'ati awujo lapapo. Itupale-nomba awon akopa 11,708 omo odun 16 ati ju be lo ti o kopa ninu iwadi lori ayelujara Eka 6 fun COVID-19 ti a gba ni November 2020 ti di fifo siwewe. Ibere ti a bere: 'Woye pe abere ajesara lati bori ajakale arun COVID-19 wa fun enikokan to ba nfe. Bawo lo seeshe tabi ko seeshe pe iwọ a fe lati gba ajesara na?'. Awon idahun to wa: Fe pupo, Fe, Ko fe, ati Ra'agan.

Akoko itupale-nomba ti QResearch (ti a won lati je pe o je asoju' ti olugbe gbogbogbo to ngbe ni awon ayika ile-eko) fihan pe apapo ete giga lati gba ajesara pelu awon bi 82% so pe o seeshe tabi seeshe pupo ki won gba abere ajesara fun COVID-19, ati 18%

kò ʃeeʃe tabi kò ʃeeʃe pupọ. Awọn obinrin lo ʃeeʃe fun lopo lati ni iyemeji si ajesara (21%) ni afiwe pelu awon okunrin (15%). Awon ipin ododo lo je pe o ʃeeʃe fun lopo lati ni iyemeji si gbìgbà abere ajesara, pelu 28% ti ko fe/ko fe pupo lati gba ajesara, nigbati ero to gajulo lati gba ajesara wa ninu ipin awon omoo odun 75 ati ju be lo pelu ipin 96% to so pe awon ma a fefe pupo lati gba abere ajesara. Ifosiwewe-nomba fi awon iyato pataki han nipa ipin eya. Iyemeji si abere ajesara gajulo ninu awon ipin Duđu tabi Duđu Oyinbo, pelu 71.8% to so pe awon ko fe/ko fe pupo lati gba ajesara, ati 28.2% to so pe awon fe/fe pupo. Awon ipin eya Pakistani/Bangladeshi lo je atele to poju lati ni iyemeji 42.3% ti ko fe/ko fe pupo lati gba abere ati 57.7% fe/fe pupo. Adalu (32.4%) ati awon eyikeyi pelu ipile Funfun miiran (pelu Eastern European) (26.4%) tun ni awon ipin pataki to tokasi aisetan lati gba abere ajesara. Eyi se afiwe pelu 15.6% ninu ipin Funfun Oyibo tabi Irish.

Awon iyato wonyi tun wa ni pataki leyin atunse fun awon iyato ninu ojo ori ati eda. Abajade (awon aidogba isiro/ipin) fun idahun fe pupo/fe, nibiti itokasi ipin je Funfun British/Funfun Irish, je 0.072 (0.039-0.134) fun ipin Duđu. Awon atunse ipin aidogba tun kere fun ipin Asian tabi Asian British - Pakistani/Bangladeshi (0.378, 0.278-0.516).

QResearch (2021) se afihan awon idena si gbìgbà abere ajesara laarin awon ipin eya kekere nipa lilo eri ipile gbooro, pelu mimu jade lori eri ti awon eto abere ajesara ti aipe, bii H1N1. Won pelu: iresile igbagbo ati igboya ninu sise ise daradara ati ni ailawu, igbekele tun je jinleshe nipa agbekale ati baraku elayameya ati iyasoto (igbekele kekere ni o je pataki laarin awon awujo Duđu); kekere ero si ewu; airorun ati awon idena si ona (pelu mimoo ibi ti a ko abere lo, iye owo to je, akoko ati jinjin ona lati gba ajesara); atisise ipinnu ebi ati ta ni yio gba irorun ati fifi fun ni abere ajesara.

2.10.4 Àwọn ihùwà sí abẹrẹ̀ ajẹsára lorí COVID-19 laàrin àwọn oṣiṣẹ̀ onitoju ilera

Àwọn oṣiṣẹ̀ ìtoju-ilera jẹ̀ ipín aṣiwájú ní ibọwọ̀ sí abẹrẹ̀ ajẹsára fun COVID-19 nitori àwọn ipa ìwájú-kikojusi loòrèkoòrè wọn ati ewu to ga to tẹ̀le e. Woolf *et al.* (2021) ṣe ìwàdi àwọn iyatọ̀ èyà nínú iyemeji sí ajẹsára SARS-CoV-2 ní United Kingdom larin àwọn oṣiṣẹ̀ ìtoju-ilera, nipa lilo àwọn èṣì lati ìwàdi ẹgbẹ̀ ifojuṣòṇà jakejado orilẹ̀-èdè tí UK-REACH. Àwọn oṣiṣẹ̀ ìtoju-ilera 11,584 ní wọn wa nínú ifọ̀siwẹ̀we-nọ́mbà ẹgbẹ̀, ipín 23% (2704) ní àwọn tí sọ̀ iyemeji sí abẹrẹ̀ ajẹsára. Ní àfiwé̀ pẹ̀lu àwọn oṣiṣẹ̀ Funfun Oyinbo (21.3% siyemeji), àwọn oṣiṣẹ̀ ìtoju-ilera lati àwọn ipín Duúduú Caribbean (54.2%), Àdálú Funfun ati Duúduú Caribbean (38.1%), Duúduú Afrika (34.4%), Chinese (33.1%), Pakistani (30.4%), ati Funfun Miiran (28.7%) ní wọn ṣe pataki lati ní iyemeji. Nínú atunṣe itupalẹ̀-nọ́mbà, Duúduú Caribbean (aOR 3.37, 95% CI 2.11 - 5.37), Duúduú Afrika (aOR 2.05, 95% CI 1.49 - 2.82), àwọn ipín èyà Funfun Miiran (aOR 1.48, 95% CI 1.19 - 1.84) lo jẹ̀ pataki pupọ̀ lati ní iyemeji ní àfiwé̀ pẹ̀lu ipín atọ̀ka Funfun Oyinbo.

Woolf *et al.* (2021) tun ṣe ìwàdi didara tí àwọn olukọ́pa 99 nínú ẹgbẹ̀ ipẹ̀le èyà-pupọ̀ tí àwọn oṣiṣẹ̀ itoju-ilera tí iwosan ati eyi tí kii ṣe iwosana lati sàwàfí àwọn ìdí fun siṣe iyemeji. Itupalẹ̀-nọ́mbà didara na lati ọ̀dọ̀ àwọn olukọ́pa ṣe amujade àwọn ohun akọ́pa wọ̀nyí sí iyemeji: aini igbẹ̀kẹ̀le nínú ijọ̀ba ati àwọn agbanisíṣe, àwọn ifiyesi ewu nipa sisarte ṣe abẹrẹ̀ ajẹsára, aini èyà orisirisi/oniruru ní àwọn ìwàdi ajẹsára, ati ìrújú̀ ati rogbodya alaye. Àwọn olukọ́pa rí gbígbà laàrin awujọ̀ èyà kekeré le jẹ̀ amudarasi nipa ifarapọ̀ bara ẹ̀ní sọ̀rọ̀, jije kí àwọn oṣiṣẹ̀ ìtoju-ilera wa nínú agbejade abẹrẹ̀ ajẹsára, ati siṣe igbega ajẹsára nipa àwọn aṣọ̀ iṣe to ṣe gbẹ̀kẹ̀le. Àwọn awadi sọ̀ nìpari: 'Àwọn ọ̀gbọ̀n/ìlànà lati mu igbẹ̀kẹ̀le jade ati ṣe imukuro àwọn àròsọ̀ tí o yí abẹrẹ̀ ajẹsára COVID-19 ká nínú àwọn awujọ̀ wọ̀nyí ní o pẹ̀ fun ibere. Itẹ̀numọ̀ gbọ̀dọ̀ wa lori ailewu

ati anfaani ajẹsara SARS-CoV-2 ninu oyuń ati ninu awon to ti wa pelu COVID-19 teḷe. Awon ibanisoro ilera ilu'gbodo wa fun gbogbo eniyan, laini-abuku ati lilo awon ajo ise to se gbekere'.

2.10.5 Awon igbeshe lati fikuń gbígba abere' ajẹsara ni awon awujo eleya kekere'

Duro lori agbeyewo kiakia, QResearch (2021) daba eto olujupupo ati awon orisirisi oná ati awon ifokansi ilowosi/igbeshe ti a se lati ba aini awon awujo eya kekere' ni pato pade. Awon wonyi pelu: lilo awon oshese gbogbogboo to se e gbekere ati awon ibi ilera awujo to ntokasi ati fi awon abere ajẹsara fun ni, pelu awon asiwaju awujo, awon asaju to yege ni awujo, ati awujo apero gegebi alabasepo; alaye kedere lori oná ti abere ajẹsara ngba sese ati awon pataki ipa aidara ti ajẹsara; lilo opo awon ohun ikoko – awon fidio ati fiimu alalaye – ni awon orisirisi ede lati se igbesoke ifurasi ewu, ise daadaa ti abere ajẹsara ati lati dekun aroso; ise adehun lati mo awon eto to bojumu (gegebi ile ise, ibi awujo, ati awon ile esin); ati awon ifaseyin ayika si oná si ajẹsara; iranlowo ojulowo lati koju pipadanu awon owo nipa lilo ati diduro lati gba abere, owo motò abbl; pipese awon ajẹsara ni awon ileto to-duro-lori-awujo, awon ile ijosin, awon eto-to-jemo-ile iwe, ilekun-si-ilekun, ile iwosan gbogbogboo ti won; itanilologbo ati iranletí ni awon iru leta ati tite ifiweranse; awon oro ifiranse ilera ajosepo ti a fi ranse si awon olukuluku laarin awon ebi ati ajo ise to nipa lori awon ihuwasi ilera ninu awon ebi, awon Asiwaju Awujo ati Esin ati awon Asiwaju Awujo to pegede; ati ekofun awon oshese ilera, pelu awon oná fun gbekere ibanisoropo to duro lori asa.

3. Iparí

Ko si awon ifojudiwon isiro to se gbekere lori ipin eya Nigeria ni England ati Wales. Sibe o seeshe ki pataki (sugbon ko di mimo) iran keji wa nitori awon eniyan Nigeria ti ni itan ojo pipe si sisikuro si orile-ede. Awon eniyan Nigeria 10,358 sikuro wa England ati Wales siwaju 1981 ati awon 56,833 siwaju si ni akoko oduh 1981 si 2000. Sibesibe, o seeshe pe ojo ipin eya Nigeria lo je asikuro. Lafikun, ninu eto Ikanian 2011 ipin 60% ninu awon eniyan Nigeria to sikuro je awon asikuro ti aipe (2001-2011). Aworan eniyan olugbe yi je ki awon iriri awon akoko asikuro ni orile-ede won wa nibamu ni pataki si awon iriri ilera ati itaju-ilera awon eniyan Nigeria ni orile-ede yi. Oye si asa ti o to si awon igbe'aye'awon eniyan lati awon ipin eya kekere se pataki si ifijise itaju-ilera to pegede ninu asa.

Awon iwadi meji ti (Onyigbuo *et al.*, 2016a; Onyigbuo *et al.*, 2016b), to duro lori iwadi didara ti awon mewa kopa nibe, tis e iwadi awon okunfa to nipa lori ihuwasi wiwa-ilera ti awon asikuro Kirisitiani omo Nigeria si UK. Ni deede pelu awon ironin iwadi miiran, awon iwadi wonyi dojukọ eniyan Afrika to nigbekere lori awon molenbi fun imoran ilera ati iranlowo awujo, ni pataki, awon agbalagba ati awon pataki miiran ti o pelu awon olori ebi ati awon asiwaju ti emi/awon iranse esin. Awon igbagbo ati iwa ilera-wiwa seeshe ko je idena tabi imudara awon abajade ilera to yanju. Iwadi eyi fi idi re mule pe awon alaisan eniyan Nigeria gbekere on a esin/asa pupo lori iwosan. Awon ironin die si awon okunfa to siwaju sisi kuro ko se idiwos si ibere awon eniyan Nigeria si on a asepo si inu asa Oyinbo. Sibe, awon ero alaisan si aisán le jemo awon on a esin ati asa to siwaju sisi kuro to kopa lori awon ipinnu to jemo ilera. Fun apere, gbigbekere awon oniwan emi ti nipa lori titankale, mimo kaakiri ati ibaramu si awon orisirisi abala Kirsitiani Afrika ti isinyi. Awon oluwadi se atotonu pe awon asikuro eniyan Nigeria

gbòdò di gbìgbà niyanju lati ẹ̀ ẹ̀yípadà iwà wòn si ọ̀nà ati ri alaye ilera, pẹ̀lu àpapọ̀ ifókansi lati ẹ̀ ẹ̀yipada awọn ihùwàsí aidara wìwà-ilera; eleyi gbòdò dápò pẹ̀lu ọ̀ye to ẹ̀ deede ti oniwosan si àṣà aláìsàn, to o nyọ̀ri si ibanisoṛo to dara pẹ̀lu awọn onìmò ilera to nfe igbẹ̀kẹ̀le awọn aláìsàn. Awọn asiwájú ẹ̀sìn ati awọn olupeṣe ilera lati Nigeria le ni ipa lori awọn ipínnu ilera laàrin awujo asikuro ati ẹ̀ iranlọwọ̀ lati ni aṣeyọ̀ri ibaramu àṣà ti a nilo laàrin awọn olupeṣe ilera ati awọn olumulò iṣe.

Lẹ́kansi, awọn igbàgbò ati ihùwàsí ni a ti mọ̀ pe o jẹ̀ ibaramu ipínnu si bi awọn asikuro se nfaradà, ati awọn ọ̀nà ilera-wìwà ti a gbà ni idahun si ailerà, ninu onìpèle-apa kan (Onyigbuo et al., 2018a). Lilo awọn iwe ibee fun awọn olukoṣa 297, awọn oluwadi wa lati sọ asọtẹ̀lẹ̀ awọn iwà si ọ̀nà wìwà itọ̀jú ilera laàrin awọn aṣikuro ọ̀mọ̀ Nigeria ni UK. Awọn eṣi fi ọ̀dì ibámu han laàrin awọn ihùwàsí gbìgbà mọ̀ra ati awọn laàrin ihùwàsí ẹ̀sìn, kikọ̀ ati ifarada ẹ̀sìn. Awọn ipèle giga igbẹ̀sìnlorí ati ifarada nipa iwà yíyọ̀wọ̀ kurò ati idara-ẹ̀ni-lẹ̀bi sọ̀ asọtẹ̀lẹ̀ awọn aidara iwà si iranlọwọ̀ ilera. Awọn ti wòn lo iranlọwọ̀ ohun èlò ati ẹ̀dùn fi awọn ihùwàsí didara pupọ̀ han si wìwà-iranlọwọ̀ ilera. Awọn agbalagba wa iranlọwọ̀ ilera ju awọn to kere lọ̀ ati jije ara ẹ̀sìn Kirisitiyeni sọ̀ asọtẹ̀le ihùwàsí didara si wìwà iranlọwọ̀ ilera, awọn igbeṣe pìpè to le ẹ̀ amudara lilo itọ̀jú-ilera laàrin awọn aṣikuro. Awọn oluwadi tẹ̀numọ̀ idí fun ibasepọ̀ ati awọn koko imulo to bọ̀wọ̀ fun àṣà ati ètò itọ̀jú-ilera to lè mọ̀ awọn pataki iyatọ̀ olukuluku to nipa lori ihùwàsí wìwà itọ̀jú-ilera. Bayi, awọn onkọ̀we wọ̀nyi (Onyigbuo et al., 2016b) sọ̀ jinlẹ̀ pataki siṣe àgbekalẹ̀ awọn ọ̀nà igbà sinu àṣà/ìkojọ̀pọ̀ to bojumu fun iran Afrika ninu awọn ohun èlò tabi iwọn, to ni ẹ̀ pẹ̀lu awọn itàn ati àṣà isaaju, ati pẹ̀lu awọn ipò isikurò.

Ẹ̀rí diẹ̀ wa lori awọn irírí awọn eniyan Duđu Afrika (tik ii ẹ̀ awọn ọ̀mọ̀ Nigeria) ni lilo awọn iṣe, pẹ̀lu awọn Iwadi Irírí Alaìsàn ti NHS ati Iwadi Alaìsàn ti GP. Ọ̀rọ̀ yi yio wa ni afikùn.

Ni kedere, ibapàde' aṣà laàrin awon alaìsàn ati awon oniwosan tabi awon olupeṣe itoju' miiran je ètò okan pere ti awon okunfa to le nipa si awon aidogba ninu ilera ati itoju' ilera. Pataki laàrin awon ilànà wonyi ni ipa igbekale eleyàmèyà ati ailanfaani ti o ni pataki ipa ninu awon ipinnu awujo ti ilera. Iroyin ti fihan bi awon eniyan Duḍu' Afrika se je alailanfaani ninu opo ohun to je mo oja ile gbigbe, iyasoto to ndena ilosiwaju won ni igba gbogbo fun opolopo odund. Bakanna, biotilejepe awon eniyan Duḍu' Afrika ni 2011 ni awon aseyori ni ile-ekof giga to fe ju gbogbo awon ipin eya kekere' miiran ati ipin Funfun Oyinbo lo, won ti ni iriri aiyese awon ipere giga airi ise ati aidogba wiwa ni awon ise onimof kekere'. Ipo yi ni a ka si niba gbogbo gegebi 'ijiyà eya' ti o siro fun taara ati aise-taara iyasoto awon olugbani sese. Ni awon odund die seyin, awon aidogba wonyi ni o ti buru si nipa ajakale arun COVID-19. Awon eniyan Duḍu' Afrika ti ni laini ayosile iriri awon abajade buburu laifi se onà ohunkohun si ewu to wa.

4. Àwọn Itọkasi

Adanu RMK. 2002. Cervical cancer knowledge and screening in Accra, Ghana. *Journal of Women's Health & Gender-based Medicine*; 11: 487-488.

Afolabi O, Bunce L, Lusher J, Banbury S. Postnatal depression, maternal-infant bonding and social support: a cross-cultural comparison of Nigerian and British mothers. *Journal of Mental Health* 2020; 29(4): 424-430.

Agboado G, Michel E, Jackson E, Verma A. Factors associated with breastfeeding cessation in nursing mothers in a peer support programme in Eastern Lancashire. *BMC Pediatrics* 2010, 10:3 <http://www.biomedcentral.com/1471-2431/10/3>

Ahmad M, Reading K, Gannon MX. Improving Abdominal Aortic Aneurysm (AAA) Screening Uptake through Patient Engagement-Analysis and Outcomes of Strategies to Improve Uptake at a Regional Program Level. *Annals of Vascular Surgery* 2021 Apr;72:488-497. doi: 10.1016/j.avsg.2020.08.146.

Ajayi O. *Nigeria, Africa's Failed Asset*. Ibadan: Bookcraft, 2012 (Okpokir W tọka sí ni 2017).

Akinlua JT, Meakin R, Freemantle N. (2017) Beliefs about hypertension among Nigerian immigrants to the United Kingdom: A qualitative study. *PLoS ONE* 2017; 12(7): e0181909. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0181909>

Aspinall PJ. 2021. BAME (black, Asian and minority ethnic): the 'new normal' in collective terminology. *Journal of Epidemiology and Community Health* Feb 2021, 75 (2) 107; DOI: 10.1136/jech-2020-215504. Kàá

ni: <https://jech.bmj.com/content/75/2/107>

Aspinall PJ and Mitton L. (2014) 'Smoking Prevalence and the Changing Risk Profiles in the UK Ethnic and Migrant Minority Populations: Implications for Stop Smoking Services', *Public Health* 128(3), 297-306.

Aspinall PJ and Song M. *Mixed Race Identities (Identity Studies in the Social Sciences Series)*. Basingstoke, England: Palgrave Macmillan, 2013.

Bansal N, Bhopal RS, Steiner MFC, Brewster DH. Major ethnic group differences in breast cancer screening uptake in Scotland are not extinguished by adjustment for indices of geographical residence, area deprivation, long-term illness and education. *British Journal of Cancer* 2012 Apr 10; 106(8): 1361–1366.

Bécares, L (2013). *Which ethnic groups have the poorest health? Ethnic health inequalities 1991 to 2011. Dynamics of diversity. Evidence from the 2011 Census*. Manchester, England: ESRC Centre on Dynamics of Ethnicity.

Bécares, L (2015). Which ethnic groups have the poorest health? In J Jivraj & L Simpson (eds.), *Ethnic identity and inequalities in Britain. The dynamics of diversity* (pp. 123-139). Bristol, England: Policy Press.

Bhopal R, Steiner MFC, Cezard G, Bansal N, Fischbacher C, Simpson CR, Douglas A, Sheikh A , on behalf of the SHELS researchers Bhopal, R., et al., (2015), 'Risk of respiratory hospitalization and death, readmission and subsequent mortality: Scottish health and ethnicity linkage study'. *European Journal of Public Health*, 25(5): p. 769-74.

Billings H, Atef Shebl N (2021) Factors contributing towards women booking late for antenatal care in the UK. *Evidence Based Midwifery*

Bowles C. *Is Access to NHS Stop Smoking Services in London Equitable? An analysis by equality Groups. Technical Report.* London: London Health Observatory, 2008.

Bowles C, DePonte P, Fitzpatrick J. *Stop Gaps: Equity of access to London's stop smoking services.* London: London Health Observatory, 2009.

Burns A. *History of Nigeria* (8th ed.). London: Allen and Unwin, 1972 (Okpokir tōka sī' ni 2017).

Calanzani N, Koffman J, Higginson I J, et al. Palliative and end of life care for Black, Asian and Minority Ethnic groups in the UK. Public Health England, Marie Curie Cancer Care and King's College London 2013.

Cantor-Graae, E. (2007) 'Is there an increased risk of psychotic illness in ethnic minority groups in the UK', *Evidence-Based Mental Health* 10, 95.

Cantor-Graae, E., Selten, J.P. (2005) 'Schizophrenia and migration: a meta-analysis and review', *Am J Psychiatry* 162, 12-24.

Care Quality Commission. CQC publishes data on deaths in care settings broken down by ethnicity. London: Care Quality Commission, 2020 (17 June).

Care Quality Commission. *People from Black and minority ethnic communities. A Different Ending: Addressing Inequalities in End of Life Care.* London: CQC, May 2016. : Kàà'

ni: https://www.cqc.org.uk/sites/default/files/20160505%20CQC_EOLC_BAME_FINAL_2.pdf

Chinouya M, Hildreth A, Goodall D, Aspinall PJ, Hudson A. Migrants and HIV stigma: findings from the Stigma Index Study (UK). *Health and Social Care in the Community* 2014; 25(1): 35-42.

Chinouya M, Madziva C. Late booking amongst African women in a London borough, England: implications for health promotion. *Health Promotion International* 2019; 34(1): 123–132, <https://doi.org/10.1093/heapro/dax069>

Clews G. Concern over numbers of nurses joining register from off-limits countries. *Nursing Times* 2021 (19 November).

CMACE (Centre for Maternal and Child Enquires) (2011). *Saving Mothers' Lives: Reviewing maternal deaths to make motherhood safer: 2006-2008*. Blackwell, London.

Coleman D and Dubuc S. The fertility of ethnic minority populations in the United Kingdom, 1960s-2006. *Population Studies* 2010; 64(1): 19-41.

Communities and Local Government. *The Nigerian Muslim Community in England. Understanding Muslim Ethnic Communities*. London: Communities and Local Government, 2009 (April).

Cook EJ, Sharp C, Randhawa G, Guppy A, Cox J. Who uses NHS health checks? Investigating the impact of ethnicity and gender and method of invitation on uptake of NHS health check. *BMC Int J Equity Health*. 2016; 15:13.

COVID-19 and the mortality risks of different ethnic groups in England | British Politics and Policy at LSE <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/covid19-mortality-risks-ethnic-groups/> COVID deaths by ethnic group.

Cresswell JA, Yu G, Hatherall B, Morris J, Jamal F, Harden A & Renton A (2013). Predictors of the timing of initiation of antenatal care in an ethnically diverse urban cohort in the UK. *BMC Pregnancy and Childbirth* 13(1): 103. doi: 10.1186/1471-2393-13-103

Davies E, Crilly M, Manson P, on behalf of the AAA Inequalities Project Group. Factors influencing attendance at Abdominal Aortic Aneurysm (AAA) Screening and interventions to reduce inequalities. November 2017. Kàá' ní: <https://phescreening.blog.gov.uk/wp-content/uploads/sites/152/2018/03/Factors-influencing-AAA-screening-attendance-systematic-review.pdf>

Demie F and McLean, C. (2007). The achievement of African heritage pupils: A case study of good practice in British school. *Educational studies* Vol. 33 (4):415-434

Demie F, McDonald, J, Hau, A. *Language Diversity and Attainment in Secondary School*. London: Lambeth Research and Statistics Unit, 2016 (May). Kàá' ní: https://www.lambeth.gov.uk/rsu/sites/www.lambeth.gov.uk/rsu/files/Language_%20Diversity_and_Attainment_in_Secondary_Schools_2014.pdf.

Demie F. *The Educational Achievement of Black African Children in England*. Lambeth Education and Learning: London Borough of Lambeth, 2021 (July).

Department for Digital, Culture, Media and Sport/Sport England. *Active Lives Survey*, 2018, published 2019. Accessed at: <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/health/diet-and-exercise/healthy-eating-of-5-a-day-among-adults/latest>

Department for Education and skills, Ethnicity and Education: The Evidence on Minority Ethnic Pupils aged 5–16, 2006, [Internet] [cited 23 March 2022] Accessed at: https://dera.ioe.ac.uk/6306/7/0208-2006dom-en_Redacted.pdf

Dike P. Birth practices of Nigerian women in the UK. *British Journal of Midwifery* 2013 (January); 21(1): 41-52.

Dixon J, King D, Matosevic T, Clark M and Knapp M, *Equity in Palliative Care in the UK*. PSSRU, London: London School of Economics/Marie Curie, 2015.

Ekechi C, Olaitan A, Ellis R, Koris J, Amajuoyi A, and Marlow LAV. Knowledge of cervical cancer and attendance at cervical cancer screening: a survey of Black women in London. *BMC Public Health* 2014, 14:1096 <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/14/1096>

Ethnicity-facts-figures service, 2021. Domestic Abuse. 26th February 2021. <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/crime-justice-and-the-law/crime-and-reoffending/domestic-abuse/latest#by-ethnicity-and-sex>

Ethnicity Facts and Figures Service 2021. Overcrowded households. <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/housing/housing-conditions/overcrowded-households/latest>

Fearon, P., Kirkbride, J.B., Morgan, C., Lloyd, T, Hutchinson, G., Tarrant, J., Fung, W.L., Holloway, J., Mallett, R., Harrison, G., Leff, J., Jones, P.B., Murray, R.M., AESOP Study Group (2006) 'Incidence of schizophrenia and other psychoses in ethnic minority groups: results from the MRC AESOP study', *Psychol Med* 36, 1541-50.

Femi-Ajao O. Intimate partner violence and abuse against Nigerian women resident in England, UK: a cross-sectional qualitative study. *BMC Women's Health* 2018; 18:123 <https://doi.org/10.1186/s12905-018-0610-4>

Fenton KA, Mercer CH, McManus S, Erens B, Byron CJ, and Copas AJ. Sexual behaviour in Britain: Ethnic variations in high-risk behaviour and STI acquisition risk. *Lancet* 2005; 365(9466): 1246-1255.

Finney, N., Harries, B. (2015) 'Which ethnic groups are hardest hit by the housing crisis?' In S Jivraj and L Simpson (eds.) *Ethnic Identity and Inequalities in Britain: The Dynamics of Diversity* (Bristol: Policy Press), 141-160.

Francis-Devine B, Danechi S, Tyler G. *Food poverty: Households, food banks and free school meals. Briefing Paper Number 9209*. London: House of Commons Library, 30 April 2021.

Gbadebo BM, Salawu AT, Afolabi RF, Salawu MM, Fagbamigbe AF, and Adebowale AS. Cohort analysis of the state of female genital cutting in Nigeria: prevalence, daughter circumcision and attitude towards its discontinuation. *BMC Women's Health* 2021; 21: 182.

Gilkes A, Ashworth M, Schofield P, Harries TH, Durbaba S, Weston C, and White, P. 2016. 'Does COPD risk vary by ethnicity? A retrospective cross-sectional study.' *Int J Chron Obstruct Pulmon Dis*, 11: p. 739-46.

Harwood H, Rhead R, Chui Z, Bakolis I, Connor L, Gazard B, Hatch S. 2021. Variations by ethnicity in referral and treatment pathways for IAPT service users in South London. *Psychological Medicine*, 1-12. doi:10.1017/S0033291721002518. <https://www.cambridge.org/core/journals/psychologicalmedicine/article/variations-by->

ethnicity-in-referral-and-treatment-pathways-for-iapt-service-users-in-southlondon/E02A98DE585A16

Health and Social Care Information Centre. *Mental health bulletin. Annual report fromMHMDS returns 2013-14*. Leeds, England: HSCIC, 2014.

HESA. 2021. Where do HE students come from? | HESA

<https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/students/where-from#detailed>

Hoskins R. *The boy in the river*. Basingstoke, England: Pan Books, 2012.

Ifekwunigwe J. *Scattered belongings*. London: Routledge, 1999.

Ipsos MORI. *Health and Wellbeing of 15 year olds in England: Smoking prevalence – findings from the What About YOUth? Survey 2014*. Health and Social Care Information Centre, 2015.

Jack-Ide IO, Azebiri BP, East L. Stigma and mental disorders: Exploring perceptions of Nigerian students in the United Kingdom. *Journal of Research in Nursing and Midwifery (JRNM)* 2013 (April); 2(3): 40-46.

Jack RH, Møller H, Robson T, *et al*. Breast cancer screening uptake among women from different ethnic groups in London: a population-based cohort study. *BMJ Open* 2014;4: e005586. doi:10.1136/ bmjopen-2014-005586.

Jacomelli J, Summers L, Stevenson A, *et al* (2017) Inequalities in abdominal aortic aneurysm screening in England: effects of social deprivation and ethnicity. *European Journal of Vascular and Endovascular Surgery*, 53(6), pp. 837-843

Jardine J, Walker K, Gurol-Urganci I, Webster K, Muller P, Hawdon J, et al. Adverse pregnancy outcomes attributable to socioeconomic and ethnic inequalities in England: a national cohort study. Tè jađe loří ẹ̀rọ ayelujára ni November 1, 2021 [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)01595-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)01595-6)

Karlsen S, Nazroo J. Being a Muslim in Europe: Attitudes and experiences. Full research report. ESRC End of Award Report. RES-163-25-0009. Swindon: Economic and Social Research Council.

Karlsen S, Millward D, Sandford A. Investigating ethnic differences in current cigarette smoking over time using the health surveys for England. *European Journal of Public Health* 2011; 22(2): 254–256.

Kapadia D, Zhang J, Salway S, Nazroo J, Booth A, Villarroel-Williams, Bécares L & Esmail A. *Ethnic Inequalities in Healthcare: A Rapid Evidence Review*. London: NHS Race and Health Observatory, 2022 (February).

Kirk-Greene, Anthony Hamilton Millard, Udo, Reuben Kenrick, Ajayi, J.F. Ade and Falola, Toyin O. Encyclopaedia Britannica. Nigeria (28 April 2022). Kàá'ní: <https://www.britannica.com/place/Nigeria>

Knight M, Bunch K, Tuffnell D, Shakespeare J, Kotnis R, Kenyon S, Kurinczuk JJ (Eds.) on behalf of MBRRACE-UK. *Saving Lives, Improving Mothers' Care - Lessons learned to inform maternity care from the UK and Ireland Confidential Enquiries into Maternal Deaths and Morbidity 2015-17*. Oxford: National Perinatal Epidemiology Unit, University of Oxford 2019.

Koffman J, Ho YK, Davies J, Gao W, Higginson IJ, Saleem M. Does Ethnicity Affect Where People with Cancer Die? A Population-Based 10 Year Study. *PLoS One* 2014; 9(4): e95052.

Koser K (ed.). *New African diasporas*. London: Routledge, 2003.

Lavender H, Khondoker AH, Jones R., Understandings of depression: an interview study of Yoruba, Bangladeshi and White British people., *Family Practice* 2006 (Dec.); 23(6): 651-658.

Lindsay KL, Gibney ER, McNulty BA, McAuliffe FM. Pregnant immigrant Nigerian women: an exploration of dietary intakes. *Public Health* 2014; 128(7): 647-653.

Low N, Sterne JAC, and Barlow D. Inequalities in rates of gonorrhoea and chlamydia between black ethnic groups in south east London: Cross sectional study. *Sexually Transmitted Infections* 2001; 77:15-20.

Lymperopoulou K, Parameshwaran M. Is there an ethnic group educational gap? In: Jivraj S & Simpson L (eds.). *Ethnic Identity and Inequalities in Britain. The dynamics of diversity*. Bristol: Policy Press, 2011, pp. 181-198.

MacKenna B, Curtis HJ, Morton CE, Inglesby P, Walker AJ, et al. Trends, regional variation, and clinical characteristics of COVID-19 vaccine recipients: a retrospective cohort study in 23.4 million patients using OpenSAFELY. <https://doi.org/10.1101/2021.01.25.21250356>; medRxiv preprint.

Mathur R, Palla L, Farmer RE, Chaturvedi N, Smeeth L. Ethnic differences in the severity and clinical management of type 2 diabetes at time of diagnosis: A cohort

study in the UK Clinical Practice Research Datalink. *Diabetes Res Clin Pract.* 2020.Feb;160:108006. doi:10.1016/j.diabres.2020.108006. Epub 2020 Jan 7.

Mathur R, Rentsch CT, Morton CE, Hulme WJ, Schultze A, *et al.* Ethnic differences in SARS-CoV-2 infection and COVID-19- related hospitalisation, intensive care unit admission, and death in 17 million adults in England: an observational cohort study using the OpenSAFELY platform. *Lancet* 2021; 397: 1711–24. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)00634-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)00634-6).

Mayor of London and London Assembly. Use of foodbanks by BAME Londoners. Mayor's Question Time. Kāā'ni: <https://www.london.gov.uk/questions/2020/3825>.

McDonald H, Moren C & Scarlett J (2020). Health inequalities in timely antenatal care: audit of pre-and post-referral delays in antenatal bookings in London 2015–16. *Journal of Public Health.* doi:10.1093/pubmed/fdz184

McKenzie K. Being black is bad for your health. *The Guardian*, 12 January 2008.

Mixer RE, Jamrozik K, Newsom D. Ethnicity as a correlate of the uptake of the first dose of mumps, measles and rubella vaccine. *J Epidemiol Community Health* 2007;61:797–801. doi: 10.1136/jech.2005.045633

Modesti PA, Reboldi G, Cappuccio FP, Agyemang C, Remuzzi G, Rapi S, Perruolo E, Parati G. Panethnic Differences in Blood Pressure in Europe: A Systematic Review and Meta-Analysis. *PloS one* 2016;11(1):e0147601.

Momoh C (2004) Attitudes to female genital mutilation. *British Journal of Midwifery* 2004; 12 (10): 631-635.

Moore L, Jayaweera H, Redshaw M, Quigley M. Migration, ethnicity and mental health: evidence from mothers participating in the Millennium Cohort Study. *Public Health* 2019; 171: 66-75.

Moser K, Patnick J, Beral V. Inequalities in reported use of breast and cervical screening in Great Britain: analysis of cross sectional survey data. *BMJ* 2009;338:b2025 doi:10.1136/bmj.b2025

Mupepi SC, Sampson CM, & Johnson TRB. Knowledge, attitudes and demographic factors influencing cervical cancer screening behaviour of Zimbabwean women. *Journal of Women's Health* 2011; 20:943-951.

Nair M, Kurinczuk JJ, Knight M. Ethnic Variations in Severe Maternal Morbidity in the UK— A Case Control Study. *Plos One* 2014; 9(4): e95086. doi:10.1371/journal.pone.0095086.

National Statistics and Health and Social Care Information Centre. 2005. *Health survey for England 2004: The health of minority ethnic groups*. Leeds, England: National Statistics and NHS health and Social Care Information Centre.

National Statistics. *Characteristics of children in need. Reporting Year 2020. Ka'ā nī*: <https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/characteristics-of-children-in-need/2020#dataBlock-927e87bd-2858-4f69-8ba4-08d884b70554-tables>

Nazroo J, Falaschetti E, Pierce M, et al. Ethnic inequalities in access to and outcomes of health care: analysis of the health survey for England. *Journal of Epidemiology & Community Health* 2009;63(12):1022–1027.

Nazroo J, Bécarea L, Kapadia D. *Ethnic inequalities in mortality rates and life expectancy in England and Wales: Why we should treat experimental statistics with caution*. London: NHS Race and Health Observatory, 29th July 2021.

Nelson M, Patton A, Robb K, et al. Experiences of cervical screening participation and nonparticipation in women from minority ethnic populations in Scotland. *Health Expect*. 2021;24:1459–1472. <https://doi.org/10.1111/hex.13287>

NHS Digital (2018). 'Health Survey for England 2017'. NHS Digital website. Wānī: <https://digital.nhs.uk/data-and-information/publications/statistical/health-survey-for-england/2017>.

NHS Digital. *Statistics on NHS Health Checks broken down by age, gender and ethnicity for the first time*. 17 October 2019. Kāā' nī' Accessed at: <https://digital.nhs.uk/news/2019/nhs-health-checks>

NHS Digital. 2018. Smoking, drinking and drug use among young people, England, 2018. Part 6, data tables – young people who drink. Kāā' nī: <https://digital.nhs.uk/data-and-information/publications/statistical/smoking-drinking-and-drug-use-among-young-people-in-england/2018>

NHS Digital. *Adult Psychiatric Morbidity Survey: Survey of Mental Health and Wellbeing, England, 2014*. ONS & NHS Digital, 2016. Kāā' nī: <https://digital.nhs.uk/data-and-information/publications/statistical/adult-psychiatric-morbidity-survey/adult-psychiatric-morbidity-survey-survey-of-mental-health-and-wellbeing-england-2014>

NHS Digital. 20 August 2019. Smoking, drinking and drug use among young people, England, 2018. Smoking prevalence. <https://files.digital.nhs.uk/FB/3DE885/sdd-2018-tab1.xlsx>

NHS Digital. *Female Genital Mutilation - July 2021 to September 2021*. NHS Digital, 25 November 2021. Accessed at: <https://digital.nhs.uk/data-and-information/publications/statistical/female-genital-mutilation/july-2021-to-september-2021>

NHS Digital & National Statistics. *Health Survey for England 2014, vol. 1*, Chapter 8: Elizabeth Fuller. Adult alcohol consumption. December 2015. Kāā'ni: <https://files.digital.nhs.uk/publicationimport/pub19xxx/pub19295/hse2014-ch8-adult-alc-con.pdf>

NHS England. *Commissioning services to meet the needs of women and girls with FGM*. London: NHS England, 2018 (March).

Nuffield Trust. How do quit rates vary by gender and ethnicity? Quality Watch. London: Nuffield Trust, October 2015.

Nzira V. *Social care with African families in the UK*. Abingdon, England: Routledge, 2011.

O'Brien O, Cheshire J. Interactive mapping for large, open demographic data sets using familiar geographical features. *Journal of Maps* 2016; 12: 676-683. doi: 10.1080/17445647.2015.1060183; <https://datashine.org.uk/#table=QS201EW&col=QS201EW0017&ramp=YIOrrd&layers=BTFT&zoom=12&lon=-2.6009&lat=53.7468>

Odètoìla TD. Knowledge, attitude and practice of cervical cancer screening among women in primary health care centres in Ibadan Southeast Local Government Area, Oyo State. *West African Journal of Nursing* 2011; 22: 1-12.

Oduola S, Das-Munshi J, Bourque F, Gayer-Anderson C, Tsang J, Murray RM, Craig TKJ, Morgan C (2021). Change in incidence rates for psychosis in different ethnic groups in south London: findings from the Clinical Record Interactive Search-First Episode Psychosis (CRIS-FEP) study. *Psychological Medicine* 51, 300–309. <https://doi.org/10.1017/S0033291719003234>

Okpokiri CG. First-generation Nigerian Immigrant Parents and Child Welfare Issues in Britain. PhD in Social Work and Social Care University of Sussex, September 2017.

Okpokiri C. Parenting in fear: Child welfare micro strategies of Nigerian parents in Britain. *British Journal of Social Work* 2021; 51(2): 427–444.

Okpokiri C. Nigerian parents have fears of ‘parenting-while-Black’ in Britain. *The Conversation*, 6 January 2021. Kàà’ ní: <https://theconversation.com/nigerian-parents-have-fears-of-parenting-while-black-in-britain-152197>

Oladayo A, Bunce L, Lusher J, Banbury S. Postnatal depression, maternal–infant bonding and social support: a cross-cultural comparison of Nigerian and British mothers. *J Ment Health* 2020; 29(4): 424–430.

Oladebo, O, Yusuf, O.B, Yetunde Olufisayo, J.A, Arulogun, O.S. Prostate Cancer Awareness, Knowledge, and Screening Practices among Older Men in Oyo State, Nigeria. *International Quarterly of Community Health Education* 2010; 30 (3): 271-286. DOI: 10.2190/IQ.30.3.g.

Oladepo, O, Ricketts, O.L., and Yetunde John-Akinola. Knowledge and Utilization of Cervical Cancer Screening Services among Nigerian Students. *International Quarterly of Community Health Education* 2009; 29 (3): 293-304. DOI: 10.2190/IQ.29.3.g.

Onyigbuo CC, Alexis-Garsee C and van den Akker O. An exploration of health-seeking behaviours among Nigerian Christians in the UK: towards enhanced health services utilisation. *Mental Health, Religion and Culture* 2016a; 19(3): 255–267 <http://dx.doi.org/10.1080/13674676.2016.1166357>

Onyigbuo CC, Alexis-Garsee C and van den Akker O. Nigerian clergy and healthcare professionals' perceptions of health-seeking behaviours among Nigerian immigrants in the UK. *Mental Health, Religion and Culture* 2016b; 19(10): 1043-1055.

Onyigbuo CC, Alexis-Garsee C and van den Akker O Predicting attitudes towards seeking medical care among Nigerian immigrants in the UK . *Mental Health, Religion and Culture* 2018a; 21(8): 810-824.

Onyigbuo CC, Alexis-Garsee C and van den Akker O. Adaptation of the Measurement of Acculturation Strategies for People of African Decent (MASPAD) in measuring acculturation in British Nigerians. *Mental Health, Religion and Culture* 2018; 21 (9-10): 973-985.

ONS (Aug 19, 2021). Mortality from leading causes of death by ethnic group, England and Wales: 2012 to 2019 (and related data release). Kàá ní: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/mortalityfromleadingcausesofdeathbyethnicgroupenglandandwales/2012to2019>

ONS. Women most at risk of experiencing partner abuse in England and Wales: years ending March 2015 to 2017. Kāā' ni:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/womenmostatriskofexperiencingpartnerabuseinenglandandwales/yearsendingmarch2015to2017#characteristics-of-women-who-are-most-at-risk-of-experiencing-partner-abuse>

ONS. Updating ethnic contrasts in deaths involving the coronavirus (COVID-19), England and Wales: deaths occurring 2 March to 28 July 2020. London: ONS, 16th October 2020. Kāā' ni:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/updatingethniccontrastsindeathsinvolvingthecoronaviruscovid19englandandwales/deathsoccurring2marchto28july2020#risk-of-death-involving-covid-19-between-ethnic-groups-among-people-living-in-care-homes-in-england>

Office for National Statistics. *Ethnic differences in life expectancy and mortality from selected causes in England and Wales: 2011 to 2014: Experimental analysis of ethnic differences in life expectancy and cause-specific mortality in England and Wales based on 2011 Census and death registrations*. London: ONS, 2021. Kāā' ni:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/lifeexpectancies/articles/ethnicdifferencesinlifeexpectancyandmortalityfromselectedcausesinenglandandwales/2011to2014>

Ogunsiji O, Wilkes LM, Peters K, & Jackson D. Knowledge, attitudes and usage of cancer screening among West African migrant women. *Journal of Clinical Nursing* 2013; 22 (7-8): 1026-1033.

ONS. *Births and infant mortality by ethnicity in England and Wales: 2007 to 2019*.

Live births, stillbirths, infant deaths by ethnicity of the baby occurring annually in

England and Wales. London: ONS, 2021 (26 May). Kàà' ní:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/childhealth/articles/birthsandinfantmortalitybyethnicityinenglandandwales/2007to2019>

ONS. *Child poverty and education outcomes by ethnicity*. London: ONS, February

2020. Kàà' ní:

<https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/uksectoraccounts/compendium/economicreview/february2020/childpovertyandeducationoutcomesbyethnicity>

ONS. *Adult smoking habits in the UK: 2019*. London: ONS, July 2020. Kàà' ní:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/healthandlifeexpectancies/bulletins/adultsmokinghabitsingreatbritain/2019#:~:text=In%20the%20UK%2C%20in%202019,2018%20to%2014.1%25%20in%202019.>

ONS. *Births in England and Wales by parents' country of birth*. London: ONS, 2015.

Onyigbuo, Chineme (2016) Exploring health-seeking behaviours among Nigerians in the UK: towards improved healthcare utilisation. PhD thesis, Middlesex University.

Pham TM, Petersen I, Walters K, Raine R, Manthorpe J, Mukadam N, Cooper C.

Trends in dementia diagnosis rates in UK ethnic groups: analysis of UK primary care data. *Clinical Epidemiology* 2018; 10: 949-960.

Platt L. *COVID-19 and Ethnic Inequalities in England*. *LSE Public Policy Review*.

1(4); art.4, pp. 1-14. <https://doi.org/10.31389/lseppr.33>.

Porter T (2008) Interventions to reduce inequity and inequality in accessing national screening programmes: a report for the UK National Screening Committee, Public Health Resource Unit [èrò ayelujára] O'wà ní:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/398827/Porter_2008_Interventions_to_reduce_inequity_and_inequality_in_national_screening_programmes.pdf

Prayogo E, Chater A, Chapman S, Barker M , Rahmawati N, Waterfall T, Grimble G. Who uses foodbanks and why? Exploring the impact of financial strain and adverse life events on food insecurity'. *Journal of Public Health Journal of Public Health* 2017; 40(4): 676-683. doi:10.1093/pubmed/fox13340:4.

Public Health England. 2016. National cancer registration and analysis service data briefing: Ethnicity and stage at diagnosis. PHE 2016. [online] Available at: www.ncin.org.uk/view?rid=3286

Public Health England (PHE). *Infant and Perinatal Mortality in the West Midlands*. London: Public Health England, 2016.

Public Health England. *Local action on health inequalities: Understanding and reducing ethnic inequalities in health*. London: Public Health England, 2018.

Public Health England. *Public Health Outcomes Framework: Health Equity Report. Focus on ethnicity*. London: Public Health England, 2017 (July).

Public Health England. *Trends in HIV testing, new diagnoses and people receiving HIV-related care in the United Kingdom: data to the end of December 2019. Health Protection Report Volume 14 Number 20*. London: Public Health England, 2020 (3 November).

Public Health England. Public Health Profiles. 2021. Kàá'ní:

<https://fingertips.phe.org.uk/profile/health-profiles> [tuń wo

<https://fingertips.phe.org.uk/search/school%20readiness#page/7/gid/1/pat/6/par/E12>

[000005/ati/102/are/E08000025/iid/90631/age/34/sex/4/cat/-1/ctp/-](https://fingertips.phe.org.uk/search/school%20readiness#page/7/gid/1/pat/6/par/E12000005/ati/102/are/E08000025/iid/90631/age/34/sex/4/cat/-1/ctp/-)

[1/yr/1/cid/4/tbm/1/page-options/ine-ao-1_ine-ct-4_ine-pt-0_ine-yo-1:2018:-1:-1\]](https://fingertips.phe.org.uk/search/school%20readiness#page/7/gid/1/pat/6/par/E12000005/ati/102/are/E08000025/iid/90631/age/34/sex/4/cat/-1/ctp/-1/yr/1/cid/4/tbm/1/page-options/ine-ao-1_ine-ct-4_ine-pt-0_ine-yo-1:2018:-1:-1)

QRResearch. *Factors influencing COVID-19 vaccine uptake among minority ethnic groups*. 2021. Kàá'ní:

[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attach](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/952716/s0979-factors-influencing-vaccine-uptake-minority-ethnic-groups.pdf)

[ment_data/file/952716/s0979-factors-influencing-vaccine-uptake-minority-ethnic-](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/952716/s0979-factors-influencing-vaccine-uptake-minority-ethnic-groups.pdf)

[groups.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/952716/s0979-factors-influencing-vaccine-uptake-minority-ethnic-groups.pdf)

Rabiee F & Paula Smith P. (2013) Being understood, being respected: an evaluation of mental health service provision from service providers and users' perspectives in Birmingham, UK. *International Journal of Mental Health Promotion* 2013; 15(3): 162-177.

Raleigh VS, Holmes J. *The health of people from ethnic minority groups in England*. London: The King's Fund, 2021.

Sheppard VB, Christopher J, & Nwabukwu I. Breaking the silence of barrier: opportunities to address breast cancer in African born women. *Journal of the Nation Medical Association* 2010; 102: 461-468.

Simpson L. *What makes ethnic group populations grow? Age-structures and immigration. Dynamics of diversity series*. Manchester, England: ESRC Centre on Dynamics of Ethnicity, 2013.

Tiley KS, JM White, N Andrews, M Ramsay, M Edelstein. (2018). Inequalities in childhood vaccination timing and completion in London. *Vaccine* 2018 Oct 29;36(45):6726-6735. doi: 10.1016/j.vaccine.2018.09.032.

Truswell, D. Black and minority ethnic communities and dementia: where are we now? Better Health Briefing Paper 30. 2013. Race Equality Foundation: London. Accessed at: <http://www.better-health.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/health-30.pdf>

Udo RK. (1980) Environment and Peoples of Nigeria: A Geographical Introduction to the History of Nigeria. In: O Ikime (ed.) *Groundwork of Nigerian History* (1st ed.). Ibadan: Heinemann Educational Books,1980 (cited by Okpokiri 2017).

UK Household Longitudinal Study (see: <https://www.understandingsociety.ac.uk/>).

Webb R, Richardson J, Esmail A, and Pickle A. Uptake for cervical screening by ethnicity and place-of-birth: a population-based cross-sectional study. *Journal of Public Health* 2004; 26(3):293-296. DOI: 10.1093/pubmed/fdh128

Weber MF, Banks E, Smith DP, O'Connell D, & Sitas F. Cancer screening among migrants in an Australian cohort: Cross-sectional analyses from the 45 and up study. *BMC Public Health* 2009; 9: 144.

Weekes T, Spoor E, Weal R, and Moffet G. *Lockdown, lifelines and the long haul ahead: The impact of Covid-19 on food banks in the Trussell Trust network*. Trussell Trust Network, 2020.

Wohland P, Rees P, Nazroo J & Jagger C (2015). Inequalities in healthy life expectancy between ethnic groups in England and Wales in 2001, *Ethnicity & Health*, 20:4, 341-353, DOI: 10.1080/13557858.2014.921892

Woolf K, McManus IC, Martin CA, Nellums LB, Guyatte AL, et al. Ethnic differences in SARS-CoV-2 vaccine hesitancy in United Kingdom healthcare workers: Results from the UK-REACH prospective nationwide cohort study. *The Lancet Regional Health – Europe* 2021, <https://doi.org/10.1016/j.lanepe.2021.100180>

Zanconato G, Cavaliere E, Santoro CB, Cascella S, Pinto A, Comper A, Machungo F. Inequalities in maternal health and pregnancy outcome among Nigerian women migrated to Italy. *African Journal of Reproductive Health* 2021 (Aug.); 25(4): 43-51.

Àsomọ́ Appendix

Àfikún Kinni: Àwọn èniyàn tí a bí ní Nigeria to'ngbe'ni'West Midlands

nipa oḡo'orí ati èdà'labo/lako

Oḡo'orí	Obinrin	Ọkúnrin
0 si 4	63	82
5 si 9	90	100
10 si 15	70	61
16 si 19	197	144
15	42	50
16 si 17	110	97
18 si 19	169	179
20 si 24	579	560
25 si 29	610	900
30 si 34	613	809
35 si 39	386	598
40 si 44	264	393
45 si 49	238	304
50 si 54	170	269
55 si 59	90	125
60 si 64	44	55
65 si 69	36	29
70 si 74	20	31
75 si 79	8	21
80 si 84	4	14
85+	0	4

Àfikun Keji 2: Àwon eniyan 'Duđu Afrika' to'ngbe'ni Birmingham nipa ojo'ori'ati eda'labo/lako

Ojo'ori'	Obinrin	Ogunrin
0 si 24	7738	7640
25 si 29	6495	6250
50 si 64	672	781
65 ati ju be lo	203	212

**Àfikun Keta: Olugbe' Du'du' Afrika nipa eda' (Okunrin), nipa ojo' ori,
nipa orile-edè abinibi' (bi ni UK, bi ni okè okun).**

Ojo' ori'	Okunrin (Bi ni okè okun)	Okunrin (Bi ni UK)
0 si 4	209	1914
5 si 9	661	1040
10 si 15	1489	211
16 si 19	1000	137
20 si 24	1018	169
25 si 29	1136	116
30 si 34	1548	100
35 si 39	1465	79
40 si 44	1123	100
45 si 49	723	70
50 si 54	432	30
55 si 59	227	7
60 si 64	122	2
65 si 69	79	2
70 si 75	69	3
75 si 79	36	3
80 ati ju be lo	29	0

**Àfikun Kẹrin: Olugbe' Du'du' Afrika nipa ẹda' (Obinrin), nipa ojo' ori,
nipa orile-ede abinibi' (bi ni UK, bi ni okè okun).**

Ojo' ori'	Obinrin (Bi ni okè okun)	Obinrin (Bi ni UK)
0 si 4	116	1839
5 si 9	610	993
10 si 15	1489	237
16 si 19	989	154
20 si 24	1242	184
25 si 29	1375	77
30 si 34	1782	97
35 si 39	1450	64
40 si 44	1105	83
45 si 49	601	52
50 si 54	383	24
55 si 59	179	8
60 si 64	105	2
65 si 69	79	4
70 si 75	62	0
75 si 79	30	3
80 ati ju be lo	23	3

Àfikun Kàrùn 5: Olugbe Nigeria ti Birmingham nipa wọ̀dù

Wọ̀dù 2011	Gbogbo işòrí: Orilẹ̀-èdè abínibí	Afrika: Aringbungbun ati Ila orun Afrika: Nigeria	Olugbe' Nigeria(%)
E05001178 : Acocks Green	28,378	19	0.07%
E05001179 : Aston	32,286	249	0.77%
E05001180 : Bartley Green	24,967	78	0.31%
E05001181 : Billesley	26,536	25	0.09%
E05001182 : Bordesley Green	33,937	23	0.07%
E05001183 : Bournville	25,938	33	0.13%
E05001184 : Brandwood	25,708	36	0.14%
E05001185 : Edgbaston	24,426	153	0.63%
E05001186 : Erdington	22,828	63	0.28%

E05001187 : Hall Green	26,429	18	0.07%
E05001188 : Handsworth Wood	27,749	94	0.34%
E05001189 : Harborne	23,001	110	0.48%
E05001190 : Hodge Hill	28,026	205	0.73%
E05001191 : Kings Norton	24,380	47	0.19%
E05001192 : Kingstanding	25,334	93	0.37%
E05001193 : Ladywood	30,133	309	1.03%
E05001194 : Longbridge	25,410	42	0.17%
E05001195 : Lozells and East Handsworth	31,074	140	0.45%
E05001196 : Moseley and Kings Heath	25,669	42	0.16%
E05001197 : Nechells	33,957	198	0.58%

E05001198 :	25,707	61	0.24%
Northfield			
E05001199 :	24,615	31	0.13%
Oscott			
E05001200 :	23,652	142	0.60%
Perry Barr			
E05001201 :	24,174	86	0.36%
Quinton			
E05001202 :	25,885	197	0.76%
Selly Oak			
E05001203 :	26,794	28	0.10%
Shard End			
E05001204 :	21,817	13	0.06%
Sheldon			
E05001205 :	30,317	167	0.55%
Soho			
E05001206 :	30,786	34	0.11%
South Yardley			
E05001207 :	32,415	41	0.13%
Sparkbrook			

E05001208 : Springfield	31,391	68	0.22%
E05001209 : Stechford and Yardley North	25,757	68	0.26%
E05001210 : Stockland Green	24,319	148	0.61%
E05001211 : Sutton Four Oaks	24,025	30	0.12%
E05001212 : Sutton New Hall	22,455	27	0.12%
E05001213 : Sutton Trinity	25,267	14	0.06%
E05001214 : Sutton Vesey	23,360	27	0.12%
E05001215 : Tyburn	25,297	81	0.32%

E05001216 : Washwood Heath	32,921	55	0.17%
E05001217 : Weoley	25,925	104	0.40%